

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI

MİRASTA DENKLEŞTİRME

Yüksek Lisans Tezi

MERVE KENDİR

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI

MİRASTA DENKLEŞTİRME

Yüksek Lisans Tezi

MERVE KENDİR

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi MEHMET ÖZGÜR AVCI

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

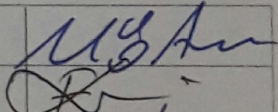
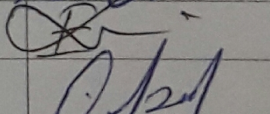
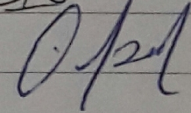
TEZ ONAY BELGESİ

ÖZEL HUKUK Anabilim Dalı ÖZEL HUKUK Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi MERVE KENDİR'nin MİRASTA DENKLEŞTİRME adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 2.05.2019 tarih ve 2019-12/8 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 24 / 06 / 2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi MEHMET ÖZGÜR AVCI	
2.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi EVREN KILIÇOĞLU	
3.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi ÖZGE UZUN KAZMACI	

ÖZET

Mirasta denkleştirme, mirasbırakandan sağlığında karşılıksız kazandırma alan yasal mirasçılarının, aldıkları bu kazandırmaları, mirasın paylaşımı aşamasında terekeye aynen yahut mahsuben iade etmeleri şeklinde gerçekleşen işlemdir. Denkleştirme ile yasal mirasçılar birbirlerine karşı korunmakta ve böylelikle mirasbırakanın sağlığında bozulan eşitliğin sonradan tekrar sağlanması amaçlanmaktadır.

Türk Medeni Kanunu'nun denkleştirme kurumunu düzenleyen hükümleri emredici olmayıp tamamlayıcı kural niteliğindedir. Mirasbırakan tarafından yapılan bir kazandırmanın denkleştirme kapsamında olup olmadığını belirleme hakkı ise öncelikle miras bırakana bırakılmıştır. Mirasbırakanın bu yöndeki iradesi tüm mirasçılarını bağlar. Onun bu yönde bir beyanı olmadığı takdirde ise kanunda mirasçılar için öngörülen karineler devreye girer.

Mirasbırakanın altsoyu ve altsoyu dışındaki mirasçılarına olan yakınlığı aynı olmadığından bunlara gerçekleştirdiği karşılıksız kazandırmalar için kabul ettiği karineler de farklıdır. TMK m. 669/2'de altsoya yapılan çeyiz, kuruluş sermayesi, malvarlığı devri ve borçtan kurtarma şeklindeki karşılıksız kazandırmaların kanunen denkleştirmeye tabi olduğu belirtilmiştir. Buna karşın altsoy dışındaki mirasçılar için yapılan karşılıksız kazandırmaların denkleştirme kapsamına girmesi mirasbırakanın bunu kararlaştırmış olmasına bağlıdır.

Mirasbırakan tarafından lehine kazandırma yapılan altsoy mirasçı, söz konusu kazandırmaların denkleştirme dışında tutulduğunu ispatlayarak mirasta iade mükellefiyetinden kurtulur. Bu durumda altsoyun iade ile yükümlü olduğunu denkleştirme talep eden ve davacı olan mirasçı ispatlamalıdır.

TMK m. 669'a göre mirasbırakan tarafından yapılan bir tasarruf hakkında denkleştirme hükümlerinin uygulanabilmesi için kazandırmanın sağlararası bir işlemle, karşılıksız şekilde, mirasbırakanın malvarlığından ve yasal mirasçının miras payına mahsuben yapılmış olması gerekmektedir. Bu şartları taşımayan bir kazandırma genel olarak denkleştirmeye konu olmayacaktır.

ABSTRACT

Hotchpot in heritage, is the returning of gratuitous savings that given to his/her legal inheritor in legator's life, either same if available or payment on account of heritage share. It can be protected by legal heirs by Hotchpot and thus aims to replicate the equality that is deteriorated to the right of the inheritance.

The provisions of the Turkish Civil Code regulating the hotchpot institution are not mandatory but a complementary rule. The right to determine whether a saving made by an inheritor is within the scope of hotchpot is firstly left to the inheritor. The will of the inheritance in this direction is legally binding to all heirs. If there is no declaration of the inheritance in this direction, the presumptions for the heirs will be put into effect.

Since the proximity of the inheritance to lineal descendants and other inheritors are not the same, accepted presumptions for gratuitous savings are different. In the 669/2 article of the Turkish Civil Code, it was stated that the gratuitous acquisitions in the form of dowry, establishment capital, transfer of assets and recovery from debt were subject to legal hotchpot. On the other hand, gratuitous savings for inheritors other than lineal descendants depends on the decision of the legator to be included in the scope of hotchpot.

The inheritors shall be exempt of their obligation for returning the inheritance by proving that such gains are excluded from hotchpot in this case the claimant, who is demanding the hotchpot, must prove that the inheritors is liable for the return.

According to article 669 of TMK; There is a need for a hotchpot to be applied to the savings made by the inheritant: the provision must be made in an unrequited manner, with the provisions of the inheritance of the inheritor and of the inheritance of the legal heir. A saving which does not meet these requirements will not be subject to hotchpot in general.

ÖNSÖZ

Tez çalışmam sırasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösterici olan değerli danışman hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Özgür AVCI'ya ve yine çalışmalarım boyunca manevi desteğiyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan değerli annem Halime KARAOĞLU'na sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

NİSAN,2019

MERVE KENDİR

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ	

BİRİNCİ BÖLÜM

DENKLEŞTİRME KAVRAMI, DENKLEŞTİRMENİN TENKİS VE DİĞER BAZI KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

I. DENKLEŞTİRME KAVRAMI	3
A. TANIMI.....	3
B. DENKLEŞTİRME ÇEŞİTLERİ.....	6
1.Kanuni Denkleştirme-İradi Denkleştirme.....	6
2.Gerçek Denkleştirme-Gerçek Olmayan Denkleştirme.....	7
C. HUKUKİ NİTELİĞİ.....	8
1. Mükellefiyet teorisi.....	8
2. Aynı Teori.....	9
3. Şahsi Borç Teorisi.....	10
II. DENKLEŞTİRMENİN TENKİS VE DİĞER BAZI KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI.....	12
A. DENKLEŞTİRMENİN TENKİS İLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	12
1. Genel Olarak Denkleştirme ve Tenkis İlişkisi.....	12

2. Denkleştirme ile Tenkis Arasındaki Farklar.....	15
a. Amaç ve Nitelik Açısından Farkları.....	15
b. Yasadaki Düzenlenme Yeri ve Şekli Açısından Farkları.....	17
c. Talebin Konusu ve Kapsamı Açısından Farkları.....	18
d. Talep Hakkı Sahipleri Açısından Farkları	18
e. Talep Yükümlüleri Açısından Farkları.....	19
f. Dava Süresi Açısından.....	20
B. DENKLEŞTİRMENİN PAYLAŞMA KURALI İLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	21
C. DENKLEŞTİRMENİN TÜKETİM (KARZ) ÖDÜNCÜ VE KULLANIM ÖDÜNCÜ İLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	24
D. DENKLEŞTİRMENİN MİRAS MUVAZAASI İLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

DENKLEŞTİRMENİN ŞARTLARI, KONUSU, TARAFLARI VE MİRASBIRAKANIN DENKLEŞTİRME KONUSUNDAKİ İRADE BEYANI

I. DENKLEŞTİRMENİN ŞARTLARI.....	31
A. GENEL OLARAK.....	31
B.SAĞLARARASI BİR İŞLEMLE YAPILMASI	32
C. KAZANDIRMANIN KARŞILIKSIZ OLMASI.....	35
D. KAZANDIRMANIN MİRASBIRAKANIN MALVARLIĞINDAN YAPILMASI.....	39
E. KAZANDIRMA YAPILANIN YASAL MİRASÇI OLMASI.....	42
F. KAZANDIRMANIN MİRAS HİSSESİNE MAHSUBEN YAPILMASI.....	43
II. DENKLEŞTİRMENİN KONUSU.....	46
A. KANUNEN DENKLEŞTİRMeye TABİ KAZANDIRMALAR.....	46
1. Çeyiz.....	48
2.Kuruluş Sermayesi.....	50
3.Malvarlığı Devri.....	52

4.Borçtan Kurtarma.....	55
5.Diğer Benzeri Karşılıksız Kazandırmalar.....	59
6.Miras Payını Aşan Kazandırmaları.....	64
B. TAMAMEN VEYA KISMEN DENKLEŞTİRMEYE TABİ OLMAYAN	
KAZANDIRMALAR	69
1.Eğitim ve Öğrenim Giderleri.....	69
a. Olağan Şekilde Yapılan Eğitim ve Öğrenim Giderleri.....	69
b. Eğitim ve Öğrenimini Tamamlamamış Olan veya Sakatlıkları Bulunan Çocukların Tazminat Hakkı.....	77
2.Olağan Hediyeler	79
3. Evlenme Giderleri.....	83
III. DENKLEŞTİRMENİN TARAFLARI.....	85
A. GENEL OLARAK.....	85
B. DENKLEŞTİRME BORÇLULARI.....	88
1. Altsoy Mirasçının Denkleştirme Borcu	88
2. Altsoy Dışındaki Yasal Mirasçılarının Denkleştirme Borcu.....	91
a. Sağ Kalan Eşin Denkleştirme Borcu.....	91
aa. Sağ Kalan Eşin Altsoy Dışındakilerle Mirasçılığı.....	92
bb. Sağ Kalan Eşin Altsoy ile Mirasçılığı.....	93
b. Altsoy ve Sağ Kalan Eş Dışındaki Mirasçılarının Denkleştirme Borcu.....	98
3.Yasal Mirasçının Atanmış Mirasçı Olarak Atanması Durumu.....	99
4.Mirasçılık Sıfatını Kaybeden Kişilerin Denkleştirme Yükümlülüğü....	102
5.Doğrudan Kendisine Kazandırma Yapılmadığı Halde Denkleştirme Yükümlüsü Olanlar.....	103
C. DENKLEŞTİRME ALACAKLILARI.....	108

1. Genel Olarak	108
2. Sağ Kalan Eşin Durumu.....	110
3. Atanmış Mirasçılarının Durumu	111
IV. MİRASBIRAKANIN DENKLEŞTİRME KONUSUNDAKİ İRADE	
BEYANI.....	112
A. İRADE BEYANININ ŞEKLİ.....	112
B. HUKUKİ NİTELİĞİ VE MİRASBIRAKANIN İRADE BEYANININ	
DENKLEŞTİRME YÜKÜMLÜLÜĞÜ ÜZERİNE ETKİSİ.....	119
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
DENKLEŞTİRME DAVASI	
I. GENEL OLARAK.....	123
II. DENKLEŞTİRME DAVASININ TARAFLARI.....	126
A. DAVACILAR.....	126
B. DAVALILAR.....	128
III. DENKLEŞTİRME DAVASINDA İSPAT	129
A. ALTSOYA YÖNELİK DENKLEŞTİRME TALEBİNDE İSPAT YÜKÜ.....	129
B. ALTSOY DIŞINDAKİLERE YÖNELİK DENKLEŞTİRME TALEBİNDE İSPAT	
YÜKÜ.....	133
IV. DENKLEŞTİRME USULÜ.....	136
A. GENEL OLARAK.....	136
B. MİRASÇININ SEÇME HAKKI.....	139
1. Aynen Denkleştirme.....	139
2. Mahsuben Denkleştirme.....	141
C. KAZANDIRMANIN DENKLEŞTİRME DEĞERİ.....	145
D. KAZANDIRMANIN KAPSAM.....	148

V. DENKLEŞTİRME DAVALARINDA FAİZ	151
VI. GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME	153
SONUÇ	156
KAYNAKÇA	163

KISALTMALAR

AÜHFD: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

bknz. : Bakınız

BGE : Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts

C. : Cilt

dn : Dipnot

DÜHFD: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

E. : Esas

EÜHFD: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

HD : Hukuk Dairesi

HGK : Hukuk Genel Kurulu

HMK : 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu

JdT : Journal des Tribunaux. Première partie, Droit Fédéral

İBD : İstanbul Barosu Dergisi

K. : Karar

MK : 743 sayılı Türk Medeni Kanunu

m. : madde

MÜHF: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

SJZ : Schweizerische Juristen-Zeitung

S. : Sayı

s. : sayfa

T. : Tarih

THD : Terazi Hukuk Dergisi

TMK : Türk Medeni Kanunu

TL : Türk Lirası

YHGK: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

Y. : Yargıtay

ZBJV : Zeitschrift des Bernischen Juristenvereins

GİRİŞ

Mirasbırakan hayattayken belli sebeplerden dolayı mirasçılarında bir ya da birkaçına diğerlerinden farklı olarak bazı kazandırmalarda bulunmuş olabilir. Bu sebep bazen mirasçısının belli bir ihtiyacından doğabileceği gibi bazen de birtakım örf ve adetlerin sonucu olarak ortaya çıkar.

Mirasta denkleştirme, mirasbırakanın bu istekleri sonucunda miras payına mahsuben kazandırma yaptığı mirasçısından diğer mirasçılarının mirasın paylaşımı aşamasında, bu kazandırmaları terekeye iade etmesini istediği bir müessesedir. Miras payına mahsuben mirasbırakandan sağlığında karşılıksız bir kazandırma alan yasal mirasçı, diğer mirasçılar ile arasında oluşan eşitsizliğin giderilmesi amacıyla aldıklarını ya aynen terekeye geri verir ya da bunların paylaşım sırasında miras payından düşülmesini ister. Bu konuda denkleştirme yükümlüsü mirasçıya seçimlik bir hak tanınmıştır.

Denkleştirme, mirasın paylaşılması aşamasında gündeme gelen bir kurum olduğu için Miras Hukuku kitabının "mirasın paylaşılması" bölüm başlığı altında düzenlenmiştir. TMK' nın denkleştirme kurumunu düzenleyen hükümleri emredici olmayıp tamamlayıcı kural niteliğindedir. Mirasbırakanın denkleştirmeye tabi bir kazandırmada bulunup bulunmadığı öncelikle mirasbırakanın iradesine bağlıdır ve mirasbırakanın bu yöndeki iradesi tüm mirasçılarını bağlar. Mirasbırakanın bu yönde bir beyanı olmadığı takdirde ise kanunda mirasçılar için öngörülen karineler devreye girer.

Kanunumuz, aksine bir irade açıklaması yoksa mirasbırakanın özellikle altsoy mirasçılarında bir ayırım yapma düşüncesi ile hareket etmediğini bu sebeple de özellikle altsoya yönelik kazandırmaların miras hisselerine mahsuben gerçekleştirildiğini karine olarak kabul etmiştir. Altsoy dışındaki yasal mirasçılar için ise böyle bir yükümlülük ancak mirasbırakanın bu yöndeki irade açıklaması ile getirilebilir.

TMK m. 669'a göre mirasbırakan tarafından yapılan bir tasarruf hakkında denkleştirme hükümlerinin uygulanabilmesi için kazandırmanın sağlararası bir işlemle, karşılıksız (ivazsız) şekilde, mirasbırakanın malvarlığından ve yasal mirasçının miras payına mahsuben yapılmış olması gerekmekte olup bu şartları taşımayan bir kazandırma genel olarak denkleştirmeye konu olamaz.

Mirasta denkleştirme konusu incelenirken tezin birinci bölümünde öncelikle denkleştirme kavramının tanımına, çeşitlerine ve bu kurumun hukuki niteliği konusundaki teorilere yer verildikten sonra bu kurumun diğer benzer kurumlarla ve özellikle tenkis kurumu ile karşılaştırılması yapılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde denkleştirmenin şartları, konusu ve tarafları açıklanmıştır. Yine bu bölümde mirasbırakanın denkleştirme konusundaki irade beyanı üzerinde durularak bu beyanın şekli, hukuki niteliği ve denkleştirme yükümlülüğü üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Tezin son bölümünde ise denkleştirme davasında ispat konusuna değinildikten sonra söz konusu kazandırmanın denkleştirme aşamasında hangi usullere göre terekeye iadesinin gerçekleştirileceği örneklerle anlatılmıştır. Yine aynı bölümde denkleştirme davalarında talep edilen faiz konusu yer verildikten sonra bu davalarda yetkili ve görevli mahkeme açıklanmıştır.

Tez çalışmasının her bölümünde konulara ilişkin kanuni düzenlemeler ve öğretideki mevcut görüşlere yer verilmiş ve yine tartışma konusu yapılan noktalar üzerinde durularak ilgili Yargıtay kararları ışığında söz konusu konular açıklanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DENKLEŞTİRME KAVRAMI, DENKLEŞTİRMENİN TENKİS VE DİĞER BAZI KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

I. DENKLEŞTİRME KAVRAMI

A. TANIMI

Mirasbırakanın sağlığında karşılıksız şekilde kazandırma alan kanuni mirasçılarının, miras paylarına istinaden aldıkları bu değerleri, mirasın paylaşımı sırasında terekeye aynen iade etmesi yahut bu kazandırmaların miras hisselerine mahsup edilmesi işlemine mirasın denkleştirme diyebiliriz. Başka bir ifadeyle mirasbırakanın sağlığında, mirasçılarının bir ya da birkaçına diğerlerinden farklı kazandırmalar yapması sebebiyle bozulan eşitliğin, bu kazandırmaların mirasın taksiminde terekeye katılması suretiyle yeniden sağlanmasıdır. Öğretideki bir diğer tanıma göre ise; " Mirasta denkleştirme, bir mirasçının, mirasbırakanın sağlığında, ondan karşılıksız (ivazsız) olarak aldığı malları ve kıymetleri aynen veya karşılığını geri vermesinden ve bunların mirasın taksiminde hesaba katılmasından ibaret işlemdir¹."

Mirasbırakan sağlığında hayatın getirdiği bazı şartlar dolayısıyla bazı yasal mirasçılarının diğerlerinden farklı olarak belli kazandırmalarda bulunmuş

¹ Zahit İmre/Hasan Erman, Miras Hukuku, İstanbul,2016, s.513; Diğer tanımlar için bakınız: Rona Serozan/ Baki İlkey Engin, Miras Hukuku, Seçkin Yayınevi,5. Baskı Ankara, 2018, s. 586; Bilge Öztan, Miras Hukuku, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, s. 356; Ali Yarayan, Türk Medeni Hukuku Temel Bilgiler, Yetkin Basımevi, Ankara, 2013, s.368; Bülent Köprülü, Miras Hukuku Dersleri, 2. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul,1985, s.410; Ahmet M. Kılıçoğlu, Miras Hukuku, Ankara, 2006, s.436; Necip Kocayusufpaşaoğlu, Mirasta İade Mefhumu ve Mirasın İadeye Tabi Kazandırmaları , (Basılmamış Doçentlik Tezi), İstanbul 1960, s. 3; Mustafa K. Oğuzman, Miras Hukuku, 3. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1984, s. 407; K. Nuri Turanboy, Mirasbırakanın Denkleştirme ve Tenkise Bağlı Sağlararası Hukuki işlemleri, Ankara, 2010, s.31.

olabilir. Misal, evlenecek kızına bir ev almış, işsiz olan oğluna bir iş yeri açmış yahut borçlu olan başka bir çocuğunu bu borçtan kurtarmış olabilir. Medeni Kanunumuz, aksine bir irade açıklaması yoksa mirasbırakanın bunları yaparken altsoy mirasçıları arasında bir ayırım yapma düşüncesi ile hareket etmediğini söz konusu kazandırmaları bu mirasçıların miras hisselerine mahsuben gerçekleştirdiğini karine olarak kabul etmiştir. Ancak elbetteki mirasbırakan bunun aksini söyleyebilme ve mirasçısını mirasın taksiminde iade yahut mahsup borcundan kurtarma serbestisine de sahiptir. Elbette bu serbestliğinde saklı pay hisselerine dokunmayacak şekilde sınırlı bir özgürlük olduğunu unutmamak gerekir.

Medeni kanunumuzda "denkleştirme" olarak ifade edilen bu kurum 743 sayılı Eski Medeni Kanun'da " mirasta iade" kavramı altında açıklanmaktaydı. Eski Medeni Kanunun kullandığı bu kavram, İsviçre Medeni Kanunun Fransızca metni ile Fransız Medeni Kanununda geçen "rapport" kelimesinin karşılığıdır. Eski Kanun döneminde bu terim hem sadece aynen iade halini içine alıp miras payına mahsup halini karşılamadığı için hem de Borçlar Kanununda geçen başkaca iade (sebepsiz zenginleşme sebebiyle iade, istihkaka dayalı iade, sözleşmeye dayalı iade ve tenkis davası neticesinde doğan iade) şekilleriyle karıştırılabilir olduğu için eleştirilmiştir². İslam hukukunda ve eski hukukumuzda ise mirasta denkleştirme yahut eski ifadesiyle mirasın iadesi müessesesi hiç tanınmamıştır. Bu dönem iade şartıyla yapılan bağışlamalar hakkında şarta bağlı bağışlama hükümleri geçerli olmaktaydı³.

1926 tarihli 743 sayılı Medeni Kanunu, İsviçre Medeni Kanunu'nun İslam hukukuna uygun şekilde bir çevirisidir. İsviçre Medeni Kanunu ise Fransız hukuku ile Alman hukukunun bir sentezidir. Medeni Kanun, bu anlamda denkleştirme kavramını kullanarak bu kurumu Alman hukukundaki " Ausgleich" kelimesi

² Necip Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, İstanbul, 2. Bası, Filiz Kitapevi, 1978, s.428; İmre /Erman, s .514; Turanboy, s.30.

³ Şakir Berki, Türk Miras Hukukunun Esasları, AÜHFD, cilt:11, sayı:3, yıl: 1954, s.214.

ile karşılaşmıştır. Gerçekten de Ausgleich Almanca'da denkleştirme anlamlarına gelmektedir ve bizdeki denkleştirme deyiminin tam karşılığıdır.

Kanaatimce iade kelimesi yerine kurumun Türk Medeni Kanunu'muzda denkleştirme kavramıyla ifade edilmesi daha yerinde bir seçim olmuştur. Gerçekten de iade denildiği zaman akla ilk olarak alınan bir şeyin aynen geri verilmesi gelmektedir. Ancak burada mirasbırakan miras payına karşılık mirasbırakandan daha önce almış olduğu kazandırmaları aynen geri verebileceği gibi miras hissesine mahsup ederek elinde tutması da söz konusudur. Başka bir ifadeyle iade kavramı tüm denkleştirme şekillerini karşılamamakta ve denkleştirme kavramına göre daha alt bir başlık olarak kabul edilmektedir. Kanunda yer alan ve baskın görüşe göre de yerinde bir tercih olduğu savunulan denkleştirme terimi yerine uygulamada halen mirasta iade ifadesinin kullanıldığını da söylemek gerekir.

4721 sayılı TMK m. 669/1'e göre: " Yasal mirasçılar, mirasbırakandan miras paylarına mahsuben elde ettikleri sağlararası karşılıksız kazandırmaları, denkleştirmeyi sağlamak için terekeye geri vermekle birbirlerine karşı yükümlüdürler". Kanunun bu ifadesinden yola çıkarak denkleştirmenin mirasçılar yönünden hem birbirlerine karşı ileri sürdükleri bir hak hem de her bir mirasçı yönünden terekeye aldığını geri verme borcu doğuran bir yükümlülük olduğunu söyleyebiliriz.

Denkleştirme ile bir anlamda kanuni mirasçılar birbirlerine karşı korunmakta ve mirasbırakanın sağlığında bozulan eşitliğin sonradan tekrar sağlanması amaçlanmaktadır. Benzer amaçlara hizmet etmesinden ötürü denkleştirme ve tenkis kurumu uygulamada çokça karıştırılmaktadır. Tenkiste de denkleştirmede olduğu gibi mirasçılarının korunması amaçlanmakta ise de iade talep edilecek miktar bakımından farklılık bulunmaktadır. Tenkisten farklı olarak denkleştirmede güdülen amaç, mirasbırakanın tasarruf miktarını geçen kazandırmaların kanuni sınıra indirilmesi değil, mirasbırakanın yasal

mirasçılarının diğerlerini ayrı tutarak bazı mirasçılar lehine yaptığı kazandırmaların tereke hesabına yeniden katılmasıdır⁴. Başka bir ifadeyle tenkis, talep sahibi mirasçılara mirasbırakanın saklı payları ihlal etmesi durumunda talep hakkı sunarken, denkleştirmede aksi mirasbırakan tarafından öngörülmediği sürece mirasçılar saklı payları ihlal edilmemiş olsa dahi iade talebinde bulunabilirler. Kavramsal olarak kısaca ortaya koyduğumuz denkleştirme ve tenkis kavramları arasındaki ilişkiye çalışmamızın ilerleyen aşamalarında daha detaylı şekilde değinilecektir.

B. DENKLEŞTİRME ÇEŞİTLERİ

Öğretide kimi yazarlarca denkleştirme kurumu "kanuni denkleştirme-iradi denkleştirme" ve "gerçek denkleştirme-gerçek olmayan denkleştirme" şeklinde birtakım ayrımlara tabi tutulmuştur.

1. Kanuni Denkleştirme-İradi Denkleştirme

Mirasbırakanın alt soy mirasçılarına yaptığı karşılıksız kazandırmalar dolayısıyla ortaya çıkan iade borcu ile altsoy dışındaki mirasçılarının iade borcu aynı şekilde doğmamaktadır. Altsoy mirasçısının mirasbırakandan sağlığında aldığı karşılıksız kazandırmaları terekeye iade etmekle borçlu sayılması için bunun aksinin mirasbırakan tarafından belirtilmemiş olması gerekir. Yani altsoyun iade borcu kanundan doğmaktadır ve aksi belirtmedikçe alt soy mirasçı mirasbırakandan sağlığında aldığı değerleri mirasın paylaşılması sırasında terekeye geri vermekle kanuni olarak yükümlüdür. Özellikle TMK m. 669/2'de altsoya yapılan bazı kazandırmalar sayılmakta ve aksi ispatlanmadığı sürece bu ve benzeri kazandırmaların denkleştirmeye tabi olduğu varsayılmaktadır⁵. İşte kanundan doğan bu yükümlülük kanuni denkleştirme olarak adlandırılmaktadır.

⁴ Mustafa Dural /Turgut Öz, Miras Hukuku, İstanbul, 2013, s. 320.

⁵ Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 2.

Karine olarak altsoy mirasçılar arasında mirasbırakanın herhangi bir adaletsizliğe yol açmak istemediği ve tüm altsoy mirasçılarına aynı yakınlıkta olduğu düşüncesi hakimdir. Mirasbırakan aksine bir irade açıklamasıyla bu karineyi etkisiz bırakabilir. Bu durumda da lehine kazandırma yapılan altsoy mirasçı diğer altsoy mirasçılara göre mirastan daha fazla pay alacak ve diğer mirasçılar aleyhine zenginleşecektir. Elbette ki bu zenginleşmenin diğer mirasçılarının saklı paylarını zedelememiş olması gerekir. Aksi durumda da tenkis talebi gündeme gelecektir.

Mirasbırakanın altsoy dışındaki mirasçıları ise aksi mirasbırakan tarafından açıkça belirtilmediği sürece denkleştirme ile yükümlü değildir. Yani mirasbırakanın hiçbir irade açıklamasında bulunmadığı durumlarda altsoy dışındaki mirasçılar denkleştirme borcu altında girmezler. Başka bir ifadeyle altsoy dışındaki mirasçılar açısından denkleştirme yükümlülüğü, miras bırakanın bu yöndeki iradesi ile aktif olurken; altsoyun denkleştirme yükümlülüğü mirasbırakanın bu yöndeki iradesiyle pasif hala geçmektedir⁶. Altsoy dışındaki yasal mirasçılar yönünden denkleştirme yükümlülüğü mirasbırakanın irade beyanıyla ortaya çıktığından iradi denkleştirme olarak isimlendirilmektedir.

2. Gerçek Denkleştirme-Gerçek Olmayan Denkleştirme

4721 sayılı TMK m. 669'daki düzenleme gereğince denkleştirme yükümlülüğü altında bulunan kimseler sadece yasal mirasçılardır. Mirasbırakanın sağlığında miras payına mahsuben karşılıksız bir kazandırma almış olan yasal mirasçı, mirasın paylaşımı sırasında mirasçılık sıfatını kaybetmiş ise denkleştirme yükümlülüğünden kurtulacaktır. Ancak payı oranında bu karşılıksız kazandırma kendisine geçmiş olan mirasçı, mirasçılık sıfatını kaybetmiş denkleştirme yükümlüsü yerine bu denkleştirmeden sorumlu olur. Yasal mirasçının söz konusu

⁶ Bedia Güleş, Türk Miras Hukukunda Denkleştirme, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt:30 Sayı:134, Ocak 2018, s.363.

olan bu denkleştirme borcu doktrinde gerçek denkleştirme olarak nitelendirilmektedir.

Atanmış mirasçılar ise kanuna göre esasen herhangi bir denkleştirme yükümü altında değildir. Ancak mirasbırakan normal şartlarda denkleştirme yükümlülüğü altında olmayan atanmış bir mirasçısının miras payının içeriğini ölüme bağlı bir tasarrufla belirleyip sağlığında kendisine verdiği karşılıksız kazanımların mirasın paylaşımı sırasında miras payından düşürülmesini kararlaştırabilir. Bu durumda da yine atanmış mirasçı için bir bakıma denkleştirme yükümlülüğü söz konusu olacaktır⁷. Her ne kadar böyle bir ayrımın gerekli olup olmadığı tartışmalı ise de atanmış mirasçı için söz konusu olacak bu denkleştirme yükümlülüğü doktrinde gerçek olmayan denkleştirme olarak adlandırılmaktadır.

C. HUKUKİ NİTELİĞİ

Denkleştirme talebinin mirasçılar yönünden etki ve sonuçları üzerine hukuki niteliği doktrincede tartışılmış ve bu noktada denkleştirme kurumu belli teorilerle açıklanmaya çalışılmıştır. Bu teoriler mükellefiyet (Yükleme)Teorisi, aynı teori ve şahsi borç teorisidir.

1. Mükellefiyet(Yükleme) Teorisi

Mükellefiyet teorisine göre denkleştirme, lehine karşılıksız kazandırma yapılan mirasçıya miras payına bağlı şekilde yüklenmiş bir mükellefiyettir. Mükellefiyet, bir kişiye yükletilen bir şeyi yapma veya yapmama yükümüdür ki bu yükümden bir ifa alacağı değil ifayı talep hakkı doğar⁸. Denkleştirmede ise

⁷ Gamze Turan Başara, Miras Hukukunda Denkleştirme (Doktora Tezi), Ankara, 2012, s. 12; Serozan/ Engin, s.587.

⁸ Turgut Akıntürk, Şart ve Mükellefiyet Kavramları Üzerine Bir İnceleme, AÜHFD,1970, Cilt: 27, Sayı:3 s. 233; Kemal Tahir Gürsoy, AÜHFD, Ölüme Bağlı Tasarruflarda Şart ve Mükellefiyetler, Cilt: 10 Sayı: 1 Yayın Tarihi: 1953, s.468; Mustafa K. Oğuzman, Miras Hukuku Dersleri, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1972, s. 153.

denkleştirme yükümlüsünden doğrudan talep edilebilen bir alacak hakkı mevcuttur. Mükellefiyette bu haktan dolayı olarak faydalanılır⁹.

Denkleştirmede, denkleştirme borçlusu ve denkleştirme alacaklısı olmak üzere iki taraf söz konusudur. Lehine kazandırma yapılan ve denkleştirme borcu altında olan taraf miras payına mahsuben aldığı bu kazanımı talep edilmesi durumunda terekeye iade etmekle borçludur. Denkleştirmenin diğer tarafındaki denkleştirme alacaklısının ise sahip olduğu bu hak, söz konusu yükümün yerine getirilmesini talep hakkı değil esasen bir alacak hakkıdır. Başka bir ifadeyle denkleştirme, alacak hakkı sunan bir borç iken; mükellefiyet, bir borç değildir ve sadece bu mükellefiyetin yerine getirilmesinde yararı olan kişilere bunu talep etme yetkisi tanır¹⁰.

Bu görüşün eleştirilen bir diğer yönü de denkleştirme sebebiyle denkleştirme alacaklısının malvarlığında alacak hakkı niteliğinde bir artış olurken mükellefiyet lehdarının malvarlığında herhangi bir artış olmamasıdır¹¹. Sayılan tüm bu sebeplerle mükellefiyet teorisi denkleştirme kurumunun hukuki niteliğini tam anlamıyla ortaya koyamadığından öğretide pek kabul görmemiştir.

2. Aynı Teori

Özellikle Alman hukukunda savunulan ve aynı nazariye (teori) olarak da bilinen bu teori miras paylarının denkleştirme sebebiyle kendiliğinden değiştiğini kabul etmektedir. Buna göre denkleştirmeye birlikte denkleştirme alacaklısının miras payı denkleştirme borçlusunun miras payının azaldığı oranda artmaktadır. Ancak burada oran olarak paylar aynı kalmakta mirasbırakanın sağlığında yaptığı kazandırmaların yeniden terekeye eklenmesi suretiyle bu paylara karşılık fiilen verilecek miktarlar değişmektedir¹².

⁹ Nedim Turhan, Mirasta İade, Yargıtay Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 4, Yıl: 1996, s. 540.

¹⁰ Güleş, s.377.

¹¹ Turan Başara, s.21.

¹² Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 439.

Örneğin, mirasbırakan 40.000 TL lik bir tereke ve A ile B adındaki iki kızını mirasçı bırakarak ölmüştür. Bunun dışında sağlığında kızı A 'ya denkleştirme kapsamında aldığı bir araba olup bu arabanın denkleştirmeden muaf olduğuna dair bir irade açıklaması da bulunmamaktadır. Buna göre arabanın değeri 20.000 TL olup A arabanın miras hissesine mahsup edilmesini istemiştir. Burada A ile B nin miras payları $\frac{1}{2}$ 'şer olup bu pay oranı değişmemekle birlikte tereke 40.000 TL+20.000 TL olarak hesaplanacaktır. Netice olarak B'nin $\frac{1}{2}$ oranındaki miras hissesine 30.000 TL düşerken yine $\frac{1}{2}$ oranındaki A'nın miras hissesine mirasbırakandan sağlığında aldığı 20.000TL değerindeki araba ile birlikte 10.000 TL'lik pay kalacaktır.

Mirasta denkleştirme talebi miras hukukundan doğan bir çeşit alacak hakkı niteliğinde olup aynı nitelikte bir etkiye sahip değildir¹³. Türk Medeni Kanunu m. 671'e göre, geri vermekle yükümlü olan mirasçı, dilerse aldığını aynen geri verir; dilerse payından fazla olsa bile değerini miras payına mahsup ettirir. Bu madde gereğince denkleştirme borçlusuna tanınan bu seçme hakkı denkleştirme davasının aynı bir hak isteme davası olmadığını göstermektedir.

Denkleştirme borçlusunun aynen geri vermeyi seçmesi durumunda dahi bu davanın niteliği değiştirmemektedir. Bu anlamda denkleştirme davasının aynen tenkis davası gibi şahsi hakkın korunmasını amaçlayan bir dava türü olduğu söylenebilir¹⁴. Tüm bu sebeplerden dolayı aynı hak teorisi de ne İsviçre ne de Türk hukukunda benimsenmemiştir.

3. Şahsi Borç Teorisi

Şahsi borç teorisi denkleştirme ile yükümlü kişi açısından bir borcun varlığını kabul ederken denkleştirme talebinde bulunan mirasçı yönünden de bir alacak hakkının olduğunu savunmaktadır. Türk hukuku açısından da kabul gören

¹³ İmre/Erman, s.513.

¹⁴ Esat Şener, Miras Hukukunda İadenin Yeri ve Önemi, Yargıtay Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, 1976, s.12; Turhan, s. 540.

bu görüŖe göre denkleŖtirme kurumu taraflar arasında yalnızca bir borç-alacak ilişkisi kurmaktadır.

DenkleŖtirme hükümlerinin uygulanması bir kimseyi mirasçı yapmayacağı gibi mirasçı olan bir kimsenin bu sıfatına da etki etmez. Aynı teorinin aksine, kurulan bu ilişki ile denkleŖtirme alacaklısının miras payı artmayacağı gibi denkleŖtirme borçlusunun da miras payında bir azalma olmaz¹⁵. Başka bir ifadeyle denkleŖtirme miras payları üzerinde doğrudan bir değişiklik yaratmamakta; kanundan yahut mirasbırakanın irade beyanıyla ortaya çıkan bir borç doğurmaktadır ¹⁶.

DenkleŖtirme sebebiyle ortaya çıkan söz konusu bu haklar denkleŖtirmenin tarafı konumundaki mirasçılardan paylarına bağlı şekilde oluşmakta ve pay sahibine bu yönde bir borç yüklemekte yahut alacak hakkı vermektedir. Paya bağlı olarak ileri sürülen haklar olması sebebiyle de pay sahipliğinin kaybedilmesi durumunda bu hak ve yükümlölükler ortadan kalkmaktadır. Başka bir anlatımla denkleŖtirme borcu ve denkleŖtirmeyi talep hakkı mirasçılık sıfatına dayanmakta olup birtakım sebeplerle mirasçılık sıfatının sona ermesi durumunda denkleŖtirme ile mükellef mirasçının bu yükümlölüğü sona ermektedir¹⁷. Yani misal vermek gerekirse mirası reddeden yahut mirastan çıkarılan mirasçı açısından bir denkleŖtirme borcu doğmayacağı gibi mirasçılık sıfatı bulunmayan mirasçı açısından herhangi bir denkleŖtirme alacağı da söz konusu olamaz.

Son olarak denkleŖtirme, yasada mirasın paylaşılması bölümünde düzenlenen ve paylaşma yapılırken ileri sürülen bir kurumdur¹⁸. Mirasın taksiminden önce denkleŖtirme talebinin öne sürölmesi mümkün olmadığı gibi

¹⁵ Turanboy, s.31.

¹⁶ Turan Başara, s. 24.

¹⁷ İmre/Erman, s.513; O. Gökhan Antalya, Miras Hukuku,3. Bası, 2015, s. 452.

¹⁸ Dural/Öz, s.321.

bu talebin mirasın paylaşılması sırasında ve en nihayetinde paylaşma sona erece kadar ileri sürülmesi gerekir.

II. DENKLEŞTİRMENİN TENKİS VE DİĞER BAZI KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

A. DENKLEŞTİRMENİN TENKİS İLE KARŞILAŞTIRILMASI

1. Genel Olarak Denkleştirme ve Tenkis ilişkisi

Denkleştirme, mirasbırakanın yasal mirasçılarının miras hisselerine mahsuben elde ettikleri sağlararası karşılıksız kazanımlarının mirasçılar arası eşitliği sağlamak amacıyla terekeye yeniden kazandırılması işlemidir. Tenkis ise kelime itibariyle "indirme; eksiltme, azaltma"¹⁹ anlamlarına gelmekle birlikte miras hukukundaki tanımıyla mirasbırakanın saklı payları ihlal eden hem ölüme bağlı hem de sağlararası tasarruflarının saklı pay oranını aştığı ölçüde geriye doğru geçersiz kılınmasıdır²⁰.

Genel anlamda her iki kurumda mirasçılarının miras haklarının korunmasını amaçlayan ve dava yolu ile ileri sürülen kurumlar olduğundan kimi zaman uygulamada birbiriyle karıştırılmakta ise de esasen birçok yönden ayrılan ve birbirinden oldukça farklı kurumlardır. Denkleştirmede yasal mirasçılarının paylarının eşit hale getirilmesi hedeflenirken tenkiste saklı pay sahibi mirasçılarının söz konusu saklı paylarının korunması amaçlanır. Mirasbırakan, yasal mirasçısına yaptığı kazandırmanın iadedden muaf tutulmasını belirtmiş ise burada mirasın bu iradesine uygun hareket edilmekte ve denkleştirmesi talep edilememektedir. Söz

¹⁹T.C. Adalet Bakanlığı Hukuk Sözlüğü, <http://www.sozluk.adalet.gov.tr>. Erişim Tarihi: 19.01.2019.

²⁰ M. Kemal Oğuzman, Miras Hukuku Dersleri, s.232; Mehmet Ayan, Miras Hukuku, 3. Baskı, Mimoza yayıncılık, Konya, 2005, s.168; Serap Kurtbaş, Tenkise Esas Alınan Tereke, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s.39.

konusu kazandırmanın tasarruf nisabını aşması halinde ise mirasbırakanın iradesine bakılmaksızın saklı pay oranında tenkisi istenmektedir.

Mirasbırakanın sağlararası karşılıksız bir kazandırması söz konusu olduğunda mirasın paylaşımı sırasında denkleştirme ve tenkis olmak üzere iki talep gündeme gelecektir. Bunlardan hangisinin ileri sürüleceği ise işin mahiyetine göre değişmekte ve önem arz etmektedir. Böyle bir durumda öncelikle ilgili karşılıksız kazandırmanın denkleştirmeye tabi olup olmadığına bakılmalıdır. Eğer söz konusu tasarruf denkleştirmeye tabi ise tasarrufun denkleştirmeyle terekeye yeniden iadesi sağlamış olacağından artık tenkis talebine başvurmaya gerek kalmayacaktır. Başka bir ifadeyle denkleştirmenin uygulandığı hallerde kural olarak tenkis talep edilmez. Nitekim denkleştirmenin talep edilemediği ve saklı pay ihlalinin söz konusu olduğu durumlarda tenkis gündeme gelecektir.

Denkleştirme yalnızca mirasbırakanın sağlararası karşılıksız tasarrufları için ileri sürülürken mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruflarının da tenkisi mümkündür. Dolayısıyla mirasbırakanın ölüme bağlı bir tasarrufu ile mirasçılarının saklı payları ihlal edildiği zaman artık denkleştirme değil ilgili tasarrufun tenkisi talep edilecektir.

Görüldüğü üzere bu iki talebin bir arada ileri sürülmesi mahiyetleri itibariyle mümkün olmamaktadır. Her iki talep de kendine özgüdür. Genel olarak bu talepler birbirleri ile yarıştırmamakta sadece gerekli durumlarda sıralı şekilde ileri sürülmektedir. Yani bu talepler mirasçılarının miras haklarının korunması sağlanırken birbirlerini tamamlamaktadır. Bununla birlikte bazı istisnai durumlarda bu durumun dışına çıkmış ve doktrince de kabul edilen bazı hallerde hem denkleştirme hem de tenkis hükümlerinin devreye gireceği belirtilmiştir²¹.

²¹ Ahmet Nar, Türk Miras Hukukunda Tenkis, İstanbul, 1. Baskı, 2016, s.35; Zahit İmre, Türk Miras Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978, s.795; Serozan/Engin, s.586; Öztan, s.360; Turanboy, s.32; İmre/Erman, s.514-515.

Bu istisna durumlardan ilkinde Türk Medeni Kanunu m. 672’de yer verilmektedir. Buna göre “ *Yapılan kazandırma miras payını aştığı takdirde mirasçı, mirasbırakanın bunu kendisine bırakmak istediğini ispat ederse, bu fazlalık denkleştirmeye tâbi olmaz. Diğer mirasçılarının tenkise ilişkin hakları saklıdır.*” Maddeden de açıkça anlaşılacağı üzere denkleştirme talep etmesine rağmen yapılan kazandırmanın miras payından daha fazla olması ve bu fazlalığın denkleştirme ile geri alınamaması halinde fazlalık yönünden saklı payı ihlal edilen mirasçı tenkise başvurabilecektir. Bu durumda dahi esasen kazandırmanın tamamı yönünden iki talebin birlikte ileri sürülmesi değil kazandırmanın bir kısmı için denkleştirme hükümlerinin diğer kısmı için de tenkis hükümlerinin uygulanması söz konusudur²².

Diğer istisnai durum ise sağ kalan eşin alt soy ile birlikte mirasçı olması halidir. Doktrinde sağ kalan eşin alt soy ile mirasçı olması halinde denkleştirme alacaklısı olup olmayacağı meselesi tartışmalı olmakla birlikte ağırlıklı olarak kabul edilen ve uygulamada da benimsenen görüşe göre sağ kalan eşin alt soy yanında mirasçı olması durumunda denkleştirme alacaklısı olamamasıdır²³. Bu durumda kanuni miras payının tamamı saklı pay olarak kabul edilen eş hakkını tenkis talebi ileri sürerek alacaktır. Mirasbırakandan sağlığında karşılıksız bir kazandırma elde eden altsoy mirasçı diğer alt soy mirasçılar tarafından yöneltilen denkleştirme talebine muhattap olurken sağ kalan eşin de tenkis talebiyle karşılaşacaktır. Ancak bu halde de yine muhattabı aynı kişi olsa da farklı kişiler tarafından yöneltilen denkleştirme ve tenkis talepleri vardır²⁴.

Öğretide birçok yönden birbirinden farkları bulunan tenkis ve denkleştirme kurumları üzerinde özellikle durulmakta ve bu kurumları

²²Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik tezi, s. 127; Nar, s.36-37; İmre, s.824; Ali Naim İnan/Şeref Ertas/Hakan Albaş, Miras Hukuku, Bilge Yayınevi, 9. Bası, Ankara, 2015, s.571; M. Kemal Oğuzman, Miras Hukuku, s. 409.

²³ Bu konudaki tartışmalar için bakınız: Damla Gürpınar, Mirasbırakanın Sağlığında Altsoyuna Yaptığı Karşılıksız Kazandırmaların Denkleştirilmesinde Sağ Kalan Eşin Durumu, Ankara Barosu Dergisi, sayı:4, 2017,s.106; Antalya, s. 455; Turanboy, s.38; Serozan/Engin, s.587; İmre, s.807; Öztan, s. 358.

²⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 128; Nar, s.37-38.

birbirinden ayırmanın uygulama yönünden önemine vurgu yapılmaktadır. Bu kurumların daha net anlaşılması ve somut olaylara daha doğru uygulanabilmesi için nitelik ve farklarının ortaya net şekilde konulması önemlidir.

2. Denkleştirme ile Tenkis Arasındaki Farklar

Denkleştirme ile tenkis, amaç ve nitelik, yasadaki düzenlenme yeri ve şekli, talebin konusu ve kapsamı, talep edebilecek kişiler, talep yükümlüleri ve son olarak dava süresi bakımından farklılık arz etmektedir. Aşağıda bu farklar detaylı olarak incelenecektir.

a. Amaç ve Nitelik Açısından Farkları

Tenkis, mirasbırakanın tasarruf sınırını aşan karşılıksız tasarruflarının saklı pay oranına çekilmesini amaçlarken; denkleştirme, yasal mirasçılar arasında mirasbırakanın sağlığında gerçekleştirdiği tasarruflarla bozulan eşitliğin bu tasarrufların terekeye yeniden kazandırılması suretiyle tekrardan sağlanmasını hedefler²⁵.

Tenkis, saklı payların ihlali neticesinde ortaya çıktığından bu ihlalin bir yaptırımı niteliğindedir. Mirasbırakanın sağlararası ya da ölüme bağlı tasarrufu ile saklı payı zedelenen mirasçı, tenkis yoluyla bu kazandırmanın tasarruf oranına indirilmesini sağlamaktadır²⁶.

Denkleştirmede ise mirasbırakanın, sağlığında mirasçılarına miras hissesine istinaden yaptığı kazandırmaların terekeye iade edilmesi ya da bu kazandırmayı alan yasal mirasçının miras payına mahsup edilmesi sağlanmaktadır. Bu anlamda yasal mirasçılarının miras haklarını koruyan ve onu tamamlayıcı nitelikte bir müessese olduğu da söylenebilir. Denkleştirme yine başka bir ifadeyle yasal mirasçılar yönünden bir çeşit hesaplama

²⁵ Kılıçoğlu, s. 439; Samim Gönansay/ Kemalettin Birsen, Miras Hukuku, 2. Bası, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul, 1963, s.344.

²⁶ Oğuzman, Miras Hukuku Dersleri, s. 232;Turanboy, s.32; İmre, s. 797; Nar, s.38;Kurtbaş, s.39.

niteliğindedir²⁷. Burada tenkisteki yaptırım özelliğinden daha çok mirasbırakanın yasal mirasçılığı arasında ayırım yapmak istemeyeceği düşüncesinden hareketle onun açık yahut saklı iradesi gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Denkleştirme talebi, sadece mirasbırakandan sağlararası karşılıksız kazandırma alan ve yasal mirasçılık sıfatı halen devam eden mirasçılara yönelik ileri sürülebildiğinden mutlak değil nisbi nitelikte bir haktır. Yine kişisel bir alacak hakkı sağlaması sebebiyle de aynı bir hak doğurmaz sadece şahsi bir talep hakkına dayanır²⁸. Tenkis talebi ise yenilik doğuran bir hak olarak ortaya çıkmakta ve oda tıpkı denkleştirme talebi gibi aynı değil şahsi bir alacak hakkına dayanmaktadır²⁹.

Bu talepler tenkis davası ve denkleştirme davası şeklinde ileri sürülmektedir. Tenkis davası, hukuki niteliği yönünden yenilik doğurucu (inşai) bir davadır. Yani dava neticesinde mirasbırakanın tenkise tabi kazandırmaları, mirasın açıldığı tarihten itibaren geçmişe etkili olacak şekilde ve saklı payı ihlal ettiği ölçüde geçersiz kalacaktır. Doktrin de tartışmalı olsa da genel görüşe göre tenkis davası bir eda davası niteliği taşımadığından tenkis kararı alınmış olsa bile tenkise tabi tasarrufun davalının eline geçmiş olması durumunda ayrıca birde eda davası açılması gerekmektedir³⁰. Buna karşın denkleştirme talebi zaten mirasın paylaşılması aşamasında ve paylaşma sona erene kadar ileri sürülmesi gerektiğinden doğrudan doğruya bir eda davasına konu olabilmektedir³¹.

²⁷ Turanboy, s.32; Dural/Öz, s.320; İmre/Erman, s.515; Şener, Tenkis, s.112;İmre, s. 797; Nar, s.38.

²⁸ Nurşin Ayiter/Ahmet M. Kılıçoğlu, Miras Hukuku, 2. Bası, Ankara,1991, s.283; Erhan Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, Seçkin Yayınevi, Ankara,2015, s.67.

²⁹ Ayan, s.168; Şener, Tenkis, s.110.

³⁰ Fikret Eren, Türk Miras Hukukunda Tenkis Davası, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara,1972, s. 21; Ayan, s. 168; Oğuzman, Miras Hukuku Dersleri, s.238; Başara, s.29; Hatemi, Miras Hukuku, 2. Bası, Vedat basımevi, İstanbul, 2004,s.45-46; Öztan, s.97.

³¹ Kocayusufoğlu, Doğentlik Tezi, s. 130; Necati Şükrü Bayramoğlu, Türk Miras Hukukunda Denkleştirme (Yüksek Lisans Tezi), Ankara,2013, s. 24; Dural/Öz, s.343; Nar, s. 42-43.

b. Yasadaki Düzenlenme Yeri ve Şekli Açısından Farkları

Denkleştirme, mirasın paylaşılması sürecinde ileri sürülebilen bir talep hakkı olmasından ötürü, buna ilişkin maddeler, medeni kanunun üçüncü kitabının, mirasın paylaşılması başlıklı üçüncü bölümünün, ikinci ayrımında yer almaktadır. Tenkis ise daha çok mirasbırakanın saklı payı ihlal eden ölüme bağlı tasarrufları için başvurulmasından dolayı aynı kitabın, ölüme bağlı tasarruflar başlıklı ikinci bölümünün, altıncı ayrımında düzenlenmiştir.

Denkleştirmede kural olarak mirasbırakanın iradesi ön plandadır. Mirasbırakan kanuni olarak denkleştirmeye tabi olan bir kazandırmayı denkleştirmeden muaf tutabileceği gibi denkleştirmeye tabi olmayan bir tasarrufun denkleştirme kapsamına girmesini de sağlayabilir. Yasa bu konuda mirasbırakanın iradesine öncelik tanımış, mirasbırakanın böyle bir irade ortaya koymaması durumunda ise uygulanacak belli karineler ve kurallar kabul etmiştir. Yani denkleştirmeyi düzenleyen hükümler bu anlamda emredici değil tamamlayıcı niteliktedir³².

Tenkis ise mirasbırakanın saklı payları ihlal eden tasarruflarına karşı bir yaptırım niteliği taşıdığından ve esasen mirasbırakanın bu iradesine karşı yöneltilecek bir talep olduğundan hükümleri de emredici niteliktedir. Mirasbırakanın tenkise tabi bir tasarrufu tenkis dışına çıkarması yahut aksini öngörmesi mümkün değildir³³. Bununla birlikte doktrinde tenkis kurallarının emredici nitelikte olmasının bazı istisnalarına da değinilmiştir. Bu istisnalar tenkise tabi bir tasarrufun bu kapsam dışına çıkarılması yahut aksinin öngörülmesi şeklinde değildir. Bu sebeple de genel anlamda tenkis hükümlerinin emredici nitelikte kabulüne engel olmamaktadır³⁴.

³² Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 4, İmre/Erman, s. 516; Antalya, Miras, s. 451.

³³ Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 125; Turanboy, s.32-33; İmre, s. 798; İmre/ Erman, s. 516; Şener, Tenkis, s.110; Nar, s.39-40; Günay, s.143; Turhan, s.548.

³⁴ Nar, s. 39, dn:106; Oğuzman, Miras Hukuku Dersleri, s.232-233.

c. Talebin Konusu ve Kapsamı Açısından Farkları

Denkleştirmenin konusu mirasbırakanın yasal mirasçılarına miras paylarına mahsuben kazandırmış olduğu sağlararası karşılıksız tasarruflarıdır. Ölüme bağlı tasarruflar mahiyetleri gereği denkleştirmenin konusuna girmezler. Bunların yalnızca tenkisi talep edilebilir. Denkleştirme talebiyle bu kazandırmaların tamamının aynen yahut aynen olmadığı takdirde bedelinin terekeye iadesi sağlanmaktadır.

Tenkisin konusu ise mirasbırakanın tasarruf oranını aşarak saklı payları ihlal eden ölüme bağlı karşılıksız tasarruflarıyla birlikte TMK madde 565' de sayılan sağlararası karşılıksız kazandırmalarıdır. Tenkisle birlikte söz konusu kazandırmaların tasarruf oranına kadar olan kısmı geçersiz kılınarak terekeye geri döndürülür. Başka bir ifadeyle mirasbırakana ait bir kazandırma, denkleştirilmesi suretiyle tamamen mirasa geri kazandırılmıyorsa saklı payları ihlal ettiği ölçüde indirilmesi yoluna başvurulur. Bu bakımdan her ne kadar talebi öngörülecek tasarruf sayısı bakımından tenkis daha kapsamlı ise de talep sonucunda iadesi sağlanacak tasarrufun terekeye geri kazandırılma miktarı yönünden denkleştirmenin daha geniş olduğunu söylemek gerekir.

d. Talep Edebilecek kişiler Açısından Farkları

Denkleştirme, mirasbırakanın tüm yasal mirasçıları tarafından talep edilebilir. Talepte bulunan için yasal mirasçılık sıfatının bulunması yeterli olup saklı pay sahibi olması şart değildir. Denkleştirme miras hakkına dayalı bir talep hakkı olduğundan yasal mirasçılık sıfatını kaybeden mirasçının denkleştirme talep etmesi de mümkün değildir. Tenkis talebinde bulunma hakkı ise yalnızca saklı paylı mirasçılar, belli şartlar altında mirasçının alacaklıları ve iflas dairesine

tanınmıştır. Tenkis, denkleştirmeye nazaran talep sahipleri açısından daha dar kapsamlıdır. Bunun dışında kalan kişilerin tenkis talep etme hakları yoktur³⁵.

Denkleştirme yasal mirasçılar arasında söz konusu olan bir işlemdir. Bu sebeple de denkleştirme talebinde bulunulabilmesi için talepte bulunan yasal mirasçı dışında talebin yöneltileceği en azından başka bir yasal mirasçının da olması şarttır. Tenkis ise tasarruf oranının aşılması durumunda tüm 3. Kişilere karşı yöneltilebilir bir taleptir. Tek bir saklı pay sahibi mirasçı dahi tenkis talebinde bulunabilir.

e. Talep Yükümlüleri Açısından Farkları

Denkleştirme talebi ancak yasal mirasçılık sıfatına sahip kişilere karşı yöneltilebilir³⁶. Denkleştirmeye tabi bir kazandırma alan yasal mirasçının ıskat, feragat, mirasın reddi, mirastan yoksunluk sebebiyle mirasçılık sıfatını kaybettiği durumlarda artık denkleştirme yükümlülüğü de ortadan kalkar. Bu durumda denkleştirme yükümlülüğünden kurtulan kişinin yerine geçenler denkleştirme konusu kazandırma sebebiyle malvarlıklarında meydana gelen artış tutarında sorumlu olurlar³⁷.

Tenkis davası mirasbırakanın karşılıksız kazandırmada bulunduğu tüm 3. kişiler hakkında açılabilir gibi bu kişilerden söz konusu kazandırmaları kötü niyetli olarak devralan kişilere karşı da yöneltilebilir³⁸. Tenkis yükümlüsünün denkleştirmedeki gibi yasal mirasçı olması gerekmez. Tenkise konu kazandırmayı alan herkese karşı yöneltilebilir. Tek şart söz konusu kazandırma

³⁵ İmre, s. 798-799; Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 126; Günay, s. 142; Turhan, s.548-549.

³⁶Y. 2. HD. 03.04.2013 tarihli E:2012/16545, K:2013/9307 "Kazandırma yapılan davalı kanuni mirasçı olmadığından dava mirasta denkleştirme davası olarak nitelendirilemez. Davanın ve delillerin tenkis hükümlerine uygun değerlendirilmesi gerekir" (Ali İhsan Özüğür, Tenkis, Mirasta Denkleştirme ve Muvazaa Davaları, 5. Baskı, Ankara, 2015, s. 432).

³⁷ TMK m.670'e göre, "Mirasın açılmasından önce veya sonra mirasçılık sıfatını kaybeden mirasçıya ait geri verme yükümlülüğü, onun yerini alan mirasçılara, miras paylarında meydana gelen artış oranında geçer"; Ali İhsan Özüğür, Miras Hukuku, Seçkin Yayınevi, 4. Baskı, 2016, s. 474; Serozan/ Engin, s.587; Oğuzman, Miras Hukuku, s.407; Dural/Öz, s.322; Antalya, s. 452.

³⁸ Günay, s. 142.

sebebiyle talep sahibinin saklı payının ihlal edilmiş olmasıdır. Hatta TMK 565 madde gereğince mirasçılık sıfatını kaybeden yasal mirasçı da miras payına mahsuben almış olduğu sağlararası kazandırmalar sebebiyle saklı payları ihlal ettiği ölçüde tenkis yükümlüsü olabilir.

f. Dava süresi açısından

Tenkis davasına ilişkin zamanaşımı sürelerine Türk Medeni Kanunu m. 571’de yer verilmiştir. Buna göre Tenkis davası açmak isteyen saklı pay sahibi mirasçılar bu haklarının zedelendiğini öğrendikleri tarihten itibaren 1 yıl ve her halde vasiyetnamelerde açılma tarihinden diğer tasarruflarda ise mirasın açılması tarihinden itibaren 10 yıl içinde bu davayı açmak zorundadırlar. Tenkis bu hak düşürücü sürelele uymak kaydıyla paylaşmadan önce yahut sonra talep edilebilir³⁹.

Tenkisin aksine kanunda denkleştirme kurumundan bahsedilmesine rağmen doğrudan denkleştirme davası adı altında bir davaya yer verilmemiştir. Dolayısıyla kanunda açıkça belirtilen bir zamanaşımı süresi de bulunmamaktadır. Doktrine göre denkleştirme, mirasın paylaşılması aşamasında gündeme gelen bir talep olduğundan buna ilişkin davanın en geç paylaşma bitinceye kadar açılması gerektiği kabul edilir. Mirasın paylaşımına başlanmadıkça denkleştirmeyi talep hakkı zamanaşımına uğramaz⁴⁰. Diğer taraftan Yargıtay ve doktrindeki bazı yazarlar, mirasın paylaşılması bittikten sonra denkleştirmeye tabi bir kazandırmanın ortaya çıkması halinde 10 yıllık zamanaşımı süresi içinde yasal mirasçılarının denkleştirmeye talep haklarının olduğunu kabul etmektedir⁴¹.

³⁹ 743 sayılı TMK m. 513’e göre tenkis davası, mirasçılar mahfuz hisselerine tecavüz edildiğini öğrendikleri günden itibaren bir sene ve her halde vasiyetnameler hakkında açıldıkları tarihten, diğer tasarruflar hakkında mirasın açılmasından itibaren beş sene geçmesiyle sakit olur (www.mevzuat.gov.tr, Erişim Tarihi:09.01.2019).

⁴⁰ İmre, s. 822; İnan/Ertas/Albaş, s.572; Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s.130-131; Nar, s. 38; Serozan/ Engin, s.587; Oğuzman, Miras Hukuku, s. 407-408.

⁴¹İmre/Erman, s. 529; Özuğur, Denkleştirme, s. 400; Aydın Tekdoğan, Mirasta Denkleştirme ve Tenkis Davaları, Seçkin yayıncılık, Ankara, 2018, s. 96; Yargıtay’ın bu ilkelerle bağdaşmayan kararları bulunmaktadır. Buna ilişkin bir kararına göre “ Mirasta iade davasında zamanaşımı süresi

B. DENKLEŞTİRMENİN PAYLAŞMA KURALI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Türk Medeni Kanunu'nun ikinci ayrımı, mirasta paylaşmanın nasıl yapılacağına ilişkin düzenlemelere yer vermiştir. TMK m. 646/2'ye göre aksine bir düzenleme olmadıkça mirasçıların paylaşmayı serbestçe kararlaştırabileceği hükme bağlanmıştır. Kanunda bahsi geçen aksine düzenlemeden kasıt ise bu konuda mirasçılar yahut mirasbırakan tarafından bir paylaşma kuralının öngörülmemiş olmasıdır. Başka bir anlatımla mirasçılar bu konudaki irade serbestliği bir paylaşma kuralının mevcudiyeti ile sınırlandırılmıştır.

Paylaşma kuralları mirasın taksimine ilişkin kurallardır. TMK m. 647/1'de mirasbırakanın yapacağı ölüme bağlı bir tasarrufla paylaşmanın nasıl yapılacağı ve payların nasıl oluşturulacağına yönelik kurallar koyabileceği düzenlenmiştir. Eski MK. zamanında mirasbırakan tarafından öngörülecek bu kurallar "taksim kaidesi" olarak adlandırılmaktaydı.

Mirasbırakan koyduğu paylaşma kuralları ile belli bir malın mirasçılardan birine ya da birkaçına özgülenmesini veya terekedeki bir değer tüm mirasçılarca paylaşılmasını öngörmüş ve bu paylaşmanın usulünü belirlemiş olabilir⁴². Mirasçılar, mirasbırakanın mirasın paylaşımına ilişkin koyduğu bu kurallarla bağlıdırlar. Ancak TMK m. 647/2'de yer alan "...mirasçılar için

on yıl olup bu süre mirasın taksiminden başlar" (Y.2.HD' nin 09.04.1987 tarih ve E. 2384, K.3175 Sayılı Kararı, Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, 2. Ve 3. Basılara Ek Kitap, Filiz Kitabevi, İstanbul,1992, s.49); Aynı yönde verilmiş başka bir kararda " İade davalarında zamanaşımının 1 yıl olmayıp, 10 yıl olduğu ve zamanaşımının başlangıcının ise taksimin kesinleştiği tarih olmak lazım geleceği doktrin ve mahkeme içtihatları ile belli olmuştur" şeklindedir (Y.2. HD. 11.11.1969, E. 2862, K. 5059, Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 440); Yine başka bir kararında "...paylaşmadan önce, paylaşma sırasında ve paylaşmadan sonra mirasta iade davası açılabilir. Başka bir anlatımla mirasta denkleştirme istemi miras paylaşmadığı sürece zamanaşımına uğramaz. Mirasın taksimi halinde ise taksimin yapılmasından itibaren on yıllık zamanaşımı süresi içinde mirasta denkleştirmenin istenmesi gerekir. " dedikten sonra mirasın taksimi talep edilmedikçe denkleştirmenin yapılamayacağı yönünde davanın reddine karar veren yerel mahkemeni kararını bu gerekçeyle bozmuştur (Y. 2.HD. 16.01.2014 Tarihli ve E:2013/25017, K: 2014/573, Özüğür, Denkleştirme, s. 429).

⁴² Gönansay/ Birsen, s. 318; Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 131; Tolunay Ozanemre Yayla, Mirasın Paylaşılması, Turhan Kitabevi, Ankara,2011, s. 73; Fahrettin Aral, Türk Medeni Hukukunda Mirasın Taksimi Davası, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1979, s.44.

bağlayıcıdır” ifadesi mirasbırakanın koymuş olduğu paylaşma kurallarının değiştirilemez olduğu anlamına gelmemektedir⁴³. Mirasçılar kendi aralarında oy birliği ile kabul ettikleri bir sözleşmeyle kanunun bu konudaki emredici kurallarına aykırı olmamak kaydıyla paylaşmaya ilişkin başka kuralları kabul etmeleri de mümkündür. Böyle bir sözleşmenin olması durumunda mirasçılarının, mirasbırakanın paylaşma kuralıyla bağlılıkları sona erecektir. Denkleştirmede ise mirasbırakanın sağlığında yasal mirasçılarından birine kazandırdığı ve denkleştirmeden muaf tuttuğu bir tasarruf diğer mirasçılarının bir araya gelip aksini kararlaştırmasıyla dahi olsa tenkis hakları saklı kalmak kaydıyla terekeye tekrar dönmemektedir. Yani denkleştirmeye ilişkin mirasbırakanın bu iradesinin mirasçılar tarafından bertaraf edilmesi mümkün değildir.

Paylaşma kuralı mirasbırakanın tek tarafı olarak öngördüğü ve tüm mirasçıları bağlayan bir irade açıklamasıyken denkleştirme mirasbırakan ile bu kazandırmayı alan mirasçı arasında iki tarafı bir hukuki işleme konu olmaktadır. Yine paylaşma kuralı mirasbırakanca ölüme bağlı bir tasarruf ile kararlaştırılırken mirasbırakan denkleştirme de herhangi bir şekle bağlı olmaksızın iradesini sağlığında ortaya koyabilir.⁴⁴

Mirasbırakan tarafından koyulmuş paylaşma kurallarının amacı esasen paylaşma kuralı ile mirasçılardan birisine özgülenen tereke malının o mirasçının kişisel malvarlığına sokulmasıdır. Yani paylaşma kuralı ile mirasbırakan mirasçıları arasında bir eşitsizlik yaratmak istememekte ve bir mirasçının miras payından fazlasını alması mümkün olmamaktadır. Aksi durumda lehine paylaşma kuralıyla miras payından fazla miktarda bir mal özgülenen mirasçı diğerlerine bir denkleştirme bedeli öder. Ancak bu bedel TMK m. 669’da ifade edilen denkleştirme bedelinden farklı bir nitelik taşır⁴⁵. Netice olarak bu kurallar ile

⁴³ Mehmet Özgür Avcı, Mirasın Mahkeme Kararı İle Paylaşılması, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, 2014, s.33.

⁴⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 132.

⁴⁵ Avcı, s. 27 ve dn. 100.

mirasçılarının miras payında herhangi bir artma veya eksilme olmamakta yalnızca paya terekeden düşecek değer mirasbırakan tarafından belirlenmektedir.

Örneğin mirasbırakanın terekesinde bir ev ile bir araba bulunduğunu, söz konusu evin maddi değerinin arabaya eşit olduğunu ve mirasbırakanın iki yasal mirasçısını arkada bırakarak öldüğünü varsayalım. Mirasbırakan yaptığı ölüme bağlı tasarruf ile bu evi kızına arabasını da oğluna bıraktığı takdirde burada bir paylaşma kuralından bahsedilir.

Mirasbırakan tarafından öngörülmüş paylaşma kuralında yasal mirasçılarının pay miktarları değişmemekte, yalnızca paylara terekeden kalacak malvarlığı değerleri belirlenmektedir. Denkleştirmede ise mirasbırakan tarafından yasal mirasçılara yapılmış olan kazandırmalar yasal mirasçılarının miras paylarına mahsup edilmekte ya da söz konusu malvarlığı değerinin aynen geri verilmesi suretiyle terekeye yeniden kazandırılması sağlanmaktadır.

Denkleştirmede mirasbırakan ortaya koyduğu iradesiyle sağlığında yasal mirasçısına verdiği belli kazandırmaların iade dışında kalmasını kararlaştırabilir. Denkleştirmeden muaf kalacak bu kazandırmalar sebebiyle de yasal mirasçılar arasındaki eşitlik bozulabilir. Bu durumda diğer mirasçılarının yapabileceği tek şey saklı paylarının zedelenmesi durumunda tenkis davasına başvurmaktır. Paylaşma kuralında ise paylar arasında bir eşitsizlik yaratılmak istenmemekte ve mirasbırakanca kastedilmemiş bir eşitsizliğin ortaya çıkması durumunda da payların denkleştirilmesine başvurulmaktadır. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere buradaki denkleştirme TMK m. 669 kapsamında ifade edilen denkleştirme değildir. Burada mirasbırakanın öngördüğü paylaşma kuralı gereği hissesine diğer mirasçılardan daha fazla malvarlığı değeri düşen mirasçı bu değer farkını nakden diğer mirasçılara pay etmektedir⁴⁶.

Mirasbırakanın sağlararası bir işlemle yasal mirasçısına kazandırdığı malvarlığı değeri kazandırmanın yapıldığı an yasal mirasçının malvarlığına

⁴⁶ Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 132; Ozanemre Yayla, s. 73-74.

geçmekte ve söz konusu mal terekeden çıkmaktadır. Denkleştirme sayesinde de terekeden çıkan bu değerin mirasbırakanca denkleştirmeden muaf tutulmaması kaydıyla terekeye iadesi sağlanmaktadır. Oysa ki paylaşma kuralında söz konusu malvarlığı değeri terekedeki mevcudiyetini sürdürmektedir. Bu sebeple kendisine terekeden herhangi bir değer özgülenen yasal mirasçının mirasın açılmasından önce bu malın kendisine verilmesini talep hakkı yoktur. Zira miras paylaşılana kadar mirasçıların terekedeki tüm hak ve borçlar üzerindeki ortaklığı devam eder.

C. DENKLEŞTİRMENİN TÜKETİM (KARZ) ÖDÜNCÜ VE KULLANIM ÖDÜNCÜ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Türk Borçlar Kanunu m. 386' da eski adıyla karz akdi olan tüketim ödöncü sözleşmesine yer verilmiştir. Kanunda yer alan tanıma göre; "Tüketim ödöncü sözleşmesi, ödönc verenin bir miktar parayı ya da tüketilebilen bir şeyi ödönc alana devretmeyi, ödönc alanın da aynı nitelik ve miktarda şeyi geri vermeyi üstlendiğı sözleşmedir." Burada ödönc alan bir miktar para yahut misli eşyanın mülkiyetini kazanmakta ve belli süre sonunda aynı miktarda ve özellikte şeyi ödönc verene geri vermeyi borçlanmaktadır. TBK m. 379'da düzenlenen Kullanım ödöncünde ise "ödönc veren bir şeyin karşılıksız olarak kullanılmasını ödönc alana bırakmayı ve ödönc alan da o şeyi kullandıktan sonra geri vermeyi üstlenmektedir." Bu anlamda da denkleştirme ile bazı yönlerden benzerlik göstermekle birlikte aslında bu iki durum birçok yönleriyle denkleştirme kurumundan ayrılmaktadırlar.

Tüketim ödöncünün konusunu bir miktar para veya misli bir eşya oluştururken denkleştirmenin konusu malvarlığı değerine dahil olabilen her neviden eşya olabilir. Yine tüketim ödöncünde, ödönc alanın iade borcu aldığını misli ile geri vermek iken denkleştirmede, iade borcu denkleştirme konusunun aynen geri verilmesidir. Aynen iade edilme noktasında kullanım ödöncü ile benzer olduğı söylenebilirse de denkleştirme, kullanım ödöncünden

mirasbırakan ile yasal mirasçı arasında herhangi bir sözleşme olmaması sebebiyle ayrılır. Mirasbırakan ölmeden önce denkleştirmeye konu malvarlığı değerini ileride mirasçısı olabilecek bir kimseye kullanıp o öldükten sonra terekeye iade etmesi için değil bir iş yeri açması yahut yuvasını kurması gibi çeşitli düşüncelerle mülkiyeti onun olmak üzere vermektedir⁴⁷.

Denkleştirme konusu değer kazandırmanın yapıldığı yasal mirasçıya fiilen geçmiş olmasının gerekip gerekmediği konusu tartışmalıdır. Buna karşın tüketim ödöncü sözleşmeleri aynı sözleşmeler arasında değerlendirilmediğinden sözleşmelerin kurulabilmesi için devir işlemine gerek olmaksızın sadece tarafların anlaşması yeterli olmaktadır. Bu anlamda da rızai nitelikte sözleşmeler olduğu kabul edilmektedir⁴⁸.

Tüketim ödöncünde ödünç alan, aldığı para ya da misli eşyayı; kullanım ödöncünde ise aldığı şeyi ödünç verene geri vermeyi borçlanmaktadır. Denkleştirmede ise denkleştirme borcu altına giren yasal mirasçı, aldığını mirasbırakana değil mirasbırakanın ölümünden sonraki yasal mirasçılara borçlanmaktadır. Bu sebeple mirasbırakanın ölümünden önce denkleştirme konusu değer iadesi gündeme gelmemesine rağmen tüketim veya kullanım ödöncü söz konusu olduğunda geri verme borcu devam eder. Yine mirasbırakanın ölümünden sonra yasal mirasçılık sıfatını kaybeden denkleştirme borçlusunun iade borcu ortadan kalmasına rağmen tüketim veya kullanım ödöncü borçlusunun bu borcu sona ermez⁴⁹.

Tüketim ödöncü sözleşmesi (karz akdi) kural olarak ivazsız bir sözleşmedir. Ancak Ödünç veren ile ödünç alan arasında bir miktar faizin kararlaştırıldığı durumlarda ivazlı bir sözleşme niteliği alır ve bu yönüyle de yine denkleştirme kurumundan ayrılır. Zira denkleştirme, mirasbırakanın sağlığında

⁴⁷Güleş, s. 375.

⁴⁸Ümit Vefa Özbay, Roma Hukukunda ve Türk Hukukunda Tüketim Ödöncü Sözleşmesi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2015, s.84.

⁴⁹ Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 137-138.

yaptığı ivazsız kazandırmalar açısından geçerlidir ve gerçek bir karşılık alınması durumunda söz konusu tasarruf denkleştirmeye tabi olmaktan çıkar.

D. DENKLEŞTİRMENİN MURİS MUVAZAASI İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Denkleştirme, mirasbırakanın yasal mirasçılarında birine ya da birkaçına miras hissesine mahsup edilmek üzere yaptığı sağlararası kazandırmalarla bozulan eşitliğin yeniden sağlanmasını ve yasal mirasçılarda bu kazandırmalar hiç yapılmamış gibi paylarını eşit şekilde almalarını sağlar. Buna karşın muris muvazaası, mirasbırakanın mirasçılarda mal kaçırmak ve onları aldatmak amacıyla yaptığı usülsüz işlemleri konu alır ve bu işlemlerin iptali gündeme gelir.

Muris muvazaası davası, saklı pay sahibi olsun veya olmasın, miras bırakanın mirasçılarda tarafından, miras bırakanın gerçekte kendilerinden mal kaçırmak amacı ile yaptığı ve tapuda "satış" ya da "ölünceye kadar bakma sözleşmesi" şeklinde yapılmış olan "gizli bağış" sözleşmelerinin iptali için açılan bir davadır⁵⁰. Burada nitelikli bir muvazaa hali söz konusu olup görünürdeki sözleşme taraflarda gerçek iradelerini yansıtan başka bir işlemi saklamak amacıyla yapılmaktadır.

Muris muvazaasına ilişkin kabul edilen ve sonrasında bu davaların dayanağını oluşturan ilk Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı 01.04.1974 tarihli 1/2 sayılı karardır. Bu kararda, bir kimsenin, mirasçısını, miras hakkında yoksun bırakmak amacıyla gerçekte bağışlamak istediği tapulu taşınmazını tapu sicil memuru önünde iradesini satış doğrultusunda gerçekleştirmesi durumunda saklı pay sahibi olsun ya da olmasın, miras hakkı çığneden tüm mirasçılarda görünürdeki satış sözleşmesinin danışıklı (muvazaalı) olduğunu ve gizli bağış sözleşmesinin de biçim koşulundan yoksun bulunduğunu ileri sürerek dava

⁵⁰Talih Uyar, "Yargıtay Kararlarında Muris Muvazaası", İ.B.D., C. 73, sayı: 2, yıl:1999, s. 387.

açabileceğinden bahsedilmektedir. Bu kararlar muris muvazaasının varlığı kabul edilmiş ve bu anlamda tenkis ve mirasta iade ile ilgili hükümlerin aslında geçerli tasarruflar için uygulanabileceği açıklanmıştır⁵¹.

Nitelikli muvazaada görünürdeki işlem tarafların gerçek iradelerini yansıtmadığından geçersiz olup gerçek iradelerin yöneldiği gizli işlemin geçerli sayılıp sayılmayacağı konusu ise doktrinde tartışmalıdır. Söz konusu tartışma görünürde yapılan sözleşmenin şeklinin gizli sözleşme için aranan şekli gerçekleştirmiş sayılıp sayılmayacağı noktasında çıkmaktadır⁵².

İlk görüşü savunan ve Fransız hukukundan etkilenen bazı yazarlar muvazaa sebebiyle hükümsüz olan görünüşteki sözleşmede resmi şekle uyulması durumunda uyulan bu şeklin gizli sözleşme içinde geçerlilik şartını sağlamış olacağını kabul etmektedir⁵³.

İkinci görüşü benimseyen Yargıtay⁵⁴ile İsviçre Federal Mahkemesi⁵⁵ ve çoğunluk yazar ise gizli işlemin geçerli olabilmesi için tarafların bu yöndeki iradelerini zorunlu şekil şartlarına uygun şekilde açıklamak zorunda olduğunu ve

⁵¹ Karar ile ilgili detaylı açıklamalar için bkz: Zeynep Uyar Hatipoğlu, Yargıtay İçtihatlarına Göre Muris Muvazaasında mirasbırakanın Asıl İradesinin Tayini (Araştırma Makalesi), DÜHFD, Cilt: 22, Sayı: 36, Yıl: 2017, s. 115 ve devamı; Pınar Veliöğlu Ardic, Mirasbırakanın Sağlararası Muvazaalı İşlemleri, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2011, s.7.

⁵² M. Kemal Oğuzman/M. Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s. 131.

⁵³ Bu görüşteki yazarlar: Postacıoğlu, Gayri Menkullerin Ferağına Müteallik Akitlerde Şekle Riayet Mecburiyeti, İstanbul 1945, s. 119-120; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, Eşya Hukuku, 5. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1989, s. 438-439. Yargıtay'ın 07.10.1953 T. Ve 8/7 Tarihli İçtihadı Birleştirme Kararına kadar içtihadı da bu yoldaydı. Bu kararlar birlikte eski görüşünü terketmiştir. Bu kararda yer alan gerekçe ise şu şekildedir: "Madeni kanunun 634. Maddesi mülkiyeti nakledecek akitlerin resmi şekilde yapılmasını amirdir. Bununla hakiki iradelerinin telahuk ettiğini akitler beyan eyleseler ve fakat hakiki kasıtlarının akit yaparken hibe olduğu sabit olsa bey akdi batıl olur amma yerine hibe akdi kaim olamaz. Çünkü memur huzurunda hibe hakkında trafların iradeleri telahuk eylememiştir." (Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, Eşya Hukuku, s. 438-439).

⁵⁴ YİBK. 1.4.1974 Tarih ve E. 1974/1, K. 1974/2 sayılı ve YİBK, T. 7.10.1953, E. 1953/8, K. 1953/7 sayılı karar (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 07.07.2019).

⁵⁵ Federal Mahkeme bir kararında: "Taraflar, resmi şekilde, gayrimenkul satışına ilişkin bir akit yaparlar, fakat hakikatte bir bağışlama yapmış olmayı isterlerse, gerek satış, gerekse bağışlama, birincisi muvazaa sebebiyle ikincisi ise kanunun emrettiği şekle riayetsizlik yüzünden batıldır." Demektedir(jdT 1945 I 474, Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, Eşya Hukuku, s. 439'dan naklen) ;BGE 53 II101;87 II 28; 90 II 154; 92 II 323;104 II 99 (Oğuzman/Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 132, dn: 337'den naklen).

görünürdeki işlemin şekle uygun yapılmasının gizli işlemin şekil şartını ortadan kaldırmadığını kabul etmektedir. Dolayısıyla bu görüştekilere göre, görünürdeki işlem, tarafların gerçek iradelerini yansıtmamasından dolayı muvazaa sebebiyle geçersiz, gizli iradelerini taşıyan işlem ise şekil bakımından usulüne uygun yapılmaması nedeniyle geçerli değildir⁵⁶.

Kanaatimce de sözleşmeler yönünden getirilmiş usuli kurallar hem bu işlemlerin hukuk dünyasındaki güvenilirliğinin sağlanması hem de işlemin tarafları ile işlem sebebiyle menfaati etkilenen 3. kişilerin haklarının korunması bakımından önem arz ettiğinden ikinci görüşün kabul edilmesi daha yerinde bir tercih olacaktır. Herzaman asıl olan tarafların gerçek iradelerinin gerekli şekil şartlarına uygun şekilde ortaya konulması olduğundan görünürdeki işlemin şekle uygun olarak yapılmış olması şekle uygun yapılmayan gizli işlemin geçersizliğine etki etmeyecektir.

Taşınır malların ve alacakların şekil şartına bağlı olmaksızın bağışlanması ya da bağış amacıyla bedelsiz devredilmesi mümkündür. Bu bakımdan, muvazaalı olduğu ileri sürülen gizli işlemler şekil şartı yönünden geçerli ise, söz konusu işlemlerin muvazaa sebebiyle iptalinin talep edilebilmesi mümkün değildir.

Yargıtay, mirasbırakan tarafından herhangi bir mirasçısına muvazaalı şekilde devredilen bir malı denkleştirmeden muaf tutmak isteğini de ortaya koyduğundan bu kazandırmalar için artık denkleştirme talep edilemeyeceğini ve tenkis yoluna gidileceğine hükmetmiştir⁵⁷.

Denkleştirmede muvazaanın aksine mirasbırakanın yasal mirasçısına yaptığı açık bir bağışlama söz konusudur. Denkleştirme kapsamında yapılan bağışlama işlemi muris muvazaasının aksine geçerli bir şekilde kurulmaktadır.

⁵⁶ Fikret Eren; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 21. Baskı, Yetkin Yayınları, 2017, s. 377-378; Oğuzman/Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 132.

⁵⁷ Bknz. bu yöndeki YHGK 'nın 28.05.2008 tarihli E: 2008/4-399 K: 2008/408 sayılı kararı (<https://www.kazancihukuk.com>, Erişim Tarihi: 10.01.2019).

Ancak miras payına mahsuben verilmiş bir kazandırma olmasından dolayı mirasbırakanın ölümünden sonra diğer yasal mirasçılar tarafından terekeye iadesi talep edilmektedir.

Denkleştirme, yasal mirasçılar arasında ileri sürülen bir talep hakkı sağlar. Dolayısıyla vasiyet alacaklısı ve atanmış mirasçının denkleştirme yükümlülüğü olmadığı gibi denkleştirme alacaklısı olması da mümkün değildir. Buna karşın muris muvazaasında sözleşmenin tarafları, miras bırakan ile mirasçısı veya üçüncü bir kişidir. Saklı pay sahibi olsun veya olmasın miras hakkı çığneden tüm mirasçılar tarafından bu dava açılabilir. Muvazaa davası için denkleştirme davasındaki gibi bir sınırlandırma söz konusu değildir. Atanmış mirasçı veya vasiyet alacaklısı da muvazaa davasını açabilir. Muris muvazaası davası yine denkleştirme davasından farklı olarak miras bırakanın bu muvazaalı işlemi yaptığı mirasçısı veya üçüncü bir kişi aleyhine açılmaktadır⁵⁸.

Mirasbırakanın tasarrufları karşısında ne tür taleplerin gündeme gelebileceğini belirleyebilmek için öncelikle söz konusu işlemleri yapma sebebinin ve bu yöndeki iradesini net olarak ortaya koymak gerekir.

Örneğin, mirasbırakanın sağlığında yasal mirasçısına bir satış işlemi gerçekleştirdiğini düşünelim. İlk olarak bu satış işleminin gerçekten de satış iradesiyle yapıldı yapılmadığı hususu incelenmelidir. Eğer mirasbırakan diğer mirasçılarından mal kaçırmak için esasen bağış olan işlemi satış olarak göstermiş ise bu işlem muvazaa davasına konu olacak ve iptali gerekecektir. Yargıtay birçok kararında mirasbırakanın gerçekte bağışlamak istediği taşınmazını muvazaalı şekilde satış olarak göstermesini, söz konusu kazandırmaların iadeye tabi tutulmasını istemediğinin açık delili saymıştır⁵⁹. Eğer ortada gerçek bir satış varsa zaten ne muvazaa ne de denkleştirme davası gündeme gelemez.

⁵⁸ Velioğlu Ardic, s.38.

⁵⁹ Y.2.HD. 31.01.1967, 7185/523; (İnal, 811); YHGK 21.02.1968, 2/1510-99(İnal, 821); Y.2.HD. 23.05.1957, 2646-2900 (İnal, 809).

Muvazaa kural olarak herhangi bir dava zamanaşımına tabi olmadığından talep sahipleri her zaman bu davayı açabilirler⁶⁰. Denkleştirme ise mirasın paylaşılması aşamasında talep edilmesi gereken bir dava hakkı verir ve doktrinde kabul edilen bir görüşe göre mirasın taksimi bitinceye kadar denkleştirme davasının açılması gerekir. Buna karşın Yargıtay uygulaması ve bu yöndeki başka bir görüşe göre mirasın taksimi bittikten sonra denkleştirmeye tabi bir kazandırmanın ortaya çıkması halinde denkleştirme davasının mirasın taksiminin kesinleştiği tarihten itibaren en geç 10 yıl içinde açılması gerektiği düşünülmektedir⁶¹.

⁶⁰ Canan Ruhi/Ahmet Cemal Ruhi, Muris Muvazaası, Seçkin yayıncılık, Ankara, 2019, s.672.

⁶¹Bu konudaki tartışmalar için bkz: İmre/Erman, s. 529; Özuğur, Denkleştirme, s. 400; Tekdoğan, s. 96.

İKİNCİ BÖLÜM

DENKLEŞTİRMENİN ŞARTLARI, KONUSU, TARAFLARI VE MİRASBIRAKANIN DENKLEŞTİRME KONUSUNDAKİ İRADE BEYANI

I. DENKLEŞTİRMENİN ŞARTLARI

A. GENEL OLARAK

Mirasta denkleştirme, yasal mirasçının mirasbırakandan sağlığında karşılıksız şekilde aldığı kazandırmaların, mirasçılar arasında bozulan eşitliğin yeniden sağlanması amacıyla ve Türk Medeni Kanunu'ndaki şartları taşıması kaydıyla terekeye iadesini öngören bir müessesedir.

Mirasta denkleştirme yalnızca mirasçılar arasında uygulanır ve talep sahibine yalnızca nisbi (şahsi) bir hak kazandırır. Bu hak sayesinde denkleştirme borçlusu mirasçıdan, mirasbırakan tarafından kendisine yapılan karşılıksız kazandırmaların iadesi istenir. Bu talep karşısında denkleştirme borçlusu mirasçı aldığı karşılıksız kazandırmayı isterse aynen isterse mahsuben iade ile yükümlüdür.

Miras hukukuna göre mirasbırakan, malvarlığı üzerinde saklı paylı mirasçılarının saklı paylarını zedelememek şartıyla dilediği gibi tasarrufta bulunma hakkına sahiptir. Yine mirasbırakan yasal mirasçılara yönelik sağlığında gerçekleştirdiği karşılıksız kazandırmaları isterse denkleştirmeden muaf tutabilir. Bu anlamda da mirasbırakanın söz konusu irade açıklamaları denkleştirme talep edecek mirasçılar açısından bağlayıcı özellik taşır.

Mirasta denkleştirme kurumunu düzenleyen TMK m. 669'dan da anlaşılacağı üzere mirasbırakan tarafından yapılan bir tasarruf hakkında denkleştirme hükümlerinin uygulanabilmesi için kazandırmanın sağlararası bir

işlemlerle, karşılıksız (ivazsız) şekilde, mirasbırakanın malvarlığından ve yasal mirasçının miras payına mahsuben yapılmış olması gerekmektedir. Bu şartları taşımayan bir kazandırma denkleştirmeye konu olamaz. Aşağıda bu şartlar ayrıntılı şekilde incelenecektir.

B. SAĞLARARASI BİR İŞLEMLE YAPILMASI

Denkleştirmeyi düzenleyen TMK m. 669/1'e göre; yasal mirasçılar, mirasbırakandan miras paylarına mahsuben elde ettikleri karşılıksız kazandırmaları, terekeye geri vermekle yükümlü kılınmıştır. Bu yükümlülük mirasbırakanın yalnızca sağlığında hüküm ve sonuçlarını doğuracak olan sağlararası kazandırmaları için geçerlidir.

Denkleştirmenin amacı mirasbırakanın işlemleriyle karşılıksız şekilde terekeden çıkan malvarlığı değerlerinin, yasal mirasçılar arasındaki pay eşitliğinin sağlanması için aynen yahut değeri itibariyle terekeye yeniden kazandırılmasıdır. Bir kazandırmanın denkleştirme talebinin konusu olması için söz konusu kazandırma sebebiyle tereke malvarlığının azalmış olması gerekir. Bu azalma ise sadece mirasbırakanın sağlararası kazandırmaları ile mümkündür. Ölüme bağlı kazandırmaların etki ve neticeleri ancak mirasın açılması ile birlikte ortaya çıkacağından bunların denkleştirilmesi talep edilemez. Zira bu tür kazandırma ile terekeden henüz çıkmış bir malvarlığı değeri söz konusu olmadığından iadesi de gündeme gelmeyecektir. Ölüme bağlı kazandırmalar ancak şartlarını taşıması halinde tenkis davasına konu olabilir⁶².

Denkleştirmeye konu kazandırmalar uygulamada genellikle bağışlama şeklinde ortaya çıkmakta olup denkleştirmeye tabi olmaları sebebiyle bu işlemlerinde gerçek anlamda artık bir bağışlama sayılıp sayılmayacağı konusu tartışmalıdır. Bir görüşe göre bu kazandırmaların miras payına mahsuben

⁶² Dural/Öz, s.332; Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s.145; Şener, Tenkis, s.115; İnan/Ertas/Albaş, s.566; Kılıçoğlu, s. 436; Başara, s.52-53; Pınar Özlem Demir Tokelli, Türk Medeni Kanunu'nda Mirasta Denkleştirme (Doktora Tezi), İstanbul, 2012, s.79.

yapılmalarından dolayı karşılıkları olduğundan bahisle “miras payına mahsuben yapılan kazandırma” adında kendine özgü yeni bir işlem olduğu kabul edilmektedir⁶³. Bir diğer görüş ise mirasbırakanın ölümünden sonra denkleştirme yükümü getirilmesinin işlemin niteliğini değiştirmediğini savunmaktadır. Zira bu görüştekilerin haklı savunmasına göre kazandırmayı mirasbırakanın ölümünden önce alan ve sonrasında yasal mirasçı sıfatı sona eren mirasçının bu yükümden kurtulması da her zaman mümkündür⁶⁴.

Mirasbırakanın ölüme bağlı bağışları ise denkleştirmeye tabi değildir. Bunlar için miras taksim kuralları ve bu kapsamda TMK m. 647 hükümleri uygulanır⁶⁵.

Sağlararası bağışlama taahhüdünde bulunan mirasbırakanın bu taahhüdünü henüz gerçekleştirmeden vefat etmesi durumunda yapılan bağışlamanın denkleştirme kapsamına girip girmeyeceği konusunda ise farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre lehine taahhüt yapılan yasal mirasçı yönünden taahhütle birlikte bir alacak hakkı doğduğundan bu kazandırmanın da denkleştirmeye tabi olacağı ve denkleştirme kapsamında değerlendirileceği ifade edilmektedir. Burada mirasbırakanın vefatından sonra alacak hakkını talep eden yasal mirasçıya karşı diğer yasal mirasçılar denkleştirmeyi ileri sürerek bu

⁶³ “Oser” ve “Tuor”, iadeye tabi kazandırmanın ivazsız sayılamayacağını; “Becker ise bunu alanın malvarlığında bir çoğalma meydana getirmeyeceğini belirtiyor. “Müller” ise bir yandan bağışlamanın hayattan ve halk arasında yaşayan adetlerden geldiğini bildiren Von Tuhr’a dayanarak, diğer yandan da alınan bir kazandırmanın bilahare onu verenin ölümünde aynen geri verilmesi yahut miras hakkına mahsup edilmesinin bağışlamadan ziyade bir karz akdine benzediğini ileri sürerek, hiçbir zaman bir bağışlamanın miras hissesine mahsuben yapılmış bir kazandırma olamayacağı neticesine varmaktadır. “Kocayusufpaşaoğlu” ise kanuni ve iradi iadeye tabi bir kazandırmayı gerçek bir bağışlama kabul etmeye imkan olmadığını, gerçek bir bağışlama akdinde bağışlamanın şarta bağlı şekilde bağışlayanın diğer kanuni mirasçılara borçlanması nın söz konusu olamayacağını belirtmiştir (Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 184’dan naklen); yine bu görüşteki yazarlar için bkz: Dural/Öz, s. 332-333 ve dn:901.

⁶⁴Dural/Öz, denkleştirmeye tabi olmanın karşılıksız kazandırmayı Borçlar Hukuku bakımından bağışlama olmaktan çıkarmayacağı, aksinin zorlama bir yorum yorumla gereksiz bir işlem tipi yaratma olacağı görüşündedir. Bu görüşteki diğer yazarlar için bkz: Dural/Öz, s. 332-333 ve dn:901.

⁶⁵ İmre/Erman, s. 526.

gündeme gelmeyecektir. Yargıtay bir kararında mirasbırakana ait icra bedelinin mirasbırakanın ölümünden sonra davalı tarafından alınmasını⁷⁰, başka bir kararında da mirasbırakanın ölümünden sonra devralınan taşınmaza yönelik işlemi sağlararası karşılıksız kazandırma niteliğinde görmemiştir⁷¹.

C. KAZANDIRMANIN KARŞILIKSIZ OLMASI

Bir tasarrufun denkleştirmeye tabi olmasının bir diğer şartı da kazandırmanın karşılıksız olmasıdır. Eski MK'da iadeye tabi bu kazandırmalar "teberru" kelimesi ile ifade edilmiştir⁷². Herhangi bir karşılık almaksızın gerçekleştirilen veya alınan karşılık ile kazandırma arasında itibar edilir bir değer denkliğinin olmadığı durumlarda karşılıksız kazandırmadan söz edilir.

Karşılıksız kazandırmalarda tasarrufta bulunan tarafın malvarlığı azalırken diğer taraf tasarruf sahibi aleyhine zenginleşmektedir. Bu zenginleşme, lehine tasarrufta bulunulan mirasçıya bir alacak hakkı yahut bir ayni hak kazandırarak malvarlığının aktifinin artması şeklinde olabileceği gibi malvarlığındaki pasiflerin azalması şeklinde de oluşabilir⁷³. Örneğin, mirasbırakan bir taşınmazını yasal mirasçısına sağlığında bağışlayabilir, yasal mirasçısına bir

⁷⁰ Yargıtay 2. HD. 17.12.2009 E.2009/14753 K. 2009/21912 T. Sayılı kararı: "...Mirasbırakan tarafından, yasal mirasçılara yapılan sağlararası karşılıksız kazandırmalar denkleştirmeye tabidir. (TMK 669) Mirasbırakan sağlığında üçüncü kişiye icraya verdiği 388 parsel numaralı taşınazın, icar bedelinin mirasbırakanın ölümünden sonra 08.10.2004 ve 21.10.2004 tarihinde davalı tarafından alınmış olması, davalıya yapılan sağlararası karşılıksız kazandırma niteliğinde değildir. Davalının mirasbırakanın ölümünden sonra almış olduğu icar bedelinin denkleştirmeye tabi tutulması usul ve yasaya aykırıdır (Tekdoğan, s.86).

⁷¹Yargıtay 8. HD. 19.09.2014 E.2013/21910 - K.2014/16475 sayılı kararı: "...Miras bırakan N...Z... 27.02.2008 tarihinde ölmüş ve davalı tarafından ... ada sayılı parselde bulunan dükkan ise gelen tapu kaydına göre 22.05.2008 tarihinde alınmıştır. Görüldüğü gibi murisin sağlığında yasal mirasçılara yaptığı sağlar arası karşılıklı ya da karşılıksız bir tasarruf söz konusu değildir. Murisin ölümünden sonra söz konusu dükkan alınmış bulunduğundan bu taşınmaz mirasta adi istihkak davasına konu olabilmektedir. O halde, bu taşınmaza ilişkin taraf delilleri iddia ve savunma doğrultusunda toplanarak bir sonuca varılmalıdır." Şeklinde (<https://khyk.kazancihukuk.com> Erişim Tarihi: 13.01.2019).

⁷² Fikret Eren, Mirasta İade, Adalet Dergisi, Yıl: 54, Mart-Nisan 1963, Sayı: 3-4, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara, s.354; Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s.139; Antalya, s. 455; İnan/Ertay/Albaş, s.566; Özüğür, Denkleştirme, s.402; İmre/Erman, s. 524; Turanboy, s.34; Ayan, s.245.

⁷³ Ayan, s. 245; Antalya, s. 455-456; Şener, Tenkis, s. 114; Ayiter/Kılıçoğlu, s. 287; Kurtbaş, s. 106; İmre, s. 815.

iş yeri açabilir ya da karşılık almaksızın başkasına olan borcunu ödeyebilir yahut ona karşı sahip olduğu bir alacak hakkından vazgeçebilir.

Karşılıklı kazandırmalar ise denkleştirme konusu olmaz. Örneğin, ivazlı temlikler, satım sözleşmeleri yahut ölünceye kadar bakma sözleşmeleri⁷⁴ karşılıklı birer sözleşme niteliği taşıdığından bu kapsamdadır. Bu tarz kazandırmalarda tasarrufta bulunan kişinin yaptığı hukuki işlem neticesinde malvarlığına eksilen değer karşılığında başka bir iktisadi değer girmektedir. Bu anlamda da terekenin diğer yasal mirasçılar aleyhine azalması ve murisin ölümünden sonra mirasçılara düşecek muhtemel pay dağılımında bir adaletsizlik oluşmaz. Örneğin, mirasbırakanın, sağlığında kızına evini değeri karşılığında satması durumunda tereke mevcudundan ayrılan evin yerine satılan evin satım bedeli girdiğinden söz konusu ev için denkleştirme talep edilemez⁷⁵.

Karşılıksız kazandırıcı işlemler tam karşılıksız ve kısmen karşılıksız kazandırıcı işlem olarak ikiye ayrılır. İlkinde yapılan işlem karşılığında hiçbir edim alınmazken kısmen karşılıklı işlemlerde tasarrufun bir karşılığı bulunmakta ancak bu karşılık yapılan tasarrufu tam olarak karşılayamamaktadır. Tam karşılıksız işlemlere; bağışlamalar, alacağın karşılıksız temliki, alacak veya aynı hak kazandırma, borçtan kurtarma, ceyiz, kuruluş sermayesi, olağan hediyeler örnek olarak gösterilebilir. Kısmen kazandırıcı işlem kabul edilen kazandırmalar ise bünyesinde hem ivazlı hemde ivazsız işlemlerin özelliklerini taşımaktadır. Zira kazandırma karşılığında alınan edim kazandırmanın bir kısmını karşılamakta olup diğer kısmı karşılıksız olarak verilmektedir. Bunlar karma kazandırma olarak da ifade edilir ve karşılıksız kalan kazandırma nisbetinde denkleştirmeye tabi olur. Karma bağışlamalar bu tarz kazandırıcı bir işlemdir. Örneğin, mirasbırakanın sağlığında yasal mirasçılarından birisine gerçek bedeli 50.000 TL olan bir taşınmazı 25.000 TL karşılığında satması durumunda satış fiyatı ile taşınmazın

⁷⁴ Ölünceye kadar bakma sözleşmelerinde mirasbırakan mirasçısına verdiği malı miras payına mahsuben değil ona ölünceye kadar bakıp gözetmesi karşılığında vermektedir. Bu sebeple ortada karşılıklı bir sözleşme vardır ve denkleştirme kapsamına girmez.

⁷⁵ Turan Başara, s. 47.

gerçek değeri arasındaki fark bağışlama iradesinin varlığını gösterir. Burada karşımıza önemli bir sorun çıkmaktadır. Mirasbırakanın söz konusu tasarrufunda acaba taşınmazın bir kısmının bağışlandığını mı kabul etmek gerekir? Yoksa taşınmazın karşılığında eksik alınan bedel karşılıksız kazandırılmış mı sayılacaktır? Bu husus taşınmazın denkleştirme anında değerinin artması ihtimalinde önem arzeder. Zira taşınmazın bir kısmının karşılıksız kazandırıldığını kabul eden ilk görüş kabul edilirse denkleştirme anında değeri artarak 100.000 TL olan söz konusu taşınmaz için yasal mirasçının terekeye iade edeceği bedel 50.000 TL olacaktır. Buna karşın taşınmaz karşılığı ödenen eksik bedelin bağışlandığını kabul eden ikinci görüşe göre ise denkleştirme aşamasında iadesi gereken bedel 25.000 TL olarak aynı kalacaktır⁷⁶.

Karma bir kazandırmadan söz edebilmek için hem karşılıklı kazandırmaya konu olan malın gerçek değeri ile kararlaştırılan değer arasındaki farkın açık şekilde ortada olması hem de bu farkın mirasbırakan tarafından biliniyor olması gerekir. Aksi durumda ölmeden önce mirasbırakan, öldükten sonra da yasal mirasçılarını hata sebebiyle fesih hükümlerine başvurabilir⁷⁷. Mirasbırakanın gerçek değerinin altında bir edim karşılığı gerçekleştirdiği tüm tasarruflar bu kapsamda değerlendirilmez ve denkleştirme kapsamına alınamaz. Burada bahsedilen iki koşulunda söz konusu tasarruf açısından gerçekleşmiş olması gerekir. Örneğin, mirasbırakan karşılıksız kazandırma amacı gütmeksizin hısımlık ilişkisinden dolayı yasal mirasçısına malını daha uygun fiyata satmak istemiş olabilir yahut acil bir ihtiyacı olması sebebiyle yeterli alıcı bulamadığından

⁷⁶ Kocayusufpaşaoğlu'na göre taraflar malın hakiki değeri üzerinde hiçbir zaman uyuşmamış olduklarından satıcının doğmayan alacağının bir kısmını ibra ettiği söylenemez. Bu anlamda malın bir kısmının karşılıksız terkedildiğini ileri sürmekte isabetli bir ifade tarzı olmayıp, o mal üzerindeki hakkın kısmen karşılıklı kısmende karşılıksız terkedildiğinden bahsedilmelidir (Bu konudaki diğer görüşler, benzer örnek ve ayrıntılı açıklamalar için bkz: Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 144).

⁷⁷ İmre, s. 816; İmre/Erman, s.525; Eren, İade, sayı:3-4, s. 354; Yargıtay yine bir kararında gerçek bedelleriyle satılmayan şirket hisseleri için verilen bedel ile hisselerin satış günündeki gerçek bedelleri arasındaki farkın gizli bağış olarak nitelendirilmesi gerektiğini ve bu miktar için indirim hükümlerinin uygulanması gerektiğini kabul etmiştir (Y. 2. HD. 04.12.1975 Tarihli ve 9056-9213 sayılı kararı, İnal, s. 814).

yasal mirasçısına daha uygun bir fiyata satmayı teklif etmiş ve satmış olabilir⁷⁸. Bu iki durumda da mirasbırakan yasal mirasçısına bir karşılıksız kazandırmada bulunma gayesi gütmemekte sadece hayatın olağan akışı içinde ve şartlar gereği sahip olduğu malları daha uygun bir bedelle satmaktadır. Bu durumda söz konusu kazandırmalar karma kazandırıcı işlem sayılmadığından denkleştirmeye konu olmaz.

Mirasbırakanın, mirasçısına yaptığı karşılıklı kazandırma daha sonrasında mirasbırakanın sözleştiği bu karşılıktan vazgeçmesi sebebiyle karşılıksız kazandırmaya dönüşebilir. Örneğin, mirasbırakanın oğluna belli bir değer karşılığında malını satmış olduğunu ve mirasçı henüz bedeli ödemedi mirasbırakanın bu bedeli almaktan vazgeçtiğini düşünelim⁷⁹. Bu durumda mirasbırakan, mirasçısına karşı sahip olduğu alacak hakkından vazgeçmekte, oğlunu bu borçtan kurtarmakta ve bu karşılıksız kazandırma mirasbırakanın denkleştirmeden muaf tutmaması şartıyla denkleştirmeye tabi olmaktadır.

Mirasbırakanın mirasçısına faizsiz para ödöncü (tüketim ödöncü) verdiği durumlarda söz konusu ödöncü sebebiyle yarar sağlayan mirasçıya karşı denkleştirme talep edilip edilmeyeceği doktrinde tartışma konusu olmuş ve netice olarak söz konusu tüketim ödöncü ile elde edilen kazancın denkleştirme konusu olmayacağı kabul edilmiştir. Bahsi geçen ödöncü sözleşmeleri ticari nitelikte olmadığından faiz kararlaştırılmaması da olağandır. Bu sebeple ortada denkleştirmeye tabi herhangi karşılıksız bir kazandırma yoktur⁸⁰.

Uygulamada denkleştirmeye konu olan karşılıksız kazandırmaların birçoğu bağışlama şeklinde ortaya çıkmakla birlikte karşılıksız olup bağışlama sayılmayan kazandırmalarda mevcuttur. Başka bir tabirle denkleştirmeye tabi kazandırmalar bağışlama ile sınırlandırılmaz. Bu anlamda ahlaki bir görevin ifası niteliğindeki kazandırmalar da bağışlama sayılmamasına rağmen denkleştirme

⁷⁸ Benzer örnek ve açıklamalar için bkz: Turan Başara, s. 50.

⁷⁹ Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 142; Turan Başara, s.47.

⁸⁰ Bu konudaki açıklamalar ve tartışmalar için bkz: Demir Tokelli, s. 75 ve dn: 204.

kapsamına giren tasarruflardır⁸¹. Buna karşın minnet duygularıyla yapılan bağışlamalar denkleştirme ve tenkis kapsamına girmez⁸².

D. KAZANDIRMANIN MİRASBIRAKANIN MALVARLIĞINDAN YAPILMASI

Mirasbırakanın yasal mirasçılara yönelik karşılıksız kazandırmalarının denkleştirmeye konu olması için bu kazandırmaların bizzat mirasbırakanın malvarlığından yapılması ve mirasbırana ait malvarlığı değerlerinde bir eksilmeye sebep olmuş olması gerekir⁸³. Örneğin, bir kişinin dedesi ve babası sağ iken dedenin bu toruna sağlığında bir bağışta bulunduğunu ve öldüğünü varsayalım. Dede öldüğünde babasının sağ olması sebebiyle bu torun doğrudan dedenin yasal mirasçısı değildir ve dedenin mirası paylaşılırken denkleştirme borçlusu olmaz. Yine bu kişinin dedesinden kazandığı taşınmaz dededen sonra babanın ölmesi ve babanın mirasının paylaşılması sırasında da denkleştirilme konusu yapılamaz. Zira bu durumda da söz konusu mal dedenin sağlığında bağışlandığı için babanın malvarlığına hiç girmemiştir. Bu sebeple de doğrudan babanın malvarlığından çıkan bir değer ve eksilme olmadığından babanın diğer yasal mirasçuları tarafından terekeye iade edilmesi istenemez.

Mirasbırakanın kendi malvarlığı dışında başkalarının malvarlığı üzerinden gerçekleştirdiği karşılıksız kazandırmalarında denkleştirmesi talep edilemez. Bu kazandırmalar mirasbırakanın vasi, veli veya kayyumluk gibi görevleri ifa ederken yönettiği söz konusu mal varlıkları üzerinden gerçekleştirdiği

⁸¹Türk Borçlar Kanunu'nun 285. Maddesinin 3. Fıkrasında ahlaki bir görevin ifası amacıyla yapılan kazandırmaların bağışlama sayılmayacağına yer verilmiştir. Kuruluş sermayesi ve çeyiz gibi kazandırmalarda bu kapsamda değerlendirilir. Dural/Öz, s. 332; Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 141-142; Antalya, s. 455; Başara, s. 48; Demir Tokelli, s. 73.

⁸² Turanboy, s. 35; Y.2.HD. 29.06.2004 tarihli Esas:2004/5449, Karar: 2004/8642 sayılı kararında Türk Medeni Kanununun 603.maddesi hükmüne göre müteveffanın hayatta iken fûru lehine yapmış olduğu ölüme bağlı olmayan bütün teberrular, miras payına mahsuben yapılmış sayılır ve iadeye tabi ise de; tanık beyanlarından (murisin bu taşınmazı kendisine hastalığında bakmış olmaları ve ameliyatı ile ilgilenmeleri nedeniyle minnet duygusu altında hibe ettiği) anlaşıldığından iadeye tabi tutulması doğru görülmemiştir (<https://khyk.kazancihukuk.com>, Erişim Tarihi: 16.01.2019).

⁸³ Eren, İade, sayı: 3-4, s.355; Antalya, s. 456.

tasarruflardır. Bu haller de mirasbırakan kendi malvarlığının değil bir başkasının malvarlığının azalmasına yol açmaktadır. Buna karşın mirasbırakanın yasal vasisinin mirasbırakan adına yaptığı kazandırmalar ise mirasbırakanın malvarlığından yapılması sebebiyle denkleştirmeye tabidir⁸⁴. Zira söz konusu tasarrular mirasbırakan adına yapılmakta ve mirasbırakanın malvarlığından çıkmaktadır.

Mirasbırakanın evli olup evlilik birliği içinde yaptığı kazandırmaların hangi oranda denkleştirmeye tabi olacağının tespiti zordur. Eitel'e göre evli bir kimsenin yapmış olduğu kazandırmanın kimin malvarlığından yapıldığı ispat edilemiyorsa, kanunda öngörülen mal rejimlerine ilişkin ispat yükü kuralından hareketle bir sonuca varılabilir. Örneğin, edinilmiş mallara katılma rejiminin geçerli olduğu bir evlilikte, denkleştirmeye tâbi kazandırma şüphe halinde edinilmiş mallardan yapılmış sayılır ve bu durumda kazandırmanın yarısı bir eşin terekesine, diğer yarısı diğer eşin terekesine hesaben eklenir.⁸⁵ Mal ortaklığı rejiminde ise hakim olan görüşe göre kazandırmanın yarı yarıya her iki eşinde malvarlığından yapıldığı kabul edilir. Bu sebeple de yapılan kazandırma kazandırmayı alan kişinin ortak altsoy olması halinde yarı yarıya eşlerin terekelerine eklenecektir⁸⁶. Mal ayrılığı rejiminde ise eşlerin mal varlıkları ayrı olduğundan herhangi bir tespit sorunu yaşanmaz. Zira herkes kendi malı üzerinde serbestçe tasarruf hakkına sahiptir ve herhangi bir ortaklık söz konusu değildir.

Mirasbırakanın primlerini kendi malvarlığından ödemek suretiyle yaptırdığı hayat sigortasında lehdar olarak yasal mirasçısını gösterdiği yahut söz konusu sigortayı doğrudan yasal mirasçısı lehine yaptırdığı veya sigorta tazminat

⁸⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 147; Y.14.HD. 20.03.2017 Tarihli 2015/17895Esas, 2017/2125 sayılı Kararında Mirasbırakanın vekalet verdiği kişinin bu vekalet ile mirasbırakanın hesabındaki parayı çektiği dava da mirasbırakanın yasal mirasçılarının söz konusu paranın denkleştirilmesi talebiyle açtıkları dava da söz konusu paranın denkleştirme kapsamında olduğunu belirtmiştir(<https://khyk.kazancihukuk.com>, Erişim Tarihi: 18.01.2019).

⁸⁵Turan Başara, s.54-55'den naklen.

⁸⁶Eren, İade, sayı:3-4, s. 357; Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s.148.

alacağını sağlararası bir işlemle yasal mirasçısına devrettiği durumlarda söz konusu tazminatın denkleştirme kapsamına girip girmediği hususu doktrinde tartışılmıştır. Buna göre;

Mirasbırakanın kendi lehine sağlığında yaptığı sigorta sözleşmesinden doğan (geciktirici şarta bağlı) hakkını sağlararası bir kazandırma yolu ile yasal mirasçılarında birine karşılıksız devrettiği durumlarda iade hükümlerinin uygulanacağı; buna karşın sigorta alacağını vasiyet yolu ile mirasçıya devredilmesi durumunda ise bunun mümkün olmayacağı kabul edilmiştir⁸⁷.Yasal mirasçının sigorta sözleşmesinde lehdar tayin edilmesi durumunda ise iade hükümlerinin uygulanması işlemin sağlararası bir işlem kabul edilmesine bağlıdır. Bu ihtimalde iadenin gerçekleşeceği miktar konusu tartışmalı olup tenkis hakkında düzenlenen TMK m. 567 gereğince mirasbırakanın ölüm anındaki satın alma bedelinin iade edileceğini savunanlar olduğu gibi özellikle mirasbırakanın sigorta sözleşmesinden doğan hakkını mirasçısına devrettiği durumlarda tam sigorta bedelinin alınması gerektiğini düşünen yazarlar da vardır⁸⁸.

Bir başka tartışmalı konu ise mirasbırakanın denkleştirmeye tabi kazandırmalarının malvarlığındaki değerlerin gelir kısmından yapılp yapılamayacağı konusudur. Özellikle Fransız hukukçularınca savunulan görüşe göre mirasbırakanın malvarlığının semerelerini zaten harcayacağından hareketle semereler kapsamında yapılan kazandırmalar, malvarlığında bir azalmaya yol açmayacağından iadeye konu olmamalıdır. Karşı görüş ise hem semerelerden hem de sermayeden yapılan kazandırmaların denkleştirme kapsamında

⁸⁷ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 467; Dural/Öz, s. 332.

⁸⁸ Bu konudaki tartışmalar için bknz: Kocayusufpaşaoğlu, Mirasta Hukuku, s. 467; Kocayusufpaşaoğlu'na göre mirasbırakanın hakkını sağlığında kanuni mirasçısına devretmesi durumunda, tenkis için öngörölen MK. 456 ve 457 hükümleri ile bağlı kalınmayıp, sigorta bedlinin ölüm anındaki tam değeri iadeye tabi olmalıdır(Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 468); A. Rossel, Walter ve Escher gibi bazı yazarlar bu konuda sigorta bedelinin iadesine mutlak surette onay vermiyorlar. Bu görüştekilere göre sigorta bedeli hiçbir zaman murisin sağlığındaiken malvarlığında yer almayan bir değerdir ve yasal mirasçı sigortacıya karşı talep hakkını terekeden ayrı şekilde kazanır (Kocayusufpaşaoğlu, Doğentlik Tezi, s. 149'dan naklen); Eren'e göre ise sigorta primleri muris tarafından ödendiğine göre, hiç olmazsa bu primler nispetinde mameleki bir fakirleşmeye maruz kaldığından, aynen tenkiste olduğu gibi, bu nevi sigorta teberrulerinin de iştiraa kıymeti üzerinden iadeye tabi olması gerekir (Eren, İade, sayı:3-4, s. 356); Demir Tokelli, s. 78.

olduğunu savunmaktadır⁸⁹. Kanaatimce de bu konuda ikinci görüşe katılmak gerekecektir. Zira kişilerin malvarlıkları çoğunlukla onların gelirlerinin birikimi neticesinde oluşur. Mirasbırakan malvarlığına ait bir değer üzerinden kazandırmada bulanabileceği gibi bu değere ait gelir üzerinden de bunu gerçekleştirebilir. Örneğin, mirasbırakan sahip olduğu bir dükkanın kirasını oğluna iş kurması için vermeseydi o kira bedeli ile bir mal satın alıp tereke malvarlığına ekleyebilirdi. Dolayısıyla mirasbırakanın hem malvarlığı içindeki değerleri hem de bu değerlere ait gelirleri denkleştirme kapsamında sayılmalıdır.

E. KAZANDIRMA YAPILANIN YASAL MİRASÇI OLMASI

Denkleştirme yükümlülüğü yalnızca mirasbırakanın lehine sağlararası kazandırmada bulunduğu yasal mirasçılar için söz konusudur. Mirasbırakan tarafından atanmış mirasçıların ya da kendisine mal vasiyet edilmiş mirasçıların böyle bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bu kişiler için saklı payları ihlal edilen yasal mirasçılar tarafından yalnızca tenkis talebi ileri sürülebilir.

Yasal mirasçılık sıfatının mirasbırakanın ölümü anında mevcut olması gerekir. Bu anlamda kazandırmanın yapıldığı sırada yasal mirasçı olmayan kişilerin sonradan bu sıfatı kazanmış olmaları durumunda da denkleştirme ile yükümlü olacakları kabul edilmektedir. Tabi bunun için söz konusu kazandırmanın yapıldığı kişinin ileride yasal mirasçı olmasını sağlayacak bir hısımlık bağına sahip olması yahut geçmişe etkili olacak şekilde bu hısımlığın kurulması gerekir⁹⁰. Örneğin, kızı hasta ve ölmek üzere iken mirasbırakanın müstakbel mirasçısı olan torununa ilerideki miras hissesine istinaden şuan oturması için bir ev bağışladığını varsayalım. Müstakbel mirasçı olan torun, annesinin mirasbırakandan önce vefat etmesi durumunda yasal mirasçı

⁸⁹Kocayusufpaşaoğlu bu konuda bir ayırım yapmadığını ve her iki durumda da kazandırmanın murisin malvarlığını azalttığını söylemektedir. Yine Eren’de bu konuda aynı görüşü savunmakta ve sermayelerin büyük bir kısmının kişilerin gelirleri üzerinden yaptıkları tasarruflardan oluştuğunu belirtmektedir. Bu konudaki diğer görüşler ve detaylı açıklamalar için bkz: Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s.147; Eren, İade, sayı:3-4, s. 357.

⁹⁰ Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s.150; Ayan, s.246.

konumuna geçeceğinden artık mirasbırakanın vefatından sonra denkleştirmeden muaf tutulmadığı sürece denkleştirme yükümlüsü olur.

Yasal mirasçılık sıfatının sonradan kazanılması mümkün olduğu kadar sonradan kaybedilmesi de muhtemeldir. Denkleştirme yükümlülüğünün olması için mirasbırakandan sağlığında karşılıksız bir kazandırma almış olan yasal mirasçının bu sıfatının mirasbırakanın ölümü anında da devam etmesi gerekir. Bazen yasal mirasçının mirasın açılmasından önce ölmesi, mirastan iskat edilmesi yahut sonradan mirastan yoksunluk kalması ve mirası reddetmesi gibi sebeplerle mirasçılık sıfatını kaybetmesi durumu söz konusu olabilir. Bu hallerde artık bu kişilerden denkleştirme talep edilemez. Yalnızca bu kişilerin yerine geçen yasal mirasçılardan denkleştirme konusu değer miras paylarında meydana getirdiği artış oranında iadesi istenebilir⁹¹.

F. KAZANDIRMANIN MİRAS HİSSESİNE MAHSUBEN YAPILMASI

Denkleştirme yükümlülüğün bir diğer şartı ise mirasbırakan tarafından yapılan söz konusu karşılıksız kazandırmanın lehine kazandırmada bulunulan yasal mirasçının miras payına mahsuben yapılmış olmasıdır⁹². Burada mirasbırakan yasal mirasçısına yaptığı bu kazandırmanın ölümünden sonra mirasın paylaşımı sırasında hesaba katılmasını ve lehine kazandırma yapılan mirasçının miras hissesinden düşülmesini arzu etmektedir. Mirasbırakan tarafından gerçekleştirilen kazandırmaların yasal mirasçıların miras paylarına mahsuben yapılıp yapılmadığını dolayısıyla da denkleştirme kapsamına girip girmeyeceğini belirlerken dikkate alınacak ilk kriter mirasbırakanın iradesidir.

⁹¹ Y.2.HD. 6.10.1950 E.1950/718- K.1950/4412 sayılı kararında "Miras bırakandan hayatında iken mirasta iadeye tabi bir teberru alan mirasçı, mirastan iskat veya mirastan mahrumiyet sebeplerinden biri ile mirasçı olmazsa veya mirası reddederse almış olduğu teberruları muhafaza eder ve mirasta iade ile yükümlü olamaz " demiştir(<https://khyk.kazancihukuk.com>, Erişim Tarihi: 14.02.2019).

⁹² Ayan, s. 247; Ayiter/ Kılıçoğlu, s.285-286; Serozan/Engin, s. 587-588; İmre, s. 818; Eren, İade, sayı:5-8, s. 720; Turan Başara, s.56; Cemal Öztürkler, Mirasta Denkleştirme, İade ve Tenkis Davalarında Hesap Teknikleri, Seçkin yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2004, s. 97.

Öncelikle mirasbırakanın iradesinin ne yönde olduğunu tespit etmek gerekir. Mirasbırakanın iradesinin net olarak anlaşılamadığı durumlarda ise kanundaki belli karinelerden faydalanılır. Mirasbırakan tarafından lehine kazandırma yapılan alt soy ile alt soy dışındaki yasal mirasçılarının durumu kanunda ayrı şekilde hüküm altına alınmıştır.

TMK m. 669'a göre : " *Yasal mirasçılar, mirasbırakandan miras paylarına mahsuben elde ettikleri sağlararası karşılıksız kazandırmaları, denkleştirmeyi sağlamak için terekeye geri vermekle birbirlerine karşı yükümlüdürler. Mirasbırakanın çeyiz veya kuruluş sermayesi vermek ya da bir malvarlığını devretmek veya borçtan kurtarmak ve benzerleri gibi karşılık almaksızın altsoyuna yapmış olduğu kazandırmalar, aksi mirasbırakan tarafından açıkça belirtilmiş olmadıkça, denkleştirmeye tabidir.*"

Birinci fıkra mirasbırakanın alt soy dışındaki kanuni mirasçılarının yaptığı karşılıksız kazandırmalara, ikinci fıkra ise miras bırakan tarafından alt soy lehine yapılan karşılıksız kazandırmalara ilişkindir.

Bu yasal düzenlemelere göre miras bırakanın alt soyu dışındaki mirasçılarının birine sağlığında yaptığı karşılıksız kazandırmanın iadeye tabi olabilmesi için bunun miras payına karşılık yapıldığının miras bırakan tarafından belirtilmesi gerekir. Burada mirasbırakanın altsoy dışındaki yasal mirasçılara eşit mesafe ve yakınlıkta bulunmayabileceği bu sebeple de bazılarının miras payları dışında ayrıca kazandırmalarda bulunmak isteyeceği düşüncesi hakimdir. Bu anlamda alt soy dışındaki yasal mirasçılar bakımından kabul edilen karine, yapılan kazandırmaların miras payına mahsuben yapılmamış olduğudur. Eğer bu karinenin aksine mirasbırakan, bu kişilere miras paylarına istinaden kazandırmada bulunmuş ise bunu iradi şekilde ortaya koymalıdır. Bu iradesini açık şekilde ortaya koyması şart değildir. Mirasbırakanın amacını gösteren her çeşit irade açıklaması geçerlidir. Söz konusu karşılıksız kazandırmanın miras payına karşılık yapılarak iadeye tabi olduğunu ispatlamak ise TMK m. 6 'daki genel

ispat kuralları gereği bunu iddia eden ve denkleştirme talebinde bulunan diğer yasal mirasçılara düşmektedir.

Alt soy lehine yapılan karşılıksız kazandırmalarda ise mirasbırakanın söz konusu kazandırmaları miras hissesine mahsuben yaptığı ve iadeye tabi olacağı yasal karine olarak kabul edilmiştir. TMK 669. Maddenin 2. Fıkrasında altsoya yapılması muhtemel belli kazandırmalar sayılmıştır. Mirasbırakanın alt soyuna yaptığı kanunda sayılan bu ve benzeri kazandırmaları miras hissesine mahsuben yaptığı kuralı geçerlidir. Ancak elbette mirasbırakanın bu karinenin aksini öngörmesi ve alt soyuna yaptığı kazandırmaları denkleştirmeden muaf tutması da mümkündür. Bu durumda ispat yükü söz konusu karine gereğince genel kuralın aksine lehine kazandırma yapılan kişiye düşer ve yasal mirasçının yapılan kazandırmanın miras payına karşılık yapılmadığını ve kazandırmanın denkleştirmeden muaf tutulduğunu ispat etmesi gerekir⁹³.

Yargıtay bazı kararlarında mirasbırakan tarafından tüm malvarlığının bağışlanmış olması halinde miras payına mahsuben yapılmış bir kazandırmadan bahsedilmeyeceğine ve bu durumda söz konusu malın denkleştirme davasına konu edilmemesi gerektiğine karar vermiştir⁹⁴. Kanaatimce Yargıtay, mirasbırakanın tüm malvarlığını mirasçılarından birisine devretmesini, lehine kazandırma yapılan yasal mirasçıyı diğerlerinden ayırma niyetiyle yapmış

⁹³ Y.14.HD. 21.01.2016 2015/11870Esas, 2016/763 sayılı kararında " ...altsoy açısından karşılıksız kazandırmada miras payına mahsup edilmek üzere hareket edildiği yönünde karine olup; kural olarak denkleştirme söz konusudur. Kazandırmanın miras payına mahsuben verilmediğinin ispat yükü kazandırmadan yararlanan davalıya düşer." Demektedir, Yine aynı yöndeki kararlar için bkz: Y.14.HD. 6.04.2015 2015/3521Esas, 2015/3723 sayılı kararı, YHGK 11.07.2007 E.2007/2-493 - K.2007/551 (<https://khyk.kazancihukuk.com>, Erişim Tarihi: 15.03.2019).

⁹⁴ Yargıtay 2. HD. 22.11.1979 Tarihli 7605 Esas ve 8213 Karar sayılı kararında: "... Toplanan delillerden, mirasbırakanın tek malı olan taşınmazını davalıya bağışladığı anlaşılmıştır. Tüm malvarlığının bağışlanması miras payına mahsuben bir kazandırma sayılmaz. Ancak şartları varsa tenkise imkan verir. Mirasta iade, tenkise oranla daha geniş kapsamlıdır. Dava dilekçesinde belirtilen olaylar gözetildiği takdirde uyuşmazlığın tenkis şeklinde çözümlenmesi gerekir." (e-uyar.com, Erişim Tarihi: 01.04.2019).

Yine aynı yönde bulunan Yargıtay 2. HD. 07.12.1981 Tarihli 7531 Esas ve 7825 sayılı kararına göre: " Bir kimsenin malvarlığının tümünü mirasçılarından birine vermesi, mirasta iade davasına konu olmaz. Öyle ise davanın reddi gerekirken açıklanan yönler gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır." (e-uyar.com, Erişim Tarihi: 01.04.2019).

olmasına bağlamaktadır. Bu sebeple de mirasbırakan söz konusu kazandırmayı yaparken mirasın paylaşımı aşamasında terekeye iadesini istememektedir.

II. DENKLEŞTİRMENİN KONUSU

Mirasbırakanın yasal mirasçılara miras paylarına istinaden sağlığında yaptığı karşılıksız kazandırmalar mirasta denkleştirmenin konusudur. Bu kazandırmaların bir kısmını mirasbırakanın altsoyuna yaptığı karşılıksız kazandırmalar oluşturturken diğer bir kısmını da mirasbırakanın altsoy dışındaki yasal mirasçılara yaptığı karşılıksız kazandırmalar oluşturmaktadır. Mirasbırakanın altsoyuna yaptığı karşılıksız kazandırmalar aksini öngörmemesi sebebiyle kanun gereği bu kapsama girerken altsoy dışındaki mirasçılara yapılan kazandırmaların denkleştirmeye tabi olması için mirasbırakanın bu kazandırmaların denkleştirilmesini istemiş olması gerekir. Yine bunun dışında mirasbırakan tarafından yapılan bir takım kazandırmaların da denkleştirme kapsamına girmediği kanunda ayrıca belirtilmiştir. Bu başlık altında sırasıyla denkleştirmeye tabi olan ve bu kapsamda olmayan kazandırmaların detaylı şekilde incelemesi yapılacaktır.

A. KANUNEN DENKLEŞTİRMeye TABİ KAZANDIRMALAR

Yasa gereği mirasbırakanın altsoyuna yaptığı kazandırmaların mirasbırakanca denkleştirme dışında tutulmadığı takdirde kendiliğinden denkleştirmeye tabi olmasına kanuni denkleştirme adı verilir. Başka bir ifadeyle kanuni denkleştirme, miras bırakanın aksini emretmedikçe alt soya yaptığı kazandırmaların kanun gereği denkleştirmeye tabi olmasıdır. Kanuni denkleştirme yükümlülüğü altına giren alt soy yalnızca mirasbırakanın çocukları değil evlatlığı da içine alan tüm altsoyudur.

Kanuni denkleştirme kapsamında olan kazandırmalar TMK m. 669/2 de sırasıyla sayılmıştır. Bunlar çeyiz, Kuruluş sermayesi, malvarlığı devri, borçtan kurtarma ve benzeri karşılıksız kazandırmalardır.

Doktrinde mirasbırakan tarafından altsoya yapılan ve denkleştirmeye tabi olan kazandırmaların kapsamı bakımından birtakım görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerden ilki Fransız hukukundan esinlenip İsviçre doktrininde de taraftar bulan ve mirasbırakanın altsoya yaptığı tüm kazandırmaları bu madde kapsamında denkleştirmeye tabi kılan geniş görüştür⁹⁵. Alman hukuku sistemine uygun düşen, İsviçre Federal mahkemesince benimsenen, başta Piotet olmak üzere Stoudmann ve Moser gibi yazarlarca da savunulan ikinci görüşe göre ise altsoya yapılan kazandırmalardan sadece "bakım ve yardım kazandırmaları" olarak isimlendirebileceklerimizin denkleştirmeye tabi olduğunu bunun dışında kalanların ise ilk fıkra kapsamında iadesi emredilmiş ise denkleştirmeye tabi olacağı kabul edilmektedir⁹⁶. Yine son olarak Thorens'in ortaya attığı bir görüşe göre de mirasbırakanın servetinin belli bir kısmını aşan veya sosyal bir çevre ve adetlere göre objektif biçimde belli bir önem derecesine ulaşan kazandırmalar denkleştirmeye tabi olacağından bunun altındakiler ikinci fıkra kapsamında değerlendirilmeyecektir⁹⁷.

TMK m. 669'un 2. fıkrasını açıklamak için öne sürülen yukarıdaki görüşleri bir kenara bırakırsak kanun metninde sayılan bu kazandırmaların sınırlayıcı nitelikte olmadığı ve bu nitelikteki benzer kazandırmalarında bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini gerek kanun metni ve gerekçesinden

⁹⁵ Bu görüşteki yazarlar için bkz: Kocayusufpaşaoğlu, Mirasta iade(=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler, (Kısaltması: Meseleler), 1977, Ankara s.122; Bu görüşü savunan Eren'e göre 603. Maddenin 2. Fıkrasını birinci fıkrası ile birlikte mütaala ederek, fûrua yapılan her türlü kazandırmanın iadeye tabi olduğunu kabul etmek gerekir (Eren, İade, Sayı: 5-8, s. 726); Aynı görüşteki İmre'e göre ise Fransız MK. m. 843/1 gereğince fûruğ lehine yapılan bütün teberrüler mirasta iadeye tabidir. İsviçre ve Türk hukuk sistemleri de buna yaklaşmaktadır (İmre, s. 820, dn: 53).

⁹⁶Kocayusufpaşaoğlu, meseleler, s. 122'den naklen; Kocayusufpaşaoğlu'da bu konuda dar görüşü benimsemekte ve bunun toplumsal görüş ve ihtiyaçlara daha uygun düştüğünü belirtmektedir. Yine yazara göre bu görüşün diğer bir üstünlüğünde, kanuna dayanan denkleştirmenin neden dolayı sadece altsoy için öngörüldüğünü açıklayabilmesidir(Bu konudaki detaylı açıklamalar için bkz: Kocayusufpaşaoğlu, Meseleler, s. 122-132); Serozan/Engin'e göre her ne kadar Türkiye ve İsviçre öğreti ile uygulaması kazandırmaları sınırlayıcı bir yaklaşımla, salt (Çeyiz gibi) ekonomik bağımsızlık (bakım ve destek) sağlama amaçlı kazandırmaların denkleştirmeye tabi tutulması gerektiğini savunuyor ise de yazara göre otomobil, yat ve tatil parası gibi olağandışı tüm büyük kazandırmalar da denkleştirmeye tabi tutulmalıdır (Serozan/Engin, s. 588); Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 472.

⁹⁷ Kocayusufpaşaoğlu, ,Meseleler, s. 122-132'den naklen.

gerekse de Yargıtay içtihatlarından çıkarabiliriz. Zira Türk Medeni Kanunu'nun gerekçesinde m. 669'un ikinci fıkrasında denkleştirmeye tabi olan ve örnek yoluyla sayılan sağlararası karşılıksız kazandırmalar arasına, İsviçre Medeni Kanunu'nun 626. maddesinde bulunmasına rağmen yürürlükteki metinde bulunmayan " bir malvarlığını devretmek" hususunun da eklendiğine değinilmiştir. Burada da ifade edildiği üzere kanunda sayılan söz konusu kazandırmalar altsoya yönelik yapılan ve denkleştirmeye tabi olan kazandırmalara birer örnek olarak sayılmıştır. Aşağıdaki başlıklar altında ise sayılan bu kazandırmaların ayrı ayrı incelemesi yapılacaktır.

1. Çeyiz

Çeyiz, mirasbırakanın alt soyuna bağımsız bir yuva kurması amacıyla evlenirken yahut evlendikten sonra menkul, gayrimenkul ya da para vermek veya bir alacağı devretmek şeklinde gerçekleştirdiği karşılıksız kazandırmalara verilen isimdir⁹⁸. Eski Türk Medeni Kanun'da bu tarz kazandırmalar "cihaz" kelimesi ile ifade edilmiştir⁹⁹. Bunun dışında mirasbırakanın alt soyu dışındaki kişilere yönelik aynı amacı taşıyan kazandırmaları ancak mirasbırakanın iade yönündeki irade beyanı ile denkleştirmeye tabi olur.

Kanunda kız ya da erkek altsoy yönünden bir ayırım yapılmamakta olup kültürümüzde çeyiz ifadesi çoğunlukla kız evlat evlenirken yeni kuracağı evlilik birliğine yapılan yardımlar açısından kullanılmaktadır. Mirasbırakanın erkek evladına yönelik kazandırmaları daha çok kuruluş sermayesi şeklinde gerçekleşmekte ise de mirasbırakanın erkek evladına da evlenirken bu tarz kazandırmalar yapması mümkündür ve yine bu kazandırmalarda denkleştirme kapsamında olacaktır. Çeyiz ve kuruluş sermayesi adı altında yapılan

⁹⁸ İmre/Erman, s.527; Antalya, s. 456; İnan/Ertas/Albaş, s.569;Dural/Öz, s. 334-335; Gönensay/Birsan, s.347; Ayiter/Kılıçoğlu, s.287.

⁹⁹ 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi (mülga) 603. Maddeye göre "...Müteveffa tarafından hilafına açıkça bir teberru yapılmış olmadıkça fûru lehinde bahşedilen cihaz, tesis masrafı borçtan ibra suretiyle ve bu kabilden sair suretlerle bahşedilen menfaatler iadeye tabidir."

kazandırmaların her ikisinin de TMK m. 669'un 2. fıkrası gereği denkleştirmeye tabi olması sebebiyle erkek alt soy için yapılan kazandırmanın çeyiz yahut kuruluş sermayesi olarak ayrılması bir önem ifade etmez. Örneğin, mirasbırakanın, çocuğu evlenirken onun ev mobilyasını alması, ona evlendiğinde oturması için bir ev vermesi ya da bağımsız bir ev kurması için banka hesabına bir miktar para yatırması çeyiz adı altında yapılmış kazandırmalardır. Bunun dışında tartışmalı olmasına karşın çoğunluk tarafından kabul edilen görüşe göre evlenen kızın şahsi kullanımına ait elbise, iç çamaşırı ve hatta mücevherat gibi menkul eşyalarda çeyiz kavramına dahil olur ¹⁰⁰. Mirasbırakan tarafından çeyiz eşyaları alınması için verilecek paranın alınacak herhangi bir eşyaya özgülenmesi şart değildir. Mirasbırakanın verdiği bu para ile altsoy istediği çeyiz eşyasını yeni kuracağı evine alabilir yahut evin başka bir masrafına harcayabilir. Tüm bu durumlarda mirasbırakan tarafından verilen bu para çeyiz adı altında denkleştirmeye tabi olur.

TMK m. 669/2' de bahsi geçen çeyiz kavramının içine örf ve adetler gereği anne ile baba tarafından altsoya verilen olağan hediyeler girmez. Zira TMK m. 675' de olağan hediyeler ile evlenme sırasında yapılan geleneğe uygun giderlerin denkleştirmeye tâbi olmayacağı belirtilmiştir. Burada altsoy hısımlarının evlenmelerinde, alışılmış ölçüler içinde yapılan çeyiz giderleri hakkında denkleştirmeye tâbi tutmama arzusunun bulunduğu asıldır. Bunların iade edilmeleri mirasbırakan tarafından istenmiş dahi olsa bu beyanın bir geçerliliği yoktur. Yani mirasbırakan bu kuralın aksini kararlaştıramaz.

Alt soyun ev kurma masrafları dışında evlenme sebebiyle gerçekleştirdiği olağan harcamalar da denkleştirme kapsamına girmez. Bu anlamda mirasbırakanın alt soy evlenirken alınan düğün elbiseleri, düğün yemekleri, balayı masrafları veya mirasbırakanın örf ve adet gereği altsoya düğünde taktığı olağan takılar ile verdiği başkaca olağan hediyeler bu kapsamda olup denkleştirmeye tabi olmazlar. Başka açıdan esasen bu masraflar sadece evlenen kişi için değil

¹⁰⁰ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 471.

aynı zamanda aile çevresinde lehine yapılmaktadır¹⁰¹. Buradaki olağanlık ölçüsünü belirlerken bağlı bulunulan örf ve adete, çevreye ve kazandırmayı yapan mirasbırakanın maddi durumuna bakmak ve buna göre bir değerlendirme yapmak gerekir.

Çeyiz adı altındaki bu tarz kazandırmaların mirasbırakan tarafından evlenmeden önce verilmesi mümkün olduğu gibi mirasbırakanın evlenen altsoyuna evlendikten sonra bağımsız yuvasını devam ettirmesi için yaptığı yardımlarda bu nitelikte kabul edilir. Çeyiz verildikten sonra evlenmenin bir takım sebeplerle gerçekleşmemiş olması bu kazandırmaları denkleştirme dışında çıkarmaz ve mirasın paylaşımı sırasında altsoya yapılan bu tarz kazandırmaların diğer yasal mirasçılar tarafından terekeye iadesi talep edilir. Yine evleneceği kişi henüz belli olmamasına rağmen altsoyuna aynı kasıtlı kazandırmalarda bulunan mirasbırakanın söz konusu kazandırmaları da bu kapsamda değerlendirilir ve iadeye tabi olur. Ancak mirasbırakanın bekar yaşayan altsoyuna evlenme amacı dışında ayrı bir ev tutması için yaptığı harcamalar, elbet bir gün evlenir düşüncesi ile çeyiz kapsamına girmez ve bu anlamda denkleştirilmesi istenemez¹⁰².

2. Kuruluş Sermayesi

Mirasbırakanın altsoy mirasçısına kendi ekonomik bağımsızlığını elde etmesi veya elde ettiği ekonomik bağımsızlığını devam ettirmesi ve ilerletmesi amaçlarıyla sağladığı kazandırmalar kuruluş sermayesi olarak isimlendirilir ve TMK m. 669/2'nci fıkrası kapsamında denkleştirmeye tabi olur¹⁰³. Söz konusu amaçlar doğrultusunda verildikten sonra altsoyun bu kazandırmayı amacı dışında kullanması yahut bu kazandırma neticesinde ekonomik bağımsızlığını sağlayamamış olması söz konusu kazandırmayı denkleştirme kapsamından çıkarmaz. Önemli olan mirasbırakanın kazandırmayı bu maksatla yapması ve altsoyun da aynı maksatla almış olmasıdır. Başka bir ifadeyle kazandırmanın

¹⁰¹ Dural/Öz, s. 335; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 470; Eren, İade, sayı: 5-8, s. 727; Demir Tokelli, s. 86.

¹⁰² Dural/Öz, s. 335.

¹⁰³ Antalya, s. 456-457; İmre/Erman, s. 527; Eren, İade, sayı: 5-8, s. 727; Dural/Öz, s.333; Özüğür, Denkleştirme, s. 405.

neticesi onun mahiyetini değiştirmemektedir. Örneğin, sağlığında babası tarafından kendisine işyeri açması için sermaye verilen kişinin bu parayı başka bir amaç için harcaması ya da söz konusu iş yerini açtıktan sonra batırması durumunda dahi altsoya yapılan bu kazandırma denkleştirmeye tabi olacaktır ¹⁰⁴.

Kuruluş sermayesi genellikle erkek altsoy için söz konusu olmakla birlikte kanun tıpkı çeyiz kazandırmasında olduğu gibi kuruluş sermayesini de denkleştirme kapsamına alırken kız ya da erkek altsoy açısından bir ayırım yapmamıştır. Yani kız altsoy açısından da bahsi geçen amacı taşıyan kazandırmaların denkleştirmesi talep edilecektir. Örneğin, mirasbırakanın oğluna bir bakkal dükkkanı açması ile doktor olan kızına muayenehane açması için bir miktar para vermesi arasında bir fark yoktur ve her ikisi de kuruluş sermayesi adı altında denkleştirmeye tabi olur. Altsoyun bu amaçlar için verilen kazandırmayı başka bir yerde kullanması ise yapılan kazandırmanın kuruluş sermayesi sayılmasını ve denkleştirmeye tabi olmasını engellemez¹⁰⁵.

Mirasbırakan tarafından altsoy mirasçılara karşılıksız şekilde yapılan kazandırmalar sermaye şeklinde verilebileceği gibi irat şeklinde de verilebilir. Ancak söz konusu kazandırmaların altsoyun ekonomik bağımsızlığına yönelik kalıcı bir tesis kurmak yerine, geçimini sağlaması ya da gerektiğinde söz konusu kazandırmaya konu değeri satması yahut onu hatıra olarak saklaması amacıyla yapılması durumunda kuruluş sermayesinden bahsedilemez. Bu kazandırmaların mirasbırakanca denkleştirmesi emredilmiş olmadığı takdirde tenkisi talep edilebilir. Buna karşın altsoyun işleri kötüye giden mevcut bir işletmesini bu durumdan kurtarmak amacıyla mirasbırakandan aldığı kazandırmalar kuruluş sermayesi sayılır¹⁰⁶.

Mirasbırakanın altsoya ekonomik bağımsızlığını kurması amacıyla yaptığı kazandırmalar dışında altsoyun bir meslek sahibi olması için yaptığı eğitim harcamalarının da kuruluş sermayesi kapsamında denkleştirilmesinin istenip

¹⁰⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s.159; Demir Tokelli, s. 88; Antalya, s. 457.

¹⁰⁵ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 469.

¹⁰⁶ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 470; Dural/Öz, s. 334.

istenmeyeceği konusu doktrinde tartışılmıştır. Bir görüşe göre kanuna şekli açıdan yaklaşılması durumunda bu harcamaların kuruluş sermayesi olarak değerlendirilemeyeceği ve denkleştirme kapsamında olmadığı söylenebilirse de mirasbırakanın bu tarz kazandırmalarının TMK m. 669/2'nci fıkra kapsamında ifade edilen "... benzer kazandırmalar..." olduğu düşünülerek denkleştirilmesi talep edilebilir. Zira bu kazandırmaların denkleştirmeye tabi tutulması adil ve mantıklı bir sonuç olacaktır¹⁰⁷. Diğer bir görüşe göre ise altsoyun bir meslek sahibi olabilmesi amacıyla yapılan eğitim masraflarının kuruluş sermayesi niteliğinde olmadığı ve TMK 674 kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir¹⁰⁸. Kanaatimce de bu tarz kazandırmalardan altsoy çocukların bir meslek sahibi olması amacıyla yapılan eğitim giderleri TMK 674 maddesi gereğince olağan sınırı aşması durumunda denkleştirmeye tabi olurken bu sınır altında kalan harcamalar aksi mirasbırakanca öngörülmediği sürece denkleştirme dışında tutulmalıdır.

Altsoya kuruluş sermayesi kapsamında yapılan kazandırmalar kanunen denkleştirmeye tabi olmakla birlikte mirasbırakanın aksi yönde irade açıklamasıyla denkleştirmeden muaf olur. Söz konusu kazandırmaların iadeye tabi olmadığını ise lehine kazandırma yapılan altsoyun ispatlaması gerekmektedir. Aksi takdirde yapılan kazandırmanın terekeye iadesi diğer yasal mirasçılar tarafından talep edilcektir¹⁰⁹.

3. Malvarlığı Devri

Eski Türk Medeni Kanunu düzenlemesinde mehzaz metinde yer almasına karşın kanunen denkleştirmeye tabi değerler yönünden malvarlığı devrine yer

¹⁰⁷ Dural/Öz, s. 334.

¹⁰⁸ Turan Başara, s. 101.

¹⁰⁹ Y. 2. HD. E.2011/2492, K. 2012/9889 sayılı ve 17.04.2012 tarihli Kararı: "...Toplanan deliller, tanık ifadeleri, ve tüm dosya kapsamından Didim'deki otel, İstanbul ve Didim'deki minibüsler ve plakalı otomobilin edinilmesinde davalıların bu malvarlığını edinecek mali güçlerinin bulunmadığı, bu malvarlığını davalılara mirasbırakanın kazandırdığı, davalıların bu malvarlığını mirasbırakanın vermiş bulunduğu kuruluş sermayesi ile edindikleri anlaşılmaktadır. Mirasbırakanın çeyiz veya kuruluş sermayesi vermek, bir malvarlığını devretmek veya boraçtan kurtarmak ve benzerleri gibi karşılık almaksızın altsoyuna yapmış olduğu kazandırmalar aksi mirasbırakan tarafından belirtilmiş olmadıkça, denkleştirmeye tabidir(TMK 669/2).Yapılan kazandırmanın miras payına mahsuben olmadığını kanıtlama yükümlülüğü, kazandırmadan yararlanan altsoya düşer (Tekdoğan, s. 85).

verilmemiş ise de Yeni Türk Medeni Kanunu’unda bu eksiklik giderilmiştir ve malvarlığı devri, TMK m. 669/2 de sayılan ve kanunen denkleştirmeye tabi olan kazandırmalar arasında gösterilmiştir¹¹⁰.

Çeyiz ve kuruluş sermayesi adı verilen kazandırmalarda mirasbırakanın bu kazandırmaları yaparken özel bir amaçla hareket etmesi aranırken malvarlığı devrinde böyle bir saik aranmaz. Mirasbırakan herhangi bir sebeple altsoy mirasçısına bu yönde bir kazandırmada bulunmuş olabilir.

Denkleştirme kapsamında kabul edilen bu değer, mirasbırakanın malvarlığının bir bütün halinde ya da bir kısmının olduğu gibi devri anlamına gelebileceği gibi malvarlığına dahil önemli bir mal ya da bir hakkın devri şeklinde de olabilir. Malvarlığını haklar ve borçların bir arada olduğu bir bütün olarak düşünürsek mirasbırakanın kısmen ya da tamamen malvarlığını devrettiği durumlarda, lehine kazandırma yapılan altsoy bu devir ile hakların yanında malvarlığı borçlarını da devir alacaktır. Başka bir anlatımla bir malvarlığının tamamının yahut bir kısmının altsoya devri ve devredilen malvarlığında bir kısım borçların bulunması halinde denkleştirmeye tabi kazandırma yalnızca hakların söz konusu borçları geçen kısmı kadar olacaktır¹¹¹. Örneğin, iki evi ve bir miktar parası ile mirasbırakanın birtakım borçlarından ibaret malvarlığını topyekün devralan alt soy aksi mirasbırakanca kararlaştırılmadıkça malvarlığında yer alan aktif değerlerden pasif değerın çıkarılması neticesinde kalan malvarlığı ile denkleştirme borcu altına girecektir¹¹².

4571 Sayılı Türk Medeni Kanunundan önce malvarlığı devrine yer verilmemiş olması sebebiyle mirasbırakanın altsoy mirasçısına yaptığı taşınmaz kazandırmaları, Eski TMK m. 603’ de sayılan ve kanuni denkleştirmeye tabi kabul edilen kazandırmaların dışında tutulmuştur. Bu anlamda Yargıtay, birçok kararında taşınmaz devrini m. 603’de bahsi geçen benzer kazandırmalar içinde de saymamış ve bu yönde açılmış denkleştirme davalarında kazandırmanın,

¹¹¹ Dural/Öz, s. 338; Tekdoğan, s. 85.

¹¹² Dural/Öz, s. 338; Turan Başara, s. 104.

denkleştirmeye tabi olduğunun, davacı mirasçı tarafından ispatlanması gerektiğine karar vermiştir¹¹³.

Taşınmaz devri niteliğindeki kazandırmalar, çeyiz, kuruluş sermayesi yahut borçtan kurtarma şeklinde özel bir amaç doğrultusunda yapılmamış olsa dahi 669. Maddenin 2. Fıkrasında bahsi geçen bir malvarlığı devri sayılır. Bu anlamda da miras payına mahsuben verildiği kanunen kabul edilen bir kazandırma niteliğindedir. Söz konusu niteliği gereği de denkleştirmeye tabi olmadığına lehine kazandırma yapılan altsoy mirasçı tarafından ispatlanması gerekir. Başka bir ifadeyle mirasbırakanın karşılık almaksızın altsoyuna taşınmaz devrine karşı diğer yasal mirasçılar tarafından açılacak denkleştirme davasında davacı ilgili kazandırmanın miras payına mahsuben yapıldığını kanıtlamak zorunda değildir. Zira bu kazandırmanın zaten karine gereği aksi ispatlanmadığı takdirde miras payına karşılık verildiği kabul edilmelidir.

¹¹³ YHGK 21.09.2005 tarihli 2-457 Esas, 512 Karar sayılı ilamında eski TMK 603 kapsamında bir değerlendirme yapmış ve malvarlığı devri kapsamına giren taşınmaz devrini altsoy lehine yapılan ve kanuni denkleştirmeye tabi tutulan kazandırmalar içine almamıştır. Bu sebeple de medeni kanunun 6. maddesindeki genel kural gereğince söz konusu kazandırmanın denkleştirmeye tabi bir kazandırma olduğunu ispatlama külfetini davacı tarafa yüklemiştir. Oysaki eski TMK uygulanmış olsa bile ilgili kazandırmanın en azından TMK m. 603/2’de yer alan benzer kazandırmalar kapsamında değerlendirilmesi ve kanuni denkleştirmeye tabi olması sebebiyle de aksini ispat yükümünün davalı altsoy mirasçıya bırakılması gerekirdi (e-uyar.com, Erişim Tarihi: 01.03.2019);

Y. 2. HD. 07.06.2004 Tarihli 6521Esas, 7409 Karar sayılı kararında”...Davacı, babası M.A.’ın sağlığında 652 numaralı parseli kardeşi davalıya miras hissesine mahsuben verdiğini belirterek terekeye iadesine bunun gerçekleşmemesi halinde tenkisine karar verilmesini istemiştir. Dava konusu 652 numaralı taşınmaz 11.09.1957 tarihinde mirasbırakan Muhsin tarafından davalıya başış yolu ile intikal ettirilmiş. Dosya içeriğine göre altsoy yararına yapılan başışın 743 sayılı Medeni Kanunu’nun 603/2. maddesinde ifadesini bulan çeyiz kuruluş sermayesi, borçtan kurtarmayı sağlamak amacına yönelik bulunmadığı gibi benzeri menfaatlerden olmadığı da anlaşılmaktadır. Davacı yapılan kazandırmanın iadeye tabi olduğunu ispatlamıştır (743 s. MK m. 6 ve 603/1). Bu açıklama karşısında davanın kabulü gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.” (e-uyar.com, Erişim Tarihi: 01.03.2019) ;

Y. 2. HD. 25.03.2010 Tarihli 2010/3829 Esas ve 2010/5790 Karar sayılı ilamı: “... Mirasbırakan, sağlığında(130) parselde kayıtlı taşınmazını oğlu A.’ya 04.02.1987 tarihinde kayıtsız şartsız hibe etmiştir. Yapılan kazandırma Türk Kanunu Medenisinin 603/2.maddesinde sayılan cihaz, tesis masrafı, borçtan ibra niteliğinde olmadığı gibi nitelik itibarıyla bu kabilden de değildir. Bu durumda, kazandırmanın miras payına mahsuben yapılmış olduğunu davacı kanıtlamakla yükümlüdür. Davacı yapılan kazandırmanın miras hissesine mahsuben yapıldığını kanıtlayamamıştır. Hibenin kayıtsız ve şartsız yapılmış olması da, mirasbırakanın iadeyi istemediğini gösterir. Öyleyse iade davasının reddinde bir isabetsizlik bulunmamaktadır”(Yargıtay.gov.tr, Erişim Tarihi: 01.03.2019).

4. Borçtan Kurtarma

TMK m. 669/2' de s ayılan bir diğ er denkleştirmeye tabi kazandırma ise " borçtan kurtarma"dır. Bu kazandırma Eski Türk Medeni Kanunu'nda "borçtan ibra" şeklinde ifade edilmekteydi. İbra, Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenmekte olup borcun sona erme hallerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.¹¹⁴ Karşılıklı borç ve alacak ilişkisi içinde bulunan tarafların ifa olmaksızın anlaşarak borcu sona erdirmeleri konusunda vardıkları anlaşmaya ibra denilmektedir.¹¹⁵ Eski Türk Medeni Kanun düzenlemesinde de mirasbırakanın kendisine borçlu olan altsoy mirasçısını aralarında yaptıkları ibra anlaşması ile karşılıksız şekilde bu borçtan kurtarması denkleştirmeye tabi bir kazandırma olarak sayılmaktaydı. Ancak Eski Kanun döneminde mirasbırakanın, altsoyunun 3. kişiye yönelik borcunu ödeyerek onu borçtan kurtarması, borcun ibrası olarak nitelendirilmediğ inden TMK m. 603/2 gereğince "... sair surette bahş edilen menfaatler" kapsamında denkleştirilmesi talep edilmekteydi¹¹⁶. TMK m. 669/2'de yer alan borçtan kurtarma ise mirasbırakanın kendisine borçlu olan altsoyunu karşılık almaksızın borcundan ibra etmesi şeklinde gerçekleşebileceğ i gibi mirasbırakanın borçlu altsoy mirasçısının bu borcunu 3. kişiye ödemesi suretiyle de oluşabilir. Borçtan kurtarma, altsoyun hem mirasbırakana hem de 3. Kiş iye yönelik borçlarını kapsaması açısından ibraya nazaran daha geniş bir anlam ifade etmektedir. Bu sebepten dolayı da eski kanundaki ibra terimi yerine yeni düzenlemede borçtan kurtarma ifadesinin kullanılmış olması daha yerinde bir tercih olmuştur.

Mirasbırakanın hem kendisine borçlu olan altsoy mirasçısını karşılık almaksızın ibra etmesi hem de altsoy mirasçısının 3. Kiş iye karşı olan borcunu

¹¹⁴ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 132. Maddesine göre: " Borcu doğ uran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şek le bağ lı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şek le bağ lı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir."(<http://www.mevzuat.gov.tr>, Eriş im Tarihi: 03.04.2019).

¹¹⁵ İbra hakkında daha ayrıntılı bilgi için bknz: Mustafa Aksu,Türk Borçlar Kanununun Getirdiğ i Yeniliklerden İbra, Journal of yaş ar universty, Cilt 8, Sayı: Özel, Ocak 2013, s.97-130.(<http://dergipark.gov.tr>, Eriş im Tarihi: 03.03.2019).

¹¹⁶ Eren, İade, sayı: 5-8, s. 729; Demir Tokelli, s.92.

kapatması birer kazandırıcı muamele niteliği taşır. Zira her iki işlemde de altsoy mirasçının pasifi azalmakta ve dolayısıyla malvarlığı bu oranda artmaktadır.

İsviçre Federal Mahkemesi, mirasbırakanın, oğlundaki alacağını takip etmeyerek zamanaşımına uğratmasını ibra niteliğinde değerlendirmiştir. Ancak başka bir kararında, ödünç alacağının faizlerini altsoyun iade ile yükümlü olmadığına ve bu faiz alacağının zamanaşımına uğraması halinde gene mirasta iadenin söz konusu olmayacağına karar vermiştir¹¹⁷.

Borçtan kurtarma altsoyun mirasbırakana karşı parasal bir borcu için söz konu olabileceği gibi başka türden bir edim borcuna yönelikte olabilir. Önemli olan mirasbırakanın altsoy mirasçısını bu borçtan kurtarıırken herhangi bir karşılık beklemeden yahut karşılığında herhangi bir hak sahibi olmaksızın yapmasıdır. Zira denkleştirmeye tabi kazandırmaların ilk koşulu karşılıksız olmasıdır. Örneğin, mirasbırakanın sağlığında kendisinden borç olan çocuğunu aralarında yaptıkları ibra anlaşmasıyla bu borcundan kurtarması durumunda aksi mirasbırakanca belirtilmediği sürece ortaya denkleştirmeye tabi bir kazandırma çıkacaktır. Buna karşın mirasbırakan oğluna karşı sahip olduğu alacak hakkından başka bir edim karşılığında vazgeçtiyse ortada artık bir ibradan değil borcun yenilenmesinden bahsedilecektir.

TBK m. 83'e göre borcun bizzat borçlu tarafından ifa edilmesinde alacaklının menfaati bulunmadıkça borçlu şahsen ifa ile yükümlü değildir ve onun yerine söz konusu borç başkası tarafından ödenebilir. Ancak esas borçlu yerine borcun başkası tarafından ifa edilmesi durumunda borç sona ermekle birlikte halefiyet ilkesi gereği borcu ödeyen kişi alacaklının yerine geçer ve onun haklarını devralır. İşte mirasbırakan tarafından altsoy mirasçının 3. Kişiye karşı olan borcunun ödenmesi durumunda bu ilke gereği mirasbırakan alacaklının halefi konumuna gelmiş ise yahut sebepsiz zenginleşme veya vekaletsiz iş görmeden kaynaklanan bir hak ortaya çıkmışsa bu haklar terekeyle birlikte diğer mirasçılara geçeceğinden artık burada denkleştirmeye tabi bir kazandırmadan

¹¹⁷ İmre, s. 820 ve dn:52; K. Gültekin Tüfek, Miras Hukukunda Tenkis ve İade Davaları, Olğaç Matbaası, 1977, Ankara, s.259.

bahsedilemez. Buna karşın mirasbırakan mirasçısına karşılıksız bir kazandırmada bulunmak amacıyla yani mirasçısından hiçbirşey talep etmeyeceğini beyan ederek onun 3. Kişiye olan borcunu ifa etmiş ise burada denkleştirilmesi talep edilecek bir kazandırma oluşur¹¹⁸. Zira bu halde altsoy mirasçı borcundan kurtulmamakta ve borç sona ermemektedir. Burada değişikliğe uğrayan alacaklı sıfatı ile borcun dayandığı sebeptir.

Borçtan kurtarmanın niteliği itibariyle mirasbırakanın denkleştirmeden muaf tutma isteğini de karşılayıp karşılamadığı konusu özellikle de Eski Medeni Kanun döneminde öğretide tartışma konusu olmuştur. Zira borcun mirasbırakan tarafından ibra edilmesine rağmen denkleştirmeye tabi olması dolayısıyla altsoy mirasçı bunu yeniden terekeye iade ile borçlanmaktadır. Bu durumda da altsoy mirasçısını borçtan kurtarmaya çalışan mirasbırakanın asıl iradesi acaba gerçekleştirilmiş olmakta mıdır?

Genel görüş Eski MK m. 593'de¹¹⁹ yer alan mirasbırakanın mirasçılarından birindeki alacağının o mirasçının hissesinden mahsup edileceğine dair hükümden yola çıkmaktadır. Buna göre ibra olmasaydı da söz konusu borç, altsoyun miras payına mahsup edileceğinden ve vazgeçilen borçtan dolayı borçlu faiz ödemekten kurtulacağına göre ibra iadeyi engellemeyecektir. Dolayısıyla ibra, iadeden muafiyeti içine almamaktadır. Bu konuda Escher, haklı olarak mirasbırakanın borcu ibra etmek suretiyle altsoyu iade borcundan da kurtarmak istemesi durumunda bu isteğini açık şekilde beyan etmesi gerektiğini belirtmektedir¹²⁰.

Genel kanı ve uygulama bu olmakla beraber başka bir görüşe göre ise miras bırakan alacağından vazgeçerek zaten bu alacağı iadede ayrı tutulduğunu amaçlamıştır. Bir şeyden vazgeçmek demek onu mal varlığından çıkarmak aktif

¹¹⁸Dural/Öz, s. 337; Turan başara, s.105.

¹¹⁹Yeni Türk Medeni Kanun'unda bu hüküm 654. Madde kapsamında düzenlenmiştir ve "Mirasbırakanın bir mirasçısındaki alacağı, paylaşma sırasında o mirasçının payına mahsup edilir." Şeklindeir.

¹²⁰ Eren, İade, sayı: 5-8, s. 728-729'den naklen.

ve pasifinde göstermemektir. Bu sebeple de ibra iade edilmeme emrini de kapsamaktadır. Bunun aksinin davacı tarafından kanıtlanması gerekir¹²¹.

Altsoy mirasçıya ait borcun eksik borç¹²² niteliği taşıması durumunda borcun ibra edilmesi yahut 3. Kişiye mirasbırakan tarafından ödenmesi durumunda ne olacağı hususu da doktrinde tartışma konusu olmuştur. Buna göre batıl borçlarla kumar ve bahisten doğan borçların mirasbırakan tarafından ödenmesi halinde altsoyun iade mükellefiyeti doğmaz. Zira bu borçlar eksik borç olduğundan zaten altsoyun ödeme zorunluluğu yoktur. Mirasbırakan tarafından bu borçların ödenmesi ile altsoy mirasçının pasif malvarlığında herhangi bir azalma meydana gelmez. Bu itibarla, Escherin, bu gibi borçların ödenmesi halinde dahi altsoylar arasındaki eşitliğin bozulması sebebiyle iade borcunun doğması gerektiği görüşü isabetli değildir. Yine zamanaşımına uğramış bir borç da, ifa edilebilen fakat dava edilemeyen eksik bir borçtur. Altsoya ait zamanaşımına uğramış bir borcun mirasbırakan tarafından borçlu mirasçının bilgisi ve onayı dışında ödenmesi durumunda denkleştirmeye tabi olmamasına karşın bu borcun mirasçının isteği ile ödenmesi halinde iadesi gerekir¹²³.

Mirasbırakanın borçtan kurtarma işlemini sağlığında gerçekleştirdiği bir işlem ile yapmış olması gerekir. Yoksa ölüme bağlı bir tasarrufla altsoy mirasçısının kendisine olan borcunu ibra etmesi denkleştirme kapsamında talep edilecek bir kazandırma olmaz. Bu kazandırmaya yönelik ancak saklı payları ihlale uğrayan mirasçılar tarafından tenkis davası açılabilir¹²⁴.

¹²¹ Turhan, s.554; Kocayusufpaşaoğlu'na göre ekseriyeti tekil eden müelliflerle birlikte, murisin ibra sırasında aksi kararlaştırılmış olmadıkça iade söz konusu olmaksızın borcun sükutunu düşünmüş olması asıldır. Onun için mutlak olarak her borçtan ibraya kanuni iadeye tabi kazandırma olarak bakan sistemde, bu hükmü de lege ferenda tasvibe imkan yoktur(Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s.168-169).

¹²² Eksik borçlar, alacaklıya borçluyu dava ve takip yetkisi vermeyen borçlar olarak tanımlanır. Bu gruba giren borçlar geçersizlik veya imkansızlık nedeniyle yerine getirilemeyen borçlar değildir. Tersine eksik borçlar borçlunun ifa edebileceği ifa olanağına sahip olduğu ve ifası mümkün borçlardır. Ancak bunlar borçlunun ifadan kaçınabileceği borçları ifade eder" (Kudret Güven, Eksik Borçlar, Temel Özellikleri ile Hüküm ve Sonuçları Üzerine Bir İnceleme, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2 Sayı: 2, Temmuz 2016, s. 37-38).

¹²³ Eren, İade, sayı: 5-8, s. 729-730; Şener, Tenkis, 126; Turan Başara, s. 107.

¹²⁴ Dural/Öz, s. 337.

Mirasbırakan tarafından altsoy mirasçının borcundan kurtarılması durumunda lehine kazandırma yapılan altsoyun TMK m. 669/2 gereğince geri verme borcu doğacaktır. Borçtan kurtarma ile altsoy mirasçı mirasbırakandan bir şey almak yerine borçlu olduğu edimi yerine getirmekten kurtulmaktadır. Bu yönüyle de aynı fıkra sayılan diğer kazandırmalardan kazandırma şekli açısından ayrılır.

TMK m. 671’de “ Geri vermekle yükümlü olan mirasçı, dilerse aldığı aynen geri verir; dilerse payından fazla olsa bile değerini miras payına mahsup ettirir” denilmektedir. Borçtan kurtarmada altsoyun somut anlamda mirasbırakandan aldığı bir şey bulunmamakla birlikte altsoy pasifinde azalan borç kadar zenginleşmiştir. Bu durumda genel kural gereği altsoy mirasçı dilerse ortadan kalkan borcu terekeye aynen geri öder dilerse de bu değeri miras payından mahsup ettirir.

5. Diğer Benzeri Karşılıksız Kazandırmalar

TMK m. 669/2’de altsoya yapılan çeyiz, kuruluş sermayesi, malvarlığı devri ve borçtan kurtarma şeklindeki kazandırmalar sayıldıktan sonra “...ve benzerleri gibi” karşılık almaksızın altsoya yapılmış olan kazandırmaların, aksi mirasbırakan tarafından açıkça belirtilmiş olmadıkça, denkleştirmeye tabi olacağı ifade edilmiştir.

Kanun metninin altsoya yapılan denkleştirmeye tabi kazandırmalar yönünden bu tarz bir ifade kullanmış olması kapsam konusundaki yorum ve konuları da beraberinde getirmiştir. Başka bir ifadeyle kanunda geçen “benzerleri gibi” ifadesinden ne anlamak gerekmektedir ve hangi kazandırmalar benzeri kazandırma kabul edilecektir? Bu konu doktrinde oldukça tartışma konusu yapılmıştır.

Kanunun ifadesinde geçen benzerleri ifadesini açıklayabilmek için öncelikle TMK m. 669/2’de kabul edilen kanuni denkleştirmenin düzenlenme amacını ve bu fıkra kapsamında sayılan kazandırmaların niteliğini incelemek ve konuyu buna göre ele almak daha doğru olacaktır.

Bu fıkroda öngörülen kanuni denkleştirme ile amaçlanan mirasbırakanın altsoy mirasçıları arasındaki eşitliği sağlamaktır. Zira mirasbırakanın altsoy mirasçılarından bir ya da birkaçına sağlığında kazandırma yaparken onlar arasında ayırım yapmak istemeyeceği ve yaptığı kazandırmaların miras paylarına mahsuben yapılmış olacağı düşüncesi hakimdir. Bu düşünceden hareketle ilgili fıkroda mirasbırakanca altsoy mirasçıya yapılan belli kazandırmalar sayılmış ve bunların aksi belirtilinceye kadar denkleştirmeye tabi olacağından bahsedilmiştir. Daha önceki açıklamalarda da değinildiği gibi burada belirtilen kazandırmalar sınırlı şekilde değil yalnızca örnek niteliğinde sayılmıştır. Bu husus kanun maddesinin gerekçesinde de özellikle belirtilmiştir. Peki örnek niteliğinde sayılan bu kazandırmaların ortak nitelikleri nelerdir? Ve altsoya yapılan hangi kazandırmalar bu fıkra kapsamında kanuni denkleştirmeye tabi olacaktır?

Fransız doktrininden esinlenen ve İsviçre doktrininde de çokça taraftarı olan bir görüşe göre mirasbırakanın altsoyuna yaptığı tüm kazandırmalar 669/2. Fıkrası kapsamına girer¹²⁵. Bu fıkroda çeyiz, kuruluş sermayesi, borçtan kurtarma ve malvarlığı devri gibi örnek niteliğinde olan ve hayatta en çok karşılaşılan kazandırmalar sayıldıktan sonra bu nitelikteki benzer menfaatler ifadesine yer vermiştir. Bununla kanun koyucu altsoy lehine yapılan kazandırmaların sadece yukarıda sayılanlardan ibaret olmadığını belirtmek istemiştir. Bu itibarla Fransız hukukunda olduğu gibi bizim hukukumuzda da altsoy lehine yapılan her türlü maddi kazandırmanın iadeye tabi olması gerekir¹²⁶. Başka bir ifadeyle mirasbırakan tarafından alt soya yönelik alışılmış ölçüler içinde yapılan eğitim ve öğretim giderleri, olağan hediyeler ve geleneğe uygun evlenme giderleri hariç tüm büyük karşılıksız kazandırmalar denkleştirme kapsamında olacaktır.

Bu fikri savunan Escher'e göre fıkroda sayılan kazandırmalar farklı düşüncelerle yapılmış kazandırmalardır. Kanunun sıraladığı ilk iki kazandırma tipi olan çeyiz ve kuruluş sermayesi bakım ve yardım amacıyla yapılmış olsa da

¹²⁵Bu görüşteki yazarlar ve açıklamalar için Bknz: İkinci Bölüm, II, A, s. 47, dn:93.

¹²⁶ Eren, İade, sayı: 5-8, s. 729; İmre, s. 820-821.

malvarlığının devri ve borçtan kurtarma şeklindeki son iki kazandırmada bu amaç ikinci plana geçmektedir. Bu sebeple de fıkranın yalnızca bağımsız iktisadi hayatı amaç alan kazandırmaları bu fıkra kapsamına aldığı söylememek gerekir. Birinci ve ikinci fıkralar arasında gerçekte kazandırmanın mahiyeti bakımından bir fark kalmamaktadır. Altsoya yapılan kazandırmaların yardım ve bakım amacıyla yapılmış olması şart olmayıp kanuni iadeye tabi tutulması gerekmektedir. Rosli ve Gubler’de aynı görüşte olmakla birlikte iadenin yalnızca bakım ve yardım masrafları için kabulünün maddenin metnine uygun düşmediğini savunmaktadırlar. Bu sebeple de onlara göre altsoya yapılacak büyükçe tüm kazandırmalar bu fıkra kapsamına girmelidir¹²⁷. Bu görüş açıklandığı üzere konuya oldukça basit ve adaletli bir çözüm getirmekte ancak TMK m. 669/2 her türlü karşılıksız kazandırmanın denkleştirmeye tabi olacağını belirtmek yerine bazı kazandırmaları ne sebeple belirtmiş olacağı sorusuna tatmin edici bir cevap verememesi yönünden zayıf kalmaktadır¹²⁸.

Alman hukuku sistemine uygun düşen ve İsviçre Federal Mahkemesince de benimsenen başta Piotet olmak üzere Stoudmann ve Moser gibi yazarlarca da savunulan ikinci görüş ise “ bakım ve yardım masrafları” diye adlandırılabilen kazandırmaların TMK m. 669/2 kapsamına girdiğini kabul ediyor ve bunun dışında altsoya yapılanların TMK m. 669/1 kapsamında kalacağını belirtmektedir. Bu görüşü savunanlara göre bakım ve yardım masraflarından maksat ise, altsoyun ekonomik bağımsızlığını kazanmasını, devam ettirmesini, genişletmesini ve onun hayata yerleşmesini sağlayan kazandırmalardır¹²⁹.

¹²⁷Bu yazarların görüşleri için bkz: Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s.173; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 472.

¹²⁸ Dural/ÖZ, s. 338.

¹²⁹ Kocayusufpaşaoğlu, Meseleler, s. 123’den naklen; Antalya, s. 457; Dural/Öz, s. 339; Oğuzman, Miras Hukuku, s. 410; İsviçre Federal Mahkemesi bu hususta verdiği bazı kararlarında (Bern AppH. 6.6.1956, SJZ, 53 (1957), S. 274-275, Nr. 123 veya ZbJV, 93, S.330) ise tereddüt doğuracak belli meseleler söz konusu olmuştur: murisin oğlunun veya kızının evli olması ve birden fazla çocuğunun bulunması ve geçim sıkıntısı çekmesi halinde mirasbırakanın hayatta iken bunlara belirli para yardımları yapması veya bunların bir kısım ihtiyaç ve masraflarını ödemesi halinde bu yardımlar mirasta iadeye tabi olacak mıdır? Mirasbırakan bu konuda herhangi bir açıklama yapmamışsa bu takdirde MK 603/2 gereğince mirasta iade mükellefiyetinin meydana geldiği sonucuna varılabilir. Yine İsviçre Federal Mahkeme bir kararında murisin oğlunun senatoryumdaki tedavi masraflarını

Bu görüş konuya daha dar açıdan bakmakta ve fıkra da sayılan kazandırmalar ile benzerlerinin ancak altsoya bakım ve yardım (ekonomik bağımsızlığını kazanmasını, devam ettirmesini, genişletmesini ve onun hayata yerleşmesi) amacıyla yapılması halinde kanuni denkleştirme kapsamında olduğunu kabul etmektedir. Söz konusu görüşün savunucularına göre konunun dar şekilde yorumlanması kanunun lafzı, toplumda hakim olan görüş ve mirasta iade kurumunun düzenlenme amacına daha uygun düşmektedir. Zira kanunun metnine bakıldığında bazı örnekler verildikten sonra, buna benzer kazandırmalarında iade edileceğinin söylenmesi açıkça maddenin iadeyi belirli tipteki kazandırmalarla sınırlamak istediğini ortaya koymaktadır¹³⁰.

Yargıtay'da birçok kararında ikinci görüşü destekler şekilde miras bırakanın çeyiz veya kuruluş sermayesi vermek ya da bir mal varlığını devretmek veya borçtan kurtarmak gibi karşılık almaksızın alt soyuna yapmış olduğu kazandırmaların aksi mirasbırakan tarafından açıkça belirtilmiş olmadıkça denkleştirmeye tabi olacağının TMK m. 669/2 gereğince hükme bağlandığını ve TMK'nın anılan maddesine göre altsoy açısından karşılıksız kazandırmada miras payına mahsup edilmek üzere hareket edildiği yönünde karine olup denkleştirmenin söz konusu olduğuna karar vermiştir¹³¹.

Hukuk Genel Kurulu bir kararında yasa koyucunun 2. fıkrayı genel bir kural olarak benimsemek isteseydi bu takdirde bahsedilen menfaatler açısından çeyiz, iş kurma yardımları gibi bir sayıma girmeyeğine, her ne kadar metinde (gibi) şeklinde sözcükler kullanılmış ise de yasa koyucunun nitelik yönünden bir sınırlama getirmiş ve bu sınırlamadan vazgeçmeksizin (gibi) sözcüğü kullanarak aynı nitelikteki menfaatleri de maddenin kapsamına aldığını belirtmiştir. Yine

ödemesinin de mirasta iadeye tabi olacağı kabul edilmiştir. Buna karşılık aynı mahkeme başka bir kararında (BGE 76, II, 188 veya jdT 1951, I,324 et sv) mirasbırakanın kızını yanına alarak uzun müddet evinde yaşatmış olması halinde, bu sebepten dolayı bir mirasta iade mükellefiyeti meydana gelmeyeceğini beyan etmiş ve kıza yapılan masrafların evin umumi istihlak masrafları içine girdiğini kabul etmiştir. (İmre, s. 820'den naklen).

¹³⁰ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 473.

¹³¹ Y14HD 21.01.2016 E.2015/11870 - K.2016/763; Y2HD 7.06.2004 E.2004/6521 - K.2004/7409; HGK 21.09.2005 Tarihli E. 2005/2-457 K. 2005/512 sayılı kararı(<https://khyk.kazancihukuk.com>, Erişim Tarihi: 15.03.2019).

aynı kararda eski TMK m. 603/2. Maddesi ile mehaz İsviçre metni farklı ise de farklılığın hukuki esaslarda değil, sadece niteliğe ilişkin kapsamda olduğunu ve mehaz metinde niteliğin daha geniş tutulduğuna yer vermiştir¹³².

TMK m. 669/2 kapsamında altsoya yapılan kazandırmaların kanuni denkleştirmeye tabi tutulmasındaki amaç mirasbırakanın bu tarz kazandırmaları imkanı dahilinde tüm altsoyu için yapmak isteyeceği ve tüm altsoyuna eşit davranacağı düşüncesine dayanır. Mirasbırakanın altsoyuna eşit şekilde yapmak isteyeceği kazandırmaların altsoya yardım ve bakım amacına yönelik harcamalar olması gerektiğine dair görüş ise bu düşünce ile bağdaşır.

Bu görüş her ne kadar kanunun metnine daha uygun düşse de her somut olayda söz konusu kazandırmanın TMK m. 669/2 kapsamına girip girmeyeceği konusu yorucu ve karmaşık bir araştırmayı gerekli kılmaktadır. Her somut olayda mirasbırakan tarafından alt soya yapılan kazandırmanın bakım ve yardım maksadıyla yapılmış olup olmadığı hususu incelenecektir. Bu sınırlama bazende mirasbırakanın iradesinin hatalı yorumlanması ihtimalini doğurabileceği gibi bazen de bir takım adaletsiz uygulamaları beraberinde getirecektir.

Örneğin, bir babanın okulunu bitiren oğluna iş yeri açması için yapacağı sermaye yardımı, ekonomik bağımsızlığını elde etmesi için yapıldığından bahisle denkleştirmeye tabi olurken kızına gezip eğlenmesi için satın alacağı bir araba TMK m. 669/1 gereğince ancak mirasbırakanca iadesi emredilmiş ise terekeye geri verilecektir¹³³.

Yine bu görüşe göre mirasbırakanın çeyiz ve kuruluş sermayesi şeklindeki karşılıksız kazandırmaları altsoy mirasçısının ekonomik bağımsızlığını kazanması, devam ettirmesi, genişletmesi ve onun hayata yerleşmesi amaçlarıyla vericek ise de malvarlığı devri ve borçtan kurtarma niteliğindeki kazandırmalar farklı sebeplere dayalı olarak yapılabilecek kazandırma türleridir.

¹³² YHGK. 13.05.1987- 2/360-359 (Günay, s. 85).

¹³³ Kocayusufpaşaoğlu'na göre bu gibi durumlarda, özellikle bu tarz olaylarda olduğu gibi birbiri ile aynı ya da yakın değer ve nitelikte kazandırmalar adeta birbiri ile dengeli biçimde çeşitli altsoya yapıldığı vakit MK 603/2'deki "açıkça" deyimini geniş ve yumuşak biçimde yorumlayarak, hal ve şartlardan çalışan çocuğunda kanuni denkleştirmeden kurtarılmış olduğu sonucuna varılabilir(Kocayusufpaşaoğlu, Meseleler, s. 131).

Bu yönüyle de söz konusu kazandırmaların ortak dayandığı bir amacın olmaması yönünden öğretide eleştirilmektedir¹³⁴.

Birbiriyle yarışan bu iki görüş dışında Thorens'in her iki görüşü de reddederek ortaya attığı üçüncü bir görüş olduğundan daha önce bahsetmiştik. Tekrar bahsetmek gerekirse bu görüşe göre TMK m. 669/2'de öngörülen kazandırmalar, mirasbırakanın mali imkanları, sosyal durumu ve bölgesel adetler göz önünde tutularak belirlenecek önemdeki teberrulardır. Başka bir ifadeyle mirasbırakanın servetinin belirli bir yüzdesini aşan yahut sosyal çevre ve adetlere göre önemli kabul edilen kazandırmalar TMK m. 669/2 gereğince kanuni denkleştirmeye tabi sayılacak, bunun dışında kalanlar bu kapsamda kabul edilmeyecektir¹³⁵.

Bu görüş altsoya yapılan tüm kazandırmaları kanuni denkleştirme kapsamına alan ilk görüşe göre kazandırmaların belli bir önem derecesine sahip olması gerektiğini söylemesi açısından daha dar nitelik taşımaktadır. Buna karşın altsoyun yalnızca ekonomik bağımsızlığına yönelik kazandırmaları kanuni denkleştirme kapsamına sokan ikinci görüşe göre da mirasbırakanın başka saikler doğrultusunda altsoyuna yapacağı belli önemdeki kazandırmaları içine alması sebebiyle daha geniştir. Kanaatimce bu yönleriyle her iki görüşün eksik taraflarını giderdiğinden kanunun lafzına ve mirasbırakanın varsayımsal iradesine daha uygundur.

6. Miras Payını Aşan Kazandırmalar

TMK m. 672'e göre: "Yapılan kazandırma miras payını aştığı takdirde mirasçı, mirasbırakanın bunu kendisine bırakmak istediğini ispat ederse, bu fazlalık denkleştirmeye tabi olmaz. Diğer mirasçıların tenkise ilişkin hakları saklıdır." Buna göre mirasbırakandan sağlığında miras payına mahsuben karşılıksız kazandırma alan yasal mirasçının aldığı bu kazandırmanın miras payını aşması durumunda artan bu miktar aksi davalı tarafından ispatlanıncaya kadar

¹³⁴ Demir Tokelli, s. 96.

¹³⁵ Bu görüş ile ilgili açıklamalar için bkz: Kocayusufpaşaoğlu, Meseleler, s.123; Turan Başara, s. 84.

kanuni denkleştirmeye tabidir. Başka bir anlatımla denkleştirmeye tabi kazandırmanın miras hissesini geçen miktarı kanuni karine gereği denkleştirme kapsamındadır ancak mirasbırakanın bu artan miktarı denkleştirmeden muaf tutması mümkündür.

TMK m. 672'e göre mirasbırakanın yasal mirasçısına yaptığı kazandırmanın miras payını aşan bölümünün iadede muaf olduğunu ispatlama yükü lehine kazandırma yapılan yasal mirasçıya düşmektedir. Bu hükmün altsoya yapılan ve kanuni iadeye tabi kazandırmalarda uygulanmakla birlikte TMK m. 669/1'de öngörülen iradi iadeye tabi kazandırmalarında içine alıp almadığı ve bu anlamda maddede bahsi geçen ispatla yükümlü yasal mirasçının altsoy mirasçılar dışındaki yasal mirasçılarında kapsayıp kapsamadığı konusu tartışmalıdır.

Çoğunluğun görüşüne göre TMK m. 669/1 kapsamına giren kazandırmalarda iadenin varlığı ve kapsamı mirasbırakanın iradesine bağlıdır. Böyle bir durumda denkleştirme davası açan diğer kanuni mirasçılar hem kazandırmanın denkleştirme kapsamında olduğunu hem de fazlaya ilişkin miktarın da iade edileceğini kanıtlamak zorundadırlar¹³⁶. Başka bir ifadeyle bu görüşü savunanlara göre TMK m. 672 hükmü yalnız mirasbırakanın altsoyu hakkında geçerlidir, altsoy dışındaki diğer kanuni mirasçılar miras hisselerini aşan kazandırma fazlasını ancak mirasbırakanın bunu istemiş olması durumunda iadeyle borçludurlar¹³⁷.

Diğer azınlık görüşe göre ise gerek altsoy gerekse diğer kanuni mirasçılar iade ile yükümlü oldukları takdirde mirasbırakanın özel istek ve beyanı bulunmadığı sürece kazandırmanın miras hissesini aşan miktarı da dahil olacak şekilde iade yükümlüsüdür. Medeni kanunun ilgili maddesinde hem mirasçı ifadesinin kullanılmış olması hem de maddenin kapsamının altsoy ile sınırlandırılmamış olması böyle bir sonucu haklı kılmaktadır¹³⁸. Kazandırmayı

¹³⁶ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 479.

¹³⁷ İmre/Erman, s. 530.

¹³⁸ Tüfek, s. 282-283; Aynı görüş için bkz: Şener, Yargıtay Dergisi, s. 37.

alan kanuni mirasçı, mirasbırakanın fazlaya ilişkin miktarı iadede muaf tuttuğunu ileri sürüyorsa, bunu ispat yükü kendisine düşmelidir. Zira bir kazandırmanın iadesinin mirasbırakanca emredildiğini ispat eden iade alacaklısı kanuni mirasçıdan iadenin kapsamını da ispat etmesini beklemek aşırı bir çözüm olacaktır¹³⁹.

Kanaatimce de TMK m. 672’de bahsi geçen yasal mirasçı mirasbırakanın altsoyu olabileceği gibi altsoy dışında kalan diğer yasal bir mirasçı da olabilir. Zira söz konusu fıkra lehine miras payından fazla kazandırma yapılan tüm yasal mirasçılar kapsar şekilde “mirasçı” ifadesini kullanmakta ve bir ayırım yapmamaktadır. Bu sebeple de genel bir hüküm niteliğindedir.

Yasal mirasçının denkleştirmeye tabi edildiği kazandırmanın miras hissesini aşıp aşmadığı hesaplanırken öncelikle söz konusu kazandırmanın mevcut terekeye eklenmesi gerekir. Kazandırma terekeye eklendikten sonra yasal mirasçının miras payına düşen miktar hesaplanır ve iadeye tabi kazandırmanın denkleştirme günündeki değeri ile karşılaştırılır. Bu karşılaştırma neticesinde söz konusu kazandırmanın miras payından az olması durumunda genel kural gereği kazandırmayı alan yasal mirasçı ister aldığını terekeye iade eder ve paylaşmaya katılır isterse de bu kazandırmayı miras hissesine mahsup ettirir. Bu kazandırmanın miras payından fazla olduğu durumda ise söz konusu denkleştirmeye tabi kazandırmanın miras hissesini aştığı kabul edilir ve fazlaya dair bu kısmın iadesinin gerekip gerekmediği konusu gündeme gelir. Mirasbırakan bu fazlalığın lehine kazandırma yapılan yasal mirasçıda kalmasını istemiş ise bu fazlalık diğer mirasçıların tenkis hakkı saklı kalmak kaydıyla geri verilmez. Eğer bu yönde mirasbırakanın bir isteği yoksa ya da bunu iddia eden yasal mirasçı iddiasını ispatlayamamış ise miras hissesini aşan kısmın diğer yasal mirasçılara payları oranında geri verilmesi gerekir.

Örneğin, öldüğünde tereke malvarlığı 100.000 TL olan mirasbırakan sağlığında üç çocuğundan biri olan kızı A’ya 50.000 TL lik çeyiz kazandırması yapmış, oğlu B’ye de 150.000 TL sermaye vererek iş kurmuştur. Diğer kızı C’ye

¹³⁹ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 479.

ise sağlığında herhangi bir kazandırmada bulunmamıştır. Denkleştirmeye tabi bu kazandırmaların terekeye iadesi durumunda 300.000 TL olan terekeden her bir mirasçıya düşmesi gereken miras hakkı 100.000 TL olacaktır. Bu miras payı 100.000 TL olup 150.000 TL lik denkleştirmeye tabi kuruluş sermayesi alan B yararı gereği mahsuben iadeyi seçmesi durumunda miras payından fazla aldığı 50.000 TL lik değerin mirasbırakan tarafından denkleştirmeden muaf tutulduğunu ispat etmesi durumunda bu değeri iade etmeyecektir. Aksi halde bu kısmı diğer yasal mirasçılara payları oranında ödeyecektir.

Yargıtay miras hissesini aşan değerin dava konusu olduğu eski tarihli bir kararında "Mirasta iade iddiası gerçekteştiği takdirde, davalı dilerse teberru olunanın ölüm günündeki (Yeni TMK'da denkleştirme günü) değerin mahsubunu ister. Ancak mirasbırakan buna aykırı bir kuralın uygulanmasını isteyebilir(MY 671 ve 673). Öyleyse ilk iş olarak dava konusu şeyin ölüm günündeki değeri de kalıtın aktifine eklenmek suretiyle net kalıt tutarı tespit edilerek, buna göre davalının yasal miras payı hesaplanır. Ondan sonra davalıya yapılan teberrunun ölüm günündeki değerine bakılır. Eğer bu değer miras payından az ise mahsubuna karar verilir. Şayet iadesi gereken şeyin ölüm günündeki değeri davalının miras payından çok olup mirasbırakan bu fazlalığın ona kalmasını istemişse diğer mirasçılarının tenkis davası açmak hakları saklı kalmak üzere bu fazlalık geri verilmez(MY. 672). Eğer mirasbırakanın açıklanan bir arzusu yoksa teberru olunan şeyin değerinden davalının miras payını aşan bölümün davacılar miras payları oranında ödenmesi lazımdır. " şeklinde konuyu açıklamıştır¹⁴⁰.

Denkleştirmeye tabi kazandırmalarda kural, lehine kazandırma yapılan yasal mirasçının miras hissesini aşan kısmını da iade etmesi gerektiği yönündedir. Bu kuralın ilk istisnası mirasbırakanın artan bu kısım için bir muafiyet tanımış olmasıdır.

Mirasbırakan miras payını aşan bu kısmı denkleştirme dışında tuttuğunu hiçbir şekil şartı aranmaksızın her türlü irade açıklamasıyla belli edebilir.

¹⁴⁰ Y.2.HD. 28.01.1976, 6348-7532 sayılı kararı (İnal, s. 838).

Mirasbırakan bu konudaki iradesini açık şekilde gösterebileceği gibi örtülü şekilde yani davranışlarıyla da ortaya koyabilir. Bu beyan her türlü delille de ispatlanabilir. TMK m. 669/2 kapsamında kanuni denkleştirmeye tabi kazandırmaların denkleştirmeden muaf tutulmasına dair çoğunluk görüşe göre aranan açık irade beyanı burada aranmaz. Bu durumda altsoya yapılan denkleştirmeye tabi bir kazandırma söz konusu olduğunda mirasbırakanın kazandırmayı örtülü şekilde denkleştirmeden muaf tutması durumunda miraspayına denk gelen kısım bu yönde açık beyan olmadığından terekeye iade edilirken miraspayını aşan kısım kazandırma yapılan altsoyda kalır¹⁴¹.

TMK m. 672 gereği denkleştirme dışında kalan fazlaya ilişkin bu miktarın mirasbırakanca denkleştirmeden muaf tutulması sebebiyle istenmediği durumda saklı payları bu sebeple ihlal edilen diğer mirasçılarının tenkis davası açarak bu kazandırmanın mirasbırakanın tasarruf oranına indirilmesini isteme hakları elbette her zaman mevcuttur.

Örneğin, mirasbırakanın, sağlığında 3 oğlundan birisi olan A'ya ait 40.000 TL lik borcu ödeyip arkasında da 20.000 TL lik tereke bırakarak öldüğünü ve denkleştirmeye tabi bu kazandırmanın miraspayını aşan kısmının mirasbırakanca denkleştirmeden muaf tutulduğunu varsayalım. Bu durumda miras paylarında esas alınacak tereke $40.000 \text{ TL} + 20.000 \text{ TL} = 60.000 \text{ TL}$ olacak olup A'nın miras payı 60.000 TL 'nin $1/3$ ü olacağından 20.000 TL 'dir. A miras hissesinden fazla olan kısmı iade etmeyeceğinden yararı gereği mahsuben iadeyi seçtiğinde 40.000 TL lik kazandırmanın 20.000 TL lik kısmını iade edecek, kalan 20.000 TL lik aşan kısmı kendisinde kalacaktır. Bu durumda 60.000 TL lik tereke mevcudundan 20.000 TL lik iadede muaf artan değer çıkarıldığında paylaşmaya esas alınacak miktar 40.000 TL olacak tır. Bu 40.000 TL 'nin 20.000 TL 'si de yine A'nın denkleştirme nedeniyle payına mahsup edeceği miktar olduğundan diğer iki mirasçı kalan $40.000 \text{ TL} - 20.000 \text{ TL} = 20.000 \text{ TL}$ 'yi yarı oranında paylaşarak 10.000 'er TL alacaktır. Denkleştirme davası neticesinde 10.000 'er

¹⁴¹ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 480; Gönensay/Birsen, s. 351; İmre/Erman, s.530; Dural/Öz, s. 342.

TL alan altsoy mirasçılarının $\frac{3}{4}$ oranında olan saklı payları baştaki miras hisseleri üzerinden hesaplandığında 15.000 TL olacağından 15.000 TL-10.000 TL=5.000'er TL ihlal edilen saklı pay miktarını mirasçı A 'dan açacakları tenkis davası ile talep edebileceklerdir¹⁴².

Denkleştirmeye tabi kazandırmaların miras hissesini aşan miktarının aksi ispatlanıncaya kadar iadeye tabi olacağına ilişkin karinenin diğer istisnası ise söz konusu kazandırmanın olağan hediye ve evlenme sırasında yapılan geleneğe uygun gider kapsamında olmasıdır. Zira TMK m. 675. Maddesinde olağan hediyeler ile evlenme sırasında yapılan geleneğe uygun giderlerin denkleştirmeye tâbi olmadığı, altsoy hısımlarının evlenmelerinde alışılmış ölçüler içinde yapılan çeyiz giderleri hakkında denkleştirmeye tâbi tutmama arzusunun asıl olduğuna yer verilmiştir. Bu durumda altsoya evlenmeleri esnasında ya da evlenme sebebiyle, evlenmeden önce yahut sonra eski tabirle mutad (olağan) derecede verilen eşya ve yapılan harcamalar miras hissesinden fazla ise bu fazlanın da mutad derecede kalması şartıyla iade edilmemesi kuraldır. Bunun iadesinin mirasbırakan tarafından istendiğini ise iddia eden mirasçılar ispatlayacaktır¹⁴³.

B. TAMAMEN VEYA KISMEN DENKLEŞTİRMEYE TABİ OLMAYAN KAZANDIRMALAR

1. Eğitim ve Öğrenim Giderleri

a. Olağan şekilde yapılan eğitim ve öğrenim giderleri

TMK m. 674'de "çocukların eğitim ve öğrenimi için yapılan giderler sebebiyle geri verme yükümlülüğü, mirasbırakanın aksini arzu ettiği ispat edilmedikçe, ancak alışılmış ölçüleri aşan kısım için mevcuttur. "hükmü yer almaktadır. Eski Medeni Kanun'da "Talim ve Terbiye Masrafları" adı altında geçen bu harcamalara kanunun Türkçeleştirilmesi doğrultusunda yapılan değişikliklerle eğitim ve öğrenim giderleri ismi verilmiştir.

¹⁴² Benzer nitelikteki örnekler için bkz: İmre, s. 827-828; Tüfek, s. 285-286.

¹⁴³ Gönensay/Birsen, s. 352; Tüfek, s. 286; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 481.

Kanun çocukların eğitim ve öğrenimlerinden bahsetmekte olup eğitimi; çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme şeklinde; öğrenimi ise bu kişilerin daha çok meslek sahibi olmaları için gerekli bilgileri almasını sağlamak şeklinde tanımlayabiliriz. Bu amaçlar doğrultusunda yapılacak harcamalar da eğitim ve öğrenim gideri olarak denkleştirme kapsamına girecektir.

TMK m. 327/1’de çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderlerin ana ve baba tarafından karşılanacağından bahsedildikten sonra aynı Kanunun 340. maddesinde “Ana ve baba, çocuğu olanaklarına göre eğitir, bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal gelişimini sağlayarak korur. Çocuğa özellikle bedensel ve zihinsel engelli olanlara yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek ölçüde, genel ve mesleki bir eğitim sağlar” hükmüne yer verilmiştir¹⁴⁴.

TMK m. 328’de ise ana ve babanın bakım borcunun, çocuğun ergin olmasına kadar devam edeceği, çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve babanın durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlü olduklarına değinilmiştir¹⁴⁵. Tüm bu fıkralardan anlaşılacağı üzere kanun anne ve babaya çocuklarının eğitim ve öğrenimlerini sağlaması için kanuni bir borç yüklemektedir.

Çocuklar hakkında TMK’da hükme alınan tüm bu maddelerden hareketle anne ve babanın çocuğun eğitimden kanunen sorumlu olduğunu ve çocuğun sahip olduğu bu hakkın medeni yasanın birçok maddesinde koruma altına alındığını, anne ve babanın sağlığında çocuklarına yönelik yaptığı tüm bu eğitim ve öğrenim masraflarının esasen karşı taraf için bir kazandırma değil kanuni yükümlülüklerin yerine getirilmesi anlamı taşıdığını söylemek gerekir¹⁴⁶. Zira bu

¹⁴⁴ (www.mevzuat.gov.tr), Erişim Tarihi: 01.04.2019.

¹⁴⁵ (www.mevzuat.gov.tr), Erişim Tarihi: 01.04.2019.

¹⁴⁶ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 476.

harcamalar sebebiyle mirasbırakanın (anne ya da baba) çocuklarının malvarlığı herhangi bir şekilde artmamakta yahut zenginleşmemektedir. Mirasbırakan çocuklarına yönelik bu harcamalar sayesinde yalnızca kanunen kendisine yüklenmiş borcundan kurtulmaktadır.

Anne ve baba kanun gereği yalnızca kendi çocuklarının eğitim ve öğrenim giderlerinden sorumlu tutulmaktadır. Bu sebeple de özellikle TMK m. 674'de altsoy ifadesi yerine "çocukların eğitim ve öğrenimi için yapılan giderler" sebebiyle geri verme yükümlülüğünden bahsedilmektedir. Bu konuda bazı yazarlar çocuklar dışındaki altsoyunda bu madde içinde anılması gerektiği fikrinde ise de doktrindeki çoğunluk görüş yasanın açık şekilde mirasbırakanın çocukları açısından düzenlendiğini savunmaktadır¹⁴⁷. Buna göre mirasbırakanın kendi çocukları dışındaki kişilerin eğitim ve öğrenim giderlerini karşılama yükümlülüğü olmadığından birinci derecede altsoy dışındaki kişilerin eğitim ve öğrenim giderlerine ilişkin yaptığı harcamalar hangi sınırdan olursa olsun denkleştirme kapsamına girer.

Örneğin, mirasbırakanın, torununun yahut torun çocuklarının eğitim giderlerini karşılaması durumunda, yaptığı giderler için mirasbırakanın ölümünden sonra eğitim giderleri karşılanan bu kişilere diğer yasal mirasçılar tarafından iade davası açılabilecektir. Ancak elbetteki mirasbırakan çocukları dışındaki altsoy için yaptığı bu harcamaların da denkleştirme dışında olduğunu her zaman emredebilir. Böyle bir durumda esasen denkleştirmeye tabi olan bu harcama yine denkleştirmeden muaf kalacaktır.

Yargıtay, eğitim ve öğrenim giderleri mirasbırakan tarafından karşılanan toruna karşı murisin çocuklarının denkleştirme talebiyle açtığı bir davada şu açıklamalarda bulunmuştur:

"... murisin çocukları için yaptığı eğitim ve öğretim giderleri mirasta denkleştirmeye tabi değildir. TMK m. 674. gereğince "Çocukların eğitim ve öğrenimi için yapılan giderler sebebiyle geri verme yükümlülüğü, murisin aksini

¹⁴⁷ Bu konudaki tartışmalar için bkz: Eren, İade, sayı: 5-8, s. 734; Şener, Yargıtay Dergisi, s.28.

arzu ettiği ispat edilmedikçe, ancak alışılmış ölçüleri aşan kısım için mevcuttur." Madde metni aynı Yasanın 669/2'nci maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde murisin torunları için yaptığı eğitim ve öğrenim harcamalarının denkleştirmeye tabi olduğu açıktır. Bu nedenle, murisin davalı ...'in üniversite öğrenimine yaptığı katkısı denkleştirmeye tabidir. Dolayısıyla, murisin katkı miktarı bulunarak terekeye iadesi gerekir"¹⁴⁸.

Eğitim ve öğrenim giderlerinin kapsamına çocuğun ilk, orta ve yüksek tahsil eğitim ve öğrenimi için zorunlu kabul edilen giderler girer. Bu anlamda çocuğun gönderildiği kolej veya özel okul ücretleri, kayıt paraları, uzakta eğitim alıyorsa yurt ya da konakladığı yerin kalma ücreti, ulaşım ücreti yahut yemek parası, okul kıyafeti, defter-kitap parası ya da eğitimi için gerekli eşya, malzeme yahut kitapların ücretleri ile yurtdışında bir eğitim alması durumunda bu kapsamda yapılacak gerekli harcamalar buna dahil olur¹⁴⁹. Örnek şeklinde sayılan bu giderlere çocuğun eğitim ve öğrenimi için gerekli olan başkaca her türlü kalemden eklenebilir. Burada önemli olan bu giderin yapılacak tasnifte olağan ve olağan dışı gider şeklinde ayrıma tabi tutularak bir tespit yapılmasıdır.

TMK m. 327 'de ana ve baba için öngörülen bu sorumluluk temelinde velayet ilişkisinden bağımsız şekilde soybağına dayanan bir yükümlülüktür. Zira, ana babanın bu yükümlülüğü, çocuğun kişisel malvarlığının durumundan bağımsız olarak ana babanın ekonomik gücü dikkate alınarak çocuğun özel durumunun gerektirdiği bakım ve eğitim ihtiyaçlarına göre belirlenir. Bu anlamda da çocuğun kendi bakım ve eğitim masrafını karşılayacak yeterli malvarlığının olması ana babanın TMK m. 327'den doğan bakım yükümlülüğünü ortadan kaldırmamakla birlikte, çocuğun çalışma karşılığı elde ettiği yeterli geliri olduğu

¹⁴⁸Y.14.HD. 16.05.2016 Tarihli E.2016/612-K. 2016/5950 Sayılı Kararı
(<https://www.kazancihukuk.com>, Erişim Tarihi: 01.04.2019).

¹⁴⁹ Eren, İade, sayı: 5-8, s. 733; Kocayusufopaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 475.

ölçüde ana babanın bakım yükümlülüğünün ortadan kalkacağı öğretide kabul edilmektedir¹⁵⁰.

TMK m. 328'de anne ve babanın çocuğun eğitim ve öğreniminden ergin oluncaya kadar sorumlu olduğundan bahsedildikten sonra çocuğun eğitiminin sürmesi durumunda bu görevin çocuk ergin olduktan sonra da durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde devam edeceği belirtilmiştir. Bu anlamda eğer mirasbırakanın mali ve sosyal durumu elveriyorsa çocukların kabiliyetlerine göre tahsilleri bitinceye kadar yapılacak harcamaların da denkleştirmeye tabi olmayacağı kabul edilmektedir. Bu kapsama üniversite eğitimi sonrasında alınacak yüksek lisans, doktora ve mesleki staj gibi eğitim süreçlerinde harcanacak giderler dahildir¹⁵¹.

TMK m.328/2' nin lafzına bakıldığında ergin olduğu halde devam eden bir eğitimin varlığından bahsedildiği görülmektedir. Bu durum ise ana ve baba tarafından masrafı karşılanacak eğitimin ergin olmadan önce başlaması gerekip gerekmediği sorusunu akıllara getirmektedir. Öğretide ve yargı kararlarında da kabul edildiği üzere, söz konusu hükmün uygulanabilmesi için devam eden eğitimin en geç erginlik anında başlamış olması şart olmayıp, ergin olduktan sonra eğitime başlayan çocuk bakımından da söz konusu hüküm geçerlidir. Zira İsviçre hukukunda erginlikten sonra başlayan bir (mesleki) eğitimin nafaka yükümlülüğü doğurabilmesi için ergin olduktan sonra başlayan eğitimin, çocuğun erginlik anına kadar aldığı eğitim ile sıkı ilişki içinde olması, bunun çocuk ergin olmadan önce yapılan mesleki eğitim planının bir parçası olması gerektiği ileri sürülmüştür ¹⁵².

¹⁵⁰ Kazım Ali Sonat, Ana Babanın Eğitimi Devam Eden Ergin Çocuğa Karşı Nafaka Yükümlülüğü, MÜHF – Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, 2013, s. 240 ve bu görüşteki yazarlar için bkz: dn.10, <http://dosya.marmara.edu.tr>.

¹⁵¹ Eren, İade, sayı: 5-8, s. 733; Tüfek, s. 266; Şener, Yargıtay Dergisi, s. 28; Sonat'a göre günümüzde yükseköğrenim yapma olanağı yaygınlaşmış ve dolayısıyla ortalama eğitim süresi oldukça uzamıştır. Bu şekilde çocuğun, çoğu zaman ana babasının onayı ile başladığı eğitim sürecini tamamlayamadan ergin olması nedeniyle, ana babanın desteğinden mahrum kalması, onun eğitimini sürdürmesini fiilen olanaksız kıldığı ölçüde, çocuğa tanınan eğitim hakkının da işlevsiz hale gelmesi sonucunu doğurur (Sonat, s. 238).

¹⁵² Sonat, s. 251-253.

Ergin olan ve eğitimi devam eden çocuğun ergin olduktan almış olduğu bu nafakanın niteliği de doktrinde tartışma konusu olmuştur. Anne ve babaya TMK m. 328/2. Fıkra kapsamında yüklenen söz konusu eğitim nafakası, İnal, Özuğur, Tekinay, Öztan, Ruhi-Özdemir tarafından yardım nafakası kapsamında değerlendirilirken; Velidedeoğlu, Sonat, Türkmen tarafından ise bakım nafakası olarak nitelendirilmektedir¹⁵³. Bakım ve yardım nafakasının tabi kuralların farklılık arz etmesi eğitim nafakasının niteliğinin öncelikle belirlenmesi açısından bu anlamda önem ifade etmektedir.

Kanun çocuğun öğretiminin sona ermesine kadar yapılan giderleri bu kapsamda değerlendirmekle birlikte elbette ki bu sürenin gereksiz şekilde uzatılmaması ve olağan şekilde sürdürülmesi ve mirasbırakanın bu harcamaları yaparken çocukları arasındaki adalet ve eşitliği sağlaması beklenmektedir.

Örneğin, mirasbırakanın bir çocuğu ülkesindeki bir devlet üniversitesinde eğitim alırken üniversiteyi kazanamayan ya da kazanmasına rağmen yurtdışında okumak isteyen diğer oğlunu yabancı bir üniversiteye göndermesi durumunda yaptığı harcama veya mirasbırakanın üniversiteyi 4 yılda bitirmesi beklenirken 7 yılda bitiren kızına bu süre boyunca giderleri için gönderdiği paralar olağan ve alışılmış sayılmayacağından mirasbırakan tarafından iadede muaf tutulmadığı sürece denkleştirmeye tabi olacaktır. Başka bir örnek vermek gerekirse; mirasbırakanın doktora eğitimi yapan çocuğunun masraflarını karşılaması olağan bir masraf sayılırken doktora eğitimi sırasında kendi masraflarını karşılayacak şekilde maaşı bulunması durumunda mirasbırakanın yaptığı bu harcama olağan sınırı aşacaktır.

¹⁵³ Bu konudaki görüşler için bkz: Vildan Gökkaya, Egitimi Devam Eden Çocuğa Ana ve Babası Tarafından Verilen(Eğitim Nafakasının) Nafakanın Hukuki Niteliği ve Nafakaya Hükmedilebilme Koşulları, İBD, C: 91, Sayı: 4, 2017, s.276; Sonat'a göre TMK m. 328/II hükmünün gerek kanun sistematigindeki yeri gerek hükmün içeriği dikkate alındığında, bu hükme dayanan nafakanın, bakım nafakası olarak nitelendirilmesi gerekir. Yargıtay kararlarında benimsenen yaklaşımın aksine, çocuğun ergin olması, nafakanın türünde değişikliğe sebep olmamalı, TMK m. 328/II'ye dayalı hükmedilecek nafakanın, yardım nafakası olarak nitelendirilmesi sonucunu doğurmamalıdır (Sonat, s. 243); Bu yükümlülük konusundaki ayrıntılı açıklamalar için bkz: Mustafa Dural/ Tufan Ögüz/ Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku, Cilt:3, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2008, s. 323-326.

Kanun hükmünden de anlaşılacağı üzere, yapılan bu tasnifte “olağan-normal” şekilde görülen giderler denkleştirme dışında kalacak, “olağan-normal sınır geçen” giderler olağanüstü olarak nitelendirileceğinden denkleştirmeye tabi olacaktır. Bu değerlendirmeyi yaparken de hem giderin objektif değeri, hem de mirasbırakanın ekonomik durumu birlikte ele alınmalıdır¹⁵⁴. Yine o mahalde ve halk arasında geçerli adetler ile aile içinde çocuklarının yetiştirilme tarzlarına bakılmalıdır. Ve eğer bir çocuğa diğerlerinden daha fazla masraf yapılmış ise bunun sebepleri tartışılarak çocuğun özel durumu ile yetenekleri üzerinde durulmalıdır¹⁵⁵. Örneğin, mirasbırakan çocuklarından birisinin birtakım rahatsızlıkları olmasından dolayı onu özel bir okula göndermiş yahut özel bir yeteneği olmasından dolayı ona ayrıca bir eğitim aldırılmış olabilir. Bu anlamda mirasbırakanın çocukları için yaptığı eğitim ve öğrenim giderlerinin tasnifi yapılırken varsa eğer bu durumlarında dikkate alınması gerekir.

TMK m. 674’de mirasbırakanın sağlığında çocuklarının eğitim ve öğrenimi için yaptığı alışılmış ölçülerdeki giderlerin kanunen denkleştirmeye tabi olmadığına ancak bu ölçüleri aşan giderlerin mirasbıranca iadede muaf tutulmadığı durumda denkleştirilmesinin istenebileceğine yer verilmiştir. Başka bir ifadeyle olağan sınırlar içinde yapılan eğitim ve öğrenim masrafları denkleştirmeye tabi tutulmamış ise de bu sınırı aşan harcamalar kural olarak denkleştirmeye tabidir. Ancak mirasbırakan açıklayacağı irade beyanıyla olağan sınırı aşan bu miktarlarında denkleştirme dışında kalmasını sağlayabilir. Söz konusu irade beyanının şekil açısından açık olması gerekip gerekmediği ise tartışmalıdır. Bir görüşe göre¹⁵⁶ mirasbırakanın bu kapsamdaki harcamaların denkleştirmeden muaf olduğuna ilişkin iradesini açık şekilde açıklaması şart değildir. Olağan sınırı aşan eğitim ve öğrenim masrafları mirasbırakan tarafından ödenmiş olan kişi mirasbırakanın bu giderleri denkleştirme dışında tuttuğunu her türlü delille ispatlayabilir. Diğer bir görüşe göre ise muris olağan ölçüyü aşan

¹⁵⁴ Dural/Öz, s. 339.

¹⁵⁵ İmre/Erman, s. 535.

¹⁵⁶ Eren, İade, sayı: 5-8, s. 734.

masrafları iadedden muaf tuttuğunu açık şekilde açıklamamış ise mirasçı bunları mirasta iade ile yükümlü olur¹⁵⁷.

Mirasbırakanın çocuklarına yönelik olağan sınırı geçen eğitim ve öğrenim giderlerinin aksi belirtilmediği sürece denkleştirmeye tabi olduğunu bu sınırı aşmayan harcamaların da kural olarak denkleştirmeye tabi olmadığı konusunda bir şüphe yoktur. Yine Mirasbırakanın olağan sınırı aşan eğitim ve öğrenim giderlerinin denkleştirme dışında kalmasını emredebileceğine de değinmiştir. Buna karşın olağan olarak kabul edilen ve denkleştirmeye tabi olmayan eğitim ve öğrenim harcamalarının aksinin öngörülmesi durumunda denkleştirme kapsamına girip girmeyeceği konusu doktrinde tartışma konusu olmuştur.

Bir görüşe göre¹⁵⁸ bu kapsamda kalan olağan harcamaların mirasbırakanın aksini öngörmesi ile denkleştirmeye tabi olması gerektiği savunulmaktadır. Hatta mirasbırakanın buna ilişkin irade beyanının açık olmasının şart olmadığı ve mirasbırakanın açık olmayan beyanın yorumu ile de aynı sonuca varılacağından bahsedilmektedir¹⁵⁹. Diğer görüşe¹⁶⁰ göre ise mirasbırakanın çocuklarına karşı eğitim ve öğrenim masraflarını karşılamak zaten onun kanuni görevi olup bu tarz masraflar bir kazandırma özelliği taşımaz ve bu sebeple miras bırakan bunların denkleştirilmesini emredemez. Bu anlamda kanunun hükümleri emredicidir. Kanaatimce de her ne kadar ilk görüş Kanun'un lafzından hareketle olağan sınırlar içinde kalan eğitim giderlerinin mirasbırakan tarafından iadeye tabi tutulmasının önünde bir engel olmadığını belirtilmekte ise de Anayasa ve TMK'nın birçok maddesinde de ifade edildiği üzere çocuğun gerekli eğitim ve öğrenim masraflarının karşılanması ana ve babaya yüklenen kanuni bir borçtur ve bunun iadesi istenemez.

¹⁵⁷ İmre, s. 838; Şener, Yargıtay Dergisi, s.28; Tüfek, s. 264; Günay, s. 91; Özüğür, Denkleştirme, s. 406.

¹⁵⁸ Tüfek, s. 264; İmre/Erman, s. 535.

¹⁵⁹ İmre/Erman, s. 535; Tüfek, s. 264.

¹⁶⁰ Eren, İade, sayı:5-8, s. 734; Şener, Yargıtay Dergisi, s. 29; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 477.

Mirasbırakanın, çocuklarına yönelik yaptığı harcamaların olağan sınırı aşması durumunda yapılan harcamanın tamamı değil yalnızca aştığı kadarı iadeye konu olur. Örneğin, ekonomik ve sosyal durumu bakımından çocuğu için 10 bin TL değerinde bir eğitim harcaması olağan sayılan mirasbırakanın, sağlığında çocuğu için 15 bin TL harcama yapması durumunda lehine harcama yapılan çocuk diğerlerine karşı 5 bin TL denkleştirme borcu altına girecektir.¹⁶¹

Netice olarak mirasbırakan tarafından yapılan bir harcamanın TMK m. 674. kapsamında denkleştirmeye tabi olmaması için üç şartın birlikte gerçekleşmesi gerektiğini söyleyebiliriz. Bunlardan ilki söz konusu harcamanın mirasbırakan tarafından kendi çocuklarının eğitim ve öğrenim giderlerine yönelik yapılmış olması, ikinci şart bu harcamaların olağan eğitim ve öğrenim giderlerini aşmamış olması ve son şart tartışmalı olmakla birlikte mirasbırakanın söz konusu harcamayı aksini öngörmek suretiyle denkleştirmeye tabi tutmamış olmasıdır.

b. Eğitim ve Öğrenimini Tamamlamamış Olan veya Sakatlıkları Bulunan Çocukların Tazminat Hakkı

Çocukların eğitim ve öğrenim giderlerinin anne ve babaya yüklenmiş bir sorumluluk olduğu TMK m. 674/2’de bahsi geçen hükümde de açık şekilde ortaya konulmuştur. Söz konusu yükümlülük bu fıkarda “Eğitim ve öğrenimini tamamlamamış olan veya sakatlıkları bulunan çocuklara, paylaşmada hakkaniyete uygun bir ödeme yapılır.” cümlesiyle ifade edilmiştir.

Kanun çocuğun eğitim ve öğreniminden sorumlu tutulan anne yahut babanın bu borcunu ifa edemediğinde ölmesi durumunda paylaşmada bu çocuklar için uygun bir tazminat verilmesi gerektiğine hükmetmiştir. Zira çocuklar arasında fazla yaş farkı olması gibi durumlarda anne ve baba her çocuk için aynı eğitim ve öğrenim harcaması yaparak aynı fırsatları sunma imkanı bulamamış olabilir¹⁶².

¹⁶¹ Dural/Öz, s. 340; Özüğür, Denkleştirme, s. 406; Güleş, s. 404.

¹⁶² Ş. Berki, s. 221; Yargıtay 2. HD. 29.05.1959 2017-4119 sayılı kararında: “Mirasbırakanın ölümü sırasında, öğrenimlerini yapma çağına gelmeyen veya henüz okumakta olan çocuklar,

Örneğin, 3 kardeşten en büyük olanı babasının sağlığında üniversiteyi bitirip meslek sahibi olmuş ancak ortanca oğlu üniversiteyi henüz bitirmeden, en küçük oğlu da daha okula başlamadan mirasbırakan 100 bin TL tereke bırakarak vefat etmiştir. Mirasbırakanın sosyal ve ekonomik durumu değerlendirildiğinde büyük oğluna eğitimi boyunca yaptığı 20 bin TL değerindeki eğitim ve öğrenim masrafı olağan bir gider olarak kabul edildiği takdirde mahkemece diğer çocuklara eğitimlerini tamamlamaları için hakkaniyete uygun bir ödemenin tereke mevcudundan ödenmesine hükmedilecektir.

Aynı konuyu düzenleyen eski MK. 608. maddesindeki “münasip tazminat” ifadesi yerine yeni TMK’ da kaynak İsviçre Kanunu’nda olduğu gibi “hakkaniyete uygun bir ödeme ” deyiminin kullanılmış olması yerinde bir tercih olmuştur. Kanunun bu düzenlemesi mirasbırakanın önce doğan çocukları ile sonra doğan çocukları arasında ileride doğabilecek eşitsizlikleri önlemek açısından mantıklı ve hakkaniyetli bir çözüm getirmiştir.

Mirasbırakanın sakat ve malul olan çocukları içinde bu fıkra hükmü uygulanabilecektir. Mirasbırakanın bunun aksini kararlaştırması da mümkün değildir. Kanunun konuyu düzenleyen bu hükmü emredici niteliktedir. Mirasbırakanın bunun aksini öngören bir tasarrufu bulursa dahi Kanunun koruma altına aldığı bu çocuklar her durumda saklı paylarını ve ayrıca TMK m. 674/2’de belirtilen hakkaniyete uygun tazminat haklarını kazanırlar¹⁶³.

Hakim, Türk Medeni Kanun’un 4. maddesinin kendisine tanıdığı takdir yetkisi çerçevesinde hem mirasbırakanın geride bıraktığı malvarlığını hem de eğitimi yarım kalmış ya da sakatlığı bulunan çocukların bu ihtiyaçlarını dikkate alarak uygun bir tazminata hükmedecektir. Hakim bu tazminatın toptan yahut irat şeklinde ödenmesine de karar verilebilir¹⁶⁴. Bunun dışında söz konusu tazminatın mirasçılarının miras paylarından hakkaniyete uygun şekilde bu kişiler lehine bir miktar indirilmesi suretiyle alınması da mümkündür. Bu yöntem

öğrenimlerinin tamamlanması için uygun bir ödence isteme hakkına sahiptirler. “şeklinde hükmetmiştir (İnal, s. 840).

¹⁶³ İmre/Erman, s. 537.

¹⁶⁴ Turhan, s. 556; Günay, s. 92.

mahsuben denkleştirmeye benzeyen bir durum ortaya koyar. Yine bu tazminat talebinin mirasın paylaşılması sırasında ve en geç taksim bitinceye kadar ileri sürülmesi gerekir¹⁶⁵. Son olarak eğitim ve öğrenimini tamamlamamış olan veya sakatlıkları bulunan çocuklara taksim esnasında verilecek olan bu tazminat aynı nitelikte olup terekenin borçları arasında sayılır¹⁶⁶.

2. Olağan Hediyeler

Kanunen denkleştirmeden muaf tutulan bir diğer harcama ise mirasbırakanın mirasçısına verdiği olağan hediyelere ilişkindir. Bu konuyu düzenleyen Türk Medeni Kanunu'nun 675. Maddesine göre; "Olağan hediyeler ile evlenme sırasında yapılan geleneğe uygun giderler denkleştirmeye tabi değildir.

Altsoy hısımlarının evlenmelerinde, alışılmış ölçüler içinde yapılan çeyiz giderleri hakkında denkleştirmeye tabi tutmama arzusunun bulunduğu asıldır."

Bu hüküm esasen TMK m. 669. maddesinde yer alan denkleştirme yükümlülüğüne getirilmiş bir istisna niteliği taşımakta ve mirasbırakanın altsoyu da dahil olmak üzere tüm mirasçılara olağan hediye sayılacak kazandırmalarının denkleştirme dışında tutulacağını öngörmektedir.

Toplumsal örf ve geleneklerine göre özel gün ve zamanlarda mirasbırakanın mirasçısına verdiği ve belli bir değer altında olup zenginleştirme amacı taşımayan hediyeler olağan hediye kapsamında kabul edilir. Örneğin, mirasbırakanın doğum gününde mirasçısına verdiği hediye, yeni ev alan çocuğuna aldığı olağan sayılacak ev eşyası, yeni bir bebeği olan mirasçısına aldığı doğum hediyesi, nişanlanan kızına taktığı bir kolye, okulunu bitiren oğluna aldığı mezuniyet hediyesi, bayramda mirasçısına aldığı hediye,

¹⁶⁵ İmre/Erman, s. 537;Y.2.HD. 29.05.1951, 2017E-4119K sayılı kararına göre: "Terekeden alacağı pay ile şahsi geliri tahsil ve terbiyelerini ikmale kafi gelse bile, davacıların tazminat taleplerine bu husus müessir olmaz"(İnan/Albaş/Ertaş, 573 dn: 186).

¹⁶⁶ Y. 2. HD. 01.02.1996 14087-1118 sayılı kararına göre : "... Mirasbırakanın ölümünden önce henüz terbiye ve talimleri tamamlanmamış olan veya malül bulunan çocuklara taksim esnasında verilecek tazminat (MY. 674/2, 641) aynı nitelikte olup kalıtın borçları arasında yer alması gerekir. Mirasbırakanın C.B isminde 7.4.1968 doğumlu çalışmayan malül bir çocuğunun bulunduğunu ileri sürülmüştür. Bu çocuk için verilecek münasip bir tazminatın açıklanan nedenlerle tenkis hesabında gözönünde tutulmaması bozmayı gerektirmiştir" (İnal, s. 841).

yılbaşında kızına verdiği hediye, sünnetinde mirasçı sıfatı olan torununa aldığı hediye ve buna benzer hediyeler TMK m. 675 kapsamında olağan hediye olarak nitelendirilir.

Olağan hediye, esasen toplumun benimsediği geleneklerin bir gereği olarak özel bir amaç için verilmesi adetten olan hediyelerdir. Mirasbırakanın bu hediyeleri vermesindeki amaç, zenginleştirmeyi sağlama ya da çocuğa belirli bir olanak sunma amacı taşımaz. Bu hediyeler, ana baba ve çocuklar arasında alınıp verilmesi gelenekleşen hediyelerdir. Bu hediyelerin sınırını bölgenin gelenekleri, ekonomik ve kültür seviyesi belirler. Hediye bu ölçüleri aşmış ise hediye olmaktan çıkar ve kazandırma niteliği taşır¹⁶⁷.

Mirasbırakan tarafından mirasçısına verilen bir hediyein olağan sayılması için iki şartın bir arada olması gerekir. Bunlardan ilki örf ve adetlere göre özel sayılan bir nedene dayanması ve mirasbırakan tarafından bu amaçla verilmiş olmasıdır. Hediyein verildiği kişinin bu hediye verildikten sonra amacı dışında kullanması hediyein vasfını değiştirmez. İkinci şart ise, söz konusu hediyein değeri ve niteliğinin hem objektif olarak hem de bu hediyeyi veren mirasbırakanın ekonomik durumuna göre olağan sayılacak ölçüde olmasıdır. Başka bir anlatımla bir hediyein olağan sınırı aşp aşmadığını belirlerken hem hediyein verilmesini gerektiren sebep hem de hediyein değeri ile hediyeyi veren mirasbırakanın ekonomik durumu birlikte değerlendirilir. Bu değerlendirmede mirasbırakanın söz konusu hediyeyi verdiği zamandaki mali durumu araştırılır ve buna göre bir belirleme yoluna gidilir¹⁶⁸.

Örneğin, hayatı boyunca asgari ücretle 3 çocuğunu büyüten bir babanın üniversiteden mezun olan kızına yaşadığı heyecanla mezuniyet hediyesi olarak tüm birikimiyle çok pahalı pırlanta bir saat alması durumunda söz konusu saat olağan bir hediye niteliği taşımaz. Buna karşın mirasbırakanın ekonomik durumunun oldukça iyi olduğu varsayımı bu hediyein olağan hediye olarak

¹⁶⁷ Turhan, s. 556.

¹⁶⁸ Antalya, s. 458; Dural/Öz' e göre "Zira, kendisine kazandırma yapılan kişinin mirasbırakanın o sıradaki malvarlığına göre bu kazandırmayı alması karşısında, sonraki değişikliklerin riskini üstlenmesi doğru olmaz"(Dural/Öz, s. 341).

kabulünü gerekli kılabilir. Kısaca bir hediyein olağan sayılıp sayılmayacağı durum ve kişilere göre farklı değerlendirilmekte ve farklı neticeler ortaya koymaktadır.

Yargıtay, bir kararında 18 yaşında lise öğrencisi olan oğluna sağlığında araba alan mirasbırakanın yaptığı bu kazandırmayı mirasbırakanın mal varlığının çok yüksek olup bedel yönünden tasarruf nisabı içerisinde bulunan arabanın mutat hediye olduğuna karar veren ve onu kanuni denkleştirme dışında tutan yerel mahkeme kararını karşı oya rağmen onamıştır¹⁶⁹.

Hediyein olağan sınırı aşması durumunda iadesinin ne şekilde terekeye iade olacağı konusu ise doktrinde tartışılmıştır. Çoğunluk görüşe göre özel bir sebeple verilmesinden dolayı olağan sayılmasına rağmen miktar ve genişlik bakımından bu sınırı aşırı aşarak başka tür bir kazandırmaya dönüşen hediyelerin tamamen, bu nitelikte olmayanların ise duruma göre aştığı kadarıyla denkleştirmeye iade edileceği savunulmaktadır¹⁷⁰.

Mirasbırakanın olağan sınırı aşırı şekilde aşan ve mirasbırakanın ekonomik gücünün çok üstünde değeri bulunan hediyeler, kuruluş sermayesi ve çeyiz niteliğine ulaşır ise bunların terekeye tamamen iadesi gerekir. Yani mirasbırakanın mirasçısını kalkındırmak ve onu zenginleştirmek amacıyla verdiği hediyeler olağan hediye sayılmazlar ve nitelikleri gereği kanunen denkleştirmeye tabi olurlar¹⁷¹. Zira bir mirasçının diğer mirasçılar aleyhine zenginleşmesine sebep olan bu tarz kazandırmalar TMK m. 669/2 gereğince yardım ve bakım amacı taşıyan kazandırma şeklinde değerlendirilir ve bu harcamaların olağan sınıra indirilmesi değil tamamının terekeye aynen yahut mahsuben iadesi gündeme gelir.

Örf ve adetlere göre özel kabul edilen bir günde ve bu amaçla verilen fakat mirasbırakanın iktisadi gücünü aşırı aşmayan hediyeler yine olağan sınırı

¹⁶⁹ Y2HD 11.04.2013 E.2012/11395 - K.2013/10152 (<https://khyk.kazancihukuk.com>, Erişim Tarihi: 04.04.2019).

¹⁷⁰ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 478; İmre, s. 802.

¹⁷¹ Tüfek, s. 267; Şener, Yargıtay Dergisi, s. 27; İmre, s. 801-802; Günay, s. 93.

aşmış sayılır ancak bu durumda koşullara göre bunların terekeye tamamen değil olağan seviyeyi aşan miktarının iadesi talep edilir. Burada bahsi geçen indirim ancak özel bir günde mirasçısına olağan bir hediye vermek isteyen mirasbırakanın bu olağan sınırı mirasçısını zenginleştirme amacı taşımayacak şekilde aşmış olması durumunda uygulanır. Aksi durumda söz konusu harcamanın mirasçıya bakım ve yardım amacıyla yapılmış olduğu kabul edilir ve yukarıda da değinildiği üzere hediyein TMK m. 669/2'ye göre tamamen terekeye iadesi gündeme gelir.

Çoğunluk görüşü benimsemeyen Dural/Öz'e göre ise "Bu çözüm hem tutarsız hem de bazı durumlarda sınırlarının berlirsizliği bakımından uygulanması çok güç bir çözümdür. En isbetli çözüm, bölünebilir edimlerde sadece olağan aşan miktarın iadeye tabi olması, bölünemeyen edimlerde ise kazandırmanın tümünün iade edilmesidir. Böylece, örneğin, verilen 100 bin TL'lik hediye çeki ile yapılan kazandırmanın mutad aşan 80 bin TL'si denkleştirmeye tabi tutulacak iken verilen 100 bin TL değerindeki otomobilin tümü denkleştirmeye tabi tutulabilecektir"¹⁷².

Yargıtay ise konuya ilişkin bir kararında olağan hediye kavramını ve iade şeklini şu şekilde açıklamıştır:

" Mutad armağanlara örnek olarak; evlenme, doğum, bayram, yılbaşı, okulu bitirme gibi durumlar sebebiyle verilen hediyeler gösterilebilir. Evlenen kıza verilen cihaz, evlada verilen sermaye, alışılmış hediye grubuna girmez. Alışılmış hediye olarak verilen şeylerin değerinin, adetlerimize göre verilmesi gereken hediyelerin değerini aşmaması lazımdır. Aksi takdirde, alışılmış hediyelere uygun değeri indirildikten sonra geriye kalan kısmı iadeye tabi olur"¹⁷³.

Mirasbırakan tarafından mirasçılara verilen olağan hediyelerin özel gün ve olaylara mahsus olması gerekir. Bu günler ve sebepler dışında hiçbir neden yokken mirasbırakanın mirasçısına verdiği bir hediye olağan hediye olarak kabul

¹⁷² Dural/Öz, s. 341.

¹⁷³ Yargıtay 2. HD. 15.03.1944 4883-580 sayılı kararı (İnal, s. 841).

edilmez. Aksi halde mirasbırakanın mirasçısına sebepsiz yere sürekli hediyeler vermesi mirasçılar arası eşitliğin bozulmasına ve bir mirasçının diğerleri aleyhine zenginleşmesine sebep olur¹⁷⁴.

Mirasbırakan mirasçısına verdiği olağan bir hediyein denkleştirmeye tabi olduğunu kazandırmayı yaparken yahut yaptıktan sonra belirtmesi durumunda söz konusu irade beyanı bu hediyein niteliğini değiştirmez ve kanunen denkleştirmeden muaf tutulan bu harcamayı denkleştirme kapsamına sokmaz. Zira olağan hediyelerin denkleştirmeye tabi olmayacağına ilişkin kanun hükmü açık ve emredici niteliktedir. Mirasbırakanın bunun aksini öngörmesi mümkün değildir¹⁷⁵.

İsviçre Federal Mahkemesi konuya ilişkin içtihadında, bu çeşit mutad hediye veren murisin, bir müddet sonra yaptığı vasiyetname ile bu kazandırmanın mirasta iadeye tabi kılınmasını emretmiş olması halinde bile, mirasta iade hükümlerinin işlemeyeceğine çünkü ölenin sonradan yaptığı ölüme bağlı tasarrufunun daha önce verdiği olağan hediyein bu niteliğini değiştirmeyeceğine hükmetmiştir. Federal mahkemeye göre, burada ortaya çıkan mesele, teknik manası ile bir mirasta iade değil; murisin mirasçının miras hissesini azaltmak isteyip istemediğinin tespitidir¹⁷⁶.

3. Evlenme giderleri

TMK m. 675/1'de olağan hediyelerle birlikte evlenme sırasında yapılan geleneğe uygun giderlerin de denkleştirmeye tabi olmadığından bahsedilmekte ve bu ikisi aynı hükme tabi tutulmaktadır. Burada bahsi geçen evlenme giderleri mirasbırakanın altsoyu evlenirken yaptığı geleneğe uygun harcamalardır. Örneğin, düğün yemeği, düğün elbiseleri, alyans, takılar, nişan hediyeleri, düğün salonu kirası, balayı harcaması ve benzeri giderler bu kapsamdadır. Kanunda evlenme sebebiyle yapılan bu giderlerin de geleneklere uygun miktarda yapılması halinde denkleştirmeye tabi olmayacağına yer verilmiştir. Aksi halde

¹⁷⁴ Tüfek, s. 267.

¹⁷⁵ Günay, s. 93; Tüfek, s. 267; İnal, s. 841.

¹⁷⁶ BGE 76,II,197 veya jdT 1951,I,332 (İmre, s. 802).

altsoyu zenginleştirme amacı taşıyan, mirasbırakanın ekonomik gücünü aşarak zor durumda bırakan ve geleneklere uygun olmayan giderler denkleştirmeye tabi tutulacaktır.

TMK m. 675/2’de “Altsoy hısımlarının evlenmelerinde, alışılmış ölçüler içinde yapılan çeyiz giderleri hakkında denkleştirmeye tabi tutmama arzusunun bulunduğu asıldır” denilmektedir. Bu hüküm TMK m. 669/2’de sayılan ve kanunen denkleştirme kapsamında olduğu kabul edilen çeyiz kazandırması açısından getirilmiş bir istisnadır. Kanun mirasbırakanın altsoyuna bağımsız bir yuva kurması amacıyla yaptığı kazandırmaları çeyiz adı altında nitelendirmekte ve aksini emretmediği sürece bu tür kazandırmaların mirasın paylaşımında denkleştirmeye tabi olacağını belirtmektedir. TMK m. 675/2’de ise mirasbırakanın, alışılmış ölçüler içinde kalan altsoya ait çeyiz giderini karşılarken bu harcamaları denkleştirme dışında tutma gayesiyle hareket ettiği karine olarak kabul edilmektedir.

Çeyiz daha çok altsoya bağımsız bir ev kurması, döşemesi, yerleşmesi için verilen para yahut eşya niteliği taşırken; evlenme gideri daha çok evlenirken düğün ve nikah esnasında yapılan masrafları kapsar. Bu anlamda TMK m. 675/1’de yer alan evlenme gideri ile ikinci fıkrasında yer verilen çeyiz kavramları birbirinden farklı olup aralarındaki sınır her zaman aynı şekilde net olmamaktadır. Kanunun hem evlenme giderleri konusunda hem de çeyiz hakkında alışılmış kavramını ölçü kabul etmesi ve bu sınırların aşılması durumunda denkleştirmeye tabi olacaklarını öngörmesi pratikte bu ayrımı pek de önemli kılmamaktadır¹⁷⁷. Zira her ikisi de aynı şekilde kanunda önemli ve kıymetli sayılacak miktarı geçtiğinde denkleştirmeye tabi olacaktır.

Mirasbırakanın altsoyu için harcadığı evlenme giderinin denkleştirmeden muaf olması için geleneklere uygun yapılmış olması gerekir. Bu ölçüyü aşip aşmadığını takdir ederken ise hem mirasbırakanın yaşadığı çevredeki gelenekler hem de mirasbırakanın ekonomik imkanları çevrevesinde bu giderleri karşılayıp

¹⁷⁷ Dural/Öz, s. 340.

karşılamadığına bakılır¹⁷⁸. Zira mirasbırakanın bu harcamaları yaparken çocukları arasındaki eşitliği bozma düşüncesiyle hareket etmeyeceği düşünüldüğünden bu ölçüyü aşan kısım için mirasbırakanın denkleştirmeden muaf tutma arzusunun asıl olduğundan bahsedilemez ve alışılmış ölçüyü aşan bu kısım denkleştirmeye tabi olur. Örneğin, bir çocuğu için geleneklere ve ekonomik durumuna uygun sıradan ve normal ölçüde bir düğün yaparken diğer çocuğu için oturduğu evi satın lüks bir otelde düğün yapan mirasbırakanın ikinci çocuğu için harcadığı evlenme giderleri alışılmış ölçüyü aştığından aştığı miktarda denkleştirmeye tabi olacaktır.

III. DENKLEŞTİRMENİN TARAFLARI

A. GENEL OLARAK

Mirasbırakanın yasal mirasçısına yaptığı bir kazandırmanın denkleştirmeye tabi olup olmadığını belirleme hakkı öncelikle kendisine bırakılmış olup mirasbırakanın bu yöndeki iradesinin tüm mirasçılarını bağlayacağı kabul edilmiştir. Mirasbırakanın bu yönde açık bir irade beyanı olmadığı durumlarda ise kanun belli karineler kabul ederek duruma çözüm getirilmeye çalışmıştır.

TMK m. 669/1’de denkleştirme yükümlülüğüne yer verilmekte ve bu yükümlülüğün mirasbırakanın yasal mirasçıları arasında olduğundan bahsedilmektedir. Yasada yasal mirasçıların mirasbırakandan miras paylarına mahsuben elde ettikleri sağlararası karşılıksız kazandırmaları, denkleştirmeyi sağlamak için terekeye geri vermekle birbirlerine karşı yükümlü oldukları hüküm altına alınmaktadır. Bu yükümlülüğünün ise denkleştirme alacaklısı ve denkleştirme borçlusu olmak üzere iki tarafı bulunmaktadır. Mirasbırakandan sağlığında karşılıksız kazandırma alan yasal mirasçılar bu denkleştirme ilişkisinin borçlu tarafını kazandırma almayan diğer yasal mirasçılar ise alacaklı tarafını oluşturmaktadır.

¹⁷⁸Turan başara, s.153; Güleş, s. 405.

Türk Medeni Kanunu'nun denkleştirme kurumunu düzenleyen hükümleri emredici olmayıp tamamlayıcı nitelikte olduğundan mirasbırakanın denkleştirmeye tabi olacak bir kazandırmada bulunup bulunmadığı, yasal mirasçının denkleştirme borçlusu olup olmadığı ve dolayısıyla diğer mirasçılarının bu kazandırmayı talep hakkına sahip olup olmadıkları hususu öncelikle mirasbırakanın iradesine bırakılmıştır. Yani mirasbırakanın sağlığında karşılıksız şekilde yasal mirasçısına yapmış olduğu bir kazandırmanın denkleştirmeye tabi olup olmadığını belirlerken ilk olarak murisin bu yöndeki iradesine bakılacak eğer böyle bir irade açıklaması söz konusu değilse o takdirde kanuni karineler devreye girecektir. Bu anlamda mirasbırakanın, altsoy mirasçısına yaptığı kanuni denkleştirme kapsamındaki bir kazandırmanın iadeye tabi olmadığını belirtmesi yahut altsoy dışındaki yasal mirasçısına verdiği bir kazandırmanın iadeye tabi olduğunu belirtmemesi durumunda denkleştirme yükümlülüğü ve denkleştirme alacağı söz konusu olmayacaktır¹⁷⁹.

Alman Medeni Kanunu denkleştirme yükümlülüğünü sadece altsoy mirasçılar için kabul ederken Fransız Medeni Kanunu tüm yasal mirasçılar için kabul etmektedir. Türk Medeni Kanunu'nda ise denkleştirme yükümlülüğü ve denkleştirmeyi talep hakkının yasal mirasçılar arasında karşılıklı olarak olduğu kabul edilmiştir. Bu yükümlülük konusunda altsoy mirasçılar ile altsoy dışındaki yasal mirasçılar açısından ayırım yapılmış ve TMK m. 669 kapsamında her ikisi içinde farklı hükümler konulmuştur. Bu yönüyle de Türk Medeni Kanunu ve İsviçre Medeni Kanunu, Fransız ve Alman Medeni Kanunu'nun karması niteliğinde olmakla birlikte Fransız Medeni Kanunu'na biraz daha yaklaşmıştır¹⁸⁰.

Denkleştirme yükümlülüğünde alacaklı yahut borçlu olarak bir taraf sıfatı kazanabilmek için öncelikle mirasbırakanın yasal mirasçısı olmak gerekir¹⁸¹. Bu

¹⁷⁹ Tüfek, s. 235.

¹⁸⁰ İmre, s. 800; Tüfek, s. 236.

¹⁸¹ Türk Hukukunda yasal mirasçılar TMK 495. ve 501. Hükümleri arasında belirlenmiştir ve buna göre kan hısımları, evlatlık ve altsoyu, sağ kalan eş ve devlet mirasbırakanın duruma göre değişen muhtemel yasal mirasçılarıdır. Mirasbırakan ile kan bağı bulunun tüm akrabalar bu anlamda mirasbırakanın yasal mirasçısı sayılmazlar. Türk Hukukunda mirasçılarının belirlenmesinde zümre sistemi benimsenmiş ve 3. zümreye kadar olan kan hısımlarının yasal mirasçılığı kabul edilmiştir. Sağ kalan eşin ise mirasbırakanın her 3 zümreden de belli bir dereceye kadar kan hısımları ile

anlamda kural olaral atanmış mirasçılar ile kendisine belirli bir mal vasiyet edilenler denkleştirme ile yükümlü değildir. Burada mirasbırakanın hem sağlığında sağlararası bir bağış yapmayı hem de onu mirasçı olarak atamayı istediği kabul edilir. Ancak elbetteki mirasbırakanın atanmış mirasçısını ölüme bağlı bir tasarrufla denkleştirme ile yükümlü kılmış olması da mümkündür¹⁸².

Denkleştirmenin tarafı olmanın bir diğer koşulu ise mirasçılık sıfatına sahip olmaktır. TMK m. 670'e göre "mirasın açılmasından önce veya sonra mirasçılık sıfatını kaybeden mirasçıya ait geri verme yükümlülüğü, onun yerini alan mirasçılara, miras paylarında meydana gelen artış oranında geçer." Bu sebeptir ki ileride daha ayrıntılı değinileceği üzere mirasçılıktan çıkarma (TMK m. 510), mirastan yoksunluk (TMK m. 578) , mirastan feragat (TMK m. 528), mirasın reddi (TMK m. 605) ve mirasbırakandan önce ölüm gibi nedenlerden dolayı mirasçılık sıfatını kaybeden kişiler denkleştirme yükümlülüğünün tarafı da olamazlar. Bu kişilerin yerine geçen mirasçılar söz konusu kazandırma sebebiyle zenginleştikleri ölçüde denkleştirme borçlusu olurlar.

Son olarak denkleştirme yükümlülüğü ve denkleştirmeyi talep hakkından bahsedebilmek için mirasın paylaşılması sırasında mirasçılık sıfatına sahip olan birden fazla yasal mirasçının varolması gerekir. Yani mirasbırakandan denkleştirmeye tabi bir kazandırma alan mirasçının aldığı bu kazandırmayı terekeye iade ile borçlu olması için bu mirasçıdan denkleştirme talep edecek başka bir yasal mirasçıya ihtiyaç vardır. Kısaca tek başına yasal mirasçı olan kişinin mirasbırakandan sağlığında aldığı karşılıksız kazandırmalar için iade borcu doğmaz.

birlikte mirasçı olacağı hükme bağlanmıştır. Yine devlet, 3. zümreye kadar mirasçısı olmayan ve atanmış mirasçısı da bulunmayan miras bırakanın mirasçısı olacağından ve denkleştirme yükümlülüğünün oluşabilmesi için birden fazla mirasçıya ihtiyaç olduğundan hiçbir zaman denkleştirmenin tarafı olamayacaktır.

¹⁸² Öztan, s. 357; İnan/Ertas/Albaş, s. 564; Denkleştirmenin borçlusu kural olarak yasal mirasçılardır; özel olarak kayırılması amaçlanan iradi mirasçı olamaz. Ama ayrık olarak mirasbırakan elbette iradi mirasçısını da denkleştirme yükümlüsü kılabilir. O zaman "gerçek olmayan denkleştirmeden söz edilir (Serozan/Engin, s. 587).

B. DENKLEŞTİRME BORÇLULARI

1. Altsoy Mirasçının Denkleştirme Borcu

Mirasbırakanın denkleştirme borcu altında bulunan mirasçılarının ilk grubu onun altsoyu oluşturur. Mirasçı sıfatını alması durumunda mirasbırakanın çocukları, torunları, torun çocukları ve devam eden altsoy mirasçı halkası denkleştirme ile yükümlüdür. Elbetteki her derecedeki altsoy kendi üst soyunun mirasçı olamaması durumunda mirasçı sıfatını kazanacak ve sağlığında mirasbırakandan karşılıksız aldığı kazandırmaların denkleştirilmesi ile yükümlü olacaktır.

Mirasbırakanın altsoyu evlilik birliği içinde doğmuş yahut evlilik dışı doğmasına karşın sonradan soybağı kurulmuş çocukları ile bunların altsoyundan oluşur¹⁸³. Bu sebeple mirasbırakanın evlilik birliği dışında doğduktan sonra tanıma veya babalık dâvası sonucunda arasında soybağı ilişkisi kurduğu çocuklarının denkleştirme yükümlülüğü, evlilik birliği içinde doğmuş çocukların denkleştirme yükümlülüğü ile aynıdır. Bu kişiler evlilik içinde doğmasa da mirasbırakan ile soybağı ilişkisi kurulduğundan evlilik içi altsoy gibi denkleştirme yükümlüsü olurlar. Hatta nesebin düzeltilmesi, tanıma ve kişisel sonuçları itibariyle babalığa hükmedilmesi geçmişe etkili sonuçlar doğurduğundan, babası ile soybağı ilişkisi sonradan kurulan ve bu ilişki kurulmadan önce aldığı kazandırmalar bulunan çocuklara, kazandırmayı aldığı anda da altsoy sıfatını taşıyormuş gözüyle bakılır¹⁸⁴.

TMK m. 500'de ise evlatlık ve altsoyun evlat edinene kan hısmı gibi mirasçı olacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla evlatlık ile evlatlığın mirasçı olamaması durumunda onun altsoyu, tıpkı mirasbırakana kan bağı ile bağlı olan altsoyu gibi mirasbırakandan sağlığında aldığı kazandırmaları terekeye iade etmekle yükümlüdür¹⁸⁵. Genel kabulün aksine İnan/Ertay/Albaş, evlatlık ve altsoyunun,

¹⁸³ TMK 'nın 285. Maddesine göre: "Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır."

¹⁸⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 446.

¹⁸⁵ Tüfek, 237; Eren, İade, sayı: 3-4, s. 349; Dural/Öz, s. 325; Antalya, s. 453; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 444; Turan Başara, s. 178; Güleş, s. 408.

evlat edinene evlilik içi altsoy gibi mirasçı olmasını kabul etmekle birlikte TMK m. 669/2'deki kanunî denkleştirme yükümlülüğünün evlatlığa uygulanmasının maddenin amacını aşacağını ileri sürmektedirler¹⁸⁶.

TMK m. 500'de evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığının da devam edeceği hükme bağlanmıştır. Bu hüküm gereğince evlat edinilenin evlat edinilmeden önce kendi üstsoyundan denkleştirme kapsamında aldığı kazandırmalar da devam eden mirasçılığı kapsamında denkleştirmeye tabi olacaktır. Yine bununla birlikte aynı yasanın ikinci fıkrasında evlat edinen ve hısımlarının evlatlığa mirasçı olamayacaklarından bahsedildiğinden bu kişilerin evlatlıktan aldıkları sağlararası kazandırmalar bakımından denkleştirme yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Mirasbırakanın ölümü anında yasal mirasçılık sıfatına sahip olan altsoy, söz konusu kazandırmayı aldığı sırada bu sığata sahip olmasa dahi denkleştirme ile yükümlü olur. Başka bir anlatımla bir kişinin denkleştirme yükümlüsü olabilmesi için mirasbırakanın öldüğü sırada yasal mirasçı sıfatını kazanmış olması yeterlidir. Örneğın, mirasbırakanın oğlu sağ iken torununa taşınmaz bağışında bulunduğunu ancak oğlunun kendisinden önce vefat ettiğini varsayalım. Bu durumda lehine karşılıksız kazandırma yapılan torun, mirasbırakanın öldüğü sırada altsoy mirasçı olacağından mirasbırakandan aldığı karşılıksız kazandırma açısından denkleştirme yükümlüsü olur.

TMK m. 669'da mirasbırakanın altsoyunun denkleştirme yükümlülüğü diğer yasal mirasçıların denkleştirme yükümlülüğünden daha farklı biçimde düzenlenmiştir. TMK m. 669/2'de belli kazandırmalar sayılmış ve bu türden karşılıksız kazandırmalar alan altsoyun kazandırmaları denkleştirme yapılması için terekeye iade ile yükümlü olduğu belirtilmiştir. Yani söz konusu düzenleme gereğince altsoyun, mirasbırakandan karşılıksız şekilde aldığı kazandırmalar kanuni karine gereğince aksi mirasbırakan tarafından emredilmediği sürece denkleştirmeye tabidir.

¹⁸⁶ İnan/Ertaş/Albaş, s. 568.

Yasa koyucu bu düzenlemeyi yaparken mirasbırakanın alt soy mirasçılarına aynı derecede sevgi bağı ile bağlı olduğunu, bu sebeple de altsoy mirasçıları arasında ayırım yapmak istemeyeceği ve onlar arasındaki eşitliği özellikle korumak isteyeceğini düşünmüştür. Söz konusu düşünce objektif hakkaniyete de oldukça uygundur¹⁸⁷.

TMK m. 669/2 gereğince altsoya yapılan kazandırmalar iadeye tabi olarak yapılmış sayılır ve altsoy aksi emredilmediği sürece iade borçlusu olur. Başka bir ifadeyle altsoy için mirasbırakandan sağlığında aldığını geri terekeye iade etmesi asıl, geri vermemesi onun için bir istisnadır¹⁸⁸.

Kanunen ve karine olarak denkleştirmeye tabi olduğu kabul edilen kazandırmalar, iadeye tabi olmadığı muris tarafından açık olarak belirtilmiş olduğu durumlarda denkleştirmeye tabi olmazlar. Başka bir ifadeyle mirasbırakan altsoy mirasçılarından birisini diğerine daha üstün tutuyor ve bu sebeple yaptığı kazandırmanın altsoy mirasçısında kalmasını istiyorsa bunu söz konusu kazandırma yaparken açıkça açıklamalıdır.

Mirasbırakan tarafından lehine kazandırma yapılan altsoy mirasçı, söz konusu kazandırmaların denkleştirme dışında tutulduğunu ispatlayarak mirasta iade mükellefiyetinden kurtulabilir. Burada ispat yükü denkleştirme talep eden davacıya değil mirasbırakandan denkleştirmeye tabi kazandırma alan davalı altsoya düşmektedir.

Altsoy mirasçı kanuni karine gereğince kendisine mirasbırakan tarafından yapılan karşılıksız kazandırmalar yönünden denkleştirme yükümlülüğü altında bulunmakla birlikte bu yükümlülük olağan hediyeler, evlenme sırasında yapılan geleneğe uygun giderler ve alışılmış sınırı aşmayan

¹⁸⁷ Eren, İade, sayı: 3-4, s. 344; Y. 2. HD. 28.10.1976 6834-7532 Sayılı kararında bu hususu "...Mirasbırakanın bütün altsoyuna aynı ölçüde yakın bağlarla bağlı bulunduğu, bunlar arasında fark gözetmeyeceği esastan hareket edilmiş, bağıştan yararlanan altsoy iade borcu ile yükümlü tutulmuş, böylece mirasbırakandan bir şey almayan altsoy korunmuş ve eşitlik sağlanmıştır. Bu hükmün haklı ve adalete uygun olduğu şüphesizdir. Bununla beraber mirasbırakan bu kuralı bozmak istiyorsa iradesini o yolda açıklayabilir.(MY 669/2) Bir kimseden kardeşiyle babasını veya anasıyla hanımını ya da eşiyle çocuğunu aynı ölçüde sevmesi beklenemez. Aksini düşünmek insan yaradılışına ters düşer..."(Günay, s. 88).

¹⁸⁸ Tüfek, s. 238; İmre, s. 801; Eren, İade, sayı: 3-4, s. 344.

çocuklara yönelik eğitim ve öğrenim giderleri açısından geçerli değildir. Yine altsoy mirasçı kendisine yapılan eğitim ve öğretim masraflarının alışılmış ölçüleri aşan kısmı ile denkleştirmeye tabi kazandırmanın miras payını aşan kısmının denkleştirmeye tabi olmadığını kanıtlaması durumunda bunları iade borcundan da kurtulacaktır.

2. Altsoy Dışındaki Yasal Mirasçıların Denkleştirme Borcu

a. Sağ Kalan Eşin Denkleştirme Borcu

TMK m. 669'da altsoy mirasçılar ile altsoy dışındaki mirasçıların denkleştirme yükümlülükleri birbirinden farklı şekilde ayrı fıkralarda düzenlenmiştir. TMK m. 669/1'de "Yasal mirasçılar, mirasbırakandan miras paylarına mahsuben elde ettikleri sağlararası karşılıksız kazandırmaları, denkleştirmeyi sağlamak için terekeye geri vermekle birbirlerine karşı yükümlüdürler" hükmüne yer verilmiştir. Aynı maddenin 2. fıkrasında altsoy ifadesini taşıyan ayrı bir hükme yer verilmesi sebebiyle ilk fıkranın altsoy dışındaki yasal mirasçılar için getirilmiş genel bir hüküm olduğu kabul edilir. Sağ kalan eş, 2. ve 3. zümre mirasçıları ile birlikte altsoy dışında kalan yasal mirasçılar grubuna girer ve birlikte mirasçı olduğu zümreye göre değişen oranda miras payına sahip olur¹⁸⁹. Dolayısıyla bu hüküm altsoy dışındaki yasal mirasçılar grubuna giren sağ kalan eş içinde geçerlidir.

Sağ kalan eş açısından altsoy için öngörülmüş olan kanuni denkleştirme yönündeki karine geçerli değildir. Altsoy dışındaki yasal mirasçılar içinde yer alan eş yönünden bu konuda daha farklı bir karine kabul edilmiştir. Buna göre sağ kalan eşin denkleştirme yükümlülüğü, mirasbırakanın söz konusu kazandırmanın denkleştirmeye tabi olduğuna dair iradesini ortaya koyması durumunda mümkündür. Buna mirasbırakanın irade beyanına dayanan mirasta

¹⁸⁹ TMK m. 499'a göre: " Sağ kalan eş, birlikte bulunduğu zümreye göre mirasbırakana aşağıdaki oranlarda mirasçı olur:

1. Mirasbırakanın altsoyu ile birlikte mirasçı olursa, mirasın dörtte biri,
2. Mirasbırakanın ana ve baba zümresi ile birlikte mirasçı olursa, mirasın yarısı,
3. Mirasbırakanın büyük ana ve büyük babaları ve onların çocukları ile birlikte mirasçı olursa, mirasın dörtte üçü, bunlar da yoksa mirasın tamamı eşe kalır(www.mevzuat.gov.tr, Erişim Tarihi: 04.04.2019).

iade mükellefiyeti adı verilir. Netice olarak mirasbırakanın bu yönde hiçbir açıklama yapmamış olması durumunda sağ kalan eşin aldığı kazandırma açısından denkleştirme yükümlülüğü bulunmaz.

Mirasbırakanın altsoy dışındaki mirasçılara yaptığı kazandırmalar açısından muafiyet iradesinin bulunup bulunmadığının anlaşılamadığı şüpheli durumlarda söz konusu yasal mirasçılar denkleştirme yükümlülüklerinin bulunmadığını kabul etmek gerekir¹⁹⁰. Mirasbırakan, sağlığında eşine karşılıksız bir kazandırmada bulunurken bu kazandırmanın denkleştirmeye tabi tutulmasını arzu ediyorsa bu yöndeki iradesini belirtmelidir.

Mirasbırakanın denkleştirmeyi emreden veya bunu engelleyen beyanları ölüme bağlı tasarruf niteliği oluştursa da bu beyanın geçerliliği için ölüme bağlı tasarruf şekillerine uymak zorunluluğu yoktur. Kazandırmayı sağlayan işlem şekle bağlı şekilde yapılmış olsa dahi mirasbırakan söz konusu iradesini herhangi bir şekle bağlı olmaksızın söz, yazı yahut davranış ile ortaya koyabilir¹⁹¹.

Mirasbırakan tarafından söz konusu kazandırmanın denkleştirmeye tabi olarak verildiğini ispatlama yükümlülüğü denkleştirmeyi talep eden yasal mirasçıya aittir. Yani burada altsoya yapılan kazandırmalar açısından denkleştirme borçlusuna yüklenen ispat külfeti yön değiştirmekte ve denkleştirmeyi talep eden davacı mirasçıya geçmektedir.

aa. Sağ Kalan Eşin Altsoy Dışındakilerle Mirasçılığı

Sağ kalan eş, altsoy ile birlikte paylaşıma katılabileceği gibi mirasbırakanın altsoyunun bulunmaması durumunda altsoy dışındaki diğer zümreler ile mirasçılığı da gündeme gelebilir. Bu durumda sağ kalan eş ve altsoy dışındaki mirasçılar iade yükümlülükleri kanunda açıkça düzenlenmiştir.

TMK m. 669/1'e göre bu kişiler mirasbırakandan miras paylarına mahsuben elde ettikleri sağlararası karşılıksız kazandırmaları, denkleştirmeyi sağlamak için terekeye geri vermekle birbirlerine karşı yükümlü olurlar. Bu fıkra göre sağ kalan eş ve altsoy dışındaki diğer mirasçılar hakkında kanundan

¹⁹⁰ Turanboy, s. 41.

¹⁹¹ Antalya, s. 453; Dural/Öz, s. 324; Şener, Tenkis, s. 121; Özüğür, Denkleştirme, s. 401.

doğın bir denkleştirme borcu bulunmamakla birlikte mirasbırakan bu kişilere yaptığı kazandırmaların denkleştirmeye tabi olduğunu istemiş ise bu kişiler birbirlerine karşı denkleştirme ile yşkşmlş olur. Başka bir anlatımla mirasbırakan tarafından sağ kalan eşe denkleştirmeye tabi bir kazandırma yapılması ve eşin altsoy dışındaki mirasçılar ile paylaşıma katılması durumunda sağ kalan eş aldığını terekeye geri vermek zorundadır.

Mirasbırakan, sağ kalan eşine yaptığı kazandırmanın denkleştirmeye tabi olduğuna ilişkin bir irade açıklaması yapmaması durumunda ilgili kazandırma denkleştirme dışında kalacak ve altsoy dışındaki diğer yasal mirasçılar sağ kalan eşe yapılan sşz konusu kazandırmanın denkleştirilmesini talep edemeyeceklerdir.

bb. Sağ Kalan Eşin Altsoy ile Mirasçılığı

Sağ kalan eş ve altsoyun denkleştirme yřkřmlřlřđř kanunda farklı şekilde dşenlendiğinden birlikte mirasçı olmaları durumunda birbirlerine karşı doğacak iade yşkşmlşlşklerinin kapsamı doktrinde tartışma konusu olmuştur. Zira altsoy, mirasbırakandan karşılıksız şekilde aldığı kazandırmalar yşnşnden aksi mirasbırakan tarafından açıkça belirtilmediği sşrece denkleştirme yşkşmlşsş olurken sağ kalan eş ancak mirasbırakanın sşz konusu kazandırmaları denkleştirmeye tabi tutması halinde iade ile yşkşmlşdşr.

Denkleştirme yşkşmlşlşkleri konusunda kanunun farklı karineler řngřrdřđř bu mirasçılarının aynı anda paylaşıma katılması durumunda bu yřkřmlřlřđřn ne şekilde olacağı konusunda doktrinde farklı gşrşşler ortaya atılmıştır:

İlk gşrşşe gşe sağ kalan eşin, mirasbırakanca aksi şngşrşlmediği sşrece altsoy karşısında denkleştirme yřkřmlřlřđř olmamasına karşın altsoy, sağ kalan eşe karşı denkleştirme ile yşkşmlş ve borçludur¹⁹². İsviçre Federal Mahkemesine

¹⁹²İmre bu konuda, her ne kadar iade mşkellefiyetinin genel olarak karşılıklı olması gerekiyor ise de sağ kalan eşe daha elverişli bir durum sağlamak isteyen kanunumuzun bu konuda esastan ayrılmış olduğunu ve buna uymak gerektiğini dşşşnmektedir (İmre/Erman, s. 522); Bu gşrşşş savunan Dural/Öz'e gşe ise MK 669/1 hşkmşnde geçen "birbirlerine karşı" ifadesine dayanan zorlama bir yorumla, MK 669/2 'deki altsoyun denkleştirme yşkşmşnş zayıflatacak şekilde, sağ kalan eşin elinden denkleştirme isteme hakkı alınamaz. Hukukta yorumun, bir hakkın kullanımını

ve onun görüşünü savunan Wolfer, Müller, Kupper, Stoudmann ve Piotet gibi İsviçreli hukukçularına göre TMK m. 669/2'ye sağ kalan eşin dahil edilmemesinin sebebi, eşin lehine ve menfaatine bir durum yaratmak olduğundan kanunu olduğu gibi kabul ve uygulamak gerekir¹⁹³.

İlk görüş kabul edildiği takdirde sağ kalan eş, mirasbırakanın beyanı ile denkleştirme yükümlüsü yapılmadığı takdirde altsoy, sağ kalan eşten iade talep edemeyecek ancak sağ kalan eş, altsoy için öngörülen kanuni karineden faydalanarak altsoya karşı denkleştirme davası açabilecektir. Mirasbırakanın sağ kalan eşe yaptığı kazandırmanın iadesini öngördüğü durumda ise altsoya karşı denkleştirme yükümlüsü olacağından alt soy ancak bu durumda kazandırmanın iadesini talep edebilecektir.

Örneğin, mirasbırakan M, sağlığında 3 çocuğundan oğlu A'ya 60.000 TL'lik kuruluş sermayesi vermiş, eşi E'ye 10.000 TL bağışta bulunmuş ve arkasında 20.000 TL'lik malvarlığı bırakmadan ölmüştür. Bu durumda ilk görüş kabul edildiği takdirde sağ kalan eşin aldığı 10.000 TL kendisinde kalacak ancak altsoy A' nın aldığı 50.000 TL denkleştirmeye tabi olacağından tereke hesabına katılacaktır. Bu durumda tereke 60.000 TL+20.000 TL olacaktır. Sağ kalan eşin ve her bir altsoyun miras payı ise 20.000' er TL'dir. Bu durumda sağ kalan eş ve diğer iki kardeş terekeden 20.000' er TL alırken, A mirasbırakandan sağlığında aldığı 60.000 TL nin 20.000 TL sini miras payına mahsup edecek kalanını ise terekeye iade edecektir¹⁹⁴.

sınırlayıcı değil kolaylaştırıcı olması asıldır (Dural/Öz, s. 328); Aynı görüşteki Tüfek ise altsoyun sağ kalan eşe karşı iade yükümlülüğünün kabul edilmemesi durumunda bile sağ kalan eşin saklı paya dayalı tenkis davası ile miras payına ulaşacağı, bu şekilde bir çelişkili durumun yaratılmaması için sağ kalan eşin altsoy ile mirasçı olması halinde, Altsoyun ona karşı iade ile yükümlü olduğunu kabul etmek gerektiğini belirtmektedir (Tüfek, s. 241-242); Turhan, s. 542-543; Günay, s. 87; Şener, Yargıtay Dergisi, s. 21; Eren, İade, sayı: 3-4, s. 346.

¹⁹³ İmre/Erman, s. 521 ve dn: 12 'den naklen; Gürpınar'a göre: "Kendisine sağlararası kazandırma yapılması pek sıklıkla gündeme gelmeyen, geldiğinde de bu kazandırma ancak mirasbırakanın iradesiyle denkleştirmeye konu edilen sağ kalan eşin, kanun gereği denkleştirme borçlusu olan altsoydan alacaklı olmasına, sadece bir engel bulunabilir. Bu da mirasbırakanın altsoyu tümüyle ya da sadece eşe karşı denkleştirmeden muaf kılmasıdır. Mirasbırakanın bu yönde bir irade açıklaması olmadığı sürece, sağ kalan eş altsoy karşısında denkleştirme alacaklısı olabilmelidir " (Gürpınar, s. 126).

¹⁹⁴ Benzer Nitelikteki örnek için bkz: Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 453; Demir Tokelli, s. 32.

Bu görüş ve bu görüş doğrultusunda oluşturulan İsviçre Federal Mahkemesi içtihadı, sağ kalan eş ile altsoy arasında eşitsizlik yaratması sebebiyle eleştirilmiştir. Zira bu ihtimalde sağ kalan eş altsoyun kanundan doğan denkleştirme yükümlülüğünden faydalanmasına rağmen kendisi yalnızca mirasbırakanın irade beyanı ile denkleştirme borçlusu olmakta ve bu durum haksızlık yaratmaktadır¹⁹⁵.

İkinci görüşü benimseyen bir kısım İsviçre hukukçusu ise sağ kalan eşinde tıpkı altsoy mirasçılar gibi mirasbırakanca denkleştirmeden açıkça muaf tutulmadıkça aldığı kazandırmalar yönünden denkleştirme yükümlüsü olmasının kanunda oluşan boşluğa daha uygun bir çözüm getireceğini savunmaktadır¹⁹⁶. Ancak söz konusu görüş kanunun metnine ve öngördüğü sisteme tamamen aykırı bir çözüm getirmesinden dolayı pek kabul görmemiş olup İsviçrede de tamamen terkedilmiştir¹⁹⁷. Bu görüşe göre sağ kalan eşe yapılan kazandırma mirasbırakan tarafından iradi şekilde denkleştirmeye tabi tutulmamış olsa dahi bir muafiyet söz konusu değilse paylaşmada terekeye iade edilecektir.

Örneğin, mirasbırakan M, sağlığında 3 çocuğundan oğlu A'ya 30.000 TL'lik kuruluş sermayesi vermiş, eşi E'ye 10.000 TL bağışta bulunmuş ve arkasında 40.000 TL değerinde bir malvarlığı bırakarak ölmüştür. Mirasbırakanın söz konusu kazandırmalara yönelik hiçbir beyanı mevcut değildir. Bu durumda ikinci görüş kabul edildiği takdirde mirasbırakanca iadesi emredilmemiş olsa bile sağ kalan eşin daha önceden aldığı 10.000 TL ile Altsoy A'nın aldığı denkleştirmeye tabi 30.000 TL tereke mevcuduna eklenecektir. Eklendikten sonra 80.000 TL olan terekeden sağ kalan eş 10.000 TL, B ve C 20.000 TL'şer

¹⁹⁵ Imre, s. 807; Tüfek, s. 240.

¹⁹⁶ Rossel-Mentha, M.K. şerhinde, mirasbırakanın fûru ile karı veya kocası birlikte mirasçı oldukları halde fûru miras bırakandan almış olduklarını iadede istisna edilmemiş olmasına göre, iadeye mecbur olduğu halde; karı veya kocanın almış olduğu teberruları miras hissesine mahsup almamış olması mefruz olduğu cihetle, iadeye mecbur olmamasının mirasçılar arasında eşitlik ilkesine aykırı olacağını söyleyerek bu akdirden karı veya kocanın iadede açıkça istisna edilmiş olmadıkça aldığı teberruları iade etmesinin uygun olacağı düşüncesinde bulunmaktadır. Bu mütataa, 603. maddenin açık ibaresine aykırı olmakla birlikte adalet ve mirasçılar arasındaki eşitlik ilkesine uygunluğu sebebiyle uygun gözükmektedir(Gönensay/Birsan, s.346); Tüfek, s. 240; Imre, s. 807; Turhan, s. 542; Günay, s. 87.

¹⁹⁷ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 451; Tüfek, s. 240.

pay alırken A miras payına mahsup edildikten sonra artan 10.000 TL yi terekeye iade edecektir.

Doktrinde çoğunluğun kabul ettiği üçüncü görüşe göre ise sağ kalan eş mirasbırakanın aksini öngörmediği durumda altsoy karşısında iade borçlusu olmadığı gibi iade alacaklısı da olamaz¹⁹⁸. Bu görüşe göre TMK m. 669/2 gereğince altsoyun kanundan doğan denkleştirme yükümlülüğü bir diğer altsoy mirasçıya karşıdır. Bu maddeye göre sağ kalan eş, altsoy sayılmayacağından eş hakkında da denkleştirme davası açamaz. Sağ kalan eş ise TMK m. 669/1 uyarınca altsoy dışında kalan diğer mirasçılara karşı bu hak ve yükümlülüğe sahiptir. Dolayısıyla sağ kalan eş ve altsoy mirasçılar birbirlerine karşı böyle bir yükümlülük altında olmadıklarından ne sağ kalan eş altsoydan ne de altsoy sağ kalan eşten denkleştirme talep edemez.

Bu görüşe göre paylaşım esas tereke, altsoy mirasçıları ve sağ kalan eş için ayrı ayrı hesaplanmalıdır. Bu hesaplama yapılırken öncelikle hiçbir ekleme yapılmadan sağ kalan eşin ¼ olan miras payı ayrılmalı daha sonra altsoy için paylaşım yapılmalıdır. Altsoyun miras payları bulunurken birbirlerine karşı sahip oldukları kanuni denkleştirme yükümlülüğü doğrultusunda denkleştirmeye tabi kazandırmalar terekeye eklenmeli ve bulunan tereke, altsoy arasında paylaştırılmalıdır. Bu görüş taraftarları, sağ kalan eşe yapılıp da mirasbırakan tarafından iradi şekilde denkleştirmeye tâbi tutulan kazandırmaların ne olacağı hususunu yanıtızsız bırakmakta ve sağ kalan eşe yapılan kazandırmanın nasıl olsa denkleştirmeye tâbi olmadığı varsayımını açıklamakla yetinmektedir¹⁹⁹.

Örneğin, mirasbırakan M, sağlığında 3 çocuğundan oğlu A'ya 30.000 TL'lik kuruluş sermayesi vermiş, eşi E'ye 10.000 TL bağışta bulunmuş ve

¹⁹⁸ Şener, Yargıtay Dergisi, s. 22; Günay, s. 87; Turhan, s. 543; Serozan/Engin, s. 587; Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 121; Antalya'ya göre denkleştirmenin borçlusu ve alacaklısının şartlarında paralellik gereği ve taraflar arasındaki yararların denkliğinin sağlanması amacı bu görüşte daha iyi ifadesini bulmaktadır. Kanun koyucunun amacı ve yasal düzenleme bu görüşü desteklemektedir (Antalya, s. 455); Federal Mahkeme de eski tarihli bir kararında bu görüşü kabul etmiş olup bu kararında, talim ve terbiye amacıyla çocuklara yapılan masrafların mirasın taksimi esnasında sağ kalan eş tarafından talep edilmeyip, bu maddede öngörülen masrafların sadece fûru arasında bir iade talebine imkan vereceğini tespit etmektedir (Eren, iade, sayı: 3-4, s. 348 – 349).

¹⁹⁹ Gürpınar, s. 121; Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 120.

arkasında 40.000 TL değerinde bir malvarlığı bırakarak ölmüştür. Bu durumda üçüncü görüş kabul edildiği takdirde sağ kalan eş, hiçbir ekleme yapılmamış 40.000 TL değerindeki terekeden 10.000 TL lik miras payını alarak ayrılacak ve kalan 30.000 TL'lik terekeye Altsoy A' nın aldığı ve kanuni olarak denkleştirmeye tabi olan 30.000 TL eklenecektir. Geriye kalan 60.000 TL'lik tereke mevcudu ise 3 kardeş arasında eşit olarak paylaşılacak olup A miras payından fazla aldığı 10.000 TL 'yi terekeye iade edecektir²⁰⁰.

Yargıtay'da bu son görüşü benimsemekte ve kararlarında sağ kalan eşin altsoy ile birlikte mirasçı olması durumunda, mirasta denkleştirme isteyemeyeceği gibi geri verme yükümlülüğü altına da girmeyeceğini kabul etmektedir. Dolayısıyla altsoy da sağ kalan eşe karşı denkleştirme alacaklısı ve borçlusu olmayacaktır²⁰¹. Bu görüşe göre sağ kalan eş her ne kadar altsoya yönelik denkleştirmeye tabi kazandırmaların iadesini talep edemez ise de miras

²⁰⁰ Benzer örnek için bkz: Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 452; Demir Tokelli, s. 34.

²⁰¹ Özüğür, Denkleştirme, s.401; Yargıtay 2. HD 28.10.1976 tarihli ve 6834/7532 sayılı kararında belirlenen eş ve fûru arasında iade davası açılmayacağına karar vermiştir. Anılan karardaki ifadeye göre; "Mirasta iade, ölenin muhtemel arzularını olabildiğince yerine getirilmesi ilkesine dayalı bir müessesedir. İşte bu yüzden geri verme bakımından fûru (altsoy) ile öteki mirasçılar arasında bir ayırım yapılmıştır. Şöyle ki mirasbırakanın tüm fûruna, aynı ölçüde yakın bağlarla bağlı bulunduğu, bunlar arasında fark gözetmeyeceği esastan hareket olunmuş, teberrudan yararlanan fûru, iade borcu ile yükümlü tutulmuş, böylece mirasbırakandan bir şey almayan fûru korunmuş ve eşitlik sağlanmıştır. Bu hükmün haklı ve adalete uygun olduğu şüphesizdir. Bununla beraber, mirasbırakan kuralı bozmak istiyorsa iradesini bu yolda açıklayabilir. Bir kimseden, kardeşiyle babasını veya anasıyla karısını ya da eşi ile çocuğunu aynı ölçüde sevmesi beklenemez. Aksini düşünmek, insan yaradılışına ters düşer. Onun için bunlar hakkında mirasta iade borcu bakımından kanun koyucu eşitlik esastan ayrılmış, fûru dışındaki mirasçılar karşılıklı olarak birbirine karşı iade borcundan kurtarmıştır (MK 603/1). Şu halde, MK 603/2. maddesi, sadece feriler arasındaki ilişki ve davalarda söz konusu olur, MK 603/1. maddesi ise, aralarında fûru bulunmayan, mirasçılar kapsamına almaktadır. Zaten aksi düşünülemez. Çünkü; fûru eş dışında herhangi bir mirasçı ile birleşmez, fûru olanın eşinden başka yakınları mirasçı olamazlar. O halde kanun koyucu MK 603/1. bendine fûru dahil etmek isteseydi "kanuni mirasçılardan" söz etmeye gerek yoktu. Eş ile fûrun birbirine karşı iade borcu ile yükümlü olacaklarının yazılması yeterdi. Oysa metinde karşılıklı olarak iade ile yükümlü mirasçılar diye genel bir ifade kullanılmıştır. Bunun amacı fûru dışında kalan mirasçıların birbirine karşı iade borcundan kurtulmalarını sağlamaktır. MK m.603/1 ve 2. bentlerinde iade borçları bakımından konulan iki ayrı kuralın tabii sonucu olarak, kanun koyucu eşle fûru birbirine karşı alacaklı ve borçlu yapmak istememiştir. Amaç birbirine böylesine yakın bağlarla bağlı kişileri bir teberru yüzünden karşı karşıya getirtmemek, kırıngınlara yol açmamaktır. Şayet saklı payı zedeleme söz konusu olursa, zaten tenkis davası hakları saklıdır (MK 502). Doktrinde hâkim olan çoğunluğun görüşü de bu doğrultudadır. Fûru ile eş birbirine karşı iade alacaklısı olmadığı gibi iade borçlusu da değildir. Üvey ana ve baba, az önce açıklanan kuralın dışındadır."(Günay, s. 88) ; Yine aynı yönde Yargıtay 2. HD 27.03.1980, 9453-2672 sayılı kararı (inal, s. 820);Y.2.HD. 03.04.1980, 1980/1214E 1980/2923K sayılı kararı (Tekdoğan, s. 73).

payının tamamı saklı pay olarak kabul edildiği için tenkis davası ile elde etmek istediği menfaatine kavuşabilir. Yine aynı şekilde saklı payı zedelenen altsoyunda sağ kalan eşe karşı tenkis davası açma hakkı mevcuttur.

Yargıtay eski tarihli bir kararında ise altsoy ile ana veya baba arasında iade davasına yer olmadığına ancak üvey ana veya üvey baba ile mirasbırakanın altsoyu arasında bu kuralın uygulanmayacağına karar vermiştir²⁰².

b. Altsoy ve Sağ Kalan Eş Dışındaki Mirasçıların Denkleştirme Borcu

Mirasbırakanın eş ve altsoyu dışında kalan yasal mirasçuları 2. Zümre ve 3. Zümre olarak tabir edilen yasal mirasçılardır. Mirasbırakanın 2. Zümre mirasçıları; anne, baba, kardeş ve yeğen iken 3. Zümre mirasçıları; büyükanne, büyükbaba, amca, hala, teyze ve kuzendir.

TMK m. 669/1'e göre bu gruba giren kişilerin denkleştirme yükümlüsü olmaları için tıpkı sağ kalan eş gibi mirasbırakan tarafından bu kişilere yapılan kazandırmaların iadesinin emredilmiş olması gerekir²⁰³. Kanun altsoy için kabul ettiği denkleştirme karinesini altsoy dışındaki yasal mirasçılar için geçerli kılmamıştır. Zira mirasbırakanın altsoyuna aynı sevgi bağıyla bağlı olduğu ve ayırım yapmayacağı düşünülebilirse de aynı mirasbırakanın bir kardeşine diğer kardeşinden daha bağlı olması ve daha fazla kazandırma yapmak isteyebileceği kabul edilir. Bu sebeple de mirasbırakanın aksini öngörmediği sürece altsoy dışındaki yasal mirasçılara sağlığında verdiği kazandırmaları onların miras paylarına mahsuben vermediği düşünülür.

Mirasbırakanın iade konusunda bir irade açıklaması yapmaması yahut bu yöndeki iradesinin anlaşılamaması halinde denkleştirme talep eden yasal mirasçı kazandırmanın geri verme yükümlülüğü ile yapıldığını kanıtlamalıdır.

Altsoyun denkleştirme borcunu düzenleyen TMK m. 669/2 dar yorumlandığı takdirde sadece belli tip kazandırmaların ikinci fıkra kapsamına

²⁰² Yargıtay 2 HD. 19.10.1978-6181/7238 sayılı kararı (İnal, s. 817); Yargıtay 2. HD 14.03.1984 2213-2505 (İnal, s. 823).

²⁰³ Turanboy, s. 41; Günay, s. 88.

girdiği kabul edilirse bu kapsam dışında kalan kazandırmalar açısından da yasal mirasçılar için genel hüküm niteliğinde olan TMK m. 669/1 gereğince iradi denkleştirme rejimi yürütülecektir²⁰⁴.

Büyükanne ve büyükbabanın baba ve anneleri ile onların çocukları şeklinde ifade edilen 4. Zümre mirasçılar bu kapsamda denkleştirme borçlusu olmazlar. İntifa zümresi olarak da adlandırılan bu zümrenin tereke üzerinde yalnızca belirli bir oranda kanuni intifa hakkı vardır. Dolayısıyla külli değil cüz-i halef olduklarından, teknik olarak kanuni mirasçı sayılmazlar²⁰⁵.

3. Yasal Mirasçının Atanmış Mirasçı Olarak Atanması Durumu

Kural olarak TMK m. 669 gereğince denkleştirme yükümlüsü olmak için mirasbırakanın yasal mirasçısı olmak şarttır. Yasal mirasçılık sıfatına sahip olmayan atanmış mirasçılar mirasbırakanın sağlığında denkleştirmeye tabi bir kazandırma almış olsalar da denkleştirme borcu altına girmezler.²⁰⁶Bu şekilde atanmış bir mirasçıyı denkleştirme ile yükümlü saymak kendisine yapılan kazandırmayı hükümsüz hale getirmek anlamına geleceğinden mirasçı atama işleminin amacına da ters düşer. O yüzden kanuni mirasçılar dışındaki kişilerin mirasçı olarak atanması durumunda genel kaide atanmış mirasçının denkleştirme yükümlüsü olmağı yönündedir.

Atanmış bir mirasçının genel anlamda denkleştirme yükümlülüğü olmadığı kabul edilmekle birlikte mirasbırakanın bu kişiye yaptığı kazandırmanın iadeye tabi olduğunu beyan etmiş olması da mümkündür. Mirasbırakanın bu yönde açık bir irade açıklaması bulunduğu takdirde bu beyana uymak gerekir²⁰⁷.

²⁰⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 446-447.

²⁰⁵ Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 105.

²⁰⁶ Antalya, s. 452; İmre, s. 808; Tüfek, s. 252-253; Turhan, s. 543; Eren, İade, sayı: 3-4, s. 349; Şener, Tenkis, s. 116.

²⁰⁷ İmre, s. 808; İnan/Ertas/Albaş, s. 564; Özüğür, Denkleştirme, s. 402; Tüfek, s. 254; Ş. Berki, konuya ilişkin olarak "Her ne kadar mirasta iade, kanuni mirasçılar arasında söz konusu ise de kendisine iadeye bağlı bir teberru yapılmış olan mansup mirasçının da, iade yükümlülüğü vardır. Medeni Kanunun 603. Maddesinde " kanuni mirasçılar " sözü kullanılmakta ise de, bu genellikle iadeye bağlı teberruların kanuni mirasçılara yapılmasından ileri gelmektedir. Yoksa mirasta iadeyi yalnız kanuni mirasçılara mahsus kabul etmek müessesenin amacına yönelik bir yorum değildir."

Aksi yönde düşünen Kocayusufpaşaoğlu; Türk ve İsviçre hukukunda atanmış mirasçılar için iradi iadenin dahi söz konusu olmayacağını ve yalnızca kanuni mirasçılar için kabul edilmiş olan iadenin, kazandırmada kararlaştırılmak suretiyle atanmış mirasçılar ile muris arasında bir anlaşma konusu teşkil etmeyeceğini belirttikten sonra murisin ölüme bağlı bir tasarruf ile atanmış mirasçısının miras hissesinin içeriğini düzenlemesi ve ona sağlığında yaptığı kazandırmaların bu hisseye mahsubunu emretmesinin de mümkün olduğunu belirtmektedir²⁰⁸.

İmre'ye göre ise kural olarak atanmış mirasçılara mirasbırakanca yapılan kazandırmalar iadeye tabi değil ise de mirasbırakanın bunların iadesini bildirmiş olması durumunda buna uyulması gerekir. Mirasbırakanın bu yöndeki tasarrufu hukuki anlamda tam anlamıyla bir mirasta iade durumu ortaya çıkarmaz ve mirasbırakanın, sağlığında atanmış mirasçısına verdiği kazandırmaların sonradan iadesini istemesi esasen mirasın taksimine ilişkin mirasbırakanca konulmuş bir kural niteliğindedir²⁰⁹.

Mirasbırakan tarafından yasal mirasçısının aynı zamanda mirasçı olarak atanması durumunda denkleştirme yükümlüsü olup olamayacağı konusu ise doktrinde tartışmalıdır. Buna göre;

İlk görüşe göre kanuni mirasçı aynı zamanda mirasbırakan tarafından mirasçı olarak atanmış ise bu durumda mirasta denkleştirme hükümleri uygulanmayacaktır. Zira mirasbırakan bu tasarrufu ile miras hisselerine müdahale ederek belirleme yoluna gitmiş ve aralarındaki eşitliği bizzat bozarak yaptığı kazandırmanın geri verme ile yükümlü olarak yapılmadığını ortaya koymuştur. Mirasbırakanın bu yöndeki iradesine aykırı olacak şekilde denkleştirme yoluyla yeniden eşitlik sağlanmaya çalışılması doğru

Demek suretiyle atanmış mirasçılarında iadeye tabi bir kazandırma aldıkları takdirde bunların denkleştirmesinin istenebileceğini belirtmiştir (Tüfek, s. 252; Günay, s. 90).

²⁰⁸ Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 83.

²⁰⁹ İmre, s. 808.

olmayacaktır²¹⁰. Ancak kanuni mirasçısını aynı zamanda mirasçı olarak atayan mirasbırakanın yaptığı ölüme bağlı tasarruf ile söz konusu kazandırmanın denkleştirmeye tabi olduğunu daha sonradan tekrardan kararlaştırması mümkündür²¹¹. Bu durumda mirasbırakanın yasal mirasçısını mirasçı olarak ataması sebebiyle iade dışında kalan kazandırma tekrardan denkleştirmeye tabi olacaktır.

Bu görüşe göre mirasbırakanın mirasçı olarak atadığı yasal mirasçısına yaptığı kazandırmanın tasarruf nisabını aşması durumunda dahi miras payını aşan kısım için de denkleştirme talep edilemeyeceği buna karşı tenkis davası açılabileceği kabul edilmektedir²¹².

İkinci görüş ise atanmış mirasçının aynı zamanda yasal mirasçı sıfatına sahip olması durumunda yapılan kazandırmanın kendi miras hissesine yapıldığından hareketle denkleştirme yükümlüsü olacağını savunmaktadır.²¹³

Aynı görüşteki Kocayusufpaşaoğlu ise kanuni miras hisseleri arasındaki oran bozulmadan mirasçı atanması durumunda denkleştirme yükümlülüğünün mümkün olacağını belirtmektedir. Buna karşın atanmış mirasçıya kanuni miras payından farklı şekilde bir kazandırma yapılması durumunda mirasbırakanın sağlararası kazandırmayı da hesaba katarak hareket ettiği ve tasarrufta bulunduğu dolayısıyla da ölüme bağlı tasarruftan aksi anlaşılmadıkça, denkleştirme yükümlülüğünün mevcut olmadığını savunmaktadır²¹⁴. Yazara göre burada asıl önemli olan mirasbırakanın ölüme bağlı tasarrufunun doğru şekilde yorumlanmasıdır. Mirasbırakanın denkleştirme yükümlülüğünü saklı tutmak istemiş olması kadar bunu bertaraf etmek istemesi de mümkündür²¹⁵.

²¹⁰ İmre/Erman, s. 522; Günay, s. 90; Özüğür, Denkleştirme, s. 402; Tekdoğan, s. 73; İsviçre Federal Mahkemesi de, mirasbırakanın mirasçısını yasal miras payı oranlarını dikkate almaksızın mirasçı ataması halinde, bu mirasçının denkleştirme ile yükümlü olmayacağına karar vermiştir.

²¹¹ Özüğür, Denkleştirme, s. 402.

²¹² İmre/Erman, s. 522-523.

²¹³ Antalya, s. 452-453; Dural/Öz, s. 322.

²¹⁴ Turan Başara, s. 183; Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 85; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 442-443.

²¹⁵ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 443; Turan Başara, s. 184-185.

4. Mirasçılık sıfatını kaybeden kişilerin denkleştirme yükümlülüğü

Mirasbırakandan hayattayken denkleştirmeye tabi bir kazandırma aldıktan sonra yasal mirasçılık sıfatını, mirastan yoksunluk (TMK m. 578), mirası red (TMK m. 605), mirastan feragat yahut mirastan çıkarma (TMK m. 510) gibi sebeplerle kaybeden kişiler denkleştirme ile yükümlü olmazlar ve aldıkları kazandırmaları muhafaza ederler²¹⁶. Başka bir ifadeyle denkleştirme yasal mirasçılık sıfatına bağlı bir yükümlülüktür ve bu kişiler sayılan sebeplerle mirasbırakanın öldüğü sırada yasal mirasçı sıfatını kazanamadığından denkleştirme yükümü altına girmezler.

Mirasbırakan tarafından yapılan kazandırmaların mirasçılık sıfatını kaybeden kişilerden sebepsiz zenginleşme kurallarına göre istenip istenemeyeceği konusu ise tartışmalıdır.

İmre'ye göre; mirasbırakanın sağlığında yaptığı kazandırmaların daha sonradan mirası reddeden kişiden sebepsiz iktisap kurallarına göre geri istenmesi kural olarak mümkün değildir. Çünkü söz konusu kişinin mirasçılığı mirasbırakanın yaptığı kazandırmanın tam anlamıyla hukuki sebebi değil yalnızca olsa olsa kazandırma saiki olur. Buna karşılık bahsi geçen kazandırmanın o şahsa mirasçı kalma şartıyla verilmiş olduğu ispatlanırsa bunun geri verilmesi gerekebilir²¹⁷.

Şener' e göre ise iade yükümlülüğü kanunen ortadan kalkanların yerine geçenlerden hakkını alamayan kişinin, haksız iktisap kurallarına göre, mirasçılık sıfatını kaybedenlerden iade konusu şeyin karşılığını alması mümkündür. Çünkü sona eren sebebe dayanılarak verilen şey geri istenebilir. Mirasbırakan, mirasçılık sıfatının devam edeceğini kabul ederek ve miras payına karşılık olmak üzere kazandırmada bulunduğu göre bu sıfatın kaybedilmesiyle kazandırmanın sebebi ortadan kalkmış olur ve sebepsiz zenginleşme kuralları uygulanabilir²¹⁸.

²¹⁶ İmre, s. 810; Şener, Yargıtay Dergisi, s. 18; Tüfek, s. 244; Eren, İade, sayı: 3-4, s.351.

²¹⁷ İmre, s. 810, dn: 33.

²¹⁸ Şener, Yargıtay Dergisi, s. 19; Şener, Tenkis, s. 117.

5. Doğrudan Kendisine Kazandırma Yapılmadığı Halde Denkleştirme Yükümlüsü Olanlar

TMK m. 670'e göre mirasın açılmasından önce veya sonra mirasçılık sıfatını kaybeden mirasçıya ait geri verme yükümlülüğü, onun yerini alan mirasçılara, miras paylarında meydana gelen artış oranında geçer. Bu madde ile mirasçılık sıfatını kaybeden kişilere mirasbırakanın sağlığında yaptığı denkleştirmeye tabi kazandırmaların ne olacağı hususunu açık şekilde hükme bağlanmıştır.

Yasal mirasçı olan kişilerin terekenin taksiminden önce ölmüş olmaları ya da mirasçılıktan çıkarma, mirastan yoksunluk, mirası ret veya mirastan feragat sebepleriyle bu sıfatlarını kaybetmesi durumunda denkleştirme yükümlülüğü bulunmadığından onlar yerine bu borcu payını alan mirasçıları yüklenir²¹⁹.

TMK m. 670'in uygulanmasını gerekli kılacak ilk ihtimal mirasbırakandan sağlığında denkleştirmeye tabi bir kazandırma alan yasal mirasçının mirasbırakanın ölümü sırasında sağ ve mirasçılık sıfatına sahip olmasına rağmen bu kazandırmayı henüz iade etmeden terekenin paylaşımı sırasında hayatta olmamasıdır. Bu durumda denkleştirmeye tabi kazandırmayı alan mirasçının yerine geçerek mirasçı olacak kişiler, kazandırmayı iade etmek zorunda kalırlar. Bu durum külli halefiyetle borçların mirasçılara geçmesi genel kuralının uygulanmasından başka bir şey değildir²²⁰.

Örneğin, mirasbıran (M), sağlığında kuruluş sermayesi verdiği ve denkleştirmeden muaf tutmadığı oğlu (A) ile kızı (B)'i arkasında bırakarak ölmüştür. Mirasbırakanın ölümünden sonra (A) denkleştirmeye tabi kazandırmayı henüz terekeye iade edemeden mirasın paylaşımından önce

²¹⁹ Antalya, s. 454; Dural/Öz, s. 322; Özüğür, Denkleştirme, s. 402; Serozan/Engin' e göre "mirasçılar arası eşitlik sonuna kadar gözetilir. Yasal mirasçılar arasındaki eşitlik kökler arasındaki eşitliğe de yaydırılır. Denkleştirme alacaklısının hakkı rastlantılara bağlı tutulamaz" (Serozan/Engin, s.587);Turanboy, s. 37.

²²⁰ Dural/Öz, s.325; Dural/Öz'e göre maddedeki " mirasçılık sıfatını kaybeden..." ifadesinin kapsamına kazandırmayı alan kanuni mirasçının mirasbırakandan önce ölmesi de sokulmalıdır. Zira, mirasbırakan ölmeden önce denkleştirme borcu doğmayacağından, mirasbırakandan önce ölen kazandırma lehdarının bu henüz doğmamış yükümünün külli halefiyete ilişkin genel hüküm uyarınca kendi mirasçılarına geçtiğini söylemek güçtür."

arkasında eşi (E) yi bırakarak vefat etmiştir. Bu durumda (E) her ne kadar doğrudan mirasbırakanın mirasçısı olmasa da (A) nın tek mirasçısı olması sebebiyle onun ölmeden önce ifa edemediği denkleştirme borcu ile yükümlü olacaktır.

Misal verilen örnekte (A) eşi yerine geride evlatlığını bırakmış olsa da sonuç yine benzer şekilde olur. Bu durumda da esasen evlatlık mirasbırakanın değil yalnızca kendisini evlat edinenin mirasçısı sayılmasına karşın onu evlat edinen kişinin denkleştirme yükümü ile borçlu olur²²¹.

TMK m. 670'in uygulanmasını gerekli kılacak ikinci ihtimal ise yasal mirasçının mirasbırakandan denkleştirmeye tabi bir kazandırma aldıktan sonra mirastan yoksunluk, feragat ve mirastan çıkarma gibi sebeplerle mirasçılık sıfatını kazanamadığı yahut mirası reddetmesi sebebiyle bu sıfatı geçmişe etkili olacak şekilde kaybettiği durumlardır. Bu hallerde mirasçılık sıfatını kaybeden yasal mirasçıya ait denkleştirme yükümlülüğü, bu yasal mirasçının yerini alan mirasçılara, miras paylarında meydana gelen artış oranında geçer. Başka bir anlatımla bahsi geçen sebepler dolayısıyla mirasçılık sıfatı kazanamayan ya da kaybeden bu kişinin mirasçı olamaması dolayısıyla paylarında artış olan mirasçılar bu artış miktarı kadar denkleştirme yükümlüsü olurlar.

Mirasçılık sıfatının kaybedilmesi durumunda iade yükümlülüğü daha önce Eski MK m. 604'de²²² düzenlenmekteydi. Eski düzenlemede mirasçılık sıfatını kaybeden mirasçının iade yükümlülüğünün onun hissesini alanlara geçeceği ve altsoyun kendi eline geçmemiş olsa bile aslına yapılan kazandırmaları iade ile yükümlü olduğu belirtilmekteydi. Söz konusu maddenin özellikle ikinci fıkrası yürürlükte bulunduğu dönemde doktrinde oldukça eleştiriye uğramış ve sonuç

²²¹Benzer örnek ve açıklamalar için bknz: Dural/Öz, s. 325; Y.2.HD'nin 28.2.2008 tarihli Esas no:2006/319 Karar no:2008/73 numaralı kararına göre "...Davacı ile kendisini evlat edinmiş olan Mehmet arasındaki evlatlık ilişkisi M.'nin 9.1.1994 tarihinde ölümü ile sona ermiştir. Evlat edinen Mehmet'e daha sonra vefat eden kendi murislerinden intikal edecek miras hakkı bunun evlatlığına geçmez"(<https://karararama.yargitay.gov.tr>, Erişim tarihi: 20.03.2019).

²²² TMK'nın 604. Maddesine göre" Mirasçılardan biri, mirasın açılmasından evvel veya sonra mirasçılık hakkını gaip ettiği takdirde; ona terettüp eden iade mükellefiyeti hissesini alanlara geçer. Feri kendi eline geçmemiş olsa bile aslına yapılan teberruları iade ile mükelleftir"(<https://www.mevzuat.gov.tr>, Erişim Tarihi: 20.03.2019).

olarak ülke koşullarına ve hakkaniyete uygun bulunmadığından yeni düzenlemede kanun metninden çıkarılmıştır. Kanaatimce de yasa koyucunun bu değişikliği son derece yerindedir.

TMK m. 670'in kabulü ile yapılan değişikliğin gerekçesi ise şu şekilde açıklanmıştır:

"Mirasta denkleştirme yükümlülüğünün, mirasçılık sıfatını yitiren kişinin yerini alan mirasçılara geçmesi, bunların miras payının artması esasına dayanmaktadır. Bu nedenle denkleştirme yükümlülüğünün kapsamı, miras paylarının artış oranıyla sınırlandırılmıştır. Bu hükümle denkleştirme ile yükümlü kılınan mirasçılar, terekeden miras payları artmadan önceki durumda elde edebilecekleri miktardan az miras menfaati elde etme tehlikesi önlenmiştir."

TMK m. 670 gereğince mirasçılık sıfatını kaybeden kişinin yerine geçerek denkleştirme ile yükümlü olacak kişi, mirasçılık sıfatını kaybeden kişinin altsoyu olabileceği gibi mirasbırakanın diğer kanuni mirasçıları da olabilir²²³. Bu kişilerin kimler olacağı mirasçılık sıfatını ortadan kaldıran sebeplere ilişkin kanun maddelerinde tek tek belirtilmiştir. Buna göre;

TMK m. 511 gereğince: *"Mirasbırakan başka türlü tasarrufta bulunmuş olmadıkça, mirasçılıktan çıkarılan kimsenin miras payı, o kimse mirasbırakandan önce ölmüş gibi, mirasçılıktan çıkarılanın varsa altsoyuna, yoksa mirasbırakanın yasal mirasçılarına kalır."*

TMK m. 579 gereğince: *"Mirastan yoksunluk, yalnız yoksun olanı etkiler. Mirastan yoksun olanın altsoyu, mirasbırakandan önce ölen kimsenin altsoyu gibi mirasçı olur."*

TMK m. 611 gereğince: *"Yasal mirasçılardan biri mirası reddederse onun payı, miras açıldığı zaman kendisi sağ değilmiş gibi, hak sahiplerine geçer."*

²²³ İmre, Eski kanun döneminde bu iki halin TMK m. 604'de iki ayrı fıkrada tanzim edildiğini belirtmiştir (İmre, s. 811).

TMK m. 528 gereğince: "*Mirasbırakan, bir mirasçısı ile karşılıksız veya bir karşılık sağlanarak mirastan feragat sözleşmesi yapabilir. Feragat eden, mirasçılık sıfatını kaybeder. Bir karşılık sağlanarak mirastan feragat, sözleşmede aksi öngörülmedikçe feragat edenin altsoyu için de sonuç doğurur.*"

TMK m. 670'in kendisine doğrudan bir kazandırma yapılmadığı halde bu kişileri denkleştirme yükümlüsü saymasının sebebi söz konusu denkleştirmenin terekeye iadesini engelleyen sebepten bu kişilerin dolaylı olarak faydalanmış olmasıdır. Yani denkleştirme borcu olan yasal mirasçının mirasçılık sıfatını kaybederek paylaşıma katılamaması, denkleştirme yükümlüsü kabul edilen bu mirasçıların miras paylarını artırmaktadır. Dolayısıyla kanun mirasçılar arası bozulan eşitliğin sağlanması açısından miras payları artan bu kişilerin en azından artan pay miktarları kadar denkleştirme borcuna katlanmalarını doğru bulmuştur.

Örneğin, mirasbırakan (M), kızı (B)'ye sağlığında 30.000 TL değerinde denkleştirmeye tabi bir kazandırmada bulunduktan sonra arkasında oğulları (C) ve (D) ile birlikte 60.000 TL değerinde malvarlığını da bırakarak vefat etmiştir. Kızlarından (B) 'nin mirasbırakanın ölümünden sonra mirası red ettiğini ve (B)'nin (F) isminde bir çocuğu olduğunu varsayarsak paylaşırma şu şekilde olacaktır²²⁴:

1-ilk aşamada mirası red eden (B)'nin mirası red etmemiş olması ihtimalinde miras paylarının ne olacağı hesaplanır.

Öncelikle denkleştirmeye tabi kazandırma farazi şekilde terekeye eklenerek tereke mevcudu bulunur: 30.000 TL(denkleştirmeye tabi değer)+ 60.000 TL(Mirasbırakanın malvarlığı)=90.000 TL

(B)'nin mirası red etmemiş olması durumunda bizzat kendisi de mirasçı olacağından miras (B), (C) ve (D) arasında paylaşılır: 90.000 TL/3=30.000 TL

Bu ihtimalde görüleceği gibi (C) ve (D) 30.000'er TL pay alırken (F) mirasçı dahi olamaz.

²²⁴ Benzer ve daha ayrıntılı örnekler için bkz: Demir Tokelli, s. 41-49.

2-İkinci aşamada ise (B)'nin mirası red etmesinden sonra miras payları (C), (D)ve mirası red eden (B) nin yerini alan altsoyu (F) arasında paylaşılır.

60.000 TL (mirasbırakanın malvarlığı)/3: 20.000 TL

Bu ihtimalde (D)ve (F) 'nin her biri 30.000'er TL pay alacak iken B'nin mirası reddetmesi ve denkleştirmeye tabi kazandırmayı terekeye iade etmesinden dolayı 20.000' er TL pay almak durumunda kalırlar. Buna karşın mirası red eden (B)'nin yerini alan (F) ise daha önce mirasçı olamadığı halde (B)'nin mirası red etmesiyle birlikte mirastan 20.000 TL pay almaktadır. Bu durumda (F), TMK'nın 670. maddesi gereğince paylaşmada yerini aldığı (B)'nin denkleştirme borcunu payına düşen (20.000 TL) kadar yükleyecektir.

Yargıtay'da konuya ilişkin birçok kararında mirasta iade davasının mirasbırakandan sağlığında miras payına karşılık bir kazandırma elde eden mirasçılara karşı açılacağını, mirasçılık sıfatını yitiren kişilerin mirasbırakandan aldığı kazandırmaları iade ile yükümlü olmadıklarını ve ona düşen iade yükümlülüğünün söz konusu payı alanlara geçeceğini belirtmiştir²²⁵.

Denkleştirmeye tabi bir kazandırma alan mirasçının mirastan yosunluk, mirasçılıktan çıkarma, mirası red ya da feragat gibi sebeplerle bu sıfatını kaybetmesi halinde bu kişinin yerine geçen kişi iadeye tabi kazandırmanın hem borçlusu hem de alacaklısı durumuna düşebilir²²⁶. Yani alacaklı ve borçlu sıfatlarının tek bir mirasçıda birleşmesi durumunda artık bu kişi denkleştirme ile yükümlü olmaz.

Örneğin, denkleştirme yükümlüsü olan ve hiç mirasçısı olmayan kişinin mirası red etmesi durumunda bu kişinin yerini kardeşlerinin aldığını varsayalım. Bu durumda kardeşler hem denkleştirme yükümlüsü hem de denkleştirme

²²⁵ Y.2.HD. 07.05.1986 Tarihli 4046-4778 Sayılı kararına göre "Mirasta iade davası, mirasbırakandan sağlığında miras payına karşılık kazandırma elde etmiş bulunan mirasçıya karşı açılır. Mirası red eden kişi ise mirasçılık sıfatını yitirir. Bu itibarla yasal mirasçı, mirası red etmiş ise mirasbırakandan aldığı kazandırmaları iade ile yükümlü tutulamaz. Ona düşen iade yükümlülüğü payını alana geçer. Davalı mirası red etmiştir. Bu bakımdan mirasçılık sıfatını yitirdiğine göre iade davasının onun payını alanlara yöneltilmesi gerekir " (İnal, s. 834-835).

²²⁶ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 448; Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 109; İmre, s. 812; Demir Tokelli, s. 41.

alacaklısı olacağından ve bu borcu kendi kendilerine iade etmeleri mantık olarak ters olduğundan TMK'nın 670. maddesi uygulama alanı bulamaz²²⁷.

Denkleştirme borçlusu olmasına karşın mirasçılık sıfatını kaybetmesi sebebiyle bu borçtan kurtulan yasal mirasçıya karşı söz konusu kazandırma sebebi ile saklı hakları ihlal edilen mirasçılardan tenkis davası açma hakları vardır²²⁸. Ancak elbette ki bu hak söz konusu kazandırmanın mirasçılık sıfatını kaybeden kişinin yerine geçen kişilerden de geri alınamamış olması halinde kullanılır.

C. DENKLEŞTİRME ALACAKLILARI

1. Genel Olarak

TMK m. 669, yasal mirasçılardan birbirlerine karşı denkleştirme ile yükümlü olduğunu belirttikten sonra ikinci fıkrasında altsoy için öngörülen kanuni denkleştirme haline yer verilmiştir. Kanun, bu yönüyle denkleştirme yükümlülerini göstermesine rağmen denkleştirmeyi talep hakkına sahip kişileri açıkça göstermemiştir. Ancak TMK m. 669'da yasal mirasçılardan birbirlerine karşı denkleştirme ile yükümlü tutulmasının olağan bir neticesi olarak söz konusu yasal mirasçılar aynı zamanda denkleştirme alacaklısı da olurlar²²⁹.

Mirasbırakanın, sağlığında yasal mirasçılardan birisine denkleştirmeye tabi bir işlem yapması durumunda diğer yasal mirasçılar bu kazandırmanın iadesini talep hakkına sahip olurlar. Bu sebeptir ki mirasta denkleştirmeden bahsedebilmek için mirasbırakanın birden fazla mirasçısının bulunması gerekir. Nitekim bir mirasçının denkleştirme borçlusu olabilmesi için bu borcun ifasını talep edecek birde denkleştirme alacaklısına ihtiyaç vardır²³⁰.

²²⁷ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 448; Kocayusufpaşaoğlu, Doçentik Tezi, s. 109; Demir Tokelli, s. 40-41.

²²⁸ Serozan/Engin, s. 587.

²²⁹ İnan/Ertas/Albaş, s. 565.

²³⁰ İmre, s. 821-822; Tüfek, s. 254.

Denkleştirme borçlusunun olduğu gibi denkleştirme alacaklısının da mirasbırakanın ölümü anında yasal mirasçı sıfatını taşıyor olması gerekir²³¹. Dolayısıyla denkleştirme alacaklısı olmak için de mirasbırakanın yasal mirasçısı olmak zorunlu olduğundan mirastan yoksunluk, mirastan çıkarma ve mirastan feragat gibi mirasçılık sıfatının kazanılamadığı yahut mirasın reddinde olduğu gibi bu sıfatın geçmişe etkili olarak kaybedildiği durumlarda denkleştirme alacaklısı sıfatı da hak kazanılmaz²³².

Denkleştirme alacaklısı olmak için mirasçılık sıfatının mirasbırakanın ölümü anında bulunması gerektiğinden bahsetmiştik. Tutulan deftere göre mirası kabul veya resmî tasfiye durumlarında söz konusu mirasçılık sıfatı halen devam ettiğinden, bu durumdaki mirasçıların da denkleştirme alacaklısı olması mümkündür. Buna karşın kanuni intifa hakkı sahipleri bu anlamda mirasçı sıfatına sahip bulunmadıklarından onlar denkleştirme alacaklısı da olamazlar²³³.

Mirasbırakanın yasal bir mirasçısını denkleştirme yükümlüsü yapma yahut denkleştirme yükümü altındaki mirasçısını bu yükümlülüğünden kurtarma yetkisi olduğu gibi herhangi bir yasal mirasçısını denkleştirme alacaklısı olarak belirleme yahut bu alacak hakkını kaldırma imkanı da vardır. Böylece denkleştirme borçlusu söz konusu kazandırmayı yalnızca mirasbırakanın belirlediği denkleştirme alacaklısına iade edecektir. Bu durumda denkleştirmeye tabi kazandırmanın terekeye iadesini isteme yetkisi kaldırılan ve bu sebeple saklı

²³¹ Y. 14. HD. 05.12.2016 Tarihli Esas:2015/13764 Karar: 2016/5522 sayılı ilamında evlilik dışında doğan ve murisin ölümünden sonra soybağı kurulan kişinin bu kararla birlikte mirasbırakanın mirasçısı olduğunu belirttikten bu kişiyi açılan iade davasında denkleştirme alacaklısı sıfatıyla davacı olarak kabul etmiştir (Tekdoğan, s. 83).

²³² Antalya, s.454-455; Dural/Öz, s. 327; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 441.

²³³ Güleş, s. 414; Dural/Öz, s.327. 23 Kasım 1990 tarihinden önce sağ kalan eş mirasta intifa hakkı sahibi olabiliyordu. Kanuni intifa haklarından en çok rastlanana da buydu ancak 3678 sayılı kanunla yapılan değişiklik gereği sağ kalan eşin intifa hakkı kaldırılmıştır ve bu tarihten sonraki ölümlerde eşin artık bu hakkı seçmesi de mümkün değildir. Bu tarihten önce seçen kişilerin de bu hakka dayanarak denkleştirme alacaklısı olması mümkün değildir.

payları ihlal edilen mirasçılarının tenkis davası açma hakları her zaman mevcuttur²³⁴.

Denkleştirmeyi talep hakkına sahip birden fazla yasal mirasçının bulunduğu durumlarda bu kişilerin taleplerini birlikte ileri sürmeleri şart değildir. Zira bu kişilerin bir kısmının denkleştirme isteyip bir kısmının istememesi de mümkündür. Bu durumda herhangi bir denkleştirme alacaklısının iadeyi talep hakkı mevcuttur. Bu talebin neticesinde söz konusu kazandırmanın tamamı terekeye iade edilir ve talep eden mirasçı yalnızca kendi payına düşeni alır. Diğer denkleştirme alacaklısı mirasçılar ise her ne kadar kendileri bizzat iade talep etmemiş olsalar da tereke mevcuduna katılan bu denkleştirmeden yararlanırlar²³⁵.

2. Sağ Kalan Eşin Durumu

Sağ kalan eşin denkleştirme kurumu içindeki durumu tartışmalı olmakla birlikte bu konuya ilişkin doktrinde ileri sürülen görüşlere daha önce değinmiştik²³⁶. Sağ kalan eş mirasbırakanın altsoyu dışındaki mirasçıları ile birlikte paylaşmaya katıldığında TMK m. 669/1 uygulanacak ve sağ kalan eş, mirasbırakanın diğer mirasçılara iradi denkleştirme ile yükümlü şekilde verdiği kazandırmaları talep edebilecektir. Bu hususta bir tartışma söz konusu değildir. Esas problem sağ kalan eşin denkleştirmeye altsoy ile birlikte katılması durumunda altsoy için öngörülen kanuni denkleştirme yükümünden sağ kalan eşin yararlanıp yararlanamayacağı konusudur. Bu konuda çoğunlukla savunulan ve uygulamada da kabul edilen görüşe göre sağ kalan eş altsoy ile birlikte mirasçı olması durumunda altsoya karşı denkleştirme alacaklısı sıfatının da olmayacağıdır²³⁷. Bu görüşü savunan çoğunluğa göre sağ kalan eş aynı

²³⁴ Turanboy, s. 38, dn: 36; Dural/Öz, s. 327; Güleş, s. 414; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 450; Turan Başara, s.197; Kocayusufpaşaoğlu, Doçentlik Tezi, s. 132.

²³⁵ Tüfek, s. 255; Dural-Öz, s. 328; Güleş, s.414.

²³⁶ Bknz: İkinci Bölüm, III, B., 2.,a., s. 86.

²³⁷ Bknz: İkinci Bölüm, III, B., 2.,a.,bb. s. 96; Dural/Öz, s. 328.

kazandırmayı almış olsaydı altsoya karşı kanuni denkleştirme yükümü altında bulunmayacağına göre altsoydan da aynı kazandırma sebebiyle iade talep edemez. Dolayısıyla da altsoya karşı denkleştirme alacaklısı sıfatını kazanamaz.

Evliliğin mirasbırakanın ölümü ile neticelenmesi durumunda murisin terekesinin net miktarının bulunması için öncelikle tasfiyede sağ kalan eşin katılma alacağının tereke malvarlığından çıkarılması gerekir. Bu değer terekeden çıkarıldıktan sonra kalan malvarlığı mirasbırakanın terekesi kabul edilir. Yasal mirasçılar tarafından ileri sürülen denkleştirme talepleri ve neticesinde taksim ise bu tereke üzerinden yapılır²³⁸.

3. Atanmış Mirasçıların Durumu

Mirasbırakanın vasiyetname düzenleyerek kanuni mirasçıları yanında bir başka kimseyi mirasçı olarak ataması durumunda bu kişilerin yasal mirasçılık sıfatı bulunmaz. Dolayısıyla bu kişiler, denkleştirme borçlusu olamadıkları gibi kural olarak denkleştirme alacaklısı da olmazlar.

Atanmış mirasçılar denkleştirme alacaklısı olmamakla birlikte mirasbırakan, sağlığında yaptığı denkleştirmeye tabi kazandırmanın mirasçı olarak atadığı kişiye iadesini öngörebilir. Bu durumda mirasbırakanın söz konusu tasarrufu geçerli kabul edilir. Nitekim artık burda gerçek olmayan bir iade söz konusu olup bu sadece atanmış mirasçının miras payını belirleyen bir tasarruf niteliğindedir²³⁹.

²³⁸Turan Başara, s. 217; TMK m. 230/1'e göre; "Bir eşin kişisel mallarına ilişkin borçları edinilmiş mallardan veya edinilmiş mallara ilişkin borçları kişisel mallarından ödenmiş ise, tasfiye sırasında denkleştirme istenebilir." Bu hükme göre, bir malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına ilişkin olmaksızın, bir mal grubuna ait bir borç, diğer mal grubundan ödenmiş ise denkleştirme istenir (Gökhan Şahan, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Denkleştirme (TMK. m. 230), ERÜHFD, C. XIII, S. 1, s:86, 2018).

²³⁹ Dural/Öz, s. 328-329; Turanboy, s. 39; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 442; İmre' ye göre böyle bir halde mirasta iade usulüne ilişkin MK 605(Yeni TMK 671) ve MK 607(Yeni TMK 673) hükümleri uygulansalar bile, murisin ölüme bağlı tasarrufu ile tanzim ettiği mirasta iadeye hak sahipliği, daha ziyade MK. 587. Anlamında bir mirasın taksimi kuralı ya da ölüme bağlı tasarrufla bir teberru niteliğindedir (İmre, s. 822, dn: 54).

Mirasbırakanın atanmış mirasçısı lehine bir denkleştirme alacağı kararlaştırmadığı durumlarda atanmış mirasçılar denkleştirme talep edemez ve denkleştirmeye tabi kazandırmanın terekeye iadesinden faydalanamaz. Atanmış mirasçının yasal mirasçılar ile birlikte paylaşmaya katılması halinde ise öncelikle atanmış mirasçının payı tereke mevcudundan çıkarılır. Tereke mevcudundan çıkarılan bu pay atanmış mirasçıya verilir. Kalan terekeye denkleştirmeye tabi kazandırmalar eklendikten sonra yasal mirasçılar arasında paylaşılır²⁴⁰.

IV. MİRASBIRAKANIN DENKLEŞTİRME KONUSUNDAKİ İRADE BEYANI

A. İRADE BEYANIN ŞEKLİ

Mirasbırakan söz konusu karşılıksız kazandırmaları sağlığında gerçekleştirmesine rağmen kazandırmayı denkleştirmeye tabi yapan ya da onu denkleştirme dışına çıkartan irade açıklamaları onun ölümü ile birlikte hüküm ifade eder. Zira denkleştirme, mirasbırakan öldükten sonra mirasın paylaşılması aşamasında gündeme gelen bir kurumdur ve mirasbırakanın kazandırmayı iadeye tabi yapan ya da onu iadeden kurtaran bu tarz irade açıklamaları birer ölüme bağlı tasarruf niteliğinde kabul edilir²⁴¹.

Mirasbırakan bu tarz beyanlarını hayattayken kazandırma esnasında ya da sonrasında yapabileceği gibi bu yöndeki iradesini ölüme bağlı bir tasarrufla da ortaya koyabilir. Her iki durumda da söz konusu irade beyanları mirasbırakan

²⁴⁰ Dural/Öz, s. 329; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 454; Güleş, s. 414.

²⁴¹ Dural/Öz, s. 329; Kocayusufpaşaoğluna göre mirasbırakan, iadeyi emrederek veya iadeye tabi bir kazandırmayı iadedden kurtararak, ölüme bağlı biçimde kanuni mirasçıların miras paylarına ayrılmaz bir biçimde bağlı iade alacak ve borçları kurmakta veya bunları kaldırmakta kısaca onların mirasın paylaşılmasında terekeden fiilen ve nihai olarak elde edecekleri payı belli etmektedir. Şu halde gerek iadeyi emreden, gerekse mevcut bir iade mükellefiyetini bertaraf eden beyanlar, maddi anlamda bir ölüme bağlı tasarruf teşkil ederler. Bunların ayrıca, ölüme bağlı nitelikleri yanında kazandırmayı alanla yapılan sağlararası sözleşmeyi etkileyen sağlararası bir hukuki muamele niteliğinde haiz olup olmadıkları tartışmalıdır (Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 454).

öldükten sonra hüküm ifade edeceğinden ölüme bağlı tasarruf olma özellikleri değişmez.

Hakim görüşe göre, denkleştirmeyi emreden ya da denkleştirmeden muaf tutmaya yönelmiş bu beyanlar kazandırıcı işlemin kendisi bir şekle bağlı olsa bile kazandırmanın yapıldığı anda geçerliliği açısından hiçbir şekil şartına bağlı değildir²⁴².

Mirasbırakan, altsoyuna TMK m. 669/2 kapsamında yaptığı bir kazandırmayı denkleştirmeden muaf tuttuğunu kazandırmayı yaptığı sırada açıklayabileceği gibi bu yöndeki iradesini kazandırmadan sonra da ortaya koyabilir. Kazandırmadan sonra yapılan irade beyanlarının da herhangi bir geçerlilik şekline ihtiyaç duymadığı savunulmaktadır²⁴³. İmre/Erman'a göre mirasbırakanın altsoyunu mirasta iade yükümünden kurtarmasına ilişkin işlem bağışlamadan bir müddet sonra gerçekleşmiş olsa da ölüme bağlı tasarruf şeklinde yapılması şart değildir. Buna karşın mirasbırakanın 2. ve 3. zümredeki kanuni mirasçısını bağışlama yaptıktan sonra mirasta iade ile yükümlü kılabilmesi için bu işleminin ölüme bağlı tasarruf şekillerine uygun şekilde yapılması gerekir²⁴⁴. Yine mirasbırakan sözleşmeyle söz konusu denkleştirme konusunun denkleştirme dışında kalacağı veya geri alınamayacağı hususunda kendisini bağlayabilir²⁴⁵.

TMK m. 669/2'de mirasbırakanın çeyiz veya kuruluş sermayesi vermek ya da bir malvarlığını devretmek veya borçtan kurtarmak ve benzerleri gibi karşılık almaksızın altsoyuna yapmış olduğu kazandırmaların aksi mirasbırakan tarafından açıkça belirtilmiş olmadıkça denkleştirmeye tabi olduğu

²⁴² Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 455; Serozan/Engin, s. 586; İmre/Erman, s. 519; Oğuzman, Miras Hukuku, s. 411; İnal/Ertas/Albaş, s. 570.

²⁴³ Antalya, 458; Tekdoğan, s. 87; İmre/Erman, s. 519; Aynı görüşteki Kocayusufpaşaoğluna göre Wolfer, Guisan, Rossel/Mentha ve Rösli gibi yazarlar kazandırmadan sonra yapılan beyanlarda ölüme bağlı tasarruf şeklini aramakta ise de yazara göre kazandırmadan sonra yapılacak bu tip beyanlarda da şekil serbestisi vardır (Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 455 ve dn: 43).

²⁴⁴ İmre/Erman, s.519- 520.

²⁴⁵ Antalya, s. 458.

düzenlenmiştir. Bu fıkra gereğince mirasbırakan tarafından altsoya yapılan ve kanunen denkleştirmeye tabi kabul edilen bu tür kazandırmaların denkleştirme dışına çıkartılmasının tek şartı mirasbırakanın bunun aksini açıkça emretmesidir. Başka bir ifadeyle mirasbırakanın, altsoyu, kanuni denkleştirme yükümlülüğünden kurtaran irade beyanının geçerliliği herhangi bir şekle bağlı değilse de açık olmak zorundadır. Zira bu beyana bağlanan netice tüm mirasçıları ilgilendiren ve sonuçları bakımından mirasın paylaşımına doğrudan etki eden bir durumdur.

Bir görüşe göre mirasbırakanın iade borcunu ortadan kaldıran açık bir irade beyanına ihtiyaç duyulması demek, doğrudan doğruya denkleştirme borcunu ortadan kaldırmayı hedefleyen söz, yazı ya da işarete ihtiyaç duymak demektir. Dolayısıyla mirasbırakan, yaptığı kazandırma yönünden altsoyunu denkleştirmeden muaf tuttuğunu tereddüte yer vermeyecek şekilde dolaysız ve açık şekilde ortaya koymalıdır. Mirasbırakanın bazı tavır ve davranışlarından anlam çıkararak yahut yazılı ya da sözlü bazı beyanlarını yorumlayarak böyle bir neticeye varmak mümkün değildir. Burada anlatılmak istenen mirasbırakanın doğrudan doğruya ve açık bir ifade ile denkleştirmeyi emretmiş ya da yasaklamış olmasıdır²⁴⁶.

Örneğin, mirasbırakan sağlığında kızına ev bağışlamış ancak oğluna herhangi bir şey vermemiş ise oğlunun denkleştirme talep etmesi durumunda kızının iadeden kurtulabilmesi için mirasbırakanın sağlığında açık bir irade beyanıyla bu bağışlamayı kendisinin miras payına mahsuben vermediğini ispatlaması gerekir. Taşınmaz bağışı resmi şekle bağlı olmasına karşın mirasbırakanın bu bağışı denkleştirmeden muaf tutan beyanının herhangi bir

²⁴⁶ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 457; Dural/Öz, s. 330; İmre/Erman, s. 519. Guisan'ın ifadesi ile kendisine yapılan kazandırmanın iadeden muaf tutulduğunu iddia eden altsoyun, mirasbırakanın iradesinin bu yolda olduğunu gösteren olayları değil, konusu doğrudan doğruya iadeden kurtarma olan bir irade beyanının mevcudiyetini ispat etmelidir (Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 457'den naklen).

şekilde yapılması şart değildir. Ancak bu beyanın doğrudan doğruya anlaşılabilir olması gerekir.

Ayiter/Kılıçoğlu'na göre ise mirasbırakan gerçekte çocuklarından birini diğerlerinden daha üstün tutabilir. Buna bir mani olmamakla birlikte üstün tuttuğu çocuğuna yaptığı kazandırmanın miras payına mahsuben yapılmadığını açıkça bildirmek zorundadır. Bu bildirim zımnen olamaz. Fakat muris bunu bildirirken "iadede muafı" ya da "kazandırma miras hissesine mahsuben yapılmamıştır" şeklinde bir formül kullanmaya mecbur değildir. Mirasbırakanın sözlerinin yorumundan, kazandırmayı iadede muaf tuttuğunun anlaşılması yeterlidir²⁴⁷.

Bu görüşü benimseyen Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 12.10.1988 Tarihli ve 1988/2-326 Esas, 1988/785 sayılı kararında açık irade beyanından ne anlaşılması gerektiğini ise şu şekilde açıklamıştır:

"...Mirasbırakanın açık bir irade beyanında bulunması halinde bu irade esas alınacaktır. Burada mirasbırakanın " açık irade beyanı"nın mahiyeti üzerinde de durulması gerekir... Mirasbırakanın ferilerine sağlığında verdiği şeylerin ve sağladığı menfaatlerin, onların miras paylarından sayılmak üzere verilmiş olacağı ancak miras bırakanın açık bir irade beyanı ile ferilere sağlanan bu menfaatlerin iade borcunun kapsamı dışında bırakılabileceği kabul olunmaktadır. Mirasbırakanın iade borcunu ortadan kaldırması için açık bir irade beyanına ihtiyaç olması demek, doğrudan doğruya iade borcunu ortadan kaldırmayı hedef tutan söz, yazı ya da işarete ihtiyaç olması demektir. Fakat bunun için belli bir şekilde yapılmış beyana lüzum yoktur; bu konuda beyan sahibinin dilediği sözler ve hatta diğer meram anlatma vasıtaları kullanılabilir, yeter ki cümlelerin bütününden mesela muhalif mefhum yoluyla iadeyi bertaraf etme niyeti kesin olarak anlaşılabilir. Mesela (oğluma önceden 10.000 lira vermiş bulunuyorum. Kızımın da terekeden herşeyden önce 10.000 tl almasını istemiyorum)

²⁴⁷ Ayiter/Kılıçoğlu, s.285-286; Demir Tokelli, s. 63.

sözlerinden mirasbırakanın oğluna bağışladığı paranın iadesini istemediği açıkça anlaşılmaktadır. Beyanın açık olması demek onun anlamının derhal anlaşılabilmesi de demek değildir; beyanın başkaca delillere ihtiyaç olmaksızın, yorumu ile anlamın anlaşılabilmesi yeterlidir. Buna göre, iradenin davanın özelliklerine bakılarak dolayısıyla anlaşılması mesela mirasbırakanın diğer beyanlarından yahut onun mirasçılarında bazılarıyla olan münasebetinden veya teberrun niteliğinden anlam çıkarılması diğer deyimle ortada irade gösteren eylemler bulunması, hukuki sonuç doğurmaya yetmez...”

İnal/Ertaş/Albaş’a göre ise mirasbırakan, denkleştirme borcunu ortadan kaldıran iradesini yazılı, sözlü her türlü vasıta ile açıklamış olabilir. Örneğin, mirasbırakanın malvarlığına tamamına yakın bir kısmını altsoylarından birine bağışlamış olması durumunda yapılan bu kazandırma miras payına mahsuben yapılmış bir kazandırma sayılmaz. Zira artık mirasbırakan bu davranışı ile altsoyları arasında ayırım yapmak istediğini ortaya koymuştur²⁴⁸. Bu görüşe göre mirasbırakanın iradesinin gerçekleştirilmesi önemlidir. Mirasbırakanın yalnızca söz ve yazılı beyanlarından değil davranışlarının yorumundan da söz konusu arzusu ortaya konulabiliyorsa bu beyanına itibar etmek ve mirasbırakan tarafından altsoya yapılan kazandırmanın iadede muaf tutulduğunu kabul etmek gerekir.

Yargıtay’ın bu görüşü benimseyen çeşitli kararına da rastlanılmaktadır. Buna göre mirasbırakanın sözlü ve yazılı beyanları kadar davranışlarından, kazandırma eyleminin biçiminden yahut somut olayın durumundan da söz konusu kazandırmayı miras payına mahsuben yaptığı sonucunu çıkarmak mümkündür. Nitekim Yargıtay bir kararında; mirasbırakan babanın kendisine yıllarca evlenmeyip bakan kızına minnet duygularıyla yaptığı kazandırmayı,

²⁴⁸ İnal/Ertaş/Albaş, s. 508.

miras payına mahsuben değil iadeden muaf tutularak gerçekleştirilmiş bir kazandırma olarak nitelendirmiştir²⁴⁹.

TMK m. 669/2’de bahsi geçen “ açıkça” ifadesine karşın mirasbırakanın altsoyuna karma yahut gizli bağışlama (muvazaa) şeklinde gerçekleştirdiği kazandırmaların ne şekilde yorumlanması gerektiği hususu da doktrinde tartışma yaratmıştır.

İsviçre hukukunda bu konuda hakim olan görüş mirasbırakanın bu tarz işlemlerinin söz konusu kazandırmanın iadesini bertaraf etmediği yönündedir. Zira her ne kadar mirasbırakan bu çeşit işlemleri altsoy mirasçılarından birine diğerlerine nazaran daha avantajlı bir durum yaratmak için yapmış olsa da TMK’nın açık hükmü gereği ortada “ açık bir irade beyanı” yoktur ²⁵⁰.

Buna karşın Yargıtay birçok kararında²⁵¹ aksi görüşü benimseyerek mirasbırakanın bağışlama kastında olmasına rağmen bunu gizleyerek tapuda satış olarak göstermiş olmasını, yapılan kazandırmanın denkleştirmeye tabi tutulmasını istemediğinin açık delili saymıştır. Ancak Yargıtay’ın bu düşüncesi mirasbırakanın altsoyunu denkleştirme yükümünden kurtaran beyanının “ açık şekilde” olması gerektiğini ve kazandırmanın niteliğinden böyle bir anlamın dolaylı olarak çıkarılmasının yeterli olamayacağını vurgulayan Yargıtay Hukuk

²⁴⁹ Y.2.H.D. 24.11.1983T, Esas: 1983/7795, Karar: 1983/9208 sayılı kararı: “...Toplanan delillerden, erkek çocuklarının mirasbırakanla ilgilenmedikleri, buna rağmen davalı kızının küçük yaştan beri babasına her türlü dikkat ve ihtimamı gösterip baktığı, hatta 45 yaşına kadar evlenmeyip ömrünü babasına vakfeylettiği anlaşılmıştır. İşte bu olgular, dava konusu kazandırmanın miras payına mahsuben değil, minnet duygusu ile yapıldığını göstermektedir. Yapılan bağışın miras payına mahsuben verildiği yolunda, Medeni Kanunun 603. Maddesi ile öngörülmüş bir karinenin varlığı farz edilse bile, karine kesin delil niteliğinde olmadığından aksi ispat edilebilir. Bir an için karinenin aksi ispat olunmamış sayılsa dahi, kızın babasına bakması olgusu ve minnet duyguları karşısında, onu iadeden muaf tuttuğu da açık ve söz götürmez bir gerçektir” (Tekdoğan, s. 77); Aynı yöndeki kararlar için bkz: Y.2.HD. 29.06.2004, E:5449, Karar:8642 ve Y.2.HD. 29.06.2004 tarihli Esas:2004/5449, Karar: 2004/8642 (<http://www.kazanci.com>, Erişim Tarihi: 25.04.2019).

²⁵⁰ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 457.

²⁵¹ Y.2.HD. Tarih: 30.04.1975, 2456-4064 (İnal, s. 814); Y.2.HD. 23.05.1957. Tarihli 2646-2900 (İnal, s. 809);Y 2.HD. Tarih:31.01.1967, 7185-523 (İnal, s. 811).

Genel Kurulu'nun 12.10.1988 Tarihli ve Esas:1988/2-326, Karar:1988/785 sayılı kararı ile örtüşmemektedir.

Yargıtay bu yönde verdiği bir kararında şu ifadeleri kullanmıştır: " *Altsoy, mirasbırakanın yaptığı teberruun iadeye tabi olmadığını ispatla yükümlüdür, ispat konusunda tanık dinlenmesi mümkün olmamakla birlikte teberruuda bulunanın her çeşit davranış, olayların akış ve mantığından yararlanılarak kasıt ispat olunabilir. Yani kastın sarih ve her halde yazılı olmasına lüzum yoktur. Zımni kasıta yeterlidir. Mesela; mirasbırakanın gerçekte bağışlamak istediği şeyi altsoya satmış gibi gösterirse bunun kalıta iade edilmemesini istediğinin kabulü gerekir. Çünkü bu davranış kastı göstermektedir.*"²⁵².

Kocayusufpaşaoğlu'na göre ise bazı hallerde hakkaniyete daha uygun sonuçlar verdiği ileri sürülebilecek olan bu çözüm, bir yandan MK 603/II'nin altsoy arasında eşitlik ilkesine verdiği değeri daha kolay şekilde bozulmasına imkan vermesi, diğer yandan da gizli ya da karma bağışlamaların diğer mirasçılardan mal kaçırmak dışında başka amaçlarla da yapılabileceğini gözden kaçırmaktadır²⁵³.

TMK m. 669/2'nin aksine mirasbırakanın altsoyu dışındaki kişileri iade ile yükümlü kılabilmesi için bu yöndeki iradesinin açık bir beyan veya tasarruf şeklinde bulunması şart değildir, mirasbırakanın maksudını gösteren her türlü anlaşılabilir irade açıklaması veya beyanı yeterlidir²⁵⁴. Davacı mirasçı mirasbırakanın bu yöndeki iradesini her türlü delille kanıtlayabilir.

²⁵² Y.2.HD. Tarih: 30.04.1975, 2456-4064 (İnal, s. 814).

²⁵³ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 458.

²⁵⁴ İmre/Erman, s. 520; Yargıtay 2. HD'nin 21.02.2013 tarihli ve 2013/2285E, 2013/4457K sayılı ilamı "... Dava mirasta iade istemine ilişkindir (TMK m. 669). İadenin kastedilmediğinin kabulü için, belli bir şekilde beyana lüzum yoktur. Bu husus her türlü delille kanıtlanabilir. Taşınmazların 02.08.1976 tarihinde muris B.B. tarafından bila bedel ve kayıtsız şartsız davalı İbrahim'e hibe edildiği, dinlenen tanık ifadelerinden de bu durumun doğrulandığı, murisin terekeye iade kastının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Murisin tahakkuk eden bu kastı karşısında, Türk Medeni Kanununun 669. maddesinin şartlarının oluşmadığı ve davanın reddi gerektiği düşünülmenden..."şeklindedir (Tekdoğan, s. 70).

B. HUKUKİ NİTELİĞİ VE MİRASBIRAKANIN İRADE BEYANININ DENKLEŞTİRME YÜKÜMLÜLÜĞÜ ÜZERİNE ETKİSİ

Denkleştirmede bir kazandırmanın iadeye tabi olup olmadığını belirlerken öncelikle mirasbırakanın bu kazandırma açısından isteğinin ne olduğuna bakmak gerekir. Zira kanunun denkleştirme müessesini düzenleyen kuralları emredici değil, tamamlayıcı niteliktedir. Mirasbırakan yasal mirasçılara yaptığı kazandırmalar açısından kanunun iade bakımından koyduğu kuralları değiştirebilir ya da başka türlü kararlar alabilir. Yani söz konusu irade beyanı ile mirasbırakan bir kazandırmanın denkleştirmeye tabi olup olmayacağını ya da denkleştirmeden muaf tutulup tutulmayacağını veya bir kişinin denkleştirme alacaklısı olup olmayacağını yahut denkleştirmenin hangi usulde yapılacağını belirleme hakkına sahiptir.

TMK m. 669/1 gereğince yasal mirasçılar mirasbırakanın yaptığı kazandırmanın denkleştirmeye tabi olduğunu belirtmesi durumunda yasal mirasçılar aldıkları kazandırmaları geri vermekle yükümlüdürler. Yani bu madde kapsamına giren kişi ve kazandırmalar açısından denkleştirme ancak mirasbırakanın bu yönde bir irade açıklaması olması durumunda söz konusu olacaktır. Yine TMK m.669/2. gereğince kanuni denkleştirme kapsamında bulunan bir kazandırmanın mirasbırakan tarafından bu kapsamın dışında tutulması da mümkündür. Mirasbırakan ilkinde açıkladığı irade beyanı ile bir kazandırmayı denkleştirmeye tabi kılmakta diğerinde ise iadeye tabi olduğu kanunen kabul edilen başka bir kazandırmanın terekeye iadesine engel olmaktadır. Dolayısıyla her iki durumda da mirasbırakanın irade beyanı kazandırmanın denkleştirmeye tabi olup olmadığı noktasında emredici nitelik taşımaktadır.

Mirasbırakanın denkleştirme yükümlülüğünü ortadan kaldıran yahut denkleştirmeyi emrededen irade beyanının tek taraflı olarak sonuç doğurucu niteliğe sahip olup olmadığı ise doktrinde tartışmalıdır.

İlk görüşe göre iadenin emredilmesi yahut bu yükümün kaldırılmasına ilişkin beyanlar, mirasbırakanın terekisinin hangi esaslara göre paylaşılacağını, kimin ne kadar pay alacağını belirleyen beyanlardır. Bu yönüyle de maddi anlamda ölüme bağlı tasarruf niteliği taşır ve kazandırmanın içeriğine dahil değildir. Mirasbırakan bu beyanını tek taraflı olarak yapabilir ve istediği zaman bu beyanından dönebilir. Dolayısıyla mirasbırakan iadede hiç bahsetmeden yasal mirasçısına yaptığı bir bağışlamayı sonradan iadeye tabi tutabileceği gibi daha sonra bundan vazgeçerek yine tek taraflı beyanıyla iadeyi emredebilir. Hatta mirasbırakan altsoyunu denkleştirmeden muaf tutan beyanını kaldırıp tekrardan kazandırmayı kanuni denkleştirme kapsamına sokabilir²⁵⁵.

İkinci bir görüşe göre, mirasbırakanın denkleştirme yükümü koyan yahut bu yükümü kaldıran beyanları iki tarflı bir işlem niteliğindedir. Söz konusu beyanların, mirasbırakanca yapılan bağışlamanın niteliğini değiştiren sağlararası bir işlem teşkil ettikleri esastan hareket eden bu düşünce tarzı mirasbırakanın tek taraflı iade beyanıyla denkleştirmeyi emretmesini veya iadeye tabi bir kazandırmayı iadede kurtarmasını doğru bulmamaktadır. Bu yönüyle de kazandırma lehdarı olan mirasçının rızası olmaksızın mirasbırakan kazandırma yaptığı sıradaki irade beyanından sonradan tek taraflı olarak dönemez²⁵⁶.

²⁵⁵ Dural/Öz'e göre yasanın amacına göre yorum yaparak, ancak hukuki durumu kazandırmayı konu alan yani mirasçının kanuni ya da iradi denkleştirme yükümünü ortadan kaldıran tek yanlı beyanlarını geçerli saymak gerekir (Dural/Öz, s. 330); Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 459; Guisan, Piconi, Tuor/Piceconi ve Schwendener bu görüşte olup İsviçre Federal Mahkemesi de, (BGE 68.II.8, jdT 1942 I. 560) bir kararında iadeye tabi bir kazandırmanın muaf tutulmasına ilişkin işlemin, miras bırakanca her zaman geri alınabilen bir taraflı bir miras hukuku işlemi olduğunu kabul etmiştir (Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s.459, dn: 54'dan naklen); Antalya'ya göre ise mirasbırakanın denkleştirmeye ilişkin beyanını sonradan değiştirmesi mümkün olmalıdır. Bu anlamda sonradan yapacağı bir beyanla iradi denkleştirme yükümlüsünün bu yükümlülüğünü ortadan kaldırılabilmektedir. Ancak tam tersine daha sonradan bir kazandırmanın denkleştirilmeye tabi olacağını beyan etmesiyle böyle bir yükümlülük doğmamalıdır (Antalya, s. 459).

²⁵⁶ Dural/Öz, s. 330; Müller bu görüşü haklı kılmak için şu örneği vermektedir: Mirasbırakan sağlığında mustakbek ve muhtemel kanuni mirasçısına, onun malvarlığında bir zenginleşme meydana getirmeyecek bir miktar para şeklinde kazandırmada bulunduğu vakit bağışlanan bu kazandırmayı daha sonra iade etmeyeceğini bilerek kabul eder ve harcar. Sonradan iadenin tek taraflı olarak emredilmesi caiz olsaydı, bu kişi büyük ihtimalle hiç de zorunlu bir nitelik taşımayan bu kazandırmayı reddedecek ve paylaşmaya diğer mirasçılarla eşit olarak katılmayı tercih ederdi ve dolayısıyla kötü bir duruma düşmezdi (Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 459'dan naklen).

Üçüncü görüşe göre ise, mirasbırakanın altsoyuna yönelik kazandırma yaparken, altsoy mirasçıyı denkleştirmeden muaf tutmamış olsa da sonradan tek taraflı açıklayacağı beyanla bu kişinin denkleştirme yükümünü kaldırabileceği ancak kazandırma yaparken altsoyu denkleştirmeden muaf tutması halinde sonradan tek taraflı beyanı ile bu tasarrufundan dönemeyeceği ve yine altsoy dışındaki kanuni mirasçılara denkleştirme yükümü olmaksızın kazandırma yapılması durumunda da sonradan tek taraflı şekilde bu yükümün yüklenemeyeceği savunulmaktadır²⁵⁷.

Son görüşe göre ise, mirasbırakanın denkleştirmeyi emreden veya bu yükümü kaldıran beyanları, tek taraflı şekilde sonuç doğurabileceği gibi duruma göre iki taraflı irade açıklamasına da ihtiyaç duyabilir. Yani mirasbırakanın daha önce yaptığı iadeyi emreden ya da kaldıran işlemi tek taraflı ise sonradan bu işlemin mirasbırakanın tek taraflı beyanıyla geri alınması mümkündür. Fakat önceden yapılan işlemin iki taraflı olması durumunda mirasbırakan tek taraflı işlemiyle bundan dönemez²⁵⁸. Örneğin, mirasbırakan altsoy mirasçısına sağlığında karşılıksız şekilde bir taşınmaz bağışında bulunmak istemiş ve bağış yapılırken tapu akit tablosunda söz konusu bağışlamanın miras payına mahsuben verilmediğinin açıklanması durumunda artık bu taşınmazın bu açıklama ile tescili yapıldığı için tek taraflı olarak bu beyanından dönemez²⁵⁹.

²⁵⁷ Oğuzman'a göre mirasbırakan altsoyunu denkleştirmeden muaf tuttuğu takdirde bu beyanından dönemez ancak tasarruf serbestisi içinde yapacağı ölüme bağlı tasarruflarla yeni arzusunu gerçekleştirmesi de mümkündür. Yine altsoy dışındaki mirasçısına kazandırma yaparken bu kazandırmanın iadeye tabi olmadığını belirtmişse bundan geri dönemez ise de iadesini başta kararlaştırdığı kazandırmayı sonradan tek taraflı açıkladığı beyanla denkleştirme yükümünden kurtarabilir (Oğuzman, Miras Hukuku, s. 411-412); Dural/Öz, s.330; Escher tarafından ortaya atılan bu görüş kısmen birinci kismende ikinci görüşü içinde barındırmaktadır. Yazara göre altsoya yapılan ve kanunen iadeye tabi olan kazandırmalarda, mirasbırakanın her zaman ve serbestçe bu kazandırmayı iadede muaf tutabilmesi mümkündür. Çünkü burada karşılıklı irade beyanları ile meydana gelen bir kazandırmanın geri alınması değil, kanun tarafından öngörülen tamamlayıcı bir kuralın bertaraf edilmesi söz konusudur. Üstelik bu yoldan kazandırma lehdarının durumu öncesine göre daha da iyileşmektedir (Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s.460'den naklen).

²⁵⁸ Tüfek, s. 272-273; Dural/Öz, s.330-331; İsviçrede benzer bir görüş Stoudmann tarafından savunulmuştur (Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 462, dn:65'den naklen).

²⁵⁹ Tüfek, s. 273.

Piotet'e göre mirasbırakanın denkleştirmeyi emreden veya bu yükümü ortadan kaldıran beyanların iki taraflı bir işlem şeklinde ortaya çıktığı ve mirasbırakanın tek yanlı beyanı ile bundan dönemeyeceği kabul edildiği takdirde mirasbırakanın bu kurala aykırı hareket etmesi durumunda yaptırım olarak TMK m. 527 uygulanabilir. Zira iki taraflı işlem olduğu kabul edilen bu beyanlar aslında şekil şartından kurtarılmış birer miras sözleşmesi özelliği taşır ve mirasbırakanın tek taraflı şekilde bu beyanlardan dönmesi bu sözleşmeye aykırı bir davranış olarak nitelendirileceğinden bu durum mirasçıya TMK m. 527²⁶⁰ gereğince bir çeşit tenkis davası açılmasına imkan verir²⁶¹.

²⁶⁰ TMK m. 527'ye göre " Mirasbırakan, miras sözleşmesiyle mirasını veya belirli malını sözleşme yaptığı kimseye ya da üçüncü bir kişiye bırakma yükümlülüğü altına girebilir. Mirasbırakan, malvarlığında eskisi gibi serbestçe tasarruf edebilir; ancak, miras sözleşmesindeki yükümlülüğü ile bağdaşmayan ölüme bağlı tasarruflarına veya bağışlamalarına itiraz edilebilir."

²⁶¹ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 464'den naklen.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DENKLEŞTİRME DAVASI

I.GENEL OLARAK

Denkleştirme, mirasın paylaşımı ile ilgili bir kurum olduğu için TMK 'nın mirasın paylaşılması başlıklı 3. bölümünde düzenlenmektedir. Bu yönüyle de talep sahipleri tarafından mirasın paylaşımı aşamasında ileri sürülebilir.

Denkleştirme alacaklıları, mirasbırakanın sağlığında gerçekleştirdiği karşılıksız kazandırmaların terekeye iadesini isteme hakkına sahiptir. Söz konusu istem ayni değil, kişisel bir alacak hakkı özelliği taşır. Bu hakkın içeriğinde birbirinden ayrılmaz iki hak olduğu kabul edilir. İlki denkleştirmeye tabi kazandırmanın terekeye iadesini talep hakkı, ikincisi ise terekeye iade edilen yahut bu mirasçının miras payından mahsup edilen kazandırmaya miras payı oranında katılma hakkıdır²⁶².

Kanun, denkleştirmenin talep edilecek bir hak olduğundan bahsetmekle birlikte bu talebin ileri sürülme şekli ve süresine yer vermediği gibi tenkiste olduğu gibi ayrıca bir davadan söz etmemiştir. Dolayısıyla mirasın paylaşımı sırasında denkleştirme alacaklısı tarafından herhangi bir şekilde talep edilmesine karşın denkleştirme borçlusu tarafından terekeye iadesi gerçekleştirilmeyen yahut denkleştirme konusu kazandırmanın varlığı ile miktarı konusunda uyuşmazlık bulunan hallerde denkleştirme kapsamındaki kazandırmanın dava yoluyla iadesi sağlanır²⁶³. Denkleştirme borçlusuna denkleştirme alacaklısı tarafından iade talebinin ileri sürüldüğü bu davaya ise denkleştirme davası adı verilir.

²⁶² İmre/Erman, s. 528; İnan/ Ertaş/ Albaş, s. 572; Turan Başara, s. 214.

²⁶³ Dural/Öz, s. 343; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 483-486; Turan Başara, s. 219.

Denkleştirmenin ne tür bir dava ile ileri sürüleceği tartışmalı olmakla birlikte çoğunluğun kabul ettiği görüşe göre denkleştirme davası iki ayrı amaçla açılabilir. Bunlardan ilki denkleştirme konusu kazandırmanın varlığını ve miktarını belirleme amacıyla açılan ve bir tespit davası niteliği taşıyan davadır. Bu dava denkleştirme konusu kazandırmanın varlığı ve miktarı konusunda belirsizlik ve uyumsuzluk bulunması halinde açılır²⁶⁴.

Denkleştirmeye tabi kazandırmanın varlığı ve miktarında bir uyumsuzluk bulunmadığı durumlarda ise söz konusu kazandırmanın terekeye iadesinin sağlanması amacıyla doğrudan denkleştirme davası açılır²⁶⁵. Bu dava denkleştirme borcunun yerine getirilmesini amaçlayan bir eda davası niteliği taşır.

Denkleştirmenin varlığı ve miktarına ilişkin açılacak tespit davası mirasbırakanın ölmesinden sonra miras henüz taksim edilmeden açılabilirken denkleştirmeye tabi kazandırmanın terekeye iadesini amaçlayan denkleştirme davasının mutlaka paylaşma sırasında ve paylaşma bitinceye kadar açılması gerekir²⁶⁶. Zira denkleştirme istemi mirasın paylaşımını ilgilendiren ve dolayısıyla paylaşma aşamasında ileri sürülebilen bir haktır. Dolayısıyla da paylaşma bittikten sonra denkleştirme talebiyle dava açılmaz.

Denkleştirmenin ancak paylaşma bitinceye kadar istenmesi gerektiğine dair kuralın tek istisnası mirasbırakanın terekesine dahil olduğu sonradan bilinen bir malvarlığı değerinin ortaya çıkmasıdır. Bu durumda eğer denkleştirme alacaklısının, mirasçının terekesinde sonradan ortaya çıkan bu kazandırmayı bilmemesi olağan karşılanabiliyorsa bu durumda paylaşma sona

²⁶⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 484; Dural/Öz, s. 343; Paylaşmadan önce bir tespit davası açılmayacağını savunan İmre/Erman'a göre ise "mirasta iade talebinin, mirasın taksimi sırasında ileri sürülmesi gerekir. Mirasın taksiminden önce mirasta denkleştirme talep edilemez. Hatta bu konuda bir tespit davasına imkan yoktur"(İmre/Erman, s. 528-529).

²⁶⁵ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s.484.

²⁶⁶ Dural/Öz, s. 343; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s.484.

ermiş olsa bile denkleştirme davası açılabilceğı kabul edilmektedir²⁶⁷. Böyle bir durumun ortaya çıkmaması adına denkleştirme aşamasında mirasçılar, TMK m. 646/2 gereğince mirasbırakanın sağlığında kendilerine yaptığı tasarruflar hususunda, birbirine bilgi verme ile yükümlüdürler²⁶⁸. Zira bu tüm mirasçılar için getirilmiş genel bir yükümlölüktür.

Denkleştirme alacaklıları tarafından daha önce açılmış bir tespit davasıyla denkleştirme konusunun varlığı ve miktarı belirlenmemiş ise paylaşma aşamasında denkleştirmenin gerçekleştirilmesi için açılacak davada öncelikle denkleştirme borcunun varlığı ve miktarı tespit edilir. Dolayısıyla artık denkleştirme davalısının tespite yönelik ayrı bir dava açmasında hukuki yarar yoktur²⁶⁹.

Denkleştirme talebi bağımsız bir dava şeklinde denkleştirme borçlularına karşı ileri sürülebileceğı gibi öğretilde denkleştirme davasının paylaşma davasının özel bir çeşidi olduğı; paylaşma prosedürü içinde açılabilen bu eda davasının paylaşma davasıyla (ona bağılı olarak) açılması gerektiğı ifade edilmektedir²⁷⁰. Bu görüşteki İnan/Ertas/Albaş'a göre denkleştirme, mirasın paylaşımına ilişkin bir talep olduğundan bu iki talep zaten birbirine sıkı sıkıya bağılıdır. Dava ekonomisi açısından da bu iki talebin birlikte aynı davada ileri sürölmesi daha uygun olacaktır²⁷¹. Aksi görüşteki Avcı ise denkleştirme talebinin paylaşma talebi ile birlikte ileri sürölmesi için objektif dava yığılması şartının gerçekleşmiş olması gerektiğini, HUMK döneminde her iki davanın da sulh hukuk mahkemesinde görölmesi sebebiyle denkleştirme talebinin, paylaşma talebiyle birlikte paylaşma davası açılırken ileri sürölmediğini ancak HMK'nın yürürlüğe girmesiyle

²⁶⁷ İmre/Erman, s. 529; Dural/Öz, s. 343.

²⁶⁸ İmre, s. 823; Güleş, s. 415.

²⁶⁹ Antalya, s. 459; Dural/Öz, s. 343; Kocayusufpaşaoğluna göre; bu durumda iade borcunun tespitine ilişkin kısım, verilecek edim hükmünün gerekçesi olmaktan öteye geçmeyecek ve iade davası yine bir edim davası niteliğini taşıyacaktır (Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 485).

²⁷⁰ Bu görüşteki yazarlar: Jost, Stokar, Escher, Vorbem (Avcı, s. 139'den naklen).

²⁷¹ İnan/Ertas/Albaş' s. 567.

denkleştirme davasının Asliye Hukuk Mahkemesinin görev alanına girmesinden dolayı bu ihtimalin gerçekleşmesinin mümkün olmadığını belirtmektedir²⁷².

II. DENKLEŞTİRME DAVASININ TARAFLARI

A. DAVACILAR

Denkleştirme davası, sağlığında yasal mirasçılarının bazılarının iadeye tabi karşılıksız kazandırma yapan mirasbırakanın kendisine kazandırma yapılmayan ve iadeye tabi bu kazandırmaların terekeye iadesini talep hakkı bulunan yasal mirasçılar tarafından açılır. Başka bir ifadeyle mirasbırakanın, sağlığında bir ya da birden fazla yasal mirasçısına denkleştirmeye tabi karşılıksız kazandırma yapması sebebiyle tereke malvarlığı aleyhine azalan diğer yasal mirasçılar bu davanın davacı tarafını oluşturur.

Denkleştirme davasında, davacı olabilmek için iadeye konu kazandırmanın iadesini isteme hakkına ve dolayısıyla öncelikle denkleştirme alacaklısı sıfatına sahip olmak gerekir. Denkleştirmede bu sığata sahip olacak kişiler ise yalnızca mirasbırakanın yasal mirasçılarıdır. Türk hukuk sisteminde 3. zümreye kadar kan hısımları, eş, evlatlık ve onun altsoyu yasal mirasçı olarak kabul edilir ve yine 3. zümreden sonra yasal veya atanmış herhangi bir mirasçısı bulunmayan kişilerin yasal mirasçısı devlettir. Ancak denkleştirme davası açmak için denkleştirme alacaklısı ve denkleştirme borçlusı sıfatı bulunan birden fazla yasal mirasçıya ihtiyaç olduğundan devlet hiçbir zaman bu davanın davacı veya davalı tarafı olamaz²⁷³.

Denkleştirme davasında davacı olabilmek için mirasbırakanın öncelikle yasal mirasçısı olmak gerektiğinden mirasçılıktan çıkarma, mirastan yoksunluk, mirastan feragat, mirasın reddi ve mirasbırakandan önce ölüm gibi nedenlerle

²⁷² Avcı, s. 139.

²⁷³ Açıklamalar için bkz: İKİNCİ BÖLÜM, III, A,s. 79,dn: 178; TMK m. 669'da ifade edilen mirasçılıktan maksat, dar ve teknik anlamda mirasçılıktır. Bu anlamda da kanuni intifa hakkı sahipleri (altsoy ile birlikte mirasçı olup ½ oranında intifa hakkını seçen sağ kalan eş) mirasta iadenin dışında kalır (Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 442).

mirasçılık sıfatını kaybeden kişiler denkleştirme alacaklısı sıfatını da kaybettiklerinden davacı sıfatını kazanamazlar²⁷⁴.

Mirasbırakanın kanuni mirasçısı sıfatına sahip olmayan atanmış mirasçılar, vasiyet alacaklıları, mirasbırakanın alacaklısı veya mirasçının kişisel alacaklısı konumunda bulunan kişilerin de denkleştirme alacaklısı sıfatları bulunmadığından denkleştirme davası açmaya hakları yoktur²⁷⁵.

Mirasbırakandan denkleştirmeye tabi bir kazandırma aldıktan sonra mirası red eden yasal mirasçının, alacaklılarına karşı TMK 618 kapsamında doğan sorumluluğu, bu kişileri denkleştirme alacaklısı durumuna sokan bir nitelik taşımaz. Bu sorumluluk İİK 277’de düzenlenen ve mirasbırakanın alacaklıları için öngörülmüş iptal davasına paralel düzenleme taşıyan bir hüküm niteliğindedir.²⁷⁶

Denkleştirmeyi talep hakkına sahip birden fazla yasal mirasçının bulunması durumunda ise denkleştirme davası tüm mirasçılar tarafından birlikte açılabileceği gibi bu mirasçılardan herhangi biri tarafından tek başına da açılabilir. Başka bir anlatımla söz konusu kazandırmanın iadesi için tek bir denkleştirme alacaklısının iadeyi talep etmesi yeterlidir. Söz konusu talep ve dava neticesinde kazandırmanın tamamı terekeye iade edileceğinden tüm denkleştirme alacaklıları tereke mevcuduna eklenen bu kazandırmadan payları oranında faydalanır²⁷⁷.

²⁷⁴ İmre, s. 810; Şener, Yargıtay Dergisi, s. 18; Tüfek, s. 244; Eren, İade, sayı: 3-4, s.351; Y.2.HD. 07.05.1986 Tarihli 4046-4778 Sayılı kararı (İnal, s. 834-835); Y.2.HD. 6.10.1950 E.1950/718-K.1950/4412 sayılı (<https://khyk.kazancihukuk.com>, Erişim Tarihi: 14.02.2019).

²⁷⁵ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 443.

²⁷⁶ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 443; TMK m. 618: “Ödemeden aciz bir mirasbırakanın mirasını reddeden mirasçılar, onun alacaklılarına karşı, ölümünden önceki beş yıl içinde ondan almış oldukları ve mirasın paylaşılmasında geri vermekle yükümlü olacakları değer ölçüsünde sorumlu olurlar.

Olağan eğitim ve öğrenim giderleriyle adet üzere verilen çeyiz, bu sorumluluğun dışındadır. İyiniyetli mirasçılar, ancak geri verme zamanındaki zenginleşmeleri ölçüsünde sorumlu olurlar” şeklindedir.

²⁷⁷ Tüfek, s. 255; Dural-Öz, s. 328; Güleş, s.414.

B. DAVALILAR

Mirasbırakandan sağlığında denkleştirmeye tabi karşılıksız kazandırma alan ve bu kazandırmayı terekeye iadeye yükümlü olan yasal mirasçılar denkleştirme davasında davalı sıfatını alır. Bu yükümlülüğün varlığı için kazandırma anında bulunmasa bile mirasbırakanın ölümü anında yasal mirasçılık sıfatına sahip olmak gerekir.

Mirasbırakan tarafından kendisine denkleştirmeye tabi kazandırma yapılan yasal mirasçının mirasçılıktan çıkarma, mirastan yoksunluk, mirastan feragat, mirasın reddi ve mirasbırakandan önce ölüm gibi nedenlerle mirasçılık sıfatını kaybetmesi durumunda denkleştirme yükümlülüğü sona ereceğinden kendisine karşı bir denkleştirme davası da açılmaz. Bu kişilerin mirasbırakandan aldıkları kazandırmalar ancak bu kişilerin yerine geçen mirasçılardan söz konusu kazandırma sebebiyle zenginleştikleri ölçüde geri istenebilir. Dolayısıyla denkleştirme alacaklıları tarafından açılacak bir denkleştirme davasında davalı sıfatı bu kazandırmadan faydalanan yasal mirasçıların olacaktır.

Atanmış mirasçılar yasal mirasçı olmamaları sebebiyle kural olarak mirasbırakanca kendilerine yapılan karşılıksız kazandırmaların da iadesi talep edilmez ve onlara karşı herhangi bir denkleştirme davası açılmaz²⁷⁸. Ancak daha önce de bahsettiğimiz gibi mirasbırakanın yasal mirasçısını aynı zamanda mirasçı olarak ataması da mümkün olduğundan bu ihtimalde yapılan kazandırmalar bakımından iade yükümlülüğü olup olmadığı konusu doktrinde tartışma konusu olmuştur. Bir kısım yazar mirasbırakanın bu davranışıyla miras hisselerine müdahale ederek bunları belirleme yoluna gittiğini ve aralarındaki eşitliği bizzat bozarak yaptığı kazandırmanın geri verme ile yükümlü olarak yapılmadığını ortaya koymaya çalıştığından yola çıkarak mirasta denkleştirme hükümlerinin uygulanmayacağını belirtirken bir kısım yazarda atanmış mirasçının aynı zamanda yasal mirasçı sıfatına sahip olması durumunda yapılan kazandırmanın

²⁷⁸ Öztan, s. 357; İnan/Ertas/Albaş, s. 564; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 442.

kendi miras hissesine yapıldığından hareketle denkleştirme yükümlüsü olacağını savunmaktadır²⁷⁹.

III. DENKLEŞTİRME DAVASINDA İSPAT

A. ALTSOYA YÖNELİK DENKLEŞTİRME TALEBİNDE İSPAT YÜKÜ

TMK m. 669'e göre mirasbırakanın çeyiz, kuruluş sermayesi vermek, bir malvarlığını devretmek yahut borçtan kurtarmak ve benzerleri gibi karşılık almaksızın altsoyuna yapmış olduğu kazandırmalar aksi mirasbırakan tarafından açıkça belirtilmiş olmadıkça denkleştirmeye tabidir. Bu hüküm gereğince mirasbırakanın altsoyuna yönelik bu kapsamda yaptığı bir kazandırma açısından hiçbir açıklama yapmamış olması durumunda kanuni karine gereğince miras payına mahsuben yapıldığı kabul edilir²⁸⁰.

Kuru'ya göre kanuni karine, belli bir vakıadan, belli olmayan diğer bir vakıa için kanun tarafından çıkarılan sonuçtur. Kanuni karineler, ispat yüküne gerçek bir istisnadır. Çünkü kanuni bir karineye dayanan taraf, sadece karinenin temelini oluşturan vakıaya ilişkin ispat yükü altındadır; karine sonucunu ispat yükü altında değildir²⁸¹. Diğer yönden kanuni karineler adi ve kesin karine olmak

²⁷⁹ Bu konudaki tartışmalar için bkz: 2. BÖLÜM, III, B, 3, s. 100-102; Serozan/Engin'e göre denkleştirmenin borçlusu kural olarak yasal mirasçılardır; özel olarak kayırılması amaçlanan iradi mirasçı olamaz. Ama ayrık olarak mirasbırakan elbette iradi mirasçısını da denkleştirme yükümlüsü kılabilir. O zaman "gerçek olmayan denkleştirmeden söz edilir (Serozan/Engin, s. 587).

²⁸⁰ HGK. E. 84/2-280, K. 86/58 T. 29.1.1986 Tarihli bir kararında "... olayda miras bırakan bu konuda açık bir irade beyanında bulunmamıştır. O halde yasal düzenlemenin getirdiği ilkelerden hareket olunmalıdır. Furuu yararına yapılan bağışları düzenleyen 2. fıkra tümü ile değerlendirildiğinde ki yasakoyucu ortaya bir karine getirmiştir. "Furuu yararına yapılan bağışlar onun miras payına mahsuben yapılmıştır. Ve iadeye tabidir." Şeklinde karar vermiştir (<http://www.kazanci.com>, Erişim tarihi: 23.04.2019).

²⁸¹ Baki Kuru, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Legal Yayınevi, Birinci Basiya Ek 3. Tıpkı Baskı, İstanbul, 2016, s. 234; Y.13.HD. 13.2.1997 Tarihli 1996/9985E-1997/810K sayılı bir ilamında : " Her ne kadar MK'nun 6. Maddesi hükmüne göre davacı iddiasını ispat etmekle yükümlü ise de; bu kural mutlak değildir. İstisnaların başında karine gelir. Var olan bir durumdan bilinmeyen bir durumun çıkarılması halinde karine var denir" şeklinde karar vermiştir (Yavuz Alangoya/M. Kamil

üzere kendi içinde ikiye ayrılırlar. Adi karine aksi karşı tarafça ispatlanıncaya kadar delil niteliği taşıırken kesin karinelerin aksini ispatlamak mümkün değildir.²⁸² TMK m. 669/2 kapsamında ifade edilen kanuni karine ise “adi kanuni karine” niteliği taşıdığından bu karinenin aksi, karine aleyhine olan denkleştirme borçlusu tarafından ispat edilebilir.

Mirasbırakanın altsoyuna yaptığı kazandırmalar açısından TMK m. 669/2 gereğince bu kazandırmalar talep edilmesi durumunda kanunen terekeye iade edilecektir. Mirasbırakanın, bu kapsama giren bir kazandırmayı açık şekilde ortaya koyduğu bir beyan ile denkleştirmeden muaf tutması mümkündür. Böyle bir durumda söz konusu kazandırmanın mirasbırakan tarafından denkleştirme dışı tutulduğunu davalı konumundaki altsoy ispat eder²⁸³. Zira karine bu kazandırmaların mirasbırakanca denkleştirme yükümü altında yapıldığına ilişkindir ve aksini iddia eden altsoy bunu ispat etmek zorundadır. Miras bırakanın iradesinin denkleştirmeye (iadeye) tabi olup olmadığının ispatı şekle tabi değildir, her türlü delille ispatlanabilir²⁸⁴. Denkleştirme talep eden davacının bu durumda ayrıca bir delil sunmasına da gerek yoktur.

Yıldırım/Nevhis Deren Yıldırım, Medeni Usul Hukuku Esasları, 8. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 314, dn: 47.

²⁸² Kuru, s. 235.

²⁸³ İmre/Erman, s. 518; Gönensay/Birsan, s. 345; Turanboy, s. 39; Tüfek, s. 268; Y.14.HD’si, 2015/11128 Esas, 2016/820 Karar ve 25.01.2016 tarihli bir kararında murisin, çeyiz veya kuruluş sermayesi vermek ya da bir malvarlığını devretmek veya borçtan kurtarmak ve benzerleri gibi karşılık almaksızın altsoyuna yapmış olduğu kazandırmaların aksi muris tarafından açıkça belirtilmiş olmadıkça, denkleştirmeye tabi olacağını ve yapılan kazandırmanın miras payına mahsuben olmadığını kanıtlama yükümlülüğünün, kazandırmadan yararlanan altsoya düşeceğini vurgulanmıştır (<https://khyk.kazancihukuk.com>, ErişimTarihi:24.04.2019); Y.2.HD.’nin 8.06.1971Tarihli ve 3954/3970 sayılı kararına göre mirasbırakanın fûruguna verdiği sağlararası teberrun mirasta iadeye tabi olmamak kaydı ile verilmiş olduğunun ispatı davalıya düşer (İmre/Erman, s. 519, dn:8).

²⁸⁴ Y. 14. HD. 2016/9034 E., 2019/3584 K. :”... Altsoya yapılan sağlar arası kazandırmanın denkleştirmeye tabi olmadığını davalı (altsoy) ispatlamalıdır. Altsoy dışındaki yasal mirasçılara yapılan kazandırma, karine olarak denkleştirmeye (iadeye) tabi değildir. Altsoy dışındaki yasal mirasçıya yapılan kazandırmanın Denkleştirmeye (iadeye) tabi olduğunu davacı ispatlamalıdır. Miras bırakanın iradesinin denkleştirmeye (iadeye) tabi olup olmadığının ispatı şekle tabi değildir, her türlü delille ispatlanabilir (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 15.04.2019).

Altsoya yönelik yapılan kazandırmalar yönünden böyle bir kanuni denkleştirme halinin kabul edilmesi mirasbırakanın altsoyu arasında bir eşitlik ve denge kurmak isteyeceği düşüncesine dayanmaktadır. Bu düşünceden hareketle altsoyuna sağlığında karşılıksız şekilde kazandırmada bulunan mirasbırakanın, bu kazandırmayı altsoyun miras hakkına mahsuben yapmış olacağı kabul edilir. Bu kabulün neticesi olarak da yasal karinenin aksini savunan kişinin doğal olarak bu iddiasını kanıtlaması beklenir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, altsoy mirasçının kendisine mirasbırakan tarafından yapılan ve kanuni karine gereği denkleştirmeye tabi sayılan karşılıksız kazandırmaların iadede muaf tutulduğunu ispatlarken tanık deliline de başvurulabileceğine karar vermiştir. Genel Kurul, tarafları iki kardeş olan bir denkleştirme davasında, tarafların HUMK'nın 293/1. (Değişiklikle HMK 203²⁸⁵) maddesinde yazılı kişilerden olduklarından, tanıkla ispat olanağı bulunduğu gibi, Hukuk Genel Kururlunun 13.12.1974 gün 1972/T-119 E. – 1356 K. sayılı ilamında da benimsendiği üzere tüm maddi olaylar hakkında her zaman tanık dinlenebileceğine karar vererek yerel mahkemenin davalının tanık dinletme talebini geri çevirerek davacının iade talebini kabul ettiği yönündeki ısrar kararını bozmuştur²⁸⁶.

²⁸⁵ **Senetle ispat zorunluluğunun istisnaları** MADDE 203- (1) Aşağıdaki hâllerde tanık dinlenebilir:

- a) Altsoy ve üstsoy, kardeşler, eşler, kayınbaba, kaynana ile gelin ve damat arasındaki işlemler.
- b) İşin niteliğine ve tarafların durumlarına göre, senede bağlanmaması teamül olarak yerleşmiş bulunan hukuki işlemler.
- c) Yangın, deniz kazası, deprem gibi senet alınmasında imkânsızlık veya olağanüstü güçlük bulunan hâllerde yapılan işlemler.
- ç) Hukuki işlemlerde irade bozukluğu ile aşırı yararlanma iddiaları.
- d) Hukuki işlemlere ve senetlere karşı üçüncü kişilerin muvazaa iddiaları.
- e) Bir senedin sahibi elinde beklenmeyen bir olay veya zorlayıcı bir nedenle yahut usulüne göre teslim edilen bir memur elinde veya noterlikte herhangi bir şekilde kaybolduğu kanısını kuvvetlendirecek delil veya emarelerin bulunması hâli(<http://www.mevzuat.gov.tr>, Erişim: 14.07.2019).

²⁸⁶ YHGK 11.07.2007 E.2007/2-493 - K.2007/551 ((<https://khyk.kazancihukuk.com>, Erişim Tarihi: 15.03.2019); Yine Yargıtay tarafları altsoy olan başka bir kararında: "...altsoy açısından karşılıksız kazandırmada miras payına mahsup edilmek üzere hareket edildiği yönünden karine olup; kural olarak denkleştirme söz konusudur. Kazandırmının miras payına mahsuben verilmediğinin ispat yükü kazandırmadan yararlanan davalılara düşer. Taraf delillerinin bu çerçevede toplanıp değerlendirilerek sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken 28.06.2012 tarihli duruşmada

Guisan'a göre ise kendisine yapılan kazandırmanın denkleştirme dışında kaldığını iddia eden altsoy, mirasbırakanın iradesinin bu yönde olduğunu gösteren olayları değil, doğrudan doğruya konusu iadede kurtarma olan bir iradenin varlığını ispat etmelidir. Mirasbırakan, bu iradesini yazılı ya da sözlü şekilde ortaya koymuş olabilir. Bu anlamda mirasbırakanın açık ve kesin olsa da iradesini gösteren olaylara dayanmak hiçbir şekilde yeterli değildir²⁸⁷.

Altsoya yapılmasına karşın TMK m. 669/2' de sayılanlar dışında kalan kazandırmalar bakımından ise söz konusu karine geçerli değildir. Dolayısıyla bu kapsama girmeyen kazandırmalar TMK m. 669/1 kapsamında değerlendirileceğinden ispat yükü davacı altsoyda olacaktır²⁸⁸.

Mirasbırakanın altsoya yaptığı denkleştirmeye tabi bir kazandırmanın miras payını geçmesi durumunda kural yine miras payını aşan bu kısmın iradesinin de öngörüldüğü şeklindedir. Ancak burda da yine mirasbırakan aksi

davalıların tanık dinletme talebinin reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, hükmün davalılar yararına bozulmasına karar verilmiştir" (Y14HD 6.04.2015 E.2015/3521 - K.2015/3723, <https://khyk.kazancihukuk.com>, Erişim Tarihi: 15.03.2019); Aynı yöndeki başka bir karar için bkz: Y.14. HD. 2016/9041 E. , 2019/3588 K.(<https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 15.03.2019).Tüfek'e göre davalı altsoyun iadede muafiyete dair mirasbırakanın irade beyanını, yani kazandırmanın iade edilmemek kaydıyla yapıldığının tanıkla ispatının mümkün olmadığı konusunda ilmi ve kazai içtihatlar görüş birliği halindedir.çünkü iadede muafiyet için mirasbırakanın açık irade beyanına ihtiyaç vardır.Bu irade beyanının tanık gibi her zaman güvenilmeyen bir delil ile ispatına girilmesi halinde ölenin arzusu dışında bir sonuca ulaşılabilir(Tüfek, s. 273-274).

²⁸⁷ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 457'den naklen.

²⁸⁸ HGK. T. 19.12.1990 E. 1990/2-534, K. 1990/648 "... fûru lehine yapılan bağışın MK'nın 603/2. maddesinde ifadesini bulan cihaz, tesis masrafı borçtan ibrayı sağlamak amacına yönelik bulunduğu ya da nitelik itibarıyla bu kabilden bahsedilen bir menfaat kapsamında olduğu belirlenememiştir. Bu itibarla davacının yasal karineden yararlanması mümkün değildir. Olayda ispat külfetinin yüklenmesinde uygulanması gereken MK 6. maddesinde öngörülen genel kuraldır."(<http://www.kazanci.com>, Erişim Tarihi: 23.04.2019); Yarg. 2. HD. E. 1983/1 151. K. 1983/2211 15.3.1983 T "... Bir kısım teberruların, nitelikleri itibarıyla miras payına mahsuben yapılması hayatın olağan akışına uygun düşer işte bu gibi durumlarda yani tesis masrafı cihaz ve borçtan kurtarma üçüncü kişilere borç ödeme mal terki gibi hallerde miras payına mahsup konusunda sübjektif delil yoksa karineden yararlanmak mümkün olabilir. Olayda karineden yararlanabilecek nitelikte bir teberrunun (kazandırmanın) varlığı söz konusu olmadığı için sübjektif delil gösterilmek zorundadır" (<http://www.kazanci.com>, Erişim Tarihi: 23.04.2019).

yönde açıklayacağı bir irade beyanı ile miras payını aşan kısmın denkleştirme dışında kalmasını sağlayabilir. Mirasbırakanın TMK m. 669/2'deki durumun aksine bu irade beyanını zımni şekilde de ortaya koyması mümkündür. Bu durumda miras payını aşan bu miktarın kendisinde kalmasını isteyen altsoy mirasçı, TMK m. 672 gereğince, mirasbırakan tarafından bu kısmın kendisine bırakıldığını ispat etmek zorundadır. Mirasbırakanın buna ilişkin irade beyanının şartları daha hafif olduğundan altsoy mirasçı bu beyanın varlığını her çeşit delille ispatlayabilir²⁸⁹.

TMK m. 674 gereğince mirasbırakanın çocuklarının eğitim ve öğrenimi için yaptığı giderler sebebiyle geri verme yükümlülüğü, mirasbırakanın aksini arzu ettiği ispat edilmedikçe ancak alışılmış ölçüleri aşan kısım için mevcuttur. Bu giderlerin alışılmış ölçüler içinde kalıp kalmadığı açılacak davada hakim tarafından takdir edilecektir. Bununla birlikte mirasbırakan tarafından kendisine alışılmış ölçüleri aşacak şekilde eğitim ve öğrenim giderleri yapılan çocuk, bu aşan kısım açısından mirasbırakanın iade yükümlülüğü öngörmediğini ispat etmekle yükümlüdür²⁹⁰.

Son olarak TMK'nın 675. maddesinde altsoy hısımlarının evlenmelerinde, alışılmış ölçüler içinde yapılan çeyiz giderleri hakkında denkleştirmeye tâbi tutmama arzusunun bulunduğu asıl olduğundan mirasbırakanın aksini arzu ettiğini denkleştirme talep eden davacı ispatlayacaktır.

B. ALTSOY DIŞINDAKİLERE YÖNELİK DENKLEŞTİRME TALEBİNDE İSPAT YÜKÜ

Mirasbırakanın altsoy dışındaki yasal mirasçılara yönelik karşılıksız kazandırmalarının ise TMK m. 669/1 gereğince denkleştirilmesi talep edilir. Bu fıkra gereğince denkleştirme yükümlülüğü ancak mirasbırakanın bunu iradi şekilde öngörmesi durumunda söz konusu olur. Nitekim TMK m. 669/2

²⁸⁹ İmre/Erman, s.530; Tekdoğan, s. 92.

²⁹⁰ Eren, İade, sayı: 5-8, s. 734; Güleş, s.418.

kapsamında altsoy için kabul edilen kanuni karine altsoy dışındaki mirasçılar için geçerli değildir²⁹¹.

Altsoy dışında kalan yasal mirasçılara mirasbırakan tarafından yapılan kazandırmaların miras hisselerine mahsuben yapılmadığı dolayısıyla da söz konusu kazandırmaların denkleştirmeye tabi olmadığı kabul edilir. Kural olarak bunun aksini iddia ederek iade talebinde bulunan yasal mirasçının yapılan kazandırmanın mirasbırakanın açık veya kapalı (zımni) isteğine dayanarak miras payına mahsuben yapıldığını ispat etmesi gerekir²⁹².

Altsoya karşı yapılan kazandırmalarda öngörülen ve davalı altsoya düşen ispat yükü, altsoy dışındaki kişiler bakımından ters işlemekte ve denkleştirme isteyen davacının TMK m. 6²⁹³ gereğince iddiasını kanıtlaması gerekmektedir. Davacı bu anlamda söz konusu kazandırmanın altsoy dışındaki mirasçıya miras payına mahsuben verildiğini her türlü delille kanıtlayabilir.

Mirasbırakanın miras payını aşan kazandırmaları içinde yine TMK m. 669/1'deki genel kurallar geçerlidir. Altsoy dışındaki yasal mirasçılarının miras paylarını aşan miktarı iadeyle yükümlü olmaları için mirasbırakanın miras payını aşan bu miktarın da denkleştirmeye tabi olduğunu belirtmesi gerekir. Bu konuda hiçbir açıklama yapılmaması durumunda bu kısmında denkleştirmeye tabi olmadan verildiği kabul edilir. Dolayısıyla miras payını aşan kısmın denkleştirmeye tabi olduğunu iddia eden davacı bu iddiasını yine TMK 6 gereğince ispatla yükümlüdür.

Sağ kalan eşin altsoy ile mirasçı olması durumunda TMK'nın 669/2. fıkrası kapsamında kanuni denkleştirme yükümlüsü olup olmayacağı konusu

²⁹¹ Turanboy, s. 41; Tüfek, s. 270.

²⁹² Gönensay/Birsen, s. 345; İmre, s. 823; Tüfek, s. 270; Turanboy'a göre Mirasbırakanın altsoy dışındaki yasal mirasçılarının denkleştirme yükümlülüğü altına sokan irade açıklamasının mutlaka açık olması şart değildir. İspat edilmek şartı ile her türlü irade açıklamasıyla diğer mirasçılarının denkleştirme yükümlüsü kılınmaları mümkündür (Turanboy, s. 42).

²⁹³ TMK m. 6 gereğince kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandığı olguların varlığını ispatlamakla yükümlüdür.

doktrinde tartışmalı olmakla birlikte mirasbırakan, eşine yaptığı karşılıksız bir kazandırmanın denkleştirmeye tabi olduğunu her zaman emredebilir²⁹⁴. Bu durumda eşe yapılan kazandırmanın miras payına mahsuben yapıldığı diğer mirasçılar tarafından kanıtlanacaktır.

Yargıtay konuya ilişkin bir olayda aşağıdaki şekilde karar vermiştir:

"... Davacıların miras bırakanın ilk ve ikinci eşinden olma çocukları, davalının ise miras bırakanın üçüncü eşi olduğu ve miras bırakanın ölümünden sonra, davalının muris ile müşterek hesaplarındaki paranın yarasını çektiği sabittir.

Miras bırakanın alt soyu dışındaki mirasçılarında birine sağlığında yaptığı karşılıksız kazandırmanın iadeye tabi olabilmesi için bunun miras payına karşılık yapılması ve bu konuda miras bırakanın açık bir irade beyanı olması gerekir. Açık bir irade beyanı yok ise yapılan karşılıksız kazandırmanın miras payına karşılık yapıp iadeye tabi olduğunu genel kural gereği iddia edenin ispat etmesi gerekir. Oysa alt soy lehine yapılan karşılıksız kazandırmalarda kanunda belirtilen hallerde karşılıksız kazandırmaların miras payına mahsuben yapıldığı ve iadeye tabi olacağı yasal karine olarak kabul edilmiştir. Burada ispat yükü genel kuralın aksine lehine kazandırma yapılan kişiye düşer, yasal mirasçı yapılan kazandırmanın miras payına karşılık yapılmadığını ispat etmek zorundadır.

O halde somut olayda; muris tarafından eşi lehine yapılan karşılıksız kazandırmanın miras payına mahsuben yapıldığının iddia eden davacılar tarafından ispat edilmesi gerekir. Tüm dosya içeriğine göre davacılar tarafından

²⁹⁴ Bu konudaki tartışmalar için bkz: İkinci Bölüm, III, B., 2.,a.,bb. s. 96.

davalı lehine yapılan karşılıksız kazandırmanın miras payına mahsuben yapıldığının kanıtlanmadığı anlaşılmıştır”²⁹⁵.

Sağ kalan eşin 2. ve 3. zümre mirasçıları ile birlikte paylaşamaya katılması halinde de yine yukarıda altsoy dışında kalan yasal mirasçılar için söylenen ispat kuralları sağ kalan eş içinde geçerli olacaktır. Bu anlamda yapılan kazandırmanın mirasbırakan tarafından TMK m. 669/1 uyarınca denkleştirme yükümü altında kazandırıldığının davacı mirasçılar tarafından kanıtlanması gerekecektir.

IV. DENKLEŞTİRME USULÜ

A. GENEL OLARAK

Bir kazandırmanın denkleştirmeye tabi olduğu kanundaki şartlar doğrultusunda belirlendikten sonra, terekeye iade edilmesi söz konusu olacaktır. Bu kazandırmanın hangi şekilde ve surette iade edileceği ise TMK m. 671’de düzenlenmiştir. Buna göre geri vermekle yükümlü olan mirasçı, dilerse aldığını aynen geri verir; dilerse payından fazla olsa bile değerini miras payına mahsup ettirir.

TMK m. 671’deki seçimlik hakkın kullanılması daha çok denkleştirme konusu kazandırmanın para dışında başka bir şey, taşınır yahut taşınmaz bir mal olması durumunda gündeme gelir. Böyle bir durumda denkleştirme borçlusu isterse aldığı şeyi terekeye aynen iade edecek isterse de bu şeyi elinde tutarak onun değerini geri verecektir. Denkleştirme yükümlüsü mirasçının ikinci seçeneği seçmesi durumunda ise terekeye bir ödeme yapmayıp bu değer miras payından mahsup edileceği belirtilmektedir²⁹⁶.

²⁹⁵ YHGK, Esas: 2003/2-583, Karar: 2003/565, Tarih: 8.10.2003 (<https://khyk.kazancihukuk.com>, Erişim Tarihi:23.04.2019); Yine aynı yönde karar için bkz: Y14HD 15.12.2015 E.2015/10823 - K.2015/11645 (<https://khyk.kazancihukuk.com>, Erişim Tarihi:23.04.2019).

²⁹⁶ Dural/Öz, s. 344; Gönensay/Birsan, s.349.

Denkleştirmede seçimlik hak kural olarak iade borçlusuna aittir.²⁹⁷ Miras bırakan farklı bir çözüm öngörmemişse, denkleştirme yükümlüsünün önünde iki seçenek bulunmaktadır. Bu seçenekler “aynen denkleştirme” ve “mahsuben denkleştirme”dir. Mirasta denkleştirme ile yükümlü olan mirasçı bu iki seçimlik haktan birisini seçmelidir. Bu haklardan istediğini seçmekte serbesttir, diğer mirasçılar tarafından herhangi birisini seçmesi için baskı yapılamaz.

İmre/Erman’a göre denkleştirme ile yükümlü mirasçı kendisine mirasbırakan tarafından bağışlanan malın bir kısmını aynen geriye kalanında mahsuben denkleştirilmesini isteyemez. Zira, kanunumuza göre mirasçı bu iki usulden birini seçmek hakkına sahiptir, ikisinin birden uygulanmasını talep edemez.²⁹⁸Buna karşın mirasbırakanın kazandırmanın kısmen aynen iadesini, kısmen ise değer itibarıyla iadesini emretmesi caiz sayılmaktadır²⁹⁹.

Mirasta denkleştirme koşulları oluşuktan sonra TMK m. 671 gereğince davalı mirasçının kanunda tanınan seçimlik haklarından birini seçmesi gerekir. Denkleştirme yükümlüsü davalı, aynen iadeyi seçerse mirasbırakandan aldığı kazandırmayı aynen terekeye geri verecek; kazandırma konusu malı elinden çıkarması durumunda ise kazandırmanın denkleştirme anındaki değerini terekeye ödeyecektir³⁰⁰.Diğer seçimlik hak olan mahsuben iade usulünün seçilmesi halindeyse kazandırma konusu malın değeri miras payına sayıldıktan sonra varsa arta kalan miktar terekeye aide edilecektir.

Aynen denkleştirme durumunda mirasçı malın aynını tereye iade ederek, bu surette sanki hiçbir bağış almamışcasına taksime katılır. Mahsuben

²⁹⁷ Yargıtay birçok kararında iadede muaf tutulmadığı anlaşılan kazandırmaya yönelik TMK m. 671. maddesi gereğince davalı tarafa seçimlik hakkı sorularak sonucuna göre hüküm verilmesi gerekirken yazılı şekilde işlem ve araştırma yapmadan karar verilmesini yasaya aykırı bulmuştur. Bu yöndeki kararlar için bkz: Y. 2. HD. 19.01.1978 8180-255, (İnal, s. 836), Y. 2. HD. 1.2.1983 9307-656, (İnal, s. 838).

²⁹⁸ İmre/Erman, s. 531; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 483; Şener, Tenkis, s. 133; İnan/Ertas/Albaş, s. 572; Tekdoğan, s. 90.

²⁹⁹ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 483.

³⁰⁰ Y. 2 HD. Esas: 2006/18009, Karar: 2007/13692, Tarih: 09.10.2007 (Tekdoğan, s. 92).

denkleştirme usulünde ise mirasçı malı muhafaza eder ve değerini miras hissesinden mahsup ettirir. Burada denkleştirme yükümlüsü mirasçı bunları tereke mevcudunun hesap edilmesi için fiilen değil farazi olarak iade eder³⁰¹.

Mirasbırakan denkleştirmenin ne şekilde gerçekleşeceğini yaptığı ölüme bağlı tasarrufla kendi belirleyerek mirasçının seçim hakkını kullanmasını engelleyebilir. Bu durumda mirasçı ancak diğer tüm mirasçıların rıza ve onaylarını alarak mirasbırakan tarafından belirlenen denkleştirme usulünü değiştirebilecektir³⁰².

Denkleştirme yükümlüsü davalı bu iki yoldan birisini seçmez ise yani bu hakkını kullanmayıp mahkemede bu hak hatırlatıldığında sükût ederse yahut reddederse veya kazandırmayı iade etmeyeceğini, iade gerekmeyeceğini, davanın reddini ileri sürerse, bu hak artık davacıya geçmektedir³⁰³. Davalı davayı takip etmiyor ise bu durumda seçimlik hakkını kullanması için adına ihtaratlı davetiye çıkarılacak ve bu ihtarata rağmen gelip hakkını kullanmaz ise mahkemece bu hakkı kullanması için davacıya süre verilecektir³⁰⁴. Davacı kendisine geçen bu seçimlik hak doğrultusunda denkleştirme konusu malın aynen iadesini isteyebileceği gibi davalının miras payından bedelinin mahsup edilmesini de tercih edebilir.

³⁰¹ Köprülü, s. 415.

³⁰² Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 483; İmre/Erman, s. 531; İnan/Ertas/Albaş, s. 572; Şener, Tenkis, s. 133; Tekdoğan, s. 90; Karşılıksız kazandırmanın terekeye göre durumu ve özellikleri de bu durumu mecbur kılabilir. Dural/Öz'e göre mirasbırakanın aynen iadeyi emreden beyanı, mirasın açıldığı sırada denkleştirme yükümlüsünün henüz elinden çıkarmamış bulunduğu kazandırmalar için bir anlam ifade eder (Dural/Öz, s. 344); Y. 2. HD. 21.02.1976 11540-1350 sayılı kararına göre: "Mirasta iade davası gerçekleştiği takdirde, davalı isterse aldığı şeyi kalıta iade eder, dilerse bağışlananın, ölüm günündeki değerinin mahsubunu ister. Ancak mirasbırakan buna aykırı bir kural uygulanmasını da isteyebilir" (İnal, s. 839).

³⁰³ Tüfek, s.276; Şener, Tenkis, s. 133; Tekdoğan, s. 92.

³⁰⁴ Tekdoğan, s. 93.

Seçimlik hakkın kullanılması yenilik doğuran bir hak olup, irade beyanının diğer mirasçılara ulaşması ile birlikte bu seçimden dönülmesi mümkün değildir. İradeyi sakatlayan sebeplerin varlığı halinde ise dönme hakkı saklıdır³⁰⁵.

Kanaatimce davalı taraf için bu hak aynen yahut mahsuben iade şeklinde ifa edebileceği seçimlik bir borçtur. Dolayısıyla davacı davalı borçluya karşı açacağı denkleştirme davasında yalnızca söz konusu kazandırmanın terekeye iadesini talep eder. İade şeklini seçme hakkı ise davalı denkleştirme borçlusu mirasçıya aittir. O bu hakkını ihtarla rağmen kullanmaz ise ancak bu durumda seçme hakkı davacıya tanınır. Davacının başlangıçta dava açarken dava dilekçesinde aynen iadesini yahut mahsuben iadesini istemiş olması bu hak henüz o aşamada davacıya tanınmadığından ve o aşamada karşı tarafa ulaşması ile yenilik doğurucu bir etki yaratmayacağından bir anlam taşımaz. Dolayısıyla davalının seçimlik hakkını kullanmaması üzerine seçme hakkı kendisine tanındıktan sonra dava dilekçesine yazmış olduğu iade şeklini değiştirebileceğini düşünmekteyim.

B. MİRASÇININ SEÇME HAKKI

1. Aynen Denkleştirme

Aynen denkleştirme usulünde mirasçı, almış olduğu şeyi miras ortaklığına geri vererek, yapılan bu ilave ile oluşacak olan tereke ve miras hisseleri üzerinden hesap edilen mirasın taksimine diğer mirasçılarla eşit olarak katılır. Aynen denkleştirmenin konusu genellikle taşınır ya da taşınmaz bir mal olmakla birlikte paranın yahut misli bir eşyanın da aynen iadesi mümkündür.

³⁰⁵ Şener, Tenkis, s. 133; Yargıtay uygulamasına göre bu hak vekil vasıtası ile kullanılıyorsa vekaletnamesinde özel yetkinin bulunmasına gerek yoktur (Tekdoğan, s. 93).

Bağışlanan malın terekeye iadesinden sonra, mirasın paylaştırılması sonucunda malın bir kısmının veya tamamının malı iade eden mirasçıya düşmesinde ise herhangi bir engel bulunmamaktadır³⁰⁶.

Örneğin, mirasbırakan tarafından miras payına mahsuben kendisine ev bağışlanan denkleştirme yükümlüsü, kendisine tanınan seçimlik hak doğrultusunda bu evi aynen terekeye geri verir ve diğer mirasçılarla birlikte hiç kazandırma almamış gibi mirasın paylaşımına katılabilir. Bu durumda söz konusu ev terekeye geri verileceğinden paylaşma neticesinde bu evin tekrardan bu mirasçının payına düşmesi de mümkündür.

Denkleştirilmeye konu olan malın taşınır bir mal olması durumunda terekeye teslimi, taşınmaz bir mal olması halinde ise tapu siciline kaydının, alacak söz konusu ise bununda temlik yolu ile miras ortaklığına geçirilmesi gerekmektedir³⁰⁷. Bu durumda denkleştirmeye konu olan taşınır ya da taşınmaz mallara ilişkin yalnızca denkleştirme davasını açan tarafa payı oranında teslimi yahut yalnızca davacı adına tescili uygun değildir.

Yargıtay konuya dair bir kararında davalı mirasçının seçme hakkını bedel vermek şeklinde kullanması durumunda dava konusu taşınmazın dava günündeki değerinin tamamen terekeye iadesine karar verilmesi gerekirken yalnızca davacının miras payına düşen miktarın iadesine karar verilmesini de yasaya aykırı bulmuştur³⁰⁸.

Mirasbırakanın, mirasçısı lehine bir iş yaparak bir menfaat sağlaması suretiyle yaptığı kazandırmalar ile mirasbırakana ait bir hakkın veya eşyanın

³⁰⁶Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 482; Eren, İade, sayı: 5-8, s. 740.

³⁰⁷ İnan/Ertaş/Albaş, s. 572; Tuor/picenoni'ye göre masrafları ve külfetleri önlemek üzere, özellikle gayrimenkuller iadeye konu teşkil ettiği zaman, bunların iade borçlusu tarafından miras ortaklığına fiilen geçirilmelerinden (gayrimenkullerin miras ortaklığı adına tescil ettirilmelerinden) vazgeçmek ve paylaşma sonucu sözü edilen gayrimenkul hangi mirasçıya düşüyorsa iade borçlusu mirasçının malı doğrudan doğruya o mirasçıya temlik etmesini caiz saymak yerinde olacaktır(Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 482).

³⁰⁸ Y. 2. HD. 24.05.1976 4176-4413 (İnal, s. 836).

kullanma veya yararlanma yetkisinin karşılıksız olarak devri suretiyle yaptığı kazandırmaların aynen denkleştirilmesi istenemez. Nitekim bu tür kazandırmalarda ifa edilen edimin aynen iadesi mümkün olmadığından ancak parasal değeri terekeye iade edilebilir³⁰⁹.

2. Mahsuben Denkleştirme

Denkleştirme borçlusu, denkleştirmeye konu olan malları muhafaza ederek, bu malların değerinin kendisine düşecek miras payından mahsup edilmesini talep edebilir³¹⁰. Mahsuben denkleştirmede, denkleştirmeye tabi karşılıksız kazandırmanın, denkleştirmenin yapıldığı andaki değeri denkleştirme ile yükümlü mirasçının miras payından çıkartılır ve söz konusu değer miras payından az olması durumunda eksik kalan bir miktar olursa denkleştirme yükümlüsü mirasçıya pay olarak verilir.

Mahsuben denkleştirme yönteminde söz konusu malın mülkiyeti mirasçıda bulunduğundan, denkleştirme yükümlüsü, mal üzerinde tasarruflarda bulunabilir.

Örnek I (İlk Yönteme Göre)³¹¹

(A), (B) ve (C) mirasbırakanın çocuklarıdır. Mirasbırakanın ölümü esnasında terekesi 80.000 TL'dir. Mirasbırakanın sağlığında (B)'ye 30.000 TL ve (C)'ye 10.000 TL tutarında denkleştirmeye tabi kazandırmaları mevcuttur. Bu durumda yapılacak işlemler sırasıyla;

³⁰⁹ Turan Başara, s. 232.

³¹⁰ İmre, s. 830; İmre/Erman, s. 531; İnan, Ertaş, Albaş, s. 572; Dural/Öz, s. 344; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 482-483.

³¹¹ Benzer örnekler için bkz: Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 482-483; Tüfek, s. 280-281; İmre, s. 830.

1. Birinci Aşama (Toplama)

Mirasbırakanın malvarlığı: 80.000 + Sağlararası kazandırmaları
30.000+10.000 =120.000 TL'dir.

2. İkinci Aşama (Bölme)

Tereke varlığı: 120.000 TL'dir.

Terekenin paylaşılması: $120.000/3=40.000$ (A), (B) ve (C)'nin payları
40.000'er TL'dir.

3. Üçüncü Aşama(Çıkarma)

Miras hissesi – Almış olduğu kazandırma = Alacağı miras hissesi

(A)'nın $40.000-0=40.000$ TL

(B)'nin $40.000-30.000=10.000$ TL

(C)'nin $40.000-10.000=30.000$ TL

Denkleştirme işlemi sonucunda (A) terekeden 40.000 TL alırken, (B)
10.000 TL, (C) ise 30.000 TL alacaktır.

Örnek II: (İlk Yöneteme Göre)³¹²

(A), (B), (C) ve (D) mirasbırakanın çocukları olup (C) ve (D)
mirasbırakandan önce ölmüştür. Kendisinden önce ölen (C)'nin çocukları (E) ve
(F) ile (D)'nin çocukları (G) ve (H) ise hayattadır. Mirasbırakanın öldüğü sırada
terekeesi ise 195.000 TL'dir.

³¹² Benzer örnek için bkz: İmre, s. 831.

Mirasbırakan sağılığında (A)'ya 75.000 TL, (E)'ye 50.000 TL, (G)'ye 30.000 TL ve (H)'ye 50.000 TL tutarında denkleştirmeye tabi kazandırmada bulunmuştur. Bu durumda yapılacak işlemler sırasıyla;

1. Birinci Aşama (Toplama)

Mirasbırakanın malvarlığı: 195.000 + sağılararası kazandırmaları
 $75.000 + 50.000 + 30.000 + 50.000 = 400.000$ TL'dir.

2. İkinci Aşama (Bölme)

Tereke varlığı: 400.000 TL'dir.

Terekenin paylaşılması: $400.000 / 4 = 100.000$ (A) ve (B)'nin payları 100.000'er TL'dir. (E), (F), (G) ve (H)'nin payları ise 50.000'er TL'dir.

3. Üçüncü Aşama (Çıkarma)

Miras hissesi – Almış olduğu kazandırma = Alacağı miras hissesi

(A)'nın $100.000 - 75.000 = 25.000$

(B)'nin $100.000 - 0 = 100.000$

(E)'nin $50.000 - 50.000 = 0$

(F)'nin $50.000 - 0 = 50.000$

(G)'nin $50.000 - 30.000 = 20.000$

(H)'nin $50.000 - 50.000 = 0$

Denkleştirme işlemi sonucunda (A) terekeden 25.000 TL, (B) 100.000 TL, (F) 50.000 TL, (G) 20.000 TL alırken (H) ve (E) hiç pay almayacaklardır.

Bu konuda ileri sürülen ikinci yöntem ise önce iade konusu kazandırmanın değerine eşit bir miktarı denkleştirme borçlusu dışındaki her bir mirasçıya payı oranında dağıtmakta ve eğer geriye bir değer kalmış ise bunun da denkleştirme borçlusu da dahil tüm mirasçılara payları oranında yeniden paylaştırılmasını öngörmektedir³¹³.

Örnek III(İkinci Yönteme Göre)³¹⁴

(A), (B) ve (C) mirasbırakanın çocukları olup (C) Mirasbırakandan önce ölmüştür. Kendisinden önce ölen (C)'nin çocukları (E) ve (F) ise hayattadır. Mirasbırakanın öldüğü sırada terekesi ise 145.000 TL'dir. Mirasbırakan sağlığında (A)'ya 10.000 TL, (B)'ye 20.000 TL ve (E)'ye 5.000 TL değerinde denkleştirmeye tâbi olmak üzere kazandırma yapmıştır. Buna göre;

İlk olarak A ve B'nin miras payları oranı 1/3, D ve E'nin miras payları oranı ise 1/6 olduğuna göre ikinci yöntem esas alındığında, öncelikle denkleştirme alacaklısı mirasçılar denkleştirmeye tâbi kazandırmaların değerleri kadar miktarı payları oranında terekeden alırlar:

A'nın terekeden alacağı ilk miktar: $20.000+5.000 \times 2=30.000$ TL

B'nin terekeden alacağı ilk miktar: $10.000+5.000 \times 2=20.000$ TL

E'nin terekeden alacağı ilk miktar: $20.000/2+10.000/2=15.000$ TL

F'nin terekeden alacağı ilk miktar: $20.000/2+10.000/2+5.000=20.000$ TL

Terekeden ilk alınacak toplam değer: $30.000+20.000+15.000+20.000=85.000$ TL

³¹³İsviçre'de Tuor/Picenoni'nin miras paylarının teşkilini ve tahsisini imkan dahiline soktuğu için üstün tuttıkları bu hesap tarzı, özellikle karışıklığından dolayı Escher tarafından eleştirilmiştir (Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 483'dan naklen).

³¹⁴ Benzer nitelikteki örnek için bkz: Demir Tokelli, s. 130.

Mevcut tereke 145.000- ilk alınan paylar toplamı 85.000= Kalan tereke 60.000 TL

Kalan teredede payları oranında tekrar dağılılır ve ilk aldıkları paylara eklenirse son hesap şu şekilde olur:

$$A:20.000+30.000=50.000 \text{ TL}$$

$$B:20.000+20.000=40.0000 \text{ TL}$$

$$E:10.000+15.000=25.000 \text{ TL}$$

$$F:10.000+20.000=30.000 \text{ TL}$$

C. KAZANDIRMANIN DENKLEŞTİRME DEĞERİ

Eski MK m. 607, denkleştirme konusu kazandırmanın mirasın açıldığı gündeki (mirasbırakanın öldüğü gün) değerini denkleştirmeye esas almaktaydı. Mirasın açılmasından sonra denkleştirme konusu kazandırmanın değerinde oluşacak artma ve eksilmelerden doğacak sorumluluk da borçlunun seçeceği iade şekline göre değişmekteydi. Yani denkleştirme borçlusunun, değer itibariyle denkleştirmeyi seçmesi durumunda söz konusu borçlu mirasın açıldığı günün değerinden sorumlu tutulacak; aynen iadeyi seçmesi durumunda ise mal mirasın taksimi sırasında ne haldeyse o hali ile terekeye iade edilecekti³¹⁵. Dolayısıyla malın değerinin mirasın açılmasından sonra artması halinde değer itibariyle denkleştirme, malın değerinin azalması durumunda ise aynen iade denkleştirme borçlusu açısından daha lehe bir tercih olmaktadır.

³¹⁵ Antalya, s. 460; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 486-491; Öztürkler, s. 100; Günay'a göre tenkisteki tercihle ilgili olmasına rağmen 11.11.1994-4/4 sayılı İBK. Kararına göre kıymetine noksan gelmeksizin sabit tenkis oranında taksimi kabil olmayan muayyen mala ilişkin, mirasın tasarrufunun tenkisi halinde, 743 s. MK 506. Maddesi uyarınca, ödenecek nakdin (kıymetin=paranın) aynı hükme göre, kullanılan tercih hakkı günündeki fiyatlar dikkate alınarak belirlenmesi gerekir denilmiştir ve TMK 'nın 673. Maddesinin kazandırmanın denkleştirme anına göre yapılacağına ilişkin düzenlemesi bu kararlar uyum içindedir (Günay, s. 125).

Yeni TMK m. 673'ün kabulü ile bu durum değişmiş ve denkleştirmenin, denkleştirme anındaki değerlerine göre yapılacağı kabul edilmiştir. Bu durumda kazandırma, para dışında taşınır ya da taşınmaz bir mal ise bunların denkleştirme günündeki objektif değerleri denkleştirmeye esas alınacak ve bu değer terekeye eklenerek mirasçılarının payı hesaplanacaktır. Buna karşın denkleştirmeye tabi kazandırma herhangi bir mal yerine doğrudan belli bir miktar para yahut mirasbırakan tarafından satılmış bir malın bedeli ise bu durumda tereke hesabına bu para yahut satış bedelinin denkleştirme gününde ulaştığı değer eklenecek ve söz konusu hesap buna göre yapılacaktır³¹⁶.

Eski MK m. 607 ile Yeni TMK m. 673, denkleştirme konusu kazandırmanın denkleştirmeye esas alınacak değerini farklı tarihler esas alarak belirlemekte ve bu durum terekeye dönecek olan miktar üzerinde etkili olmakla birlikte farklı neticeler ortaya koyabilmektedir. Örneğin, mirasbırakan tarafından mirasçısına kazandırılan bir malın mirasın açıldığı yani mirasbırakanın vefatı anındaki değeri ile denkleştirmenin yapıldığı andaki değeri her zaman aynı olmaz. Böyle bir farkın oluşması hayatın olağan akışına da uygundur.

Antalya'ya göre denkleştirme anı, paylaştırmadan önce bir tespit davasının söz konusu olması durumunda bu davanın açıldığı tarih; herhangi bir tespit davası açılmaksızın paylaştırmadan söz konusu olması durumunda ise bu aşamada açılan denkleştirme davasının açılma tarihidir³¹⁷.

Denkleştirme kapsamında mirasa aynen iade edilecek kazandırmada mirasın açılmasından önce bir eksilme meydana gelmiş ve bu eksilmede davalı

³¹⁶ Y. 2. HD. Esas:2009/14753, Karar:2009/21912, Tarih: 17.12.2009 (Tekdoğan, s. 98); Y2HD 17.04.2012 E.2011/2492 - K.2012/9889(Tekdoğan, s. 85).

³¹⁷ Antalya, s. 460; Buna karşın Öztürkler'e göre ise bu iade edilecek değer, tıpkı uygulamada yerini bulan, davalının hakkını aynen ya da para olarak ödemesi hakkında iradesini gösterdiği, tercih ve seçim hakkını kullandığı denkleştirme anı olarak, denkleştirme usulünü seçme hakkının kullanıldığı tarihe göre hesaplanması adalete ve hakkaniyete daha uygun olacaktır. Özellikle, taşınmazlarla ilgili olarak gerek iade davalarında, gerekse tenkis davalarında, tereke ve tevcih edilen teberruun değer tespitinin çoğu defa olduğu gibi, dava açıldıktan seneler sonra gerçekleşmiş olması karşısında, iade değerinin, hükme en yakın tarih olan tercih ya da seçim hakkının kullanıldığı tarihe göre, tespit ve hükme bağlanmasında yarar vardır(Öztürkler, s. 105).

mirasçının bir kusuru yoksa kazandırma mirasın açıldığı anda olduğu gibi terekeye iade edilir ve değer eksilmesine tüm mirasçılar payları oranında birlikte katlanır. Yine söz konusu kazandırmanın davalı mirasçının kusuru olmaksızın tamamen yok olması durumunda da denkleştirme borcunun ortadan kalkacağı kabul edilmektedir. Nitekim bu kişi bu olay sebebi ile bir sigorta ödemesi yahut tazminat almış ise bunlar denkleştirmeye esas olur³¹⁸. Buna karşın denkleştirme konusu kazandırmanın değeri davalı mirasçının kusurlu davranışıyla eksilmiş veya tamamen yok olmuş ise bu durumda iade yükümlüsünden bu eksilmeyi tamamlaması yahut kazandırmanın denkleştirme günündeki değerinin terekeye iadesi istenir.

Örneğin, mirasbırakan tarafından oğluna denkleştirmeye tabi şekilde verilen ev, deprem gibi beklenmedik bir felaket yüzünden tamamen yıkılmış ise artık iadesi istenemez ve bu kişinin iade borcu ortadan kalkar. Ancak eğer bu kişi evin yıkılması sebebiyle deprem sigortasından bir tazminat almışsa bu değer terekeye iadesi istenir³¹⁹.

Eski MK m. 607'e göre denkleştirme yükümlüsünün denkleştirme konusu malı denkleştirme tarihinden önce satması yahut bağışlaması durumunda artık iadede bu satış bedelinin denkleştirmeye esas alınacağı ve denkleştirmenin bu değer üzerinden mahsuben yapılacağı öngörülmekteydi³²⁰. Buna karşın Yeni TMK m. 673'de bu konuya dair bir açıklama yapılmamıştır. Ancak bahsi geçen maddenin mantığından ve yapılan yasal değişikliğin amacından hareketle bu durumda denkleştirme yükümlüsünün daha önceden elinden çıkardığı mallarda, herhangi bir ayırım yapmaksızın denkleştirme tarihindeki değerinin dikkate alınması gerekecektir³²¹.

³¹⁸ Tekdoğan, s. 93; Öztürkler, s. 99; Şener, Tenkis, s. 134.

³¹⁹ Şener, Tenkis, s. 134; Tüfek, s. 288, Turan Başara, s. 238.

³²⁰ İmre, s. 531-532; Öztürkler, s. 98; Y.2. HD. 3.7.1962, 4196E / 3995K sayılı kararına göre aleyhine dava açıldıktan sonra gayrimenkulü başkasına devreden denkleştirme borçlusu, bu davranışıyla artık seçim hakkını değer itibarıyla iade şeklinde kullandığını fiilen göstermiş olur ve artık davacının aynen iade talebine yer kalmaz (Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 482, dn: 1).

³²¹ İnan/Ertaş/Albaş, s. 573; Turan Başara, s.237; Özüğür, Denkleştirme, s. 412.

D. KAZANDIRMANIN KAPSAMI

Eski TMK m. 607, denkleştirme yükümlüsünün iade borcunu haksız zilyedin iade borcu kapsamında değerlendirmesine karşın Yeni TMK m. 673, bu konuda bir değişiklik yaparak yarar ve zarar ile gelir ve giderler hakkında mirasçılar arasında sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulanacağını belirtmiştir³²². Dolayısıyla denkleştirme konusu kazandırmanın denkleştirme gününden önce birtakım değişikliklere uğrayarak artması yahut azalması ihtimalinde mirasçılar açısından Borçlar Kanunu'nda düzenlenen sebepsiz zenginleşme kurallarının devreye gireceği ve bu kuralların denkleştirme kurumuna uyarlanacağı hükme bağlanmıştır.

Medeni kanunun gönderme yaptığı TBK m. 79'da "*sebepsiz zenginleşen, zenginleşmenin geri istenmesi sırasında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği kısmın dışında kalanı geri vermekle yükümlüdür. Zenginleşen, zenginleşmeyi iyiniyetli olmaksızın elden çıkarmışsa veya elden çıkarırken ileride geri vermek zorunda kalabileceğini hesaba katması gerekiyorsa, zenginleşmenin tamamını geri vermekle yükümlüdür.*" denilmektedir.

Buna göre TBK m. 79'u, TMK m. 673/2 ile birlikte düşünerek denkleştirme kurumuna uyguladığımızda denkleştirme yükümlüsünün iade borcunun kapsamının her somut olayda iyiniyetli veya kötü niyetli sayılıp sayılmamasına göre farklı sonuçlar ortaya koyacağını söyleyebiliriz.

³²² Köprülü, s.415;Ayan, s. 248;İnan/Ertas/Albaş'a göre haksız zilyedin iade borcuna ilişkin hükümler (TMK m. 993-996), sebepsiz zenginleşme (TBK 77-82)'e göre denkleştirme borcunun niteliğine daha uygun düşerdi.(İnan/Ertas/Albaş, s. 573); Yine aynı yöndeki görüş için bkz: Özüğür, Denkleştirme, s. 412; Buna karşın Dural/Öz'e göre bu yollama işin niteliğine, aynı durumda zilyetliğin iadesine ilişkin hükümlerin (MK 993-995/eski 906-908) uygulanacağını düzenleyen Eski MK 607'den daha uygundur.(Dural/Öz, s. 345); Antalya'ya göre ise mirasçılar arasında yarar ve zarar ile gelir ve giderler hakkında, sebepsiz zenginleşme hükümlerine(e MK m. 906-908) atıfta bulunurken, TMK m. 673/2 sebepsiz zenginleşme hükümlerinin kıyasen uygulanacağını belirtmiştir (Antalya, s. 460); İsviçre Medenî Kanunu'nun 630'uncu maddesinde de yarar ve zararlar ile gelir ve giderler hakkında denkleştirme borçlusu ile diğer mirasçılar arasında zilyetliğe ilişkin hükümlerin esas alınacağı düzenlenmiştir (Turan Başara, s.242, dn:666'dan naklen).

Denkleştirme yükümlüsü mirasbırakandan sağlığında aldığı kazandırmanın denkleştirmeye tabi olduğunu biliyor yahut duruma göre bilmesi gerektiği düşünülüyorsa bu aşamadan itibaren kötü niyetli sebepsiz zenginleşen olarak; buna karşılık denkleştirme borçlusunun denkleştirmeyle yükümlü olduğunu bilmediği veya bilmesinin de kendisinden beklenemediği durumlarda iyiniyetli sebepsiz zenginleşen gibi sorumlu olacağı kabul edilir³²³.

Somut olayın koşullarına göre denkleştirme yükümlüsünün iyi niyetli olduğu kabul ediliyorsa, iade ile yükümlü olan kişi TBK m.79'un ilk fıkrasına yapılan yollama gereğince tıpkı iyi niyetli sebepsiz zenginleşen kişi gibi denkleştirme konusu malda meydana gelen zararlardan kendi kusuru olsa bile sorumlu tutulmaz. Denkleştirme yükümlüsü bu durumda yalnızca denkleştirme anındaki kazandırmayı terekeye iade ile yükümlüdür. Buna karşın denkleştirme borçlusunun denkleştirme ile yükümlü olduğunu bildiği yahut bilmesi gerektiği kabul ediliyorsa bu durumda kötü niyetli sayılacağından denkleştirmenin kapsamı kötü niyetli sebepsiz zenginleşenin iade yükümlülüğünü düzenleyen TBK m. 79'un ikinci fıkrasına göre değerlendirilir. Kötü niyetli denkleştirme borçlusu bu durumda denkleştirme konusu malda kusuruyla sebep olduğu zararlardan sorumlu tutulur. Nitekim böyle bir durumda denkleştirme yükümlüsü tarafından terekeye geri verecek kazandırmanın denkleştirme değeri belirlenirken mirasbırakanın bu malı kendisine verdiği andaki durumu esas alınır. Bununla birlikte eğer söz konusu zarar denkleştirme borçlusunun kusuru olmaksızın meydana gelmiş ise bu halde denkleştirme yükümlüsü, kazandırmanın denkleştirme anındaki değeri ile sorumlu olacağından elinde kalanı terekeye geri vermekle bu borcundan kurtulur³²⁴.

Örneğin, denkleştirme konusu mal, denkleştirme yükümlüsünün aldığı kazandırmanın denkleştirmeye tabi olduğunu bilse dahi kusuru olmaksızın zarara uğramış ise denkleştirme günü elinde kalanı vermekle borcundan kurtulur. Yine

³²³ Dural/Öz, s. 345; Turan Başara, s. 241.

³²⁴ Dural/Öz, s. 345. Turan Başara, s. 242.

aynı borçlu için malın telef olması durumunda borç konusuz kalacağından bu yükümlülüğü tamamen sona erer. Kusursuz şekilde malın telef olmasından dolayı bu kişinin aldığı bir tazminat bedeli bulunur ise bu bedel geri verme borcunun konusunu oluşturur. Yine söz konusu malın kamulaştırılması sebebiyle iadesi gerçekleştirilmemiş ise bu durumda denkleştirmede bu bedel esas alınır.

Denkleştirme konusu mala yapılan masraflar yönünden de yine Borçlar Kanunu'nun sebepsiz zenginleşmeye ilişkin hükümleri uygulanır³²⁵. Bu durumda iyi niyetli denkleştirme borçlusu yapmış olduğu faydalı ve zorunlu masrafları denkleştirme alacaklılarından geri isteyebilir. Kötü niyetli geri verme borçlusu ise zorunlu giderleri talep edebilirken faydalı giderler açısından iyi niyetli geri verme yükümlüsünden farklı olarak geri verme anında yalnızca kazandırmada mevcut bulunan fazlalılığı talep edebilir ve talebi yerine getirilinceye kadar kazandırma konusunu alıkoyabilir. Lüks giderler açısından ise iyi niyetli geri verme borçlusu ile kötü niyetli geri verme borçlusu arasında bir fark yoktur. Her ikiside denkleştirme alacaklıları tarafından bedeli ödenmesi teklif edilmediği takdirde kazandırma konusuna zarar vermeden lüks giderleri söküp alma hakkına sahiptir³²⁶.

Denkleştirme yükümlüsü mirasçının denkleştirme konusu kazandırmaya bir takım masraflar yapması ihtimali olduğu gibi bu kazandırmanın birtakım semerelerinden faydalanması durumu da gündeme gelebilir. Bu halde de yine sebepsiz zenginleşme kuralları gereğince denkleştirme yükümlüsü denkleştirme konusu şeyden elde ettiği gelirler bakımından sebepsiz zenginleşen gibi sorumlu

³²⁵Haksız zenginleşmeden ötürü iade yükümü konusu ve kapsamı için bkz: Necip Kocayusufpaşaoğlu/ Hüseyin Hatemi / Rona Serozan / Abdulkadir Arpacı; Borçlar Hukuku Genel Bölüm üçüncü Cilt, İfa- İfa Engelleri-Haksız Zenginleşme, 7. Bası, İstanbul, 2016.s. 371-395; Eren, Borçlar Hukuku, s. 919-917; TBK'nın 80. Maddesine göre: "Zenginleşen iyiniyetli ise, yaptığı zorunlu ve yararlı giderleri, geri verme isteminde bulunandan isteyebilir. Zenginleşen iyiniyetli değilse, zorunlu giderlerinin ve yararlı giderlerinden sadece geri verme zamanında mevcut olan değer artışının ödenmesini isteyebilir. Zenginleşen, iyiniyetli olup olmadığına bakılmaksızın, diğer giderlerinin ödenmesini isteyemez. Ancak, kendisine karşılık önerilmezse, o şey ile birleştirdiği ve zararsızca ayrılması mümkün bulunan eklemeleri geri vermeden önce ayırıp alabilir."(www.mevzuat.gov.tr, Erişim: 25.04.2019).

³²⁶ Öztürkler, s. 413; Turan Başara, s. 243.

olur ve iyi niyetli de olsa kötü niyetli de olsa elde ettiği bu gelirler denkleştirmeye tabi olacağından terekeye iade edilir³²⁷.

V. DENKLEŞTİRME DAVALARINDA FAİZ

Alacaklı ve borçlu ilişkilerine hakkaniyet sağlamanın araçlarından birisi olan faiz, alacaklının borcun ifasını talep etmesine karşın alacağına kavuşamaması nedeniyle, mağduriyet yaratan süre de dikkate alınarak ödenmesinin talep edilebileceği bir karşılık ve tazminattır³²⁸.

Denkleştirme davalarında faiz, hakkaniyetin sağlanması açısından ve özellikle öneme sahip denkleştirmeye konu alacaklarda enflasyonun yaratabileceği olumsuzlukların alacaklıyı mağdur etmemesi açısından önemlidir.

Denkleştirmede faizin uygulanabilmesi için, değer üzerinden denkleştirilme yönteminin seçilmesi gereklidir. Aynen denkleştirmede bahse konu şey miras terekesine olduğu gibi geri verildiğinden ve yeniden paylaşımına gidilmesinden dolayı doğası gereği faiz uygulanması uygun değildir.

Mirasbırakanın mirasçılarının birisine yaptığı denkleştirmeye konu kazandırma için bağışın yapıldığı tarihten itibaren değil, denkleştirmenin gerçekleştiği tarihten itibaren faiz istenebilir³²⁹. Çünkü denkleştirme talep edilene kadar malın kullanımı denkleştirme borçlusuna aittir ve bu malın

³²⁷ Eren, Borçlar Hukuku, s. 909 ve s. 915; Turan Başara, s. 242-243.

³²⁸ Mehmet Helvacı, Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı, İstanbul 2000, s. 43; Oğuzman/ Öz, s. 304; Alacaklının temerrüt faizine yönelik hakkının kapsamı asıl borcun miktarına, temerrüdün devam süresine ve uygulanacak faiz oranına bağlı olarak belirlenir. Başka bir deyişle, borçlunun temerrüt faizi olarak alacaklıya ne miktarda ödemede bulunması gerektiğiesas itibariyle bu üç unsura göre tespit edilir (Nami Barlas, Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar, Doktora Tezi, İstanbul, 1992, s. 169).

³²⁹ Demir Tokelli, s. 132; Y.14. HD'nin 05.06.2018 tarih ve 2017/5137 E, 2018/4448 K. Sayılı kararına göre : "Somut uyuşmazlıkta murisin sağlığında, banka hesabından davalının hesabına "ev parası için" kaydı düşülerek 142.000 TL. havale ettiği sabittir. Murisin yaptığı kazandırmanın miras payına mahsuben olmadığına ispatı davalı tarafa düşmekte olup bu yönde bir ispat yapılmadığından 142.000 TL.'nin denkleştirmeye tabi tutulması doğrudur. Ancak, bu miktara faiz işletilmesi doğru değildir." şeklindedir.

denkleştirme değeri zaten denkleştirme günü esas alınarak belirlenmektedir. Bu anlamda da denkleştirme alacaklısının bir kaybı söz konusu değildir. Hatta yukarıda da bahsettiğimiz gibi denkleştirme anına kadar geçen sürede denkleştirme konusu malda oluşacak semereler dahi denkleştirme anı geldiğinde bu değere ilave edilmektedir. Buna karşın Turhan'a göre borçlu iade yerine karşılığını iade etmeyi tercih etmiş ise borcun yerine getirilmesini istenebilirliği (muacceliyet) seçimlik hakkın kullanıldığı tarihte başlar. Borcun paraya dönüşmesine ve istenebilir hale gelmesini sağlayan seçimlik hakkın kullanıldığı tarih faiz içinde başlangıç tarihi olmalıdır³³⁰.

Denkleştirme gününden sonra istenecek faiz ise denkleştirme borçlusunun miras payını aşan miktarı içindir yani miras payı kadar olan miktar için faiz ödemesi istenemez. Zira denkleştirme yükümlüsü miras payı kadar olanı terekeye iade ile yükümlü değildir ve bu sebeple bu miktar için kendisinden faiz istenemez³³¹.

Alacaklı temerrüt faizini çoğu zaman olduğu gibi asıl alacakla birlikte tahsil etmek istiyorsa dava dilekçesinde veya takip talebinde temerrüt faizi isteğine ayrıca yer vermek zorundadır. Bu yönde bir talep bulunmadıkça hakim temerrüt faizlerinin tahsiline re'sen karar vermez; icra takibi söz konusu ise takip sadece asıl alacak üzerinden yürür, temerrüt faizini kapsamaz³³².

VI. GÖREVLİ ve YETKİLİ MAHKEME

Denkleştirme davalarında hangi mahkemelerin görevli ve yetkili olacağına dair Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda özel bir düzenleme

³³⁰ Turhan, s. 567.

³³¹ 24.11.1995 gün, 2/2 sayılı İBK kararına göre, ihtara gerek olmaksızın kesinleşen kararın verilışinden itibaren tespit edilen kira farkı alacağına faiz yürütülebilecektir (Turhan, s. 567).

³³² Barlas, s. 181.

yapılmamıştır. Bu anlamda görevli ve yetkili mahkemenin ilgili Hukuk Muhakemeleri Kanunu maddelerine göre belirlenmesi gerekecektir.

Görev konusunu düzenleyen HMK'nın 2. maddesine göre :*" Dava konusu değer ve miktarına bakılmaksızın mal varlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme aksine bir düzenleme bulunmadıkça Asliye Hukuk Mahkemesidir."* Bu hüküm esas alındığında denkleştirme davaları için *de görevli mahkeme* kazandırma konusu malın değeri ne olursa olsun asliye hukuk mahkemesidir³³³.

Kocayusufpaşaoğlu'na göre ise "paylaştırma davası prosedürü içinde açılacak iade davalarında görevli mahkeme sulh hukuk mahkemesidir. Paylaştırma davası ile olan yakın ilgisi iadeye ilişkin çekişmenin paylaştırma sırasında, miktar ve değerine bakılmaksızın paylaştırma davasını çözüme bağlayan hakim tarafından görülmesini yeterince haklı gösterir. Buna karşı, paylaştırmadan önce açılan tespit davası niteliğindeki iade davası, HUMK 8/II,2, 561'in öngördüğü istisnai ve özel hükmün dışında kaldığından genel hükümlere tabi olmak gerekir. O halde çekişmenin değerine göre sulh ya da asliye mahkemesi görevli olacaktır³³⁴."

İmre/ Erman'da aynı görüşü savunmakta ve birbirine sıkı sıkıya bağlı olan bu iki talebin dava ekonomisi açısından aynı davada ileri sürülmesi daha uygun olacağını belirtmektedir³³⁵. Avcı ise denkleştirme talebinin paylaşma talebi ile birlikte ileri sürülmesi için objektif dava yığılması şartının gerçekleşmiş olması

³³³Özüğür, Denkleştirme, s. 416; 6100 sayılı HMK'nın kabulünden önce Eski HUMK 'un 5213 sayılı kanunla değişik 8. Maddesine göre görevli mahkeme denkleştirme konusu kazandırmanın değerine göre belirlenmekteydi. Buna göre Kazandırma değeri 5.000 TL'yi geçmiyorsa sulh hukuk mahkemesi, geçiyorsa asliye hukuk mahkemesi görevliydi. Yeni kanun ile bu ayırım ortadan kaldırılmış olup tüm davalar asliye hukuk mahkemesinde görülecektir.; Y.2.H.D. 19.04.2007 Tarih ve Esas: 2006/14031, Karar: 2007/6655 sayılı kararında denkleştirme davasında görevli mahkemenin kazandırma konusunun değerine göre belirlenmesi gerektiğine hükmetmiştir (Özüğür, Denkleştirme, s.441); Yine aynı yöndeki karar için bkz: Y.2.HD. 27.05.2010 Tarih ve Esas: 2009/7774, Karar: 2010/10304 (Özüğür, Denkleştirme, s.438).

³³⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 485-486; Turan Başara, s.222.

³³⁵ İnan/Ertas/Albaş' s. 567.

gerektiğini, HUMK döneminde her iki davanın da sulh hukuk mahkemesinde görülmesi sebebiyle denkleştirme talebinin, paylaşırma talebiyle birlikte paylaşırma davası açılırken ileri sürülebildiğini ancak HMK'nın yürürlüğe girmesiyle denkleştirme davasının Asliye Hukuk Mahkemesinin görev alanına girmesinden dolayı bu ihtimalin mümkün olmadığını açıklamaktadır³³⁶. Yargıtay incelemesine gelen denkleştirme davalarının da çoğunlukla tek başına asliye hukuk mahkemesinde görüldüğü, bu anlamda uygulamada bu davaların asliye hukuk mahkemesinin görev alanına girdiği, paylaşırma davalarına ise sulh hukuk mahkemesince ayrıca bakıldığı anlaşılmaktadır³³⁷.

Denkleştirme davalarında hangi yer mahkemesinin yetkili olacağı belirlenirken ise mirasın paylaşılmasına ilişkin genel kurallara bakılacaktır. TMK m. 576/2 ise bu konuda mirasın paylaşırılması ile ilgili davalarda, yetkili mahkemenin mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesinin olacağını belirtmiştir. Aynı şekilde tereke paylaşımından önce terekeye ilişkin davalarla mirasçılara karşı açılacak davalarda da HMK'nın 11. maddesinin I/b bendinde miras bırakanın son yerleşim yerinin yetkili mahkemenin belirlenmesinde esas alınacağından bahsedilmektedir³³⁸.

TMK'nın 576. maddesi kapsamında düzenlenen yetki kuralı kesindir. Taraflar söz konusu yetki kuralını değiştirecek şekilde aralarında bir sözleşme yapamaz ve taraflarca ileri sürülme de kural kesin olduğundan davanın her aşamasında hakim tarafından resen dikkate alınır.

³³⁶ Avcı, s. 139.

³³⁷ Y. 14. HD. 2016/9034 E. , 2019/3584 K; 14.HD. 2018/3926 E.,2019/2401K; Y.14. HD. 2016/9041 E. , 2019/3588 K. (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 15.04.2019).

³³⁸ Özüğür, Denkleştirme, s. 415; Y.2.HD. 28.1.2003 14001-11761 sayılı kararı: "Mirasbırakanın K. 20.5.2001 günü ölmüştür. Medeni Yasanın 576.maddesi, mirasın bütün malları kapsamak üzere ölenin son yerleşim mahkemesinde açılacağını, ölüme bağıl tasarrufların iptali, tenkis ve mirasın taksimi ile miras sebebiyle istihkak davalarının da bu mahkemede görüleceğini hükme bağlamıştır. Toplanan delillerden ölene kadar Maltepe'de oturduğu anlaşılmaktadır. Bu durum karşısında yerleşim yeri Kartal'dır. Yetki kesindir." Şeklindedir. Yine aynı yöndeki kararlar için bkz: Y. 2. HD. 7.7.2003 Tarihli, Esas 2003/8680, Karar: 2003/10234, Y.2.H.D. 28.05.2001 Tarihli Esas: 2001/6893, Karar: 2001/8242 (Özüğür, Denkleştirme, s.448-449).

SONUÇ

1926 Tarihli Türk Medeni Kanunu'nda " Mirasta İade" kavramı adı altında hayatımıza ilk defa girmiş olan bu kurum, 4721 sayılı Yeni Türk Medeni

kanunu'nda "denkleştirme" kavramı ile ifade edilmiştir. Söz konusu ifade değişikliği hem kelimenin Almanca karşılığına hem de özellikle Borçlar Kanunu'nda iade adıyla anılan diğer bazı kurumlarla karışmayacak olması sebebiyle yerinde bir tercih olmuştur. Bu kurum Türk Medeni Kanunu'nun Miras Hukuku isimli üçüncü kitabının, mirasın paylaşılması isimli üçüncü bölümünün, üçüncü ayırımında 669-675. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Mirasta denkleştirme, mirasbırakandan sağlığında karşılıksız kazandırma alan kanuni mirasçılarının, aldıkları bu kazandırmaları, mirasın paylaşımı sırasında terekeye aynen yahut mahsuben iade etmeleri şeklinde gerçekleşen işlemdir. Denkleştirme ile bir anlamda kanuni mirasçılar birbirlerine karşı korunmakta ve mirasbırakanın sağlığında bozulan eşitliğin sonradan tekrar sağlanması amaçlanmaktadır.

Denkleştirme ve tenkis kurumu benzer amaçlara yönelmesi sebebiyle uygulamada sıkça karıştırılmakta ise de aslında amaç ve nitelik, yasadaki düzenlenme yeri ve şekli, talebin konusu ve kapsamı, talep edebilecek kişiler, talep yükümlüleri ve son olarak dava süresi bakımından farklılık arz etmektedir. Genel olarak ifade etmek gerekirse; tenkis, mirasbırakanın tasarruf sınırını aşan karşılıksız tasarruflarının saklı pay oranına indirilmesini amaçlarken; denkleştirme, sağlığında mirasbırakandan karşılıksız kazandırma alan yasal mirasçılarının bozulan eşitliğin yeniden sağlanması adına bu kazandırmaları terekeye aynen ya da mahsuben iade edilmelerini konu alır. Denkleştirme yalnızca yasal mirasçılara yönelik mirasbırakanın sağlararası karşılıksız tasarrufları için ileri söz konusu olurken; tenkis, kişi sınırlaması olmaksızın mirasbırakanın hem ölüme bağlı hem de sağlararası kazandırmaları için ileri sürülebilir. Bu yönüyle de bu iki kurum birbirleriyle yarışmak yerine daha çok mirasçılarının miras haklarının korunması sağlanırken birbirlerini tamamlamaktadır. Zira çoğu zaman denkleştirmesi talep edilemeyen kazandırmaların saklı payları zedelemesi durumunda mirasçılar tarafından tenkisi yoluna gidilir.

Türk Medeni Kanunu'nun denkleştirme kurumunu düzenleyen hükümleri emredici olmayıp tamamlayıcı kural niteliğindedir. Mirasbırakanın denkleştirmeye tabi bir kazandırmada bulunup bulunmadığı, yasal mirasçının denkleştirme borçlusu olup olmadığı ve dolayısıyla diğer mirasçılarının bu kazandırmayı talep hakkına sahip olup olmadıkları hususu öncelikle mirasbırakanın iradesine bağlıdır ve mirasbırakanın bu yöndeki iradesi tüm mirasçıları bağlar. Mirasbırakanın bu yönde bir beyanı olmadığı takdirde ise kanunda mirasçılar için öngörülen karineler devreye girer.

TMK m. 669'a göre mirasbırakan tarafından yapılan bir tasarruf hakkında denkleştirme hükümlerinin uygulanabilmesi için öncelikle kazandırmanın sağlararası bir işlemle, karşılıksız (ivazsız) şekilde, mirasbırakanın malvarlığından ve yasal mirasçının miras payına mahsuben yapılmış olması gerekmekte olup bu şartları taşımayan bir kazandırma genel olarak denkleştirmeye konu olmaz.

Denkleştirme kurumu, mirasbırakanın altsoy mirasçıları ve altsoy dışındaki mirasçıları yönünden farklı düzenlenmiş olup kanunda bunlar için farklı karineler öngörülmüştür. Mirasbırakanın altsoyuna yaptığı kazandırmalar aksini öngörmemesi halinde kanun gereği kendiliğinden denkleştirme kapsamına girerken altsoy dışındaki mirasçılara yapılan kazandırmaların denkleştirmeye tabi olması için mirasbırakanın bu kazandırmaların denkleştirilmesini iradi şekilde istemiş olması aranır. Altsoya yapılan kazandırmalar kanuni denkleştirmeye tabi tutulurken diğer yasal mirasçılar açısından böyle bir halin öngörülmemesinin sebebi mirasbırakanın bu tarz kazandırmaları elinde olsaydı tüm altsoyu için yapmak isteyeceği ve tüm altsoyuna eşit davranacağı düşüncesidir. Zira mirasbırakan altsoy dışındaki yasal mirasçılar için aynı düşünceye sahip olmayabilir ve birini diğerinden üstün tutmuş olabilir.

Altsoya yönelik Kanuni denkleştirme kapsamında olan kazandırmalar; çeyiz, kuruluş sermayesi, malvarlığı devri, borçtan kurtarma ve benzeri karşılıksız kazandırmalar şeklinde TMK m. 669/2'de sırasıyla sayılmıştır. Buradaki sayımın sınırlayıcı nitelikte olup olmadığı doktrin her zaman tartışma

konusu olmuştur. Bu görüşlerden ilki Fransız Hukuku'ndan esinlenip İsviçre Doktrinde de taraftar bulan ve mirasbırakanın altsoya yaptığı tüm kazandırmaları bu madde kapsamında denkleştirmeye tabi kılan geniş görüştür. Diğer ise altsoya yapılan kazandırmalardan sadece "bakım ve yardım kazandırmaları" olarak isimlendirebileceklerimizi denkleştirme kapsamına alıp bunun dışında altsoya yapılan kazandırmaları birinci fıkraya sokan dar görüştür. Bu görüş İsviçre Federal mahkemesince de benimsenerek birçok yazarca da savunulmuştur. Son olarak Thorens'in ortaya attığı bir görüşe göre ise mirasbırakanın malvarlığının belli bir oranını aşan veya sosyal bir çevre ve adetlere göre objektif şekilde önemli kabul edilen kazandırmaların denkleştirmeye tabi olacağı bu seviyeye ulaşamayanların kanuni denkleştirme kapsamında değerlendirilmeyeceği görüşüdür.

TMK metninde sayılan bu kazandırmaların sınırlayıcı nitelikte olmadığı ve benzer nitelikteki kazandırmaların da bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği gerek kanun metni ve gerekçesinden gerekse de Yargıtay içtihatlarından çıkarılmaktadır. Zira TMK'nın gerekçesinde 669/1. fıkrasında denkleştirmeye tabi olan ve örnek yoluyla sayılan sağlararası karşılıksız kazandırmalar arasına İsviçre Medeni Kanunu'nun 626. maddesinde bulunmasına rağmen yürürlükteki metinde bulunmayan "bir malvarlığını devretmek" hususunun da eklendiğine değinilmiştir.

Sağ kalan eş, mirasbırakanın altsoyu dışındaki mirasçıları arasında sayılmıştır ve onun denkleştirme yükümlülüğü mirasbırakanın buna dair iradesini ortaya koyması ile oluşur. Altsoy dışındaki mirasçılar ile birlikte paylaşmaya katılması halinde aralarında TMK m. 669/1 gereğince iradi denkleştirme hükümleri yürütülür.

Sağ kalan eş açısından altsoy için öngörülmüş olan kanuni denkleştirme yönündeki karine geçerli olmadığından altsoy ile birlikte mirasçı olması durumunda ne olacağı ise doktrinde tartışma konusu olmuştur. Bu konuda ortaya atılan bir görüşe göre sağ kalan eşin, mirasbırakan tarafından aksi öngörülmediği sürece altsoy karşısında denkleştirme yükümlülüğü olmamasına karşın altsoy,

sağ kalan eşe karşı denkleştirme ile yükümlü ve borçludur. İkinci görüşü benimseyen bir kısım İsviçre Hukukçusu ise sağ kalan eşinde tıpkı altsoy mirasçılar gibi mirasbırakanca denkleştirmeden açıkça muaf tutulmadıkça aldığı kazandırmalar yönünden denkleştirme yükümlüsü olmasının kanunda oluşan boşluğa daha uygun bir çözüm getireceğini savunmaktadır. Son olarak doktrinde çoğunluğun kabul ettiği üçüncü görüşe göre ise sağ kalan eş mirasbırakanın aksini öngörmediği durumda altsoy karşısında iade borçlusu olmadığı gibi iade alacaklısı da olamayacaktır. Yargıtay da çoğunlukla bu son görüşü benimsemekte ve kararlarında sağ kalan eşin altsoy ile birlikte mirasçı olması durumunda, mirasta denkleştirme isteyemeyeceği gibi geri verme yükümlülüğü altına da girmeyeceğini kabul etmektedir.

Mirasbırakan tarafından lehine kazandırma yapılan altsoy mirasçı, söz konusu kazandırmaların denkleştirme dışında tutulduğunu ispatlayarak mirasta iade mükellefiyetinden kurtulurken altsoyun iade ile yükümlü olduğu kendisinden denkleştirme talep eden davacı mirasçı tarafından ispatlanır. Yine altsoy mirasçı kendisine yapılan eğitim ve öğretim masraflarının alışılmış ölçüleri aşan kısmı ile denkleştirmeye tabi kazandırmanın miras payını aşan kısmının denkleştirmeye tabi olmadığını kanıtlaması durumunda bunları iade borcundan da kurtulur.

Atanmış mirasçıların ise kural olarak yasal mirasçı olmamaları sebebiyle denkleştirme borçlusu ve alacaklısı olamayacakları kabul edilmektedir. Doktrinde mirasbırakanın bu kişiye yaptığı kazandırmanın iadeye tabi olduğunu beyan etmiş olması durumunda ise bunun mirasın taksimine ilişkin mirasbırakanca konulmuş bir kural niteliği taşıdığı kabul edilir. Yine mirasbırakanın sağlığında yaptığı denkleştirmeye tabi bir kazandırmanın mirasçı olarak atadığı kişiye iadesini öngörmesi durumunda da ortada gerçek olmayan bir iadenin söz konusu olup bunun sadece atanmış mirasçının miras payını belirleyen bir tasarruf olduğu savunulmaktadır.

Denkleştirme yükümlülüğünün denkleştirme alacaklısı ve denkleştirme borçlusu olmak üzere iki tarafı bulunur. Mirasbırakandan sağlığında karşılıksız kazandırma alan yasal mirasçılar bu ilişkinin borçlu tarafını, kazandırma almayan

diğer yasal mirasçılar ise alacaklı tarafını oluşturmaktadır. Denkleştirme yükümlülüğünde alacaklı yahut borçlu olarak bir taraf sıfatı kazanabilmek için kazandırma anında bulunmasa bile mirasbırakanın ölümü anında yasal mirasçılık sıfatına sahip olmak gerekir. Yasal mirasçının mirasçılıktan çıkarma, mirastan yoksunluk, mirastan feragat, mirasın reddi ve mirasbırakandan önce ölüm gibi nedenlerle mirasçılık sıfatını kaybetmesi durumunda denkleştirme yükümlülüğünün tarafı olma sıfatını da yitireceği kabul edilir. Bu durumda bu kişilerin yerine geçen mirasçılar söz konusu kazandırma sebebiyle zenginleştikleri ölçüde denkleştirme borçlusu olurlar.

Denkleştirmeyi talep hakkına sahip birden fazla yasal mirasçının bulunması durumunda kazandırmanın iadesi için tek bir denkleştirme alacaklısının iadeyi talep etmesi yeterlidir. Bu talep sonucunda söz konusu kazandırmanın tamamı terekeye iade edileceğinden tüm denkleştirme alacaklıları tereke mevcuduna eklenen bu kazandırmadan payları oranında faydalanır.

Mirasbırakanın denkleştirme yükümlülüğü koyan ya da bu yükümlülüğü kaldıran beyanları birer ölüme bağlı tasarruf niteliği taşısa da bu beyanların geçerliliği için ölüme bağlı tasarruf şekillerine uymak zorunlu değildir. Mirasbırakan bu yöndeki beyanlarını kazandırma esnasında ya da sonrasında ölüme bağlı bir tasarrufla da ortaya koyabilir.

Mirasbırakanın altsoyunu kanuni denkleştirme yükümlülüğünden kurtaran irade beyanının, açık şekilde olması gerekirken altsoy dışındaki yasal mirasçılarını denkleştirme yükümlülüğü altına alan beyanlarının bu nitelikte olması şart değildir. Mirasbırakanın amacını belli eden her türlü anlaşılabilir irade açıklaması bu anlamda yeterli olup davacı mirasçı bunu her türlü delille kanıtlayabilir.

TMK m. 669/2' de bahsi geçen " açıkça" ifadesine karşın mirasbırakanın altsoyuna karma yahut gizli bağışlama (muvazaa) şeklinde gerçekleştirdiği kazandırmaların ne şekilde yorumlanması gerektiği hususu ise doktrinde tartışma yaratmıştır. Yargıtay birçok kararında mirasbırakanın bağışlama

kastında olmasına rağmen bunu gizleyerek tapuda satış olarak göstermiş olmasını, yapılan kazandırmanın denkleştirmeye tabi tutulmasını istemediğinin açık delili saymıştır.

Denkleştirme mirasın paylaşımı ile ilgili bir kurum olduğu için TMK 'nın mirasın paylaşılması başlıklı 3. Bölümünde düzenlenmektedir. Bu yönüyle de talep sahipleri tarafından en erken mirasın paylaşımı aşamasında ileri sürülür. Denkleştirmeye tabi kazandırmanın terekeye iadesini amaçlayan denkleştirme davasının ise mutlaka paylaşma sırasında ve paylaşma bitinceye kadar açılması gerekir. Bu kuralın tek istisnası mirasbırakanın terekesine dahil olduğu sonradan öğrenilen bir malvarlığı değerinin ortaya çıkmasıdır. Bu durumda eğer denkleştirme alacaklısının terekede sonradan ortaya çıkan bu kazandırmayı bilmemesi olağan karşılanabiliyorsa bu durumda paylaşma sona ermiş olsa bile denkleştirme davası açılabileceği kabul edilmektedir.

Mirasta denkleştirme koşulları oluştuktan sonra TMK m. 671 gereğince davalı mirasçının kanunda tanınan seçimlik haklarından birini seçmesi gerekir. Denkleştirme yükümlüsü davalı, aynen iadeyi seçerse mirasbırakandan aldığı kazandırmayı aynen terekeye geri verecek; tercih hakkını mahsup etme yönünde kullanır ise kazandırmanın denkleştirme anındaki değerini terekeye ödeyecektir. Mirasbırakan, denkleştirmenin ne şekilde gerçekleşeceğini belirleyebilir. Bu durumda denkleştirme borçlusu mirasçı ancak diğer tüm mirasçıların rıza ve onaylarını alarak mirasbırakan tarafından belirlenen denkleştirme usulünü değiştirir.

Eski TMK m. 607, denkleştirme yükümlüsünün iade borcunu haksız zilyedin denkleştirme borcu kapsamında değerlendirmesine karşın Yeni TMK m. 673, bu konuda bir değişiklik yaparak, yarar ve zarar ile gelir ve giderler hakkında mirasçılar arasında sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulanacağını belirtmiştir.

Son olarak doktrinde denkleştirme davasının paylaşırma davası ile olan sıkı bağı sebebiyle sulh hukuk mahkemesinde görölmesi gerektiğine dair haklı savunmalar bulunmakta ise de HMK'nın 2. maddesine göre görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir. Nitekim Yargıtay'ında kararları bu yöndedir. Bu davada yetkili mahkeme ise miras bırakanın son yerleşim yeri mahkemesidir.

KAYNAKÇA

ARAL, Fahrettin; **Türk Medeni Hukukunda Mirasın Taksimi Davası**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1979.

ALANGOYA, Yavuz/YILDIRIM, M. Kamil /DEREN YILDIRIM, Nevhis;
Medeni Usul Hukuku Esasları, 8. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2011.

AYAN, Mehmet; **Miras Hukuku**, Konya, 3. Baskı, Mimoza Yayıncılık, 2005.

ANTALYA, O. Gökhan; **Miras Hukuku**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 3. Baskı, 2015.

AYİTER, Nurşin / KILIÇOĞLU, A. Mustafa; **Miras Hukuku**, Ankara, 2. Baskı, 1991.

AVCI, Mehmet Özgür; **Mirasın Mahkeme Kararı İle Paylaşılması**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, 2014.

AKSU, Mustafa; **Türk Borçlar Kanununun Getirdiği Yeniliklerden İbra**", Journal of Yaşar Universty, Cilt 8, Sayı Özel, Ocak 2013, s: 97-130.

AKINTÜRK, Turgut; **Şart ve Mükellefiyet Kavramları Üzerine Bir İnceleme**", AÜHFD, Cilt: 27, Sayı:3, 1970, s: 219-247.

BERKİ, Şakir; **Türk Miras Hukukunun Esasları**, AÜHFD, Cilt:11, Sayı:3, 1954, s:174-221.

BARLAS, Nami; **Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar**, Doktora Tezi, İstanbul, 1992.

BAYRAMOĞLU, Necati Şükrü; **Türk Miras Hukukunda Denkleştirme (Yüksek Lisans Tezi)**, Ankara, 2013.

DEMİR TOKELLİ, Pınar Özlem; **Türk Medeni Kanunu'nda Mirasta Denkleştirme (Doktora Tezi)”,** İstanbul, 2012.

DURAL, Mustafa / ÖZ Turgut; **Miras Hukuku**, İstanbul, 7. Baskı, Filiz Kitapevi, 2013.

DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Öğüz/ GÜMÜŞ, Alper; **Türk Özel Hukuku, Cilt: 3, Aile Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2008.

EREN, Fikret; **Türk Miras Hukukunda Tenkis Davası**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1972.

EREN Fikret; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, 21. Baskı, Yetkin Yayınları, 2017.

EREN, Fikret; **Mirasta İade**, (Kısaltması: İade) Adalet Dergisi, Ankara, Yıl: 54, , Sayı: 3-4, Yeni Cezaevi Matbaası, Mart-Nisan 1963, s. 340-358,

EREN, Fikret; **Mirasta İade**, (Kısaltması: İade) Adalet Dergisi, Ankara, Yıl: 54, , Sayı: 5-8, Yeni Cezaevi Matbaası -Ağustos 1963, s. 720-741.

GÜLTEKİN, Tüfek; **Miras Hukukunda Tenkis ve İade Dâvaları**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1977.

GÖNANSAY, Gönensay / BİRSEN, Kemaleddin; **Miras Hukuku**, 2. baskı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1963.

GÜLEŞ Bedia; **Türk Miras Hukukunda Denkleştirme**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt:30 Sayı:134, Ocak 2018, s:355-430.

GÖKKAYA, Vildan; Eğitimi Devam Eden Çocuğa Ana ve Babası Tarafından Verilen(Eğitim Nafakasının) Nafakanın Hukuki Niteliği ve Nafakaya Hükmedilebilme Koşulları, İBD, C: 91, Sayı: 4, 2017, s:325-348.

GÜRPINAR, Damla; **Mirasbırakanın Sağlığında Altsoyuna Yaptığı Karşılıksız Kazandırmaların Denkleştirilmesinde Sağ Kalan Eşin Durumu**, Ankara Barosu Dergisi, Sayı:4, 2017, s:107-139.

GÜNAY, Erhan; **Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2015.

GÜRSOY, Kemal Tahir; **Ölüme Bağlı Tasarruflarda Şart ve Mükellefiyetler**, AÜHFD, Cilt: 10 Sayı: 1, 1953, s:457-541.

GÜVEN, Kudret; **Eksik Borçlar, Temel Özellikleri ile Hüküm ve Sonuçları Üzerine Bir İnceleme**, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 2 Sayı: 2, Temmuz 2016, s: 37-72.

HATEMİ, Hüseyin; **Miras Hukuku**, İstanbul, 2. Baskı, Vedat kitapçılık, 2004.

HELVACI Mehmet; **Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı**, İstanbul, Beta Yayınevi, 2000.

İMRE, Zahit /ERMAN, Hasan; **Miras Hukuku**, İstanbul, Der yayınları, 12. Bası, 2016.

İMRE, Zahit; **Türk Miras Hukuku**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 4. Baskı, 1978.

İNAN, Ali Naim /ERTAŞ, Şeref /ALBAŞ, Hakan; **Miras Hukuku**, Ankara, Bilge Yayınevi, 9. Bası, 2015.

İNAL, Nihat; **Örnek Dilekçe ve Kararlarla Açıklamalı Miras Davaları**, Ankara, y.y., 2005.

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip; **Mirasta İade Mefhumu ve Murisin İadeye Tabi Kazandırmaları (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi)**, (Kısaltması: Doktora Tezi), İstanbul, 1960.

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip; "Mirasta İade (Denkleştirme) İle İlgili Meseleler", **Medenî Kanun'un 50. Yılı**, Ankara, 1977, (Kısaltması: meseleler).

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip; **Miras Hukuku, 2. Ve 3. Basılara Ek Kitap**, İstanbul, Filiz Kitapevi, 1992.

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip; **Miras Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1978.

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip / HATEMİ, Hüseyin / SEROZAN, Rona / ARPACI, Abdulkadir; **Borçlar Hukuku Genel Bölüm üçüncü Cilt, İfa- İfa Engelleri-Haksız Zenginleşme**, 7. Bası, İstanbul, 2016.

KILIÇOĞLU, Ahmet Mustafa; **Miras Hukuku**, Ankara, 2006.

KÖPRÜLÜ, Bülent; **Miras Hukuku Dersleri**, Fakülteler Matbaası, 2. Baskı, İstanbul, 1985.

KURU, Baki; **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Legal Yayınevi, Birinci Basiya Ek 3. Tıpkı Baskı, İstanbul, 2016.

KURTBAŞ, Serap; **Tenkise Esas Alınan Tereke**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2017.

NAR, Ahmet; **Türk Miras Hukukunda Tenkis**, İstanbul, 1. Baskı, 2016.

OĞUZMAN Mustafa Kemal; **Miras Hukuku**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 3. Baskı, 1984.

OĞUZMAN Mustafa Kemal; **Miras Hukuku Dersleri**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1972.

OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZ, Turgut; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017.

OZANEMRE YAYLA, H. Tolunay; **Mirasın Paylaşılması**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2011.

ÖZBAY, Ümit Vefa; **Roma Hukukunda ve Türk Hukukunda Tüketim Ödücü Sözleşmesi (Yüksek Lisans Tezi)**, Ankara, 2015.

ÖZTAN, Bilge; **Miras Hukuku**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, 2007.

ÖZTÜRKLER, Cemal; **Mirasta Denkleştirme, İade ve Tenkis Davalarında Hesap Teknikleri**, Ankara Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, 2004.

ÖZUĞUR, Ali İhsan; **Tenkis, Mirasta Denkleştirme ve Muvazaa Davaları**, Ankara, 5. Baskı, 2015.

POSTACIOĞLU Nihat; **Gayri Menkullerin Ferağına Müteallik Akitlerde Şekle Riayet Mecburiyeti**, İstanbul, 1945.

RUHİ, Canan/RUHİ, Ahmet Cemal; **Muris Muvazaası**, Ankara Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

SEROZAN Rona/Engin Baki İlkay; **Miras Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 5. Baskı, 2018.

SONAT, Kazım Ali; **Ana Babanın Eğitimi Devam Eden Ergin Çocuğa Karşı Nafaka Yükümlülüğü**, MÜHF – Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, 2013, s: 235-292.

ŞENER, Esat; **Miras Hukukunda İadenin Yeri ve Önemi**, Yargıtay Dergisi, Cilt:2, Sayı:1 (Kısaltma: Yargıtay Dergisi), 1976, s:11-38.

ŞAHAN, Gökhan; **Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Denkleştirme (TMK. md. 230)**, ERÜHFD, C. XIII, S. 1, 2018, s:71-99.

ŞENER, Esat; **Tenkis, Mirasta İade ve Miras Sebebiyle İstihkak Davaları**, (Kısaltması: Tenkis), Ankara, Seçkin Yayınevi, 1995.

TEKDOĞAN, Aydın; **Mirasta Denkleştirme ve Tenkis Davaları**, Ankara Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, 2018.

TÜFEK, K. Gültekin; **Miras Hukukunda Tenkis ve İade Davaları**, Ankara, Olğaç Matbaası, 1977.

TURANBOY, K. Nuri; **Mirasbırakanın Denkleştirme ve Tenkise Bağlı Sağlararası Hukuki İşlemleri**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2010.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi /AKMAN, Sermet /BURCUOĞLU, Haluk/ ALTOP, Atilla, **Eşya Hukuku**, 5. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1989.

TURHAN, Nedim; **Mirasta İade**, Yargıtay Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 4, 1966, s:537-571.

TURAN BAŞARA, Gamze; **Miras Hukukunda Denkleştirme (Doktora Tezi)**, Ankara, 2012.

UYAR Talih; **“Yargıtay Kararlarında Muris Muvazaası”**, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 73, Sayı: 2, 1999.

UYAR HATİPOĞLU, Zeynep; **Yargıtay İçtihatlarına Göre Muris Muvazaasında mirasbırakanın Asıl İradesinin Tayini (Araştırma Makalesi)**, DÜHFD, Cilt: 22, Sayı: 36, Yıl: 2017, s. 109-135.

VELİOĞLU ARDIÇ, Pınar; **Mirasbırakanın Sağlararası Muvazaalı İşlemleri (Yüksek Lisans Tezi)**, Kırıkkale, 2011.

YARAYAN, Ali; **Türk Medeni Hukuku Temel Bilgiler**, Ankara, Yetkin Basımevi, 2013.

<http://www.sozluk.adalet.gov.tr>.

<http://www.kazanci.com>

<http://dergipark.gov.tr>

<https://jurix.com.tr/article/2688>

<https://karararama.yargitay.gov.tr>

<https://khyk.kazancihukuk.com>

<https://www.mevzuat.gov.tr/>

<http://www.tdk.gov.tr>

<http://dosya.marmara.edu.tr>